सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२३-२०२४

महसूल व वन विभाग

१

(महसूल प्रशासन व पुनर्वसन)

*

शासकीय मुद्रणालय, नागपूर

२०२३

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२३-२०२४

महसूल व वन विभाग

१

(महसूल प्रशासन व पुनर्वसन)

महसूल व वन विभागाने तयार केलेल्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकांची यादी

कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचा क्रमांक	कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे नाव
१	महसूल प्रशासन व पुनर्वसन
२	वने
३	नोंदणी व मुद्रांक विभाग
४	भूमी अभिलेख विभाग

अनुक्रमणिका

अ.क्र. (१)	विवरण (२)	पृष्ठांक (३)
	प्रास्ताविक	(१)
	समग्र कार्यक्रम	(१) - (१०)
	कार्यक्रम— एकूण अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४	
	प्रपत्र-अ	१ - २
१.	**विभागीय आयुक्त**	३
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	४ - ७
	कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतेचे स्पष्टीकरण (तक्ता-२)	८ - ९
	प्रकरणे व अपिलांची सुनावणी (तक्ता-३)	१०
	कर्मचारीविषयक गोषवारा (तक्ता-४)	११ - १२
२.	**जिल्हाधिकारी**	१३ - १४
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	१५ - २४
	जमीन महसुलाची वसुली (तक्ता-२)	२५ - २८
	शिक्षण/रोजगार हमी योजना उपकराची वसुली (तक्ता-३)	२९ - ३४
	इतर शासकीय देयकांची वसुली (तक्ता-४)	३५ - ३८
	मुंबई करमणूक शुल्क अधिनियम, १९२३	३९
	चुकविलेला व वसूल केलेला करमणूक कर (तक्ता-५)	४० - ४५
	जाहिरात कर वसुली (तक्ता-६)	४६ - ४८
	महसुली प्रकरणांची कामे	४९
	निकाली काढलेली प्रकरणे (तक्ता-७)	५० - ५३
	फेरफाराच्या नोंदी (तक्ता-८)	५४ - ५६
	सीमा चिन्हांची दुरुस्ती	५७
	७/१२ उता-यांच्या वाटपाची प्रगती [तक्ता-९(अ)]	५७ - ५८
	[तक्ता-९(ब)]	५९ - ६०
	कुळ कायदे	६१
	निकाली काढलेली प्रकरणे (तक्ता-१०)	६२ - ६७
	कमाल जमीन धारणा अधिनियमाची अंमलबजावणी (तक्ता-११)	६८ - ७३
	अतिरिक्त जमिनीचे वाटप (तक्ता-१२)	७४ - ७९
	भू-धारणा निरासा अधिनियम आणि देवस्थानांचे व्यवस्थापन	८०
	पालक/पाल्य कायद्याखालील मिळकतीचे व्यवस्थापन अधिनियम	८०
	भारतीय गुप्तधन अधिनियम	८०
	जमीन सुधारणा	८१
	गौण खनिजाचे उत्खनन (तक्ता-१३)	८२ - ८५
	कोर्ट फी अधिनियम, १९५९	८६
	भू-संपादन	८६
	भूसंपादनाबाबतची माहिती (तक्ता-१४)	८७ - ८८
	शासकीय जमिनीवरील अतिक्रमणे (तक्ता-१५)	८९ - ९२
	शासकीय जमिनीचे वाटप (तक्ता-१६)	९३ - ९६
	गावठाण विस्तार योजना (तक्ता-१७)	९७ - १००
	नझूल जमिनीचे व्यवस्थापन	१०१
	नझूल जमिनीवरील अतिक्रमणे (तक्ता १८)	१०१ - १०२
	नझूल जमीन वाटपापासून मिळालेली प्राप्ती (तक्ता १९)	१०३ - १०६
	न्यायालयांकडून आलेल्या आज्ञाप्तीची अंमलबजावणी	१०७
	निर्वासित मालमत्ता अधिनियम	१०७
	कर्मचारीविषयक गोषवारा (तक्ता क्रमांक-२०)	१०८ - ११०

अनुक्रमणिका—चालू

अ.क्र. (१)	विवरण (२)	पृष्ठांक (३)
३.	**आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण**	१११ - ११२
	कर्मचारीविषयक गोषवारा (मंत्रालय स्तर)	११३
	नैसर्गिक आपत्तीग्रस्तांना सहाय्य करण्याची योजना	११४ - १२२
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	१२३ - १२५
	वित्तीय आवश्यकतेचे स्पष्टीकरण (तक्ता-२)	१२६ - १३०
	टंचाई	१३१
	पुनर्वसनासाठी केलेल्या कार्याचा तपशील (तक्ता-३)	१३२ - १३३
	टंचाई परिस्थितीची माहिती (तक्ता-४)	१३४ - १३७
	आपदग्रस्तांना मदत (तक्ता-५)	१३८ - १४१
४.	**जिल्हाधिकारी, मुंबई**	१४२
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	१४३ - १४४
	बॅक-बे पुनःप्रापण महसुलाची वसुली (तक्ता-२)	१४५
	शहर भूमी अभिलेख (तक्ता-३ ते १०)	१४६ - १४९
	मुंबई शहर इनामे व विशेष निर्मूलन आणि जमीन महसूल संहिता सुधारणा अधिनियम (तक्ता-११)	१५० - १५१
५.	**महसूल व वन विभाग (मंत्रालय विभाग)**	१५२
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	१५३
	कर्मचारीवर्ग विषयक गोषवारा (तक्ता-२)	१५४ - १५५
६.	**पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासितांचे पुनर्वसन**	१५७
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	१५८ - १५९
	(अ) पश्चिम पाकिस्तानातून आलेले निर्वासित (तक्ता-२)	१६० - १६२
	(ब) उल्हासनगर वसाहत सर्व्हे कामाची माहिती (तक्ता-३)	१६३
	(क) कर्मचारी विषयक गोषवारा (तक्ता-४)	१६४
७.	**प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन**	१६५
	वित्तीय आवश्यकता (तक्ता-१)	१६७ - १७०
	प्रकल्पग्रस्तांना नवीन गावठाण वाटप (तक्ता-२)	१७१ - १७२
	प्रकल्पग्रस्तांना वाटण्यात आलेले शेतजमीन (तक्ता-३)	१७३ - १७५
	लाभक्षेत्रातील जमिनीच्या संपादनाबाबत माहिती (तक्ता-४)	१७६ - १७७
	प्रकल्पग्रस्तांना नविन गावठाणात पुरविण्यात आलेल्या नागरी सुविधा (तक्ता-५)	१७८ - १७९
	कर्मचारी वर्ग विषयक गोषवारा (तक्ता-६ व ७)	१८० - १८२
८.	**महालेखापालांचा लेखापरीक्षा अहवाल/लोकलेखा समिती व उपक्रम समिती अहवाल**	१८३ - १८४

प्रास्ताविक

महसूल व वन विभाग हा मंत्रालयाचा एक प्रशासकीय विभाग आहे. हा विभाग पुढील चार उपविभागात विभागला आहे :—

(अ) महसूल

(ब) वन

(क) पुनर्वसन व मदत कार्य

(ड) आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग

२. सुरुवातीच्या काळात प्रामुख्याने जमीन महसूल कायदा आणि सुव्यवस्था यांच्याशीच महसूल प्रशासनाचा संबंध होता. त्यानंतर क्रमशः झालेल्या प्रगतीमुळे महसूल विभागाच्या कार्यक्षेत्रात आमुलाग्र बदल झाला आहे.

जिल्हाधिकारी हे जिल्ह्यातील महसूल प्रशासनाचे प्रमुख असून ते जिल्हादंडाधिकारी असतात. जिल्हाधिकारी हे जिल्ह्यातील शासनाचे प्रतिनिधी म्हणून समजले जातात. जिल्ह्यातील सर्व महसूल यंत्रणा विविध प्रकारची कामे करण्यास त्यांना साहाय्य करते.

३. महसूल विभागाची विविध कर्तव्ये नमूद करणे आणि त्या सर्वांचा परामर्श घेणे हे या पुस्तिकेच्या मर्यादेपलिकडील आहे. तथापि, महसूल विभागाची महत्त्वाची कर्तव्ये व योजना परामर्श घेण्याचा प्रयत्न येथे करण्यात आला आहे. कार्यक्रम अंदाजपत्रक तयार करण्याचा मुख्य हेतू असा आहे की, शासनास असे साधन द्यावयाचे की, ज्या आधारे या विभागाकडून काय काम करण्यात येत आहे, कशा प्रकारे करण्यात येते आणि त्याची किंमत काय, हे समजावे. या विभागातर्फे ज्या उद्दिष्टांसाठी निधीची मागणी करण्यात येते ती उद्दिष्टे, ती प्राप्त होण्यासाठी येणारा खर्च, केलेल्या कामाच्या मूल्यमापनार्थ परिणामात्मक आधारसामुग्री ही माहिती सदर कार्यक्रम अंदाजपत्रक पुरविते.

४. महसूल व पुनर्वसन कक्षा संबंधीची माहिती खालील प्रकरणांमध्ये देण्यात येत आहेः—

(१) विभागीय आयुक्त.

(२) जिल्हाधिकारी.

(३) नैसर्गिक आपत्तीग्रस्तांना सहाय्य करण्याची योजना.

(४) जिल्हाधिकारी, मुंबई.

(५) महसूल व वन विभाग (मंत्रालय विभाग).

(६) पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासितांचे पुनर्वसन.

(७) भूतपूर्व पूर्व पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासितांचे पुनर्वसन.

(८) प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन.

(९) महसूल व वन विभाग महालेखापालांचा लेखापरीक्षा अहवाल/लोकलेखा समिती/उपक्रम समिती अहवाल.

५. कार्यक्रम अंदाजपत्रकाच्या तंत्रात अंतर्निहित असल्याप्रमाणे प्रत्येक कार्यक्रम पुढील चार भागांमध्ये सादर केला आहेः—

(१) प्रास्ताविक, (२) वित्तीय आवश्यकता, (३) कार्यक्रमाचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण, आणि (४) कर्मचारीवर्ग विषयक गोषवारा, दुस-या भागाचे आणखी तीन उपविभाग पाडले आहेत, ते असे-(अ) कार्यवार, (ब) उद्दीष्टवार, (क) साधनवार.

६. कार्यक्रम अंदाजपत्रक म्हणजे मूल्यांकन अहवाल नव्हे, हे सर्वांना मान्य होईल. तथापि, महसूल विभाग पार पाडीत असलेल्या कार्याचे स्वरुप लक्षात घेऊन उपलब्ध असलेल्या अगदी अलिकडच्या माहितीच्या आधारे विविध कार्याच्या संबंधात त्या विभागाने बजाविलेली कामगिरी दाखविण्याचा या ठिकाणी प्रयत्न केला आहे.

समग्र कार्यक्रम

प्रास्ताविकात नमूद केल्याप्रमाणे महसूल विभागाच्या सर्व कार्याचा परामर्श घेणे कठीण आहे. परंतु या विभागातर्फे राबविण्यात येणा-या काही महत्त्वाच्या योजनाखाली नमूद केल्याप्रमाणे आहेत. त्यावरुन या विभागातर्फे हाती घेतलेल्या अथवा पुढील वर्षात हाती घेण्यात येणा-या कार्याची योग्य कल्पना यावी, अशी अपेक्षा आहेः—

(१) भू-सुधार योजना,

(२) गावठाण विस्तार योजना,

(३) महाराष्ट्र शेत जमीन (जमीन धारणा कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१.

(४) भूसंपादन,

(५) सरदार सरोवर प्रकल्पग्रस्तांचे पुनर्वसन,

(६) महसूल व वन विभागाचे महालेखापालांचा लेखापरीक्षा अहवाल/ लोकलेखा/ उपक्रम समिती अहवाल.

(७) महसूल अधिका-यांनी करावयाची तपासणीची कामे,—

(८) महसूल कार्यालयाची पुनर्रचना,

(९) महाराजस्व अभियान.

(१०) ग्रामदान चळवळ.

उपरोक्त प्रत्येक योजनेबाबतची तपशीलवार माहिती खाली दिली आहे :–

(१) भू-सुधार योजना

भू-सुधार योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये पुढील प्रमुख भू-सुधार योजना येतात. (१) कुळांना मालकीहक्क देणे, (२) शेतजमिनीच्या धारणेतील विषमता कमी करून अतिरिक्त जमिनीचे वाटप करणे, (३) हस्तांतरित जमिनी आदिवासींना परत करणे.

कमाल जमीन धारणा अधिनियमाची अंमलबजावणी

भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३९ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेली मार्गदर्शक तत्वे प्रत्यक्ष अंमलात आणण्याच्या दृष्टीने समाजातील कृषी विषयक साधन सामुग्रीच्या मालकीचे व त्यावरील नियंत्रणाचे सार्वजनिक हिताच्या दृष्टीने वितरण होईल व कृषी विषयक अर्थव्यवस्थेचे केंद्रीकरण होऊ नये या दृष्टीने भूमीहिन शेतमजुरांना शेतीची जमीन उपलब्ध करण्यासाठी महाराष्ट्र शेतजमीन (जमीन धारणेची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१ दिनांक २६-१-१९६२ पासून राज्यामध्ये अंमलात आला आहे. या कायद्यानुसार व्यक्तिगत शेतजमीन धारणेवर कमाल मर्यादा घालण्यात आली आहे.

२. या कायद्यानुसार बागायत जमिनीकरीता पाण्याच्या पुरवठ्यानुरूप १८ ते ३६ एकरांची कमाल मर्यादा क्षेत्र ठरविण्यात आले आहे. कोरडवाहू जमिनीच्या बाबतीत खात्रीलायक पावसाच्या क्षेत्रातील भाताच्या लागवडीखालील जमिनीकरीता ३६ एकर व इतर सर्व जमिनीकरीता ५४ एकराची कमाल मर्यादा ठरविण्यात आली आहे. कमाल मर्यादेसाठी कुटुंब (पती, पत्नी व अज्ञान मुले) हा घटक समजला जातो.

३. अतिरिक्त म्हणून संपादन केलेल्या जमिनीची नुकसान भरपाई मूळ मालकाला देण्याबाबत या कायद्यात तरतूद आहे. भरपाईची रक्कम हस्तांतरणयोग्य रोख्यात ३ टक्के व्याजाच्या दराने द्यावयाची आहे.

४. उक्त अधिनियमाखाली आतापर्यंत १६४६९८.१८५ हे. आर एवढे क्षेत्र अतिरिक्त म्हणून घोषित करण्यात आले असून १५२९०९.५८५ हे. आर एवढ्या क्षेत्राचा ताबा घेण्यात आला आहे. उर्वरित क्षेत्र न्यायालयीन प्रकरणांमुळे ताब्यात घेता आले नाही.

५. उक्त अधिनियमातील तरतुदीनुसार आतापर्यंत वाटप केलेल्या जमिनीबाबतचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.

प्रवर्ग		लाभार्थ्यांची संख्या	वाटप केलेले क्षेत्र
(१)		(२)	(३)
अनुसूचित जाती	. .	३४,०६७	४६,३९६.३२ हे. आर
अनुसूचित जमाती	. .	२८,६०६	२९,२१२.२५ हे. आर
इतर	. .	५६,४९४	७०,४६२.३५ हे. आर

(२) गावठाण विस्तार योजना

गावठाण विस्तार योजना पुढील ३ कारणांसाठी प्रामुख्याने राबविली जाते :–

(१) लोकसंख्या वाढीमुळे गावठाण विस्तार योजना (ग्रामीण भागापुरती मर्यादित),

(२) भटक्या जाती, विमुक्त जाती व मागासवर्गीयांचे पुनर्वसन करून त्यांना कायमस्वरुपी घरकुलासाठी जागा देण्यासाठी (ग्रामीण भागापुरती मर्यादित),

(३) पूरग्रस्त किंवा पुराचा धोका निर्माण झालेल्या व्यक्तींचे पुनर्वसन करणे.

पहिल्या दोन उपाययोजना राज्य योजनांतर्गत योजना असून तिसरी योजनेत्तर योजना आहे.

गावठाण विस्तार योजनेअंतर्गत खालीलप्रमाणे भूखंड देण्यात येतात :–

वर्ग	क्षेत्र
(१)	(२)
(१) शेतकरी	३,००० ते ६,००० चौ. फूट
(२) बिगरशेती (मजूर, ग्रामीण कामगार, मच्छिमार)	१,५०० चौ. फूट
(३) मागासवर्गीय	१,५०० चौ. फूट (मोफत वाटप करण्यात येते)

सर्वसाधारणपणे गावठाण विस्तार योजनेसाठी गावात उपलब्ध असलेल्या सरकारी/गायरान जमिनी गावठाण विस्तारासाठी निवडण्यात येतात. परंतु ज्या ठिकाणी सरकारी जमिनी उपलब्ध नसतात तेथे गावलगतच्या योग्य जमिनी गावठाण वाढीसाठी निवडण्यात येतात. जर जमीन मालकांनी स्वेच्छेने जमीन दिली नाही तर भूसंपादन कायद्याच्या तरतुदीनुसार सदरहू जमिनी संपादन करून तेथे गावठाण विस्तार योजना राबविण्यात येते.

(३) महाराष्ट्र शेत जमीन (जमीन धारणा कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१

महाराष्ट्र शेत जमीन (जमीन धारणा कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१ हा २६ जानेवारी १९६१ रोजी लागू झाला असून, या अधिनियमाच्या कलम २१ अन्वये (i) कमाल मर्यादेपेक्षा अतिरिक्त जमीन धारणा करणा-या जमीन मालकाकडून तसेच (ii) तत्कालीन औद्योगिक उपक्रमाचे ताब्यातील त्यांच्या स्वतःच्या व त्यांनी खंडाने घेतलेल्या अशा स्वरुपाच्या एकूण मिळून ८५,६३७ एकर एवढी जमीन अतिरिक्त ठरविण्यात आली. या सर्व जमिनीचे व्यवस्थापन करण्यासाठी व औद्योगिक उपक्रमास ऊस उपलब्ध करून देण्यासाठी महाराष्ट्र शेती महामंडळ मर्यादित या उपक्रमाची कंपनी अधिनियमातील तरतुदीनुसार सन १९६३ मध्ये स्थापना करण्यात आली.

उक्त कायद्यातील तरतुदीनुसार खंडक-यांच्या आणि औद्योगिक उपक्रमाच्या ताब्यात असलेल्या अतिरिक्त जमिनी काढून घेतल्यानंतर, ज्या खंडक-यांचे वार्षिक उत्पन्न रु. ४,००० पर्यंत आहे, अशा माजी खंडक-यांना ४.५० ते ९.०० एकरापर्यंत जमीन वाटप करण्याची तरतूद उक्त अधिनियमाच्या कलम २८-१अअ मध्ये सन १९७० मध्ये करण्यात आली. त्यानुसार सन १९७१ पासून सन १९८५ पर्यंत एकूण १४,२६१ एकर जमिनीचे वाटप माजी खंडक-यांना करण्यात आले. त्यानंतर देखील मूळ खंडक-यांनी त्यांच्या उर्वरित जमिनी त्यांना परत मिळाव्यात म्हणून शासनाकडे मागणी केली. सदर मागणीचा विचार करून, माजी खंडक-यांनी धारण केलेली व औद्योगिक उपक्रमांना खंडाने दिलेले क्षेत्र किंवा उक्त अधिनियमातील तरतुदीनुसार कमाल मर्यादेपर्यंत क्षेत्र, यापैकी जे कमी असेल तेवढे क्षेत्र वाटप करण्याचा निर्णय शासनाने घेतला व उक्त अधिनियमाच्या कलम २८-१अअ च्या उपकलम ३ मध्ये मा. राष्ट्रपतींच्या मान्यतेने सुधारणा करण्यात आली. सदर सुधारणेच्या विरोधात श्रीगोंदा तालुका साखर कामगार युनियन व इतर कामगार संघटनांनी मा. सर्वोच्च न्यायालयात दाखल केलेल्या एसएलपी क्र. ५५९३/२००६ सुनावणीसाठी दाखल करून घेतांना मा. सर्वोच्च न्यायालयाने अंतरिम आदेशान्वये "जैसे थे" स्थिती ठेवण्याचे आदेश दिल्यामुळे उक्त सुधारणेची अंमलबजावणी करणे शक्य झाले नव्हते, आता उक्त एसएलपी क्र. ५५९३/२००६ ची अंतिम सुनावणी होवून या प्रकरणाचा अंतिम निकाल दिनांक ३०-८-२०११ रोजी शासनाच्या बाजूने लागला आहे. त्या अनुषंगाने शासनाने उक्त अधिनियमात दिनांक २-२-२०१२ रोजी सुधारणा करून माजी खंडक-यांना जमीन परत मिळण्यासाठी अर्ज करण्यास ९० दिवसांची मुदतवाढ दिली व जमीन वाटपाची प्रक्रिया सुरू करण्यासाठी दिनांक ४-५-२०१२ रोजी सर्व संबंधीतांना मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या.

२. राज्यात पुणे, नाशिक व औरंगाबाद विभागात एकूण १४ मळे असून त्यापैकी औरंगाबाद विभागातील गंगापूर मळ्यातील जमीन माजी खंडक-यांना वाटपासाठी उपलब्ध नाही. उर्वरित १३ मळ्यातील जमीन पात्र माजी खंडकरी अथवा त्यांच्या कायदेशीर वारसांना वाटप करण्यासाठी उपलब्ध आहे.

शासनाच्या दिनांक ४-५-२०१२ रोजीच्या मार्गदर्शक सूचनेच्या अनुषंगाने, माजी खंडक-यांच्या अर्जाची तपासणी करुन, पात्र खंडक-यांची संख्या व त्यांना देय होणारे क्षेत्र निश्चित करण्याकरिता, प्रशासकीय समित्या स्थापन करण्यात आल्या आहेत. अशाप्रकारे, जिल्हाधिकारी, महामंडळ व समित्या यांनी परस्पर समन्वयाने वाटप करावयाचे क्षेत्र निश्चित केले असून त्याआधारे पुणे विभागातील सातारा, पुणे, सोलापूर व कोल्हापूर या चार जिल्ह्यातील सहा मळ्यांतील जमीन तसेच नाशिक विभागातील अहमदनगर व नाशिक या दोन जिल्ह्यातील सात मळ्यांतील जमीन अशा एकूण १३ मळ्यांतील जमीन वाटपाचे शासन निर्णय दिनांक ९-१०-२०१२ ते ३१-१०-२०१३ या कालावधीत निर्गमित करण्यात आले असून जमीन वाटपाची कार्यवाही क्षेत्रीय स्तरावरून करण्यात येत आहे.

(४) भूसंपादन

राज्यात विविध प्रकल्पांसाठी शेतक-यांच्या खाजगी जमिनी सार्वजनिक प्रयोजनासाठी भूसंपादन अधिनियम, १८९४ च्या तरतुदीनुसार संपादित करण्यात येत होत्या. सदर कायदा व्यपगत होऊन भूमि संपादन, पुनर्वसन व पुनर्स्थापना करताना वाजवी भरपाई मिळवण्याचा व पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३ हा दिनांक १-०१-२०१४ पासून राज्यात अंमलात आलेला आहे व सद्यःस्थितीत या नवीन भूसंपादन कायद्यातील तरतुदीन्वये भूसंपादनाची प्रक्रिया राबविली जात आहे. सदर कायदा भूसंपादन व पुनर्वसन यासाठी एकत्रितरित्या तयार केला आहे.

नवीन भूसंपादन कायद्यातील कलम २६ ते ३० मध्ये भूसंपादनाचा मोबदला परिगणित करण्याबाबतची तरतूद करण्यात आलेली आहे. नवीन भूसंपादन कायद्यानुसार शासनाने गुणांकाबाबतची अधिसूचना दिनांक २६-०५-२०१५ रोजी शासन राजपत्रात प्रसिद्ध केली आहे व या अधिसूचनेमध्ये दिनांक ७-१०-२०१५ रोजी सुधारणा करण्यात आलेली आहे. यानुसार ग्रामीण भागातील भूधारकांना ४ पट मोबदला प्राप्त होणार आहे. नवीन कायद्यात सामाजिक परिणाम निर्धारण (Social Impact Assessment) तरतुदीचा समावेश आलेला आहे. यानुसार एखाद्या प्रकल्पासाठी भूसंपादन करण्यापूर्वी अशा प्रकल्पाबाबतचे सामाजिक परिणाम निर्धारण करणे बंधनकारक करण्यात आले आहे.

नवीन भूसंपादन कायद्यातील कलम १०९ द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून शासनाने भूसंपादनाचे नियम दिनांक २७ ऑगस्ट, २०१४ रोजी महाराष्ट्र शासन राजपत्रात प्रसिद्ध केले आहेत. नवीन भूसंपादन कायद्यात सामाजिक परिणाम निर्धारण व सार्वजनिक प्रयोजन निर्धारित करणे, अन्न सुरक्षेसाठी संरक्षक उपाययोजना, पुनर्वसन विषयक तरतुदी, पुनर्वसन व पुनर्स्थापना करण्याबाबतची कार्यपद्धती, राज्य पुनर्वसन व पुनर्स्थापना संनियंत्रण समितीची स्थापना करणे भूसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्स्थापना प्राधिकरण अशा प्रकारच्या अनेक महत्त्वपूर्ण तरतुदीचा समावेश करण्यात आला आहे.

नवीन भूसंपादन कायद्यास अनुसरून शासनाने विविध अधिसूचना प्रसिद्ध/निर्गमित केलेल्या आहेत. दिनांक ११-०९-२०१५ रोजी प्रसिद्ध केलेल्या अधिसूचनेनुसार जिल्हाधिका-यांना १०,००० हेक्टर पर्यंतच्या भूसंपादनासाठी समुचित शासन म्हणून घोषित करण्यात आलेले आहे. तसेच राज्यात सार्वजनिक प्रयोजनाच्या प्रकल्पासाठी आवश्यक जमिनी खाजगी वाटाघाटीने खरेदी करण्याबाबतचा शासन निर्णय दिनांक १२-०५-२०१५ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आला आहे व सदर निर्णयात दिनांक ३०-०९-२०१५ रोजी सुधारणा करण्यात आलेली आहे. यानुसार ग्रामीण भागात भूधारकांना ५ पट मोबदला प्राप्त होणार आहे.

(५) सरदार सरोवर प्रकल्पग्रस्तांचे पुनर्वसन

सरदार सरोवर प्रकल्प हा आंतरराज्यीय बहुउद्देशीय प्रकल्प असून यामध्ये महाराष्ट्र, गुजरात, मध्य प्रदेश व राजस्थान या राज्यांचा समावेश आहे. गुजरात राज्यात नर्मदा नदीवर नवेगांव जिल्हा नर्मदा येथे हे धरण बांधले जात असून या प्रकल्पामुळे निर्माण होणा-या एकूण १,४५० मे. वॅ. जलविद्युत निर्मितीपैकी (२७%) म्हणजेच ३९२ मे. वॅ. वीज महाराष्ट्र राज्याला मिळणार आहे. सरदार सरोवर धरणाचे १३८.६८ मीटर उंचीपर्यंतचे बांधकाम पूर्ण झाले आहे. या प्रकल्पामुळे सद्यास्थितीत महाराष्ट्रातील नंदुरबार जिल्ह्यातील अक्कलकुवा व अक्राणी तालुक्यातील एकूण ३३ गांवे बाधित होत असून बाधित होणा-या कुटुंबांची संख्या ४१७९ एवढी आहे. या कुटुंबांचे शेतजमीन व रहिवासी भूखंड देऊन पुनर्वसन करण्यात आले आहे. या कुटुंबांच्या पुनर्वसनासाठी नंदुरबार जिल्ह्यातील तळोदा तालुक्यात, नर्मदा नगर, सरदार नगर, रेवा नगर, रोझवा पुनर्वसन, गोपालपूर व त-हावद आणि अक्कलकुवा तालुक्यात देवमोगरा नगर तसेच शहादा तालुक्यातील बडछील व वाडी काथर्दे दिगर व चिखली अशी ११ गावठाणे निर्माण करण्यात आलेली आहेत. या गावठाणात नागरी सुविधा पुरविण्यात आलेल्या आहेत. सरदार सरोवर प्रकल्पग्रस्तांच्या पुनर्वसनाचे काम पूर्ण झाल्याने नर्मदा नियंत्रण प्राधिकरणाने धरणाचे दरवाजे बंद करण्यास दिनांक १६ जून, २०१७ रोजी मंजुरी दिली आहे. दिनांक १७ सप्टेंबर, २०१७ रोजी मा. पंतप्रधान यांच्या हस्ते सरदार सरोवर प्रकल्प राष्ट्रास अर्पण करण्यात आला आहे.

(६) महसूल व वन विभागाचे महालेखापालांचा लेखापरीक्षा अहवाल/लोकलेखा समिती/ उपक्रम समिती अहवाल

महसूल व वन विभाग हा मंत्रालयाचा एक प्रशासकीय विभाग आहे. या विभागाचे महसूल, वने आणि पुनर्वसन व मदतकार्य असे तीन उपविभाग आहेत. त्यापैकी " महसूल " उपविभागाचे अधिनस्त (१) विभागीय आयुक्त, (२) नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, (३) जमाबंदी आयुक्त, भूमी अभिलेख, इ. विभाग प्रमुखांची कार्यालये आहेत.

उपरोक्त विभागप्रमुख कार्यालये व त्यांचे अधिनस्त सर्व कार्यालयांचे महसुली जमा/खर्च विषयक, करमणूक कर विषयक तसेच शिक्षण कर व रोजगार हमी कर या विषयांतर्गत निरीक्षण महालेखापाल-१, मुंबई व महालेखापाल-२, नागपूर यांचेकडून करण्यात येते. संबंधित कार्यालयास त्यांचेकडील अनियमितता/उणीवा, कमी आकारणी, कमी वसुली कर व शुल्कांबाबतची चुकीची सवलत इत्यादी स्वतंत्र निरीक्षण अहवाल परिच्छेदाद्वारे कळविले जातात आणि त्यांचा अनुपालन अहवाल त्यांचेकडून मागविला जातो.

महालेखापालांकडून दरवर्षी अशा सर्व कार्यालयांकडील प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेद यांची संख्या शासनास कळविली जाते. अशा प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/ परिच्छेद मधील आवश्यक त्या बाबतीत करांची वसुली शासकीय आदेश प्राप्त करून तसा अनुपालन अहवाल पाठवून जास्तीत जास्त परिच्छेदाचा निपटारा करवून घेण्याबाबत शासन स्तरावरून परिपत्रके, अ. शा. पत्रे, स्मरणपत्रे इत्यादीद्वारा सतत पाठपुरावा करण्यात येतो.

प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेदांचा जलद निपटारा होण्याचे दृष्टीने आणि त्यातील फार पूर्वीपासून प्रलंबित असलेले परिच्छेदांचा निपटारा प्रथम प्राधान्याने व्हावा यासाठी या विभागात मा. उप सचिवांचे अध्यक्षतेखाली लेखापरीक्षा समिती स्थापन केलेली आहे. या समितीच्या बैठका विभागीय स्तरावर घेण्यात येतात. बैठकीचे वेळी वरिष्ठ उप महालेखापाल उपस्थित राहतात. त्यांचेसमोर संबंधित कार्यालय प्रमुखांकडून त्यांचेकडील प्रलंबित परिच्छेदांचे अनुपालन सादरीकरण विचारात घेऊन परिच्छेद वगळण्यात येतो. अशा पाहणीमुळे परिच्छेदांचा निपटारा जलदगतीने होण्यास फार मदत होते. प्रलंबित परिच्छेदांचा निपटारा या कामी संबंधित कार्यालयांना मासिक उद्दिष्ट ठरवून देण्यासंबंधी व त्याचा मासिक बैठकीत आढावा घेण्याच्या सूचना शासन स्तरावरून सर्व विभाग प्रमुखांना दिलेल्या आहेत व त्यांना त्यांचे विभागांचा त्रैमासिक प्रगती अहवाल शासनास वेळीच पाठवून देण्याच्या सूचनाही देण्यात आलेल्या आहेत.

या विभागात विशेष निरीक्षण पथक कार्यरत असून त्यात सहा. संचालक वर्ग-१ व सहाय्यक लेखा अधिकारी अशी प्रत्येकी दोन पदांची नेमणूक केलेली आहे. हे पथक प्रत्येक जिल्ह्यांतील अंतर्गत लेखापरीक्षा पथकाचे कामाचे पुनर्विलोकनासाठी जिल्हा दौरा आयोजित करतात. त्यावेळी प्रत्येक जिल्ह्यातील महालेखापालांकडील प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेदांच्या निपटा-याबाबत प्रगतीचा आढावा घेतात. तसेच दौ-याचे वेळी विभागीय आयुक्तांचे अध्यक्षतेखाली जिल्हाधिकारी/निवासी उप-जिल्हाधिकारी आणि जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली महसूल अधिकारी यांच्या बैठका घेवून त्यात प्रलंबित परिच्छेदांचा आढावा घेतला जातो. तसेच निपटा-यांसंबंधी आवश्यक त्या सूचना व मार्गदर्शन करण्यात येते.

महालेखापाल-१, मुंबई आणि महालेखापाल-२, नागपूर यांचेकडून दिनांक १-०७-२०१४ रोजी निर्गमित केलेले परंतु दिनांक ३०-६-२०१५ रोजी प्रलंबित असलेले निरीक्षण अहवाल/परिच्छेद यांची विभाग प्रमुखनिहाय संख्या विहित तक्त्यात देण्यात येत आहे.

(७) महसूल अधिका-यांनी करावयाचे तपासणीचे काम

दरवर्षी महसूल अधिका-यांनी त्यांच्या हाताखालील कार्यालयाची तपासणी करणे जरूरीचे आहे. त्यांच्या हाताखालील अधिकारी त्यांची सर्वसाधारण कर्तव्ये पार पाडीत आहेत किंवा कसे, तसेच विविध अधिनियम व आदेश यांचे पालन योग्यप्रकारे होत आहे यासाठी अशी तपासणी करण्यात येते.

(८) महसूल कार्यालयाची पुनर्रचना

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ हा अधिनियम दिनांक १५ ऑगस्ट, १९६७ पासून राज्यात अंमलात आलेला आहे. या अधिनियमाच्या कलम ४, पोट-कलम (१) खंड (एक) ते (सहा) यामध्ये महसूल विभाग, जिल्हे, महसुली उप विभाग, तालुके, महसुली गांवे या महसुली क्षेत्रांचे रचना करण्याची तरतूद आहे. तसेच या महसुली क्षेत्रांच्या हद्दीमध्ये विभागणी/पुनर्रचना याद्वारे फेरबदल करण्याची आणि नवीन महसुली क्षेत्र निर्माण करण्याची तरतूद आहे.

२. भौगोलिक सलगता, प्रशासकीय सोय आणि जनतेकडून लोकप्रतिनिधीमार्फत करण्यात येणा-या मागण्या विचारात घेऊन शासनाने वेळोवेळी या महसुली क्षेत्रांची पुनर्रचना/विभागणी करून नवीन महसुली क्षेत्र निर्माण केलेली आहेत. राज्यात सध्या ६ महसुली विभाग, ३६ जिल्हे, १८३ महसुली उपविभाग आणि ३५८ तालुके आहेत.

३. राज्यातील महसुली गावांच्या गावठाणांच्या हद्दीबाहेरील किमान ३०० किंवा त्यापेक्षा जास्त लोकसंख्येच्या वाड्या/तांडे/वस्त्या यांना स्वतंत्र महसुली गावांचा दर्जा अनुज्ञेय आहे. हे काम विनाविलंब व्हावे म्हणून या संदर्भातील शासनाचे अधिकार शासन अधिसूचना क्र. टिएलसी/१०७६/६३९२३/म-६, दिनांक १ जुलै, १९७६ अन्वये सर्व जिल्हाधिका-यांना प्रदान करण्यात आलेले आहेत. तसेच लगतच्या महसुली गावांच्या हद्दीत बदल करण्याचे अधिकार संबंधित महसुली विभागीय आयुक्त यांना प्रदान करण्यात आलेले आहेत.

४. जिल्ह्यातील तालुका अंतर्गत तलाठी साझे आणि महसूल मंडळे यांच्या हद्दी बदलण्याचे अधिकार संबंधित जिल्हाधिका-यांना आहेत. तथापि, नवीन तलाठी साझे आणि महसूल मंडळ निर्माण करण्याचे अधिकार फक्त राज्य शासनास आहेत.

(९) महाराजस्व अभियान

सर्वसामान्य जनता, शेतकरी व शेतमजूर यांचा त्यांच्या दैनंदिन कामकाज व विविध प्रश्नांच्या संदर्भात महसूल विभागांतर्गत क्षेत्रीय कार्यालयांशी नियमित संबंध येतो. शेतकरी व सर्वसामान्य जनतेचे दैनंदिन प्रश्न त्वरित निकाली काढण्याच्या अनुषंगाने राज्यात 'महाराजस्व अभियान' दरवर्षी राबविले जाते. सर्वसामान्य जनता व शेतकरी यांचे महसूल विभागांतर्गत क्षेत्रिय कार्यालयांशी संबंधित दैनंदिन प्रश्न सत्वर निकालात काढणे व महसूल प्रशासन अधिक लोकाभिमुख, कार्यक्षम व गतिमान करण्याच्या दृष्टीने राज्यात दिनांक १ ऑगस्ट, २०१५ पासून हाती घेण्यात आलेला 'महाराजस्व अभियान' हा महत्वाकांक्षी कार्यक्रम राज्यातील सर्व जिल्ह्यांमध्ये राबविण्यात येतो. सन २०२१-२२ करीता दिनांक ११ नोव्हेंबर, २०२१ रोजी शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला असून सदर शासन निर्णयात ८ लोकाभिमुख व १ प्रशासकीय घटकाचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

(१०) ग्रामदान चळवळ

आचार्य विनोबा भावे यांनी भूदान चळवळ ही प्रथमतः १९५१ मध्ये सुरू केली. भूदानात मिळालेली जमीन भूमीहीनांना वाटून संपूर्ण गावाची सर्व प्रकारची शक्ती एकवटून ग्रामविकासाच्या कार्याला लागावे या उदात्त हेतूने भूदानाचे पुढचे पाऊल ग्रामदान मोहिमेच्या रुपाने सन १९६० पासून सुरू झाले. या ग्रामदान चळवळीच्या अनुषंगाने काही जिल्ह्यात जवळ-जवळ ५००० गावांनी ग्रामदानाचा संकल्प जाहीर केला होता. ग्रामदान चळवळीस कायदेशीर स्वरुप देण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने १९६६ साली महाराष्ट्र ग्रामदान अधिनियम, १९६४ हा कायदा पारीत केला व तो दिनांक १५-८-१९६६ पासून अंमलात आला. या अधिनियमातील तरतुदीनुसार पुढील १९ गावे सन १९६७ ते सन १९७८ या कालावधीत ग्रामदान गावे म्हणून जाहीर करण्यात आली :-

जिल्हा ठाणे :-(१) चरी, (२) अंदाड, (३) जामसर, (४) वाकी, (५) नागझरी, (६) माण, (७) मेंडवन, (८) काजळी, (९) वरवडवाडा. **जिल्हा रायगड :-**(१०) गागोद (बु.), **जिल्हा कोल्हापूर :-**(११) वर्की, **जिल्हा अकोला :-**(१२) तुळजापूर, (१३) केळीवेळी, (१४) सराव, (१५) आळंदा, **जिल्हा भंडारा :-**(१६) कुलरभट्टी, (१७) नवेझरी, (१८) कुलपा, (१९) पांगरा.

गावातील ७५ टक्के लोकांनी ज्यांची जमीन गावातील एकूण जमिनीच्या ६० टक्क्याहून कमी नाही. मागणी केल्यानंतर ते गाव ग्रामदान गाव म्हणून जाहीर करता येते. अशाप्रकारे गावातील ७५ टक्के लोकांनी मागणी केल्यानंतर जिल्हाधिकारी ग्रामसभा बोलवून ग्रामसभेतील निर्णयानुसार सदर गाव ग्रामदानी गाव म्हणून घोषित करतात. महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० अन्वये सहकारी संस्था म्हणून ग्राममंडळाची नोंदणी होते. पंचायत अधिनियमाद्वारे किंवा त्या-त्या वेळी राज्यात अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्यान्वये पंचायतीस संलग्न असलेल्या सर्व शक्ती, कर्तव्ये व कृत्ये ग्राममंडळ पार पाडते. ग्राम समितीत गावातील प्रत्येक कुटुंबातील एक प्रतिनिधी तसेच गावात न राहणा-या परंतु जमिनीचे दान करणा-या कुटुंबातील एक प्रतिनिधी यांचा समावेश असतो. ग्रामदानी गावातील जमिनीचे व्यवस्थापन ग्राममंडळामार्फत करण्यात येते. दान केलेली जमीन शेतकरी ग्रामदान किसान म्हणून धारण करू शकतो. ग्राममंडळाने सदस्यास ग्राममंडळ कर्ज मंजूर करून शकते. ग्रामदानी गावात शेतीच्या विकासाबरोबरच पशुधन व गृहउद्योग याबाबतही योजना आहेत. जेणेकरून शेतामध्ये काम नसेल तेव्हा उपजिवेकीची काळजी घेतली जाते. ग्राममंडळ त्या गावासाठी इतर समाजोपयोगी कामे देखील करते. उदा. गावामध्ये औद्योगिक विकासाला चालना देणे, बेकारी नष्ट करणे, स्वयंसहायता गट निर्मितीतून महिलांचा नेतृत्व व विकास व स्वाभिमानी जीवनामध्ये वाटचाल, कुपोषण रोखणे इत्यादी.

महाराष्ट्र ग्रामदान अधिनियम, १९६४ च्या कलम २२ नुसार वरील कार्य पार पाडण्यासाठी व गावातील ग्राममंडळाना मार्गदर्शन व प्रशिक्षण देण्यासाठी राज्य स्तरावर अध्यक्ष व सचिव यांच्यासह ९ सदस्य असलेल्या महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळाची चार वर्षाच्या कालावधीसाठी स्थापना करण्यात येते. त्यानुसार दिनांक ५-९-२००८ च्या अधिसूचनान्वये निवृत्त न्यायमुर्ती श्री. चंद्रशेखर धर्माधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली चार वर्षाच्या कालावधीसाठी महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळाची स्थापना करण्यात आली होती. तद्नंतर शासन राजपत्रातील अधिसूचना क्र. जीडीएन ०८/२०१२/प्र.क्र. २९/ज-१, दिनांक १७-११-२०१२ रोजीच्या अधिसूचनेन्वये श्री. आबा कांबळे यांच्या अध्यक्षतेखाली चार वर्षाच्या कालावधीसाठी महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळाची स्थापना करण्यात आली होती. सद्यःस्थितीत, शासन राजपत्रातील अधिसूचना क्र. ग्रामदान-२०१९/प्र.क्र. ६३/ज१अ, दिनांक ९-८-२०१९ अन्वये श्री. जयवंत गंगाराम मढकर जिल्हा पुणे, यांच्या अध्यक्षतेखाली चार वर्षाच्या कालावधीसाठी ग्रामदान मंडळाची स्थापना करण्यात आली आहे.

(६)

ग्रामदान कायद्यामध्ये महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळास शासनाकडून अनुदान देण्याची तरतूद नाही. तथापि, महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळाच्या विनंतीनुसार पुरवणी मागणीद्वारे वेळोवेळी महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळास शासनाकडून अनुदान देण्यात येते. त्यानुसार मागील तीन वर्षात महाराष्ट्र ग्रामदान मंडळाला सहायक अनुदान या योजनेअंतर्गत अर्थसंकल्पित करण्यात आलेला निधी व प्रत्यक्षात वितरणासाठी उपलब्ध करुन देण्यात आलेला व वितरीत करण्यात आलेल्या निधीची माहीती पुढील तक्त्यात नमूद करण्यात आली आहे.

अ. क्र.	आर्थिक वर्ष	अर्थसंकल्पीत करण्यात आलेला निधी (रुपये लाखात)	प्रत्यक्ष वितरणासाठी उपलब्ध करुन देण्यात आलेला निधी व वितरीत करण्यात आलेला निधी (रुपये लाखात)
(१)	(२)	(३)	(४)
१	२००९-२०१०	५.००	५.००
२	२०१०-२०११	५.००	५.००
३	२०११-२०१२	५.००	१०.००
४	२०१२-२०१३	५.००	५.००
५	२०१३-२०१४	५.००	४.५
६	२०१४-२०१५	५.००	सुमारे ४.५
७	२०१५-२०१६	५.००	सुमारे ४.५
८	२०१६-२०१७	५.००	४.५
९	२०१७-२०१८	५.००	४.००
१०	२०१८-२०१९	६.००	४.१७
११	२०१९-२०२०	६.००	३.६०
१२	२०२०-२०२१	१०.००	२.००
१३	२०२१-२०२२	२९.७०	११.८८
१४	२०२२-२०२३	३०.००	६.३०

महसूल विभागाचा रचनात्मक तक्ता
ORGANISATIONAL CHART OF REVENUE DEPARTMENT
महसूल व वन विभाग
Revenue and Forests Department
(महसूल प्रशासन)
(Revenue Administration)

अनु-क्रमांक Serial No. (1)		आयुक्त, कोकण Commissioner, Konkan (2)	आयुक्त, नाशिक Commissioner, Nashik (3)	आयुक्त, पुणे Commissioner, Pune (4)	आयुक्त, नागपूर Commissioner, Nagpur (5)	आयुक्त, अमरावती Commissioner, Amravati (6)	आयुक्त, औरंगाबाद Commissioner, Aurangabad (7)	एकूण Total (8)
1	जिल्हाधिकारी Collector	7	5	5	6	5	8	36
2	अप्पर जिल्हाधिकारी Addl. Collector	7	6	5	8	5	9	40
3	सहाय्यक जिल्हाधिकारी Asst. Collector	3	4	0	2	0	0	9
4	उप जिल्हाधिकारी Dy. Collector	40	19	0	48	0	54	161
5	उप-विभागीय अधिकारी S. D. O.	25	24	32	31	27	0	139
6	तहसीलदार Tahsildar	94	78	116	102	56	103	549
7	अपर तहसिलदार Addl. Tahsildar	0	0	0	4	0	0	4
8	मंडळ अधिकारी Circle Officer	284	364	487	296	406	481	2318
9	तलाठी Talathi	1538	2125	2732	1678	2333	2766	13172
	Total (एकूण) . .	1938	2625	3377	2175	2832	3421	16368

महाराष्ट्र राज्याच्या महसूल विभागाचा प्रशासकीय रचनेचा तक्ता
Administrative Organisation Chart of Revenue Department, Government of Maharashtra

		आयुक्त, कोंकण विभाग, नवी मुंबई Commissioner, Konkan Dn., New Mumbai							
अनुक्रमांक Serial No. (1)	क्षेत्र Area (2)	मुंबई शहर Mumbai City (3)	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban (4)	ठाणे Thane (5)	पालघर Palghar (6)	रायगड Raigad (7)	रत्नागिरी Ratnagiri (8)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (9)	एकूण Total (10)
1	उप-विभाग Sub-Division . .	0	2	4	5	8	5	3	27
2	तहसील Tahsil . .	0	3	7	8	15	9	8	50
3	अपर तहसील Addl. Tahsil . .	0	0	1	0	0	0	0	1
4	महसुली मंडळ Revenue Circle . .	0	9	33	29	82	83	57	293
5	साझे Sazas . .	0	41	186	183	491	497	335	1733
6	गावे Villages . .	0	86	1001	1008	2113	1538	757	6503

तक्ता–चालू
TABLE—*contd.*

अनु-क्रमांक Serial No. (1)	क्षेत्र Area (2)	आयुक्त, नाशिक विभाग, नाशिक Commissioner, Nashik Dn., Nashik — नाशिक Nashik (3)	धुळे Dhule (4)	नंदुरबार Nandurbar (5)	जळगाव Jalgaon (6)	अहमदनगर Ahmednagar (7)	एकूण Total (8)
1	उप-विभाग Sub-Division	9	2	3	7	7	28
2	तहसील Tahsil	15	4	6	15	14	54
3	महसुली मंडळ Revenue Circle	121	39	36	86	97	379
4	साझे Sazas	707	225	222	501	583	2238
5	गावे Villages	1161	676	887	1502	1606	6632

अनुक्रमांक Serial No. (1)	क्षेत्र Area (2)	आयुक्त, पुणे विभाग, पुणे Commissioner, Pune Dn., Pune — पुणे Pune (3)	सोलापूर Solapur (4)	सातारा Satara (5)	सांगली Sangli (6)	कोल्हापूर Kolhapur (7)	एकूण Total (8)
1	उप-विभाग Sub-Division	8	6	7	5	6	32
2	तहसील Tahsil	14	11	11	10	12	58
3	अपर तहसील Addl. Tahsil	1	1	0	3	1	6
4	महसुली मंडळ Revenue Circle	155	110	103	69	76	513
5	साझे Sazas	919	646	623	406	452	3046
6	गावे Villages	1949	1170	1744	777	1222	6862

तक्ता—चालू

TABLE—*contd.*

		आयुक्त, नागपूर विभाग, नागपूर						
अनु-क्रमांक	क्षेत्र	नागपूर	वर्धा	चंद्रपूर	गडचिरोली	भंडारा	गोंदिया	एकूण
		Commissioner, Nagpur Dn., Nagpur						
Serial No.	Area	Nagpur	Wardha	Chandrapur	Gadchiroli	Bhandara	Gondia	Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	उप-विभाग Sub-Division	7	3	8	6	3	4	31
2	तहसील Tahsil	14	8	15	12	7	8	64
3	अपर तहसील Addl.Tahsil	2	0	0	0	0	2	4
4	महसुली मंडळ Revenue Circle	86	55	50	40	40	41	312
5	साझे Sazas	520	327	299	233	234	252	1865
6	गावे Villages	1956	1401	1836	1688	898	955	8734

		आयुक्त, अमरावती विभाग, अमरावती					
अनु-क्रमांक	क्षेत्र	अमरावती	अकोला	वाशिम	यवतमाळ	बुलढाणा	एकूण
		Commissioner, Amravati Dn., Amravati					
Serial No.	Area	Amravati	Akola	Washim	Yeotmal	Buldana	Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	उप-विभाग Sub-Division	7	4	3	7	6	27
2	तहसील Tahsil	14	7	6	16	13	56
3	महसुली मंडळ Revenue Circle	95	52	46	101	92	386
4	साझे Sazas	558	318	280	628	535	2319
5	गावे Villages	1985	1012	793	2159	1419	7368

तक्ता–चालू

TABLE—*contd.*

अनु-क्रमांक Serial No.	क्षेत्र Area	आयुक्त, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद Commissioner, Aurangabad Dn., Aurangabad								
		औरंगाबाद Aurangabad	बीड Beed	नांदेड Nanded	उस्मानाबाद Osmanabad	परभणी Parbhani	हिंगोली Hingoli	जालना Jalna	लातूर Latur	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	उप-विभाग Sub-Division . .	5	5	8	4	4	3	4	5	38
2	तहसील Tahsil . .	10	11	16	8	9	5	8	10	77
3	महसुली मंडळ Revenue Circle	84	86	93	47	39	30	49	60	488
4	साझे Sazas . .	500	509	541	285	237	174	292	356	2894
5	गावे Villages . .	1356	1402	1575	719	848	709	972	952	8533

प्रपत्र 'अ'

STATEMENT 'A'

प्रपत्र ‘ अ ’

STATEMENT ‘A’

महसूल व वन विभाग

REVENUE AND FORESTS DEPARTMENT

कार्यक्रम- अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४

Programme—Total Budget Estimates, 2023-2024

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

अनुक्रमांक Serial No.	कार्यक्रमाचे नाव Name of Programme		प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारित अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2022-2023	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)
विभागीय आयुक्त 1 Divisional Commissioner (2053)	एकूण स्थूल/निव्वळ . .	(भारीत) (Charged)	. .	7	. .	6
	Total Gross/Net	(दत्तमत) (Voted)	491508	609712	606805	607769
जिल्हाधिकारी 2 Collector (2053)	एकूण स्थूल Total Gross	(भारीत) (Charged)	. .	6	. .	6
		(दत्तमत) (Voted)	3494691	4791010	4485086	5198387
नैसर्गिक आपत्ती 3 Natural Calamities (2245)		(भारीत) (Charged)	. .	4	4	4
	एकूण स्थूल/निव्वळ	(दत्तमत) (Voted)	80858772	67974575	79483115	75377782
	Total Gross		80858772	67974579	79483119	75377786

प्रपत्र ' अ '—पुढे चालू

STATEMENT 'A'—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	महसूल व वन विभाग (मंत्रालय विभाग) (भारीत)				
4	Revenue and Forest Department (Mantralaya Proper) (2052) (Charged)	. .	1001	2	1001
	एकूण स्थूल/निव्वळ (दत्तमत)				
	Total Gross/Net (Voted)	478722	690390	623844	788405

१. विभागीय आयुक्त

(एक) प्रास्ताविक :

महसूल प्रशासनाच्या संदर्भात शासनातर्फे नियंत्रक म्हणून विभागीय आयुक्त हे सर्वोच्च कार्यकारी अधिकारी आहेत. विभागीय आयुक्तांची विकास कार्याबाबतची कामे लक्षात घेऊन १९८१ साली (१) अमरावती व (२) नाशिक हे विभाग नव्याने निर्माण करण्यात आले. राज्य शासनातर्फे हाताळण्यात येणा-या जवळजवळ सर्व कार्यालयाचे ते समन्वय अधिकारी असून त्यांना अतिरिक्त आयुक्त, उप-आयुक्त, सहाय्यक आयुक्त इत्यादी सहकार्य करतात.

विभागीय सर्वोच्च कार्यकारी अधिकारी म्हणून ते जिल्हाधिकारी, जिल्हा परिषदा, नगरपरिषदा इत्यादिंना निर्देशन करतात. इतर विभागीय अधिका-यांची कामे सुरळीतपणे होण्याच्या दृष्टीने समन्वयाचे कार्य देखील त्यांना करावे लागते. विभागीय आयुक्तांची काही महत्वाची कार्ये पुढीलप्रमाणे आहेत :—

(१) विभागीय व जिल्हा स्तरावरील अधिका-यांना निर्देशन करणे, त्यांना नेतृत्व उपलब्ध करून देणे,

(२) जिल्हा कार्यालये, उप-विभागीय कार्यालये, तहसील कार्यालये, इ. ची तपासणी,

(३) जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या, नगर परिषदा इ. तपासणी,

(४) जिल्हाधिका-यांनी निर्णित केलेल्या प्रकरणाबाबत अपील प्राधिकरणे,

(५) विभागीय परिवहन प्राधिकरण,

(६) नगरपालिका प्रशासनाचे विभागीय संचालक,

(७) भू-संपादन अधिनियमाखाली निवाडा.

(८) राष्ट्रीयकृत बँकांची मार्गदर्शन समिती.

(९) विभागीय विकास महामंडळ,

(१०) विभागीय महानगर विकास मंडळ,

(११) अवर्षण प्रवण क्षेत्र कार्यक्रम,

(१२) लघु कृषक विकास एजन्सी,

(१३) विभागीय गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरण,

(१४) महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण,

(१५) जनजाती क्षेत्रविकास महामंडळ,

(१६) लाभक्षेत्र विकास प्राधिकरण,

(१७) जिल्हा नियोजन व विकास परिषद,

(१८) खरीप व रब्बी मोहीम,

(१९) उच्च पदस्थांच्या व अति उच्च पदस्थांच्या भेटी,

(२०) उप-जिल्हाधिकारी, जिल्हा पुरवठा अधिकारी, खंड विकास अधिकारी व तहसीलदार इत्यादींची निवड.

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

(II) Financial Requirements :

तक्ता–१

TABLE-1

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

		प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारित अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2022-2023	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(अ) कार्यभार वर्गीकरण—					
(A) Activitywise Classification—					
आयुक्त					
(1) Commissioners—					
	(भारीत) (Charged)	. .	7	. .	6
एकूण स्थूल-निव्वळ Total Gross-Net	(दत्तमत) (Voted)	491508	609712	606805	607769
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—					
(B) Objectwise Classification—					
आयुक्त, कोंकण विभाग–					
(1) Commissioner, Konkan Division					
वेतन (20530378) Salaries	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
(20530387)	(दत्तमत) (Voted)	80801	104934	104934	116000
वेतनेतर बाबी (दत्तमत) Non-Salary Items	(Voted)	19727	16020	27780	. .
	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
एकूण स्थूल/निव्वळ Total—(1) Gross-Net	(दत्तमत) (Voted)	100528	120954	132714	140820

(२) आयुक्त, पुणे विभाग—
(2) Commissioner, Pune Division---

वेतन (20530411)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
Salaries (20530422)	(दत्तमत) (Voted)	72571	99897	88599	109000
वेतनेतर बाबी Non-Salary Items	(दत्तमत) (Voted)	8848	10486	9015	11314
एकूण (२) स्थूल निव्वळ Total—(2) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत) (Voted)	81419	110383	97614	120314

(३) आयुक्त, नाशिक विभाग–
(3) Commissioner, Nashik Division

वेतन (20530396)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
Salaries (20530402)	(दत्तमत) (Voted)	78579	99136	96300	109000
वेतनेतर बाबी Non-Salary Items	(दत्तमत) (Voted)	4303	4803	5089	7332
एकूण (३) स्थूल निव्वळ Total—(3) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत) (Voted)	82882	103939	101389	116332

(४) आयुक्त, अमरावती विभाग–
(4) Commissioner, Amravati Division

वेतन (20530431)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
Salaries (20530449)	(दत्तमत) (Voted)	61402	84537	73000	88000
वेतनेतर बाबी Non-Salary Items	(दत्तमत) (Voted)	12220	9103	7325	10900
एकूण (४) स्थूल निव्वळ Total—(4) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत) (Voted)	73622	93640	80325	98900

तक्ता-१—चालू

TABLE-1---*Contd.*

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(५) आयुक्त, नागपूर विभाग— (5) Commissioner, Nagpur Division—					
वेतन (20530458)	(भारीत) (Charged)	. .	2	. .	1
Salaries (20530467)	(दत्तमत) (Voted)	64629	76230	92230	86000
वेतनेतर बाबी Non-Salary Items	(दत्तमत) (Voted)	5559	7296	6976	8200
एकूण (५) स्थूल निव्वळ Total—(5) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	2	. .	1
	(दत्तमत) (Voted)	70188	83526	99206	94200
(६) आयुक्त, औरंगाबाद विभाग– (6) Commissioner, Aurangabad Division—					
वेतन (20530476)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
Salaries (20530485)	(दत्तमत) (Voted)	72619	86923	86923	96000
वेतनेतर बाबी Non-Salary Items	(दत्तमत) (Voted)	10250	10347	8634	11203
एकूण (६) स्थूल निव्वळ Total—(6) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत) (Voted)	82869	97270	95557	107203

(७) आयुक्त, औरंगाबाद विभाग— महाराष्ट्र आपत्कालीन भूकंप पुनर्वसन प्रकल्प					
(7) Commissioner, Aurangabad Maharashtra Disaster Earthquake Rehabilitation Project					
(20531187)	(भारीत) (Charged)	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	(दत्तमत) (Voted)	. .	. .	. .	. .
Non-Salary Items	(Voted)	. .	. .	. .	. .
एकूण (८) स्थूल-निव्वळ	(भारीत) (Charged)	. .	. .	. .	. .
Total (8) Gross-Net	(दत्तमत) (Voted)	. .	. .	. .	. .
(८) आयुक्त, औरंगाबाद विभाग— (10) Commissioner, Aurangabad					
योजनांतर्गत (Plan)		. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries		. .	. .	. .	. .
वेतनेतर बाबी Non-Salary Items		. .	. .	. .	. .
एकूण (१०) स्थूल-निव्वळ Total—(10) Gross-Net					
एकूण (ब) स्थूल निव्वळ Total—(B) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	7	. .	6
	(दत्तमत) (Voted)	491508	609712	606805	607769
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने— (C) Sources of Finance— सी-७ (२०५३)- १०१-आयुक्त C-7 (2053)—101 Commissioner					
एकूण (क) स्थूल निव्वळ Total—(B) Gross-Net	(भारीत) (Charged)	. .	7	. .	6
	(दत्तमत) (Voted)	491508	609712	606805	607769

(तीन) कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतेचे स्पष्टीकरण

आपल्या नियंत्रणाखालील अधिकारी, अधिनियमान्वये व शासनाच्या विविध आदेशान्वये सर्वसाधारण कामे व्यवस्थितरित्या पार पाडतात किंवा कसे याची खात्री करून घेण्यासाठी विभागीय आयुक्तांना तपासणी कार्य करावे लागते. ह्या तपासणी कार्याचे उद्दिष्ट पुढीलप्रमाणे आहे :–

(१) दोन वर्षांच्या कालावधीमध्ये सर्व जिल्हाधिका-यांची कार्यालये, (२) एका वर्षात विभागातील सर्व जिल्हा परिषदा, (३) एका वर्षाच्या कालावधीमध्ये दोन उपविभागीय कार्यालये व दोन तहसील कार्यालये, (४) सर्व पंचायत समित्या पाच वर्षांच्या कालावधीत, (५) एका वर्षात सोळा नगर परिषदा, (६) एका वर्षाच्या कालावधीत विभागातील सहा विभागीय कार्यालये.

खालील तक्ता २०२२-२०२३, २०२३-२०२४ या वर्षातील तपासणी व २०२४ ते २०२५ या वर्षातील संभाव्य तपासणी दर्शवितो.

तक्ता-२

TABLE-II

अनुक्रमांक Serial No. (1)	विभाग Division (2)	वर्ष year (3)	उद्दिष्टानुसार करावयाची तपासणी No. of Inspections as per Norms (4)	तपासलेली कार्यालये: जिल्हाधिकारी कार्यालये Collector Offices (5)	उप-विभागीय कार्यालये S. D. O. (6)	तहसील Tahsil (7)	जिल्हा परिषद Z. P. (8)	पंचायत समिती P. S. (9)	नगर परिषद Municipal Council (10)	विभागीय कार्यालये Regional Offices (11)	एकूण Total (12)
1	कोंकण विभाग Konkan Division ..	2021-2022	6	2	2	2	5	9	0	0	20
		2022-2023	6	0	0	0	5	9	44	0	58
		2023-2024	6	0	0	0	5	9	12	0	26
2	नाशिक विभाग Nashik Division ..	2021-2022	33	2	2	2	5	12	5	0	28
		2022-2023	33	2	2	2	5	12	5	0	28
		2023-2024	33	2	2	2	5	12	5	0	28
3	पुणे विभाग Pune Division ..	2021-2022	32	2	4	3	5	13	0	0	27
		2022-2023	32	3	5	7	5	10	69	0	99
		2023-2024	32	2	3	4	5	12	12	0	38
4	नागपूर विभाग Nagpur Division ..	2021-2022	54	2	3	4	6	12	0	3	30
		2022-2023	66	2	3	4	6	13	0	3	31
		2023-2024	70	2	3	4	6	12	0	3	30

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
	अमरावती विभाग										
5	Amravati Division . .	2021-2022	41	2	2	2	5	12	0	6	29
		2022-2023	41	0	2	1	5	13	0	6	27
		2023-2024	41	0	0	0	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद विभाग										
6	Aurangabad Division . .	2021-2022	8	0	0	0	8	16	14	0	38
		2022-2023	8	0	0	0	4	9	14	0	27
		2023-2024	8	0	0	0	0	0	0	0	0

खाली निर्देश केलेल्या अधिनियमाखाली व नियमावलीखाली येणारी प्रकरणे/अपीले व रिवीजन अपीले, इत्यादींची सुनावणी व निर्णय करण्याचे अधिकार आयुक्तांना देण्यात आलेले आहेत :– (१) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६, (२) महाराष्ट्र शेतजमीन (कमाल जमीन धारणा) अधिनियम, १९६१, (३) महाराष्ट्र ग्राम पोलीस अधिनियम, १९६७, (४) अत्यावश्यक वस्तूंच्या अधिनियमाखाली विविध आदेश, (५) मुंबई विशेष हक्क रजा व प्रतिज्ञेवर सोडणे अधिनियम, १९५९, (६) भू-संपादन अधिनियम, १९५९, (७) महाराष्ट्र नागरी सेवा शिस्तभंगाची कारवाई, नियम आणि इतर अनेक अधिनियम ही वरील कामे अर्ध न्यायीक स्वरुपाची असल्याने या कामाचे स्पष्ट असे उद्दिष्ट ठरवून दिलेले नाही. खालील तक्ता आयुक्तांनी याबाबत केलेले काम दर्शवितो.——

तक्ता-३

TABLE-III

अनु-क्रमांक Serial No. (1)	विभाग Division (2)	वर्ष Year (3)	वर्षाच्या सुरुवातीस प्रलंबीत असलेली प्रकरणे No. of cases pending at begining of the year (4)	वर्षात आलेली प्रकरणे No.of cases received during the year (5)	एकूण प्रकरणे Total No. of cases (6)	वर्षात निकाली काढलेली प्रकरणे No. of cases disposed off during the year (7)	शिल्लक प्रकरणे Balance cases (8)	वर्ष अखेरीस शिल्लक राहिलेली प्रकरणे No. of cases pending at the end of the Year: एक वर्षापर्यंत Up to 1 year (9)	एक वर्षां-पेक्षा जास्त Over 1 year (10)	दोन वर्षां-पेक्षा जास्त Over 2 years (11)	तीन वर्षां-पेक्षा जास्त Over 3 years (12)	स्थगिती आदेशामुळे प्रलंबीत असलेली प्रकरणे No. of cases pending due to stay order (13)
1	कोंकण विभाग Konkan Division	2021-2022 . .	807	633	1440	749	691	173	368	88	62	0
		2022-2023 . .	691	588	1279	813	466	350	100	16	0	0
		2023-2024 . .	466	650	1116	825	291	200	91	0	0	0
2	नाशिक विभाग Nashik Division	2021-2022 . .	1021	587	1608	916	692	454	222	16	0	0
		2022-2023 . .	692	692	528	1220	704	516	476	32	8	0
		2023-2024 . .	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	पुणे विभाग Pune Division	2021-2022 . .	11266	6195	17461	7823	9638	7664	1045	929	0	0
		2022-2023 . .	12664	7435	20099	10384	9715	3398	2542	3631	144	0
		2023-2024 . .	10057	8580	18637	3420	4217	2660	980	577	0	0
4	अमरावती विभाग Amravati Division. . . .	2021-2022 . .	1715	954	2669	1587	1082	674	183	121	104	0
		2022-2023 . .	1082	1179	2261	742	1519	910	0	0	137	0
		2023-2024 . .	1519	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	नागपूर विभाग Nagpur Division	2021-2022 . .	3252	473	3725	822	2903	513	1216	924	250	3
		2022-2023 . .	2894	808	3702	1018	2684	673	1293	526	192	3
		2023-2024 . .	2681	1449	4130	1156	2974	948	1203	676	147	3
6	औरंगाबाद विभाग Aurangabad Division. . . .	2021-2022 . .	2616	1136	3752	1773	1779	836	653	330	160	0
		2022-2023 . .	1979	1405	3384	1880	1504	815	335	245	109	0
		2023-2024 . .	1504	1352	2856	1630	1226	710	254	137	125	0
	एकूण . .	2021-2022 . .	20677	9978	30655	13670	16785	10314	3687	2408	576	3
		2022-2023 . .	20002	12107	31253	16057	16592	6662	4746	4450	590	3
		2023-2024 . .	16227	12031	26739	7031	8708	4518	2528	1390	272	3

(चार)

(iv) Personnel Summary

तक्ता क्रमांक-४

कर्मचारी विषयक गोषवारा

अ.क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	एकूण पदे													
			आयुक्त कोकण		आयुक्त नाशिक		आयुक्त पुणे		आयुक्त अमरावती		आयुक्त नागपूर		आयुक्त औरंगाबाद		एकूण	
			२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४
(१)	(२)	(३)	(४)		(५)		(६)		(७)		(८)		(९)		(१०)	
	राजपत्रित (वर्ग-१)															
१	विभागीय आयुक्त	संवर्ग पद	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	६	६
२	अप्पर आयुक्त	S-२७ (११८५००-२१४१००)	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	२	२	७	७
३	उप आयुक्त (नि.श्रे.) . .	S-२७ (११८५००-२१४१००)	२	२	०	०	२	२	०	०	०	०	०	०	४	४
४	उप आयुक्त//प्रा.वि.धौ. अधिकारी अपर जिल्हाधिकारी . .	S-२५ (७८८००-२०९२००)	३	३	३	३	२	२	२	२	२	२	२	२	१४	१४
५	सहाय्यक आयुक्त/उप जिल्हाधिकारी . .	S-२५ (७८८००-२०९२००)	३	३	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	८	८
६	उप जिल्हाधिकारी (नि.श्रे.) . .	S-२३ (६७७००-२०८७००)	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	१	१
७	सहाय्यक आयुक्त / विशेष कार्य अधिकारी प्रादेशिक उपसंचालक . .	S-२० (५६१००-१७७५००)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	नगर रचनाकार	S-२० (५६१००-१७७५००)	२	२	०	०	२	२	०	०	०	०	१	१	५	५
९	सहायक संचाकल लेखा/ सहाय्यक संचालक गट-अ (नपाप्र) . .	S-२० (५६१००-१७७५००)	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	६	६
१०	तहसिलदार/चिटणीस /मुख्य लिपिक/अधीक्षक	S-१९ (५५१००-१७५१००)	३	३	१२	१२	४	४	३	३	३	३	३	३	२८	२८
११	स्वीय सहायक . .	S-१६ (४४९००-१४२४००)	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	१	१
१२	प्रादेशिक विभागीय चौकशी अधिकारी . .	S-२५ (७८८००-२०९२००)	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	१	१
		एकूण . .	१६	१६	१९	१९	१६	१६	१०	१०	९	९	११	११	८१	८१
	राजपत्रित (वर्ग-२)															
१	लेखाधिकारी/मुख्य लेखापाल	S-१६ (४४९००-१४२४००)	१	१	१	१	१	१	०	०	०	०	१	१	४	४
२	सहाय्यक चिटणीस/नायब तहसीलदार . .	S-१४ (३८६००-१२२८००)	७	७	६	६	७	७	५	५	५	५	५	५	३५	३५
३	स्वीय सहाय्यक . .	S-१६ (४४९००-१४२४००)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	२	२	२
४	रचना सहाय्यक/लेखाधिकारी सहाय्यक नगर रचनाकार	S-१५ (४१८००-१३२३००)	१	१	०	०	२	२	१	१	१	१	१	१	६	६
५	सहाय्यक लेखाधिकारी	S-१५ (४१८००-१३२३००)	०	०	२	२	०	०	०	०	०	०	१	१	३	३
		एकूण . .	९	९	९	९	१०	१०	६	६	६	६	१०	१०	५०	५०

तक्ता क्रमांक-४—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)		(५)		(६)		(७)		(८)		(९)		(१०)	
अराजपत्रित (वर्ग-३)																
१	सहाय्यक लेखाधिकारी	S-१५ (४१८००-१३२३००)	१	१	०	०	१	१	१	१	१	१	०	०	४	४
२	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)/निरीक्षक नपाप्र . .	S-१६ (४४९००-१४२४००)	१	१	१	१	१	१	१	१	०	०	२	२	६	६
३	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	S-१४ (३८६००-१२२८००)	३	३	२	२	३	३	२	२	२	२	२	२	१४	१४
४	उप लेखापाल	S-१३ (३५४००-११२४००)	२	२	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	७	७
५	लघुलेखक निवडश्रेणी	S-१६ (४४९००-१४२४००)	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१
६	मुख्यलेखापाल/उप संचालक लेखा . .	S-१९ (५५१००-१७५१००)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	प्रथमश्रेणी लिपिक/अव्वल कारकून/वरिष्ठ लिपिक/निरीक्षक म. न. पा. प्रशासक	S-१२ (३२०००-१०१६००)	२९	२९	२४	२४	२७	२७	२२	२२	२२	२२	२३	२३	१४७	१४७
८	लघुटंकलेखक	S-८ (२५५००-८११००)	०	०	०	०	२	२	०	०	०	०	१	१	३	३
९	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक	S-६ (१९९००-६३२००)	२४	२४	२०	२०	२५	२५	१९	१९	१९	१९	२०	२०	१२७	१२७
१०	स्वच्छता निरीक्षक भांडारपाल/अधीक्षक . .	S-८ (२५५००-८११००)	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१
११	टेलिफोन ऑपरेटर/सहायक		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	वाहन चालक	S-६ (१९९००-६३२००)	४	४	५	५	७	७	४	४	४	४	५	५	२९	२९
		एकूण . .	६५	६५	५४	५४	६७	६७	५०	५०	४९	४९	५४	५४	३३९	३३९
	अराजपत्रित (वर्ग-४)															
१	हवालदार/नायक/ दप्तरी/बस्ता/	S-३ (१६६००-५२४००)	५	५	२०	२०	२६	२६	२	२	१९	१९	४	४	७६	७६
	वरदार/मुकादम/		०	०	०	०	३	३	०	०	०	०	०	०	३	३
	लिफ्टमॅन नाईक		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	शिपाई/चौकीदार/	S-१ (१५०००-४७६००)	१८	१८	४	४	१	१	२२	२२	३	३	२४	२४	७२	७२
	फरशि/कुली/झाडूवाला/स्वच्छक		१४	१४	०	०	०	०	०	०	२	२	०	०	१६	१६
		एकूण . .	३७	३७	२४	२४	३०	३०	२४	२४	२४	२४	२८	२८	१६७	१६७
		राज्याची एकूण . .	१२७	१२७	१०६	१०६	१२३	१२३	९०	९०	८८	८८	१०३	१०३	६३७	६३७

२. जिल्हाधिकारी

(एक) प्रास्ताविक :

जिल्हाधिकारी हे महसूल विभागाचे जिल्हा पातळीवरील प्रमुख व बहुविध कार्यकारी समन्वय अधिकारी असतात. अपर जिल्हाधिकारी, उपविभागीय अधिकारी, उपजिल्हाधिकारी व तहसीलदार इ. अधिकारी हे त्यांना कामात सहाय्य करतात.

उपविभागीय अधिकारी हे त्या विभागाचे मुख्य अधिकारी असतात व ते तहसीलदारांच्या मदतीने काम पाहतात. जिल्हाधिका-यांनी जमीन महसूल संहितेतील स्वतःकडे राखून ठेवलेल्या अधिकाराखेरीज जिल्हाधिका-यांच्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर उपविभागीय अधिकारी आपल्या विभागात करतात. ते जिल्हाधिका-यांच्या नियंत्रणाखाली व त्यांच्या निर्देशानुसार काम करतात.

राज्यात दिनांक १ ऑगस्ट २०१४ पासून पालघर हा नवीन जिल्हा निर्माण करण्यात आला आहे. त्यामुळे सध्या राज्यात एकूण ३६ जिल्हे अस्तित्वात आहेत.

राज्यातील महसुली उपविभागाची पुनर्रचना दिनांक २६-०७-२०१३ च्या अधिसूचनेनुसार दिनांक १५-०८-२०१३ पासून २ तालुक्यांसाठी १ उपविभाग निर्माण करण्यात आला आहे. राज्यात सध्या १८३ उपविभाग आणि ३५८ तालुके आहेत.

राज्यात एकूण १२३२७ तलाठी साझे व २३६० महसुली मंडळे अस्तित्वात आहेत. प्रत्येक साझ्यांसाठी एक तलाठी नेमलेला असतो.

महसूल कार्यालयाची पुनर्रचना

राज्यात सन १९९९-२००० या वित्तीय वर्षात भूतपूर्व परभणी जिल्ह्याचे विभाजन करून हिंगोली आणि भूतपूर्व भंडारा जिल्ह्याचे विभाजन करून गोंदिया हे दोन नवीन जिल्हे दिनांक १ मे, १९९९ पासून निर्माण करण्यात आले आहेत.

२. वेळोवेळी हाती घेण्यात आलेल्या महसूल कार्यालयाच्या पुनर्रचनेमुळे राज्यात सध्या महसूल विभाग ६, जिल्हे ३६, महसूल उपविभाग १८३, तालुके ३५८ आणि १२,३२७ तलाठी साझे व २,३६० महसूल मंडळे कार्यरत आहेत. तसेच महसूल व वन विभाग शासन निर्णय दिनांक २५-५-२०१७ व दिनांक २४-७-२०१८ अन्वये राज्यात ३११० तलाठी साझे व ५१८ नवीन महसूल मंडळ निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

जिल्हाधिका-यांची काही महत्त्वाची कर्तव्ये खाली दिल्याप्रमाणे आहेत :—

महसुली कर्तव्ये

(१) जमीन महसूल आणि इतर शासकीय वसुली करणे.

(२) हक्क नोंदणी पत्रक ठेवणे.

(३) पिकांची पैसेवारी ठरविणे.

(४) शेतजमिनीचा बिगर शेतीकडे उपयोग करण्याची परवानगी देणे.

(५) टंचाई व टंचाईसदृश्य परिस्थितीत तसेच पूर, आग, भूकंप इत्यादी नैसर्गिक आपत्तीमध्ये आपत्तीग्रस्तांना मदत देणे.

(६) प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन करणे.

(७) निरनिराळ्या जमीन सुधारणा अधिनियमांची अंमलबजावणी करणे.

(८) उपविभागीय अधिकारी, उपजिल्हाधिकारी, तहसीलदार, नगर परिषदा इत्यादी कार्यालयांची तपासणी करणे.

(९) गुप्त धन अधिनियमाखालील प्रकरणे.

(१०) मुंबई तुकडे बंदी व तुकडे जोड अधिनियमाखालील प्रकरणे.

(११) किरकोळ खनिज पदार्थ काढण्याबाबतची प्रकरणे.

(१२) न्यायालयीन शुल्क नोंदणी अधिनियमाखालील प्रकरणे.

(१३) कर्जमुक्ती अधिनियमाखालील प्रकरणे.

(१४) महाराष्ट्र राज्य सहकारी सोसायटी अधिनियमाखालील प्रकरणे.

(१५) निर्वासितांच्या मालमत्तेची व्यवस्थाविषयक अधिनियमाखालील प्रकरणे.

(१६) मुंबई करमणूक कर कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे.

(१७) महाराष्ट्र जाहिरात कर कायदा, १९६७ खालील प्रकरणे.

(१८) मुंबई जुगार कर कायदा, १९२५ खालील प्रकरणे (मुंबई आणि पुणे जिल्हाधिकारी फक्त).

(१९) बेघर ग्रामीण कुटुंबांना घरासाठी जागा देणे.

खालील कायदे व अधिनियमानुसार दंडाधिका-यांची कर्तव्ये

(२०) भारतीय शस्त्र अधिनियम.

(२१) भारतीय विस्फोटक (द्रव्य) अधिनियम.

(२२) तुरुंग (मुंबई विशेष हक्क रजा आणि प्रतिज्ञेवर सोडणे) अधिनियम, १९५९.

(२३) फौजदारी कार्यप्रणाली संहिता.

(२४) वृत्तपत्रे आणि नोंदणी अधिनियम.

(२५) महाराष्ट्र चित्रपटगृह अधिनियम.

(२६) मुंबई पोलीस अधिनियम.

(२७) मुंबई अभ्यस्त अपराधी अधिनियम.

(२८) मुंबई नशाबंदी अधिनियम.

(२९) औषधी व प्रसाधने (अबकारी) अधिनियम.

महसूल कामाव्यतिरिक्त कर्तव्ये

(३०) जनगणना.

(३१) कृषी गणना.

(३२) पशू गणना.

(३३) रोगराई निवारण.

(३४) किटकांचा बंदोबस्त.

(३५) लोकसभा/विधानसभा/विधानपरिषद, जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या, नगर परिषदा, निर्दिष्ट सहकारी सोसायट्या यांच्या सार्वत्रिक निवडणुका.

(३६) अल्पबचत.

(३७) कुटुंब कल्याण योजना.

(३८) अन्न व नागरी पुरवठा.

(३९) रोजगार हमी योजनेची अंमलबजावणी.

(४०) संजय गांधी स्वावलंबन व निराधार योजना.

(४१) मोफत चित्रपटासाठी देण्यात येणारी परवानगी व मराठी चित्रपटासाठी पात्रता प्रमाणपत्र.

समन्वय कर्तव्ये

(४२) उच्च पदस्थ आणि उच्च पदस्थांच्या भेटी.

(४३) जिल्हा नियोजन व विकास परिषद.

(४४) जिल्ह्यामधील औद्योगिकीकरणाचा वेग.

(४५) बँक सल्लागार समिती.

(४६) जिल्हा सैनिक मंडळ.

(४७) आदिवासी कल्याण.

(४८) नागरी हक्काचे संरक्षण.

तक्ता-१

Table-1

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

(II) Financial Requirements :

तक्ता-१

TABLE-I

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

(1)		प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारित अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2023-2024	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(अ)-कार्यवार वर्गीकरण– A—Activity Classification—					
जिल्हाधिकारी (2053) Collector					
एकूण–(अ) स्थूल Total—(A) Gross	(भारीत) (Charged)	. .	6	. .	6
एकूण (२०५३)	(दत्तमत्त) (Voted)	3494691	4791010	4485086	5198357
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण– B—Objectwise Classification—					
(अ) (१) कोकण विभागातील जिल्हा कार्यालये– (a) (1) Collectorates in Konkan Division—					
वेतन (20530028) Salaries	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त) (Voted)	1062968	1691135	1500000	1840000
वेतनेतर बाबी Non-salary items	(भारीत) (Charged)	. .	. .	. .	. .
	(दत्तमत्त) (Voted)	74263	106179	94501	114661
एकूण–(अ) स्थूल Total—(A) Gross	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
एकूण–(१) Total—(1)	(दत्तमत्त) (Voted)	1137231	1797314	1594501	1954661

(२) पुणे विभागातील जिल्हा कार्यालये–
(2) Collectorates in Pune Division—

वेतन Salaries (2053 0064)	(भारित) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त) (Voted)	478880	620000	590000	680000
वेतनेतर बाबी Non-Salary items	(दत्तमत्त) (Voted)	56154	48348	46240	52500
एकूण–(२) Total—(2)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त) (Voted)	535034	668348	636240	732500

(३) नाशिक विभागातील जिल्हा कार्यालये–
(3) Collectorates in Nashik Division—

वेतन Salaries (2053 0046)	(भारित) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त) (Voted)	336363	460064	430000	500000
वेतनेतर बाबी Non-Salary items	(दत्तमत्त) (Voted)	86643	38476	33376	41200
एकूण–(३)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
Total—(3)	(दत्तमत्त) (Voted)	423006	498540	463376	541200

(४) अमरावती विभागातील जिल्हा कार्यालये–
(4) Collectorates in Amravati Division—

वेतन Salaries (2053 0082)	(भारित) (Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त) (Voted)	363868	565221	490000	615000
वेतनेतर बाबी Non-Salary items	(दत्तमत्त) (Voted)	38635	62271	52586	65260
एकूण–(४)	(भारीत) (Charged)	. .	1	. .	1
Total—(4)	(दत्तमत्त) (Voted)	402503	627492	542586	680260

तक्ता १—चालू

TABLE 1—*Contd.*

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(५) नागपूर विभागातील जिल्हा कार्यालये–					
(5) Collectorates in Nagpur Division—					
वेतन	(भारित)				
Salaries	(Charged)	. .	1	. .	1
(2053 0108)	(दत्तमत्त)				
	(Voted)	339912	452837	430195	490000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	72993	58364	140954	60800
एकूण–(५)	(भारित)				
	(Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त)				
Total—(5)	(Voted)	412905	511201	571149	550800
(६) औरंगाबाद विभागातील जिल्हा कार्यालये–					
(6) Collectorates in Aurangabad Division—					
वेतन	(भारित)				
Salaries	(Charged)	. .	1	. .	1
(2053 0126)	(दत्तमत्त)				
	(Voted)	503059	604688	604688	650000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	80953	3427	72546	88936
एकूण–(६)	(भारित)				
	(Charged)	. .	1	. .	1
	(दत्तमत्त)				
Total—(6)	(Voted)	584012	608115	677234	738936

(ब) तगाई

(b) Tagai

(१) आयुक्त, कोंकण विभाग— (2029 0262)

(1) Commissioner, Konkan Division—

वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	8219	13996	12000	14000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	232	634	528	660
एकूण–(१)	(दत्तमत्त)				
Total—(1)	(Voted)	8451	14630	12528	14660

(२) आयुक्त, पुणे विभाग—(2029 0298)

(2) Commissioner, Pune Division—

वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	7086	11260	9843	12000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	69	130	101	151
एकूण–(२)	(दत्तमत्त)				
Total—(2)	(Voted)	7155	11390	9944	12151

(३) आयुक्त, नाशिक विभाग—(2029 0271)

(3) Commissioner, Nashik Division—

वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	19295	28000	26600	30000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	451	741	558	841
एकूण–(३)	(दत्तमत्त)				
Total—(3)	(Voted)	19746	28741	27158	30841

तक्ता १—चालू

TABLE 1—*Contd.*

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(४) आयुक्त, अमरावती विभाग—(2029 0304)					
(4) Commissioner, Amravati Division—					
वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	61215	74151	72000	80000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	223	444	345	481
एकूण–(४)	(दत्तमत्त)				
Total—(4)	(Voted)	61438	74595	72345	80481
(५) आयुक्त, नागपूर विभाग—(2029 0313)					
(5) Commissioner, Nagpur Division—					
वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	20630	26419	25697	29000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	311	498	416	531
एकूण–(५)	(दत्तमत्त)				
Total—(5)	(Voted)	20941	26917	26113	29531
(६) आयुक्त, औरंगाबाद विभाग—(2029 0322)					
(6) Commissioner, Aurangabad Division—					
वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	. .	. .	. .	. .
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	. .	. .	. .	. .
एकूण–(६)	(दत्तमत्त)				
Total—(6)	(Voted)	. .	. .	. .	. .

(क) करमणूक कर व जाहिरात कर— (वसुलीचा खर्च) (2045 0091)

(c) Entertainment Tax and Advertisement Tax (Collection Charges)

(१) आयुक्त, कोंकण विभाग—

(1) Commissioner, Konkan Division—

वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	62646	85067	78300	93570
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary Items	(Voted)	862	2182	2370	2530
एकूण–(१)	(दत्तमत्त)				
Total—(1)	(Voted)	63508	87249	80670	96100

(२) आयुक्त, पुणे विभाग—(2045 0117)

(2) Commissioner, Pune Division—

वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	58058	73596	73596	81000
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	998	2030	1729	2188
एकूण–(२)	(दत्तमत्त)				
Total—(2)	(Voted)	59056	75626	75325	83188

(३) आयुक्त, नाशिक विभाग—(2045 0108)

(3) Commissioner, Nashik Division—

वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	37103	51421	48500	56560
	(भारीत)				
	(Charged)	. .	. .	. .	. .
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary Items	(Voted)	827	1343	1164	1422
एकूण–(३)	(दत्तमत्त)				
Total—(3)	(Voted)	37930	52764	49664	57982

तक्ता १—चालू

TABLE 1—*contd.*

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(४) आयुक्त, अमरावती विभाग—(2045 0126)				
(4) Commissioner, Amravati Division—				
वेतन (दत्तमत्त)				
Salaries (Voted)	26440	34251	33800	38000
वेतनेतर बाबी (दत्तमत्त)				
Non-Salary items (Voted)	266	1142	800	832
एकूण–(४) (दत्तमत्त)				
Total—(4) (Voted)	26706	35393	34600	38832
(५) आयुक्त, नागपूर विभाग— (2045 0135)				
(5) Commissioner, Nagpur Division—				
वेतन (दत्तमत्त)				
Salaries (Voted)	21857	24500	26100	29000
वेतनेतर बाबी (दत्तमत्त)				
Non-Salary items (Voted)	413	953	528	1000
एकूण–(५) (दत्तमत्त)				
Total—(5) (Voted)	22270	25453	26628	30000
(६) आयुक्त, औरंगाबाद विभाग—(2045 0144)				
(6) Commissioner, Aurangabad Division—				
वेतन (दत्तमत्त)				
Salaries (Voted)	37260	48349	46000	53200
वेतनेतर बाबी (दत्तमत्त)				
Non-Salary items (Voted)	469	1794	980	1660
एकूण–(६) (दत्तमत्त)				
Total—(6) (Voted)	37729	50143	46980	54860

(ड) जुगार कर (वसुलीचा खर्च) (2045 0162)					
(d) Betting Tax (Collection Charges)					
(१) जिल्हाधिकारी, मुंबई					
(1) Collector, Mumbai					
वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	425	2544	1250	2500
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	102	155	150	190
एकूण–(१)	(दत्तमत्त)				
Total—(1)	(Voted)	527	2699	1400	2690
(२) आयुक्त, पुणे—					
(2) Commissioner, Pune—(2045 0171)					
वेतन	(दत्तमत्त)				
Salaries	(Voted)	1423	1838	1838	2100
वेतनेतर बाबी	(दत्तमत्त)				
Non-Salary items	(Voted)	. .	. .	. .	. .
एकूण–(२)	(दत्तमत्त)				
Total—(2)	(Voted)	527	2699	1400	2690
एकूण–(ड)	(दत्तमत्त)				
Total—(d)	(Voted)	1950	4537	3238	4790
(इ) शिक्षण उपकर (20450182) ते					
(e) Education Cess (2045 0224)					
एकूण (इ)	(दत्तमत्त)				
Total—(e)	(Voted)	192	1267	260	265
(फ) एकूण रोजगार हमी उपकर (दत्तमत्त) (2045 0262) ते					
(f) Total Employment Guarantee Cess	(Voted) (2045 0485)	19	2496	151	74
(ग) विशेष भूसंपादन अधिकारी, महाराष्ट्र गृहनिर्माण क्षेत्रविकास प्राधिकरण— (2029 0162)					
(g) Land Acquisition Establishment					
एकूण—	(भारीत)				
Total—	(Charged)	. .	4	. .	4
	(दत्तमत्त)				
	(Voted)	268050	393490	359341	410712

तक्ता १—चालू

TABLE 1—*contd.*

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(ह) शहर भूमि अभिलेख–(2029 0402) (h) City Land Records—					
(१) आयुक्त, नागपूर एकूण– (1) Commissioner, Nagpur Total — (2029 0752)	(दत्तमत) (Voted)	7945	10389	9842	11429
(२) जिल्हाधिकारी, मुंबई एकूण– (2) Collector, Mumbai Total—	(दत्तमत्त) (Voted)	22377	42124	32949	43532
(आय) गावठाण विस्तार योजना— (i) Schemes of extension of village Gaothan					
एकूण— Total—	(भारीत) (Charged)	. .	. .	. .	. .
	(दत्तमत) (Voted)	. .	. .	. .	. .
(ज) धर्मदाय प्रयोजनासाठी देणग्या– (j) Donations for Charitable purposes—					
अनुदान (2250 0139) Grant-in-aid (2250 0148)	(दत्तमत्त) (Voted). .				
आयुक्त,नागपूर विभाग– Commissioner, Nagpur Division—	(दत्तमत्त) (Voted)	. .	5	5	5
आयुक्त, अमरावती विभाग– Commissioner, Amravati Division—	(दत्तमत्त) (Voted)	. .	18	18	5
आयुक्त,कोल्हापूर विभाग–(2050 0291) Commissioner, Kolhapur Division—	(दत्तमत्त) (Voted)	210	215	324	215
एकूण (ज) . . Total—(j) . .	(दत्तमत्त) (Voted)	210	238	347	225
(के) नझुल उत्पन्नाचा भाग स्वायत्त संस्थांना देण्याबाबत— (K) Grant of share of Nazul income to local bodies—					
अनुदान Grant-in-aid					
आयुक्त, नागपूर विभाग–(2217 0029) Commissioner, Nagpur	(दत्तमत्त) (Voted)	. .	147	147	147
आयुक्त, अमरावती– Commissioner, Amravati— (2217 0038)	(दत्तमत्त) (Voted)	. .	50	50	50
एकूण (के) . . Total—(K) . .	(दत्तमत्त) (Voted)	. .	197	197	197
(ल) मुक्त वेठबिगारांचे पुनर्वसन–(2235 0329) (l) Rehabilitation Released/ Bonded Labours–	(दत्तमत्त) (Voted)	335	10	10	. .

तक्ता—२

TABLE—2

(१) जमीन महसूल वसुली
Recovery of Land Revenue :

खालील तक्ता जमीन महसूल (अकृषिक शेतसा-यासह) वसुली दर्शवितो
The following table shows the Land Revenue Collected (including) non-agricultural assessment

(रुपये लाखामध्ये)
(Rs. in Lakh)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	१ ऑगस्ट रोजी महसूल बाकी Arrears of Land Revenue as on 1st August	वर्षाची मागणी Demand for the year	एकूण मागणी Total Demand	वर्षभरात सूट दिलेली जमीन महसुलाची रक्कम Amount of Land Revenue remitted year	वर्षभरात तहकूब केलेली जमीन महसुलाची रक्कम Amount of Land Revenue Suspend year	स्तंभ (७) व (८) एकूण Total of Cols. (7) + (8)	वर्षाची निव्वळ मागणी [स्तंभ (६) वजा स्तंभ (९)] Net demand of the year [Col. (6) (–) Col. (9)]	वर्षात जमा झालेली रक्कम Amount Collected during the year	बाकी Arrears	वसुलीची टक्केवारी Percentage of Collection
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1	मुंबई Mumbai	2021-2022	12198.62	3415.06	15613.68	20.26	0	20.16	15593.42	35906.22	0	100
		2022-2023	12808.55	4528.90	17337.45	21.27	0	21.27	17316.18	5207.56	0	30.07
2	मुंबई उपनगर M. S. D.	2021-2022	29816.03	16276.43	46092.46	320.8	8321.32	8642.12	37450.34	18854.63	18595.71	50.35
		2022-2023	35835.14	15080.78	50915.92	28.42	1169.02	1197.44	49718.48	2219.31	47499.17	4.46
3	ठाणे Thane	2021-2022	39002.26	11421.03	50423.29	0	0	0	17474.49	17045.00	429.49	0
		2022-2023	429.49	11421.03	11850.52	0	0	0	11850.52	3456.72	8393.80	0
4	पालघर Palghar	2021-2022	0	12239.22	12239.22	1.05	0	16.65	12238.17	3624.59	3613.58	70.47
		2022-2023	0	12239.22	12239.22	1.05	0	0	12238.17	2497.27	9740.90	20.41
5	रायगड Raigad	2021-2022	1148.50	2654.04	3802.54	0	0	0	3802.54	14096.90	0	370.72
		2022-2023	1191.61	2171.05	3362.66	0	0	0	3362.66	12560	0	373.51
6	रत्नागिरी Ratnagiri	2021-2022	0	123909.00	123909.00	0	0	0	123909.00	134260.50	0	108.35
		2022-2023	0	117887.66	117887.66	0	249.98	249.98	117637.68	274669.80	0	233.49
7	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	2021-2022	0	3234.64	3234.64	0	0	0	3234.60	0	3234.64	0
		2022-2023	0	3234.64	3234.64	0	0	0	3234.60	0	3234.64	0
8	नाशिक Nashik	2021-2022	23667.000	276317.00	299984.00	3171.00	0.00	3171.00	296813.00	242712.00	54101.00	81.77
		2022-2023	23667.000	276317.00	299984.00	3171.00	0.00	3171.00	296813.00	242712.00	54101.00	81.77

तक्ता २—चालू

TABLE 2—*contd.*

(रुपये लाखामध्ये)

(Rs. in Lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	धुळे											
9	Dhule	2021-2022	7747506.000	69739602.000	77487108.000	4358173.410	69220.00	4365095.41	73122012.59	30331988.00	42790024.59	41.48
		2022-2023	17667543.556	10346734	118370724	3667803.450	0	3367803.45	115002920.55	39534099	75468821.55	41.85
	नंदुरबार											
10	Nandurbar	2021-2022	8199.717	88468.003	96667.720	453.642	0.000	453.642	96133.078	9995.903	86137.18	10.40
		2022-2023	10347139	15357463	36163294	66800	0	66800	36096494	15720949	20375545	43.55
	जळगाव											
11	Jalgaon	2021-2022	0.000	6727.200	6727.200	0.00	0.00	0.00	6727.200	1453.860	5273.340	21.61
		2022-2023	0	560600.000	560600.000	0	0	0	560600	125441	435159	22.38
	अहमदनगर											
12	Ahmednagar	2021-2022	0.000	6634.58	6634.58	0.000	0.000	0.000	6634.58	6634.58	0.000	100.00
		2022-2023	0	5529.00	5529.00	0	0	0	5529.00	1355.99	4173,01	24.53
	पुणे											
13	Pune	2021-2022	0	7824.27	7824.27	0	0	0	7824.27	7824.27	0	100.00
		2022-2023	0	7941.63	7941.63	0	0	0	7941.63	7941.63	0	100.00
	सोलापूर											
14	Solapur	2021-2022	142.55	3317.88	3460.43	0	0	0	3460.43	3460.43	0	100.00
		2022-2023	0	3806.00	3806.00	0	0	0	3806.00	4010.52	0	105.36
	सातारा											
15	Satara	2021-2022	0	2348.31	2348.31	0	0	0	2348.31	2348.31	0	100.00
		2022-2023	0	2583.14	2583.14	0	0	0	2583.14	2583.14	0	100.00
	सांगली											
16	Sangali	2021-2022	0	1019.22	1019.22	0	0	0	1019.22	816.49	0	80
		2022-2023	0	584.63	584.63	0	0	0	584.63	890.38	0	100
	कोल्हापूर											
17	Kolhapur	2021-2022	0	1681.77	1681.77	0	0	0	1681.77	2408.89	0	143.24
		2022-2023	0	1769.14	1769.14	0	0	0	1769.14	4059.70	0	229.47
	नागपूर											
18	Nagpur	2021-2022	730.80	1872.94	2603.74	0	0	0	2603.74	2921.27	-317.53	112.20
		2022-2023	0	2105.28	2105.28	0	0	0	2105.28	571.41	1533.87	27.14

	वर्धा											
19	Wardha	2021-2022	116.85	543.28	660.13	42.70	0	42.70	617.43	689.09	-71.66	111.61
		2022-2023	0	871.99	871.99	48.83	0	48.83	823.16	572.76	250.40	69.58
	चंद्रपूर											
20	Chandrapur	2021-2022	246.39	1149.39	1395.78	0	0	0	1395.78	1395.78	0	100
		2022-2023	0	1431.56	1431.56	0	0	0	1431.56	2047.56	-616.00	143.03
	गडचिरोली											
21	Gadchiroli	2021-2022	12.81	23.05	35.86	0	0	0	35.86	26.33	9.53	73.42
		2022-2023	9.53	37.65	47.18	0	0	0	47.18	4.67	42.51	9.90
	भंडारा											
22	Bhandara	2021-2022	149.48	295.37	444.85	0	0	0	444.85	295.37	149.48	66.40
		2022-2023	149.48	319.31	468.79	0	0	0	468.79	393.15	75.64	83.86
	गोंदिया											
23	Gondia	2021-2022	65.52	138.98	204.5	0	0	0	204.5	108.22	96.28	52.92
		2022-2023	96.28	172.13	268.41	0	0	0	268.42	206.21	62.20	76.83
	अमरावती											
24	Amravati	2021-2022	6424.09	3590	10014.84	6424.84	0	6424.84	3590	715.68	2874.32	7.14
		2022-2023	2874.32	3590	6464.32	2874.32	0	2874.32	3590	884.5	2705.5	13.68
	अकोला											
25	Akola	2021-2022	236.44	68.01	304.45	0	0	0	304.45	304.45	0	100
		2022-2023	304.45	69.33	373.78	0	0	0	373.78	373.78	0	100
	यवतमाळ											
26	Yavatmal	2021-2022	0	3600	3600	0	0	0	3600	2650	0	73.62
		2022-2023	0	3600	3600	0	0	0	3600	3600	0	100
	बुलढाणा											
27	Buldhana	2021-2022	0	1101.81	1101.81	0	0	0	2244.83	2500	0	111.36
		2022-2023	0	2062.00	2062.62	0	0	0	2062.60	544.07	0	26.37
	वाशिम											
28	Washim	2021-2022	86.88	1635.43	1722.31	0	0	0	1722.31	1778.00	0	103.23
		2022-2023	86.88	1635.43	1722.31	0	0	0	1722.31	246.16	0	14.29
	औरंगाबाद											
29	Aurangabad	2021-2022	177.43	2681.38	2858.81	0	0	0	2858.81	689.00	2169.81	24.10
		2022-2023	171.54	2649.49	2821.03	0	0	0	2821.03	2024.00	797.01	71.75
	बीड											
30	Beed	2021-2022	0	270.00	270.00	0	0	0	270.00	200.00	70.00	74.07
		2022-2023	0	290.00	290.00	0	0	0	290.00	242.98	47.02	83.79

तक्ता २—चालू

TABLE 2—*contd.*

(रुपये लाखामध्ये)
(Rs. in Lakh)

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	नांदेड												
31	Nanded	2021-2022	103.31	638.62	741.93	0	0		0	741.93	280.08	461.85	37.75
		2022-2023	50.30	667.95	718.25	0	0		0	718.25	323.24	395.01	45.00
	उस्मानाबाद												
32	Osmanabad	2021-2022	0	399.43	399.43	0	0		0	399.43	252.99	146.44	63.34
		2022-2023	0	581.96	581.96	0	0		0	581.96	260.39	321.57	44.74
	परभणी												
33	Parbhani	2021-2022	0	249.61	249.61	0	0		0	249.61	1054.19	804.58	422.19
		2022-2023	0	249.61	249.61	0	0		0	249.61	197.29	52.32	79.04
	हिंगोली												
34	Hingoli	2021-2022	0	761.37	761.37	0	0		0	761.37	250.72	510.65	32.93
		2022-2023	0	761.37	761.37	0	0		0	761.37	203.67	557.70	26.75
	जालना												
35	Jalna	2021-2022	0	1404.74	1404.74	0	0		0	1404.74	1499.87	95.13	106.77
		2022-2023	0	1404.74	1404.74	0	0		0	1404.74	438.19	966.55	31.99
	लातूर												
36	Latur	2021-2022	0	1141.58	1141.58	0	0		0	1141.58	1141.58	0	100
		2022-2023	0	1255.74	1255.74	0	0		0	1255.74	1255.74	0	100

शिक्षण उपकराची आणि रोजगार हमी योजनेच्या उपकराची वसूली :

शिक्षण उपकर व रोजगार हमी उपकर हे महाराष्ट्र शिक्षण व रोजगार हमी (उपकर) अधिनियम, १९६२ अन्वये आकारले जातात.

(१) शिक्षण उपकर हा शिक्षणाच्या अभिवृद्धीसाठी नगरपालिका क्षेत्रातील जमिनीवर व इमारतीवर तसेच ज्या शेती जमिनीवर व्यापारी पिके घेतली जातात अशा सर्व जमिनीवर उक्त अधिनियमाच्या अनुसूची " अ " व " ब " मध्ये विहित केलेल्या दराने वसूल केला जातो.

(२) रोजगार हमी उपकर हा रोजगार हमी योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी नगरपालिका क्षेत्रातील जमिनीवर व इमारतीवर उक्त अधिनियमाच्या अनुसूची " क " मध्ये विहित केलेल्या दराप्रमाणे व ज्या जमिनीवर ओलीताची पिके काढण्यात येतात त्या जमिनीवर प्रति हेक्टरी रुपये २५ या दराने वसूल केला जातो.

खालील तक्ता या उपकरांची मागणी व वसुली दर्शवितो :—

तक्ता—३

TABLE—3

(रुपये हजारात)
(Rs. in Thousand)

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	थकबाकीसह मागणी Demand including Arrears		वसूल झालेली रक्कम Amount Recovered		बाकी Balance		वसुली खर्च म्हणून स्थानिक संस्थांना देय रक्कम Rebate Charged by local bodies		दिलेली रक्कम Rebate Paid	
			शिक्षण कर Education Cess	रोजगार हमी कर Employment Guarantee Cess	शिक्षण कर Education Cess	रोजगार हमी कर Employment Guarantee Cess	शिक्षण कर Education Cess	रोजगार हमी कर Employment Guarantee Cess	शिक्षण कर Education Cess	रोजगार हमी Employment Guarantee Cess	शिक्षण कर Education Cess	रोजगार हमी कर Employment Guarantee Cess
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	मुंबई शहर											
1	Mumbai City	2021-2022	5307718.50	993613.95	1309758.00	199555.000	3997960.50	794058.950	0.000	0.000	0.000	0.000
		2022-2023	5573104.42	1043294.64	308602.00	87170.000	5264502.42	956124.640	0.000	0.000	0.000	0.000
		2023-2024	5851759.64	1095459.37	0.000	0.000	5851759.64	1095459.370	0.000	0.000	0.000	0.000
	मुंबई उपनगर											
2	M. S. D.	2021-2022	1941437854.00	829299639.00	1941437854.00	829299639.00	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	73646516.00	61058548.00	73646516.00	61058548.00	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0.000	0.000	0.000	0.000	0	0	0	0	0	0
	ठाणे											
3	Thane	2021-2022	2031138.00	318526.000	5836.000	675.000	2025302.000	317851.000	0	0	0	0
		2022-2023	2031138.00	318526.000	560270.000	69166.000	1470868.000	249360.000	0	0	0	0
		2023-2024	4056440.00	636377.000	0.000	0.000	4056440.000	636377.000	0	0	0	0
	पालघर											
4	Palghar	2021-2022	259425.00	31610.000	17705.83	209811.74	241719.170	-178201.740	0	0	0	0
		2022-2023	259425.00	31610.000	0.000	2744090.00	259425.000	-2712480.000	0	0	0	0
		2023-2024	259425.00	31610.000	0.000	0.000	259425.000	31610.000	0	0	0	0

तक्ता ३—चालू

TABLE 3—*contd.*

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	रायगड											
5	Raigad	2021-2022	25828935.628	4267259.735	13901188.806	1997616.766	11927746.822	2269642.969	843197.427	90561.498	0	0
		2022-2023	33333057.186	5299681.939	7300171.217	840409.020	26032885.969	4459272.919	154001.801	18671.316	0	0
		2023-2024	10451.080	1121.400	8360.860	897.120	2090.220	224.280	292.630	39.250	0	0
	रत्नागिरी											
6	Ratnagiri	2021-2022	74260321.00	10182175.000	56545494.000	7228466.000	17714827.000	2953709.000	1979092.000	252996.000	54566402.000	6975470.000
		2022-2023	81782762.00	11375319.000	27406502.000	3261890.000	54376260.000	8113429.000	959228.000	114166.000	26447274.000	3147724.000
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	सिंधुदुर्ग											
7	Sindhudurg	2021-2022	6043.00	276.000	5016.000	0.000	1027.000	276.000	0.000	0.000	0.000	0.000
		2022-2023	6043.00	276.000	5016.000	0.000	1027.000	276.000	0.000	0.000	0.000	0.000
		2023-2024	1027.00	276.000	0.000	0.000	1027.000	276.000	0.000	0.000	0.000	0.000
	एकूण कोकण विभाग											
	Total Konkan Dvn.	2021-2022	2049131435.13	845093099.692	013222852.64	838935763.506	35908582.492	6157336.179	0.000	343557.498	54566402.000	6975470.000
		2022-2023	196632045.61	79127255.579	109227077.217	68061273.020	87404968.389	11065982.559	1113229.801	132837.316	26447274.000	3147724.000
		2023-2024	10179102.72	1764843.770	8360.860	897.120	10170741.860	1763946.650	292.630	39.250	0.000	0.000
	नाशिक											
8	Nashik	2021-2022	790600	165398	271527	42279	519073	123119	100	300	100	300
		2022-2023	869660	181937	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	790600	165398	271527	42279	519073	123119	100	300	100	300
	धुळे											
9	Dhule	2021-2022	363834	198833	9560	328474	189273	0	0	0	0	0
		2022-2023	400217.400	218716.300	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	455373	187654	20310	13430	67213	38855	9600	6020	425	395
	नंदुरबार											
10	Nandurbar	2021-2022	69482.943	9289.804	240.428	195.537	69242.515	9094.267	0	0	0	0
		2022-2023	76431.143	10218.704	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	159462887	15481997	41159824	9061073	120665336	6640770	0	0	0	0
	जळगाव											
11	Jalgaon	2021-2022	0	0	595.10	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	अहमदनगर											
12	Ahmednagar	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	470	310	470	310	0	0	0	0	0	0
	एकूण नाशिक विभाग											
	Total Nashik Dvn.	2021-2022	1223916.943	373520.804	281922.528	370948.537	777588.515	132213.267	100.000	300.000	100.000	300.000
		2022-2023	1346308.543	410872.804	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	160709330	15835359	41452131	9117092	121251622	6802744	9700	6320	525	695
	पुणे											
13	Pune	2021-2022	8078.10	2537.71	8078.10	2537.71	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	8158.88	2563.08	8158.88	2563.08	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	8199.67	2575.90	8199.67	2575.90	0	0	0	0	0	0
	सोलापूर											
14	Solapur	2021-2022	397612.00	51556.00	397612.00	51556.00	0.00	0.00	0	0	0	0
		2022-2023	437373.00	56711.00	437373.00	56711.00	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	477373.00	58866.00	477373.00	58866.00	0	0	0	0	0	0
	सातारा											
15	Satara	2021-2022	16757.00	2462.00	16757.00	2462.00	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	18433.00	2709.00	18433.00	2709.00	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	20276.00	2979.00	20276.00	2479.00	0	0	0	0	0	0
	सांगली											
16	Sangli	2021-2022	44524.00	5410.00	44524.00	5410.00	0.00	0	0	0	0	0
		2022-2023	48976.40	5951.00	48976.00	5951.00	0.00	0	0	0	0	0
		2023-2024	53874.04	6546.10	53874.00	6546.10	0	0	0	0	0	0
	कोल्हापूर											
17	Kolhapur	2021-2022	198553.00	31357.00	76012.00	12738.00	122541	18619.00	0	0	0	0
		2022-2023	200131.00	26282.00	108683.00	20739.00	91448.00	5543.00	0	0	0	0
		2023-2024	200131.00	26282.00	200131.00	26282.00	0	0	0	0	0	0
	एकूण पुणे विभाग											
	Total Pune Dvn.	2021-2022	665524.10	93322.71	542983.10	74704.00	122541.00	18619.00	0	0	0	0
		2022-2023	713072.28	94216.08	621623.88	88673.08	91448.00	5543.00	0	0	0	0
		2023-2024	759853.71	97249.00	759853.67	97249.00	0	0	0	0	0	0
	नागपूर											
18	Nagpur	2021-2022	829704.00	81730.00	659249.00	100622.00	170455.00	-18892.00	0.00	0	0	0
		2022-2023	713781.00	37792.00	2070.00	237.00	711711.00	37555.00	0.00	0	0	0
		2023-2024	785159.00	41571.00	0.00	0.00	785159.00	41571.00	0.00	0	0	0

तक्ता ३—चालू

TABLE 3—*contd.*

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	वर्धा											
19	Wardha	2021-2022	277321.00	16203.00	18494.00	1544.00	258827.00	14659.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		2022-2023	258827.00	14659.00	4450.00	781.00	254377.00	13878.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		2023-2024	254377	13878	0	0	254377.00	13878.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	चंद्रपूर											
20	Chandrapur	2021-2022	22.54	210.44	19.74	171.00	2.81	39.43	0.00	0.00	0.00	0.00
		2022-2023	78.09	253.73	24.47	119.74	53.62	133.99	0.00	0.00	0.00	0.00
		2023-2024	76.24	230.50	76.24	230.5	0.00	0.00	2.00	3.00	0.00	0.00
	गडचिरोली											
21	Gadchiroli	2021-2022	5227.00	9964.00	5185.00	1508.00	42.00	8456.00	306.00	31.00	11.00	1.4
		2022-2023	20525.00	2820.00	1347	230.00	19178	2590.00	203	21	0	0
		2023-2024	22573	3102	0	0	22573.00	3102.00	0	0	0	0
	भंडारा											
22	Bhandara	2021-2022	12418.00	1372.00	11198.00	1310	1220.00	62.00	122	5.00	75.00	10.00
		2022-2023	12420.00	1380.00	11198.00	1310	1222.00	70.00	124	5.00	80.00	10.00
		2023-2024	15474.00	1848	0.00	0.00	15474.00	1848.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	गोंदिया											
23	Gondia	2021-2022	3842.58	584.20	2604.38	348.59	1238.20	235.61	32.26	4.45	32.26	4.45
		2022-2023	3956.795	606.491	1382.23	174.05	2574.56	432.44	32.867	4.817	32.867	4.817
		2023-2024	2439.203	408.161	1193.43	174.132	1245.77	234.029	35.802	5.223	35.802	5.223
	एकूण नागपूर विभाग											
	Total Nagpur Dvn.	2021-2022	1128535.13	110063.64	696750.12	105503.60	431785.01	4560.04	460.26	40.45	118.26	15.85
		2022-2023	1009587.89	57511.22	20471.70	2851.79	989116.19	54659.43	359.87	30.82	112.87	14.82
		2023-2024	1080098.44	61037.66	1269.67	404.63	1078828.77	60633.03	37.80	8.22	35.80	5.22
	अमरावती											
24	Amravati	2021-2022	1324.39	538.41	790.27	175.97	534.12	362.44	0	0	0	0
		2022-2023	534.12	362.44	534.12	362.44	600	100	0	0	0	0
		2023-2024	600	100	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला											
25	Akola	2021-2022	847.61	119.12	0	0	847.61	119.12	0	0	0	0
		2022-2023	781.86	118.76	0	0	786.86	118.76	0	0	0	0
		2023-2024	456.44	82.86	0	0	456.44	82.86	0	0	0	0

	यवतमाळ											
26	Yavatmal	2021-2022	640.24	55.23	137.84	16.93	502.4	38.3	0	0	0	0
		2022-2023	680	70	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	680	80	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा											
27	Buldhana	2021-2022	38172.68	4934.14	45400.00	42960.00	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	4472.34	7964.74	1313.00	260.00	43415.34	7704.74	0	0	0	0
		2023-2024	44900.00	8000.00	0	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम											
28	Washim	2021-2022	80.03	49.84	81.22	23.5	0	26.34	0	0	0	0
		2022-2023	80.03	49.84	0.24	0.73	79.79	49.11	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण अमरावती विभाग											
	Total Amravati Dvn.	2021-2022	41064.95	5696.74	46409.33	43176.4	1884.13	546.2	0	0	0	0
		2022-2023	46804.35	8565.78	1847.36	623.17	44876.99	7972.61	0	0	0	0
		2023-2024	46636.44	8262.86	0	0	456.44	82.86	0	0	0	0
	औरंगाबाद											
29	Aurangabad	2021-2022	450	470	450	470	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	455	490	455	490	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	460	540	460	540	0	0	0	0	0	0
	बीड											
30	Beed	2021-2022	2650	600	2021	320	629	280	0	0	0	0
		2022-2023	2100	400	1820	230	280	170	0	0	0	0
		2023-2024	335.68	117.99	85.22	21.32	250.46	96.97	0	0	0	0
	नांदेड											
31	Nanded	2021-2022	40039	13060	11273	1604	28766	11456	0	0	0	0
		2022-2023	40039	13060	16747	65261	23291	65339	0	0	0	0
		2023-2024	40039	13060	0	0	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद											
32	Osmanabad	2021-2022	4600	1625	293	0.07	4307	1618	0	0	0	0
		2022-2023	2107	14	168	0.05	1939	135	0	0	0	0
		2023-2024	5830	2762	952	192	4878	2570	4	3	0	0

तक्ता ३—चालू

TABLE 3—*contd.*

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	परभणी											
33	Parbhani	2021-2022	8023	2104	15575	1334	7552	770	0	0	0	0
		2022-2023	8023	2104	15575	1334	7552	770	0	0	0	0
		2023-2024	8023	2104	15575	1334	7552	770	0	0	0	0
	हिंगोली											
34	Hingoli	2021-2022	34374	5511	1660	198	32714	5313	0	0	0	0
		2022-2023	37811	6062	1826	217	35985	5845	0	0	0	0
		2023-2024	6668	2432	823	39160	5845	0	0	0	0	0
	जालना											
35	Jalna	2021-2022	1659.69	293	16	4.6	1643	289	0	0	0	0
		2022-2023	1979.61	368.17	48.51	11.9	1931.1	356.27	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	लातूर											
36	Latur	2021-2022	3300	314	427	126	2873	187	0	0	0	0
		2022-2023	3630	345	469	156	3160	189	0	0	0	0
		2023-2024	3630	379	516	171	3476	208	0	0	0	0
	एकूण औरंगाबाद विभाग											
	Total	2021-2022	95095.69	23976.46	31717.1	4063.6	63380.59	19913	0	0	0	0
	Aurangabad Dvn.	2022-2023	96144.61	22843.17	37106.51	67704.9	59034.1	72803.27	0	0	0	0
		2023-2024	99909.68	25630.99	20020.22	3081.32	55316.46	9489.97	4	3	0	0

इतर शासकीय देयाची वसुली

महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियमान्वये मुलकी खात्यामार्फत इतर वेगवेगळ्या सरकारी खात्यांची कर व येणे वसुली ही जमीन महसुली थकबाकी म्हणून वसूल केली जाते. जमीन महसूल थकबाकी म्हणून करावयाच्या खालील बाबी ठळक आहेत; (१) मोटार वाहन कर, (२) अबकारी वसुली, (३) विक्री कर, (४) आयकर इत्यादी. खालील तक्ता मागणी आणि वसुलीची माहिती दर्शवितो.

तक्ता ४

TABLE 4

(रुपये हजारात)

(Rupees in thousands)

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	१ एप्रिल रोजीची इतर शासकीय देण्याची बाकी Arrears of other Govt. dues as on 1st April	वर्षाची मागणी Demand of the year	एकूण मागणी Total Demand	वर्षात वसूल केलेली रक्कम Amount recovered during the year	बाकी राहिलेली रक्कम Amount to be recovered	वसुलीची टक्केवारी Percentage of recovery
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई Mumbai ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर जिल्हा M. S. D. ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे Thane ..	2021-2022	2484128.00	485736.00	2969864.00	1981079.00	988785.00	66.71
		2022-2023	988785.00	923651.00	1912436.00	580000.00	1332436.00	30.33
		2023-2024	1332436.00	844270.00	217670.00	0	2176706.00	0
4	पालघर Palghar ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
5	रायगड Raigad ..	2021-2022	504936.00	63141.00	568077.00	7047.00	561030.00	1.24
		2022-2023	561030.00	794909.00	1355939.060	42160.400	1313778.660	3.11
		2023-2024	1313778.660	802858.090	2116636.750	42582.00	2074054.750	2.01
6	रत्नागिरी Ratnagiri ..	2021-2022	0	5117.120	5117.120	5117.120	0	100.00
		2022-2023	0	1513.100	1513.100	1513.100	0	100.00
		2023-2024	0	1664.410	1664.410	0	1664.410	0
7	सिंधुदुर्ग Sindhudurg ..	2021-2022	0	4350.00	4350.00	0	4350.00	0
		2022-2023	0	4350.00	4350.00	0	4350.00	0
		2023-2024	0	4350.00	4350.00	0	4350.00	0
	एकूण कोकण विभाग Total Konkan Dvn.	2021-2022	2989064.00	558344.120	354740.120	1993243.120	1554165.00	56.19
		2022-2023	1549815.00	1724423.160	3274238.160	623673.500	2650564.660	19.05
		2023-2024	2646214.660	1653142.500	4299357.160	42582.00	4256775.160	0.99
8	नाशिक Nashik ..	2021-2022	1060682.00	112750.00	1173432.00	47344.00	1126088.00	4.03
		2022-2023	1126088.00	112818.75	1238907.00	47345.00	1191562.00	3.82
		2023-2024	1126088	112818.75	1238907	47345	1191562	3.82
9	धुळे Dhule ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
10	नंदुरबार Nandurbar ..	2021-2022	0.00	56.951	56.951	11.012	45.939	19.340
		2022-2023	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		2023-2024	159462887	15481997	41159824	9061073	120665336	7.49

तक्ता ४—चालू

TABLE 4—*Contd.*

(रुपये हजारात)

(Rupees in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	जळगाव							
11	Jalgaon ..	2021-2022	478393.79	5058.05	483451.84	39152.23	444299.61	8.10
		2022-2023	526233.17	5563.86	531797.03	0.00	531797.03	0.00
		2023-2024	531496.49	6702.58	538199.06	0	538199.06	0
	अहमदनगर							
12	Ahmednagar ..	2021-2022	1383015.73	27440	1410455.73	240821.043	1169634.687	17.07
		2022-2023	1169634.687	30458	1200092.687	119121.049	1080971.638	9.92
		2023-2024	949306.53	30000	979306.53	35900	943406.53	3.67
	एकूण नाशिक विभाग							
	Total Nashik Dvn.	2021-2022	2922091.52	145305.001	3067396.521	327328.285	2740068.236	48.54
		2022-2023	2821955.857	148840.61	2970796.717	166466.049	2804330.668	13.74
		2023-2024	162069778.020	15631518.330	43916236.590	9144318	123338503.590	14.980
	पुणे							
13	Pune ..	2021-2022	98281.28	129120.32	227401.60	172.22	227229.38	0.07
		2022-2023	227229.38	56250.04	283479.42	250427.66	33051.76	88.34
		2023-2024	33051.76	38114.10	71165.86	0.00	71165.86	0.00
	सोलापूर							
14	Solapur ..	2021-2022	2728985.523	1064492.761	3793478.284	3293220.240	500258.044	86.81
		2022-2023	500258.044	3503770.336	4004028.380	3723746.39	280281.99	93.00
		2023-2024	280281.99	1347495.51	1627777.50	0.00	1627777.50	0.00
	सातारा							
15	Satara ..	2021-2022	338.24	855110.96	855449.20	811253.24	14195.96	98.28
		2022-2023	14195.96	14195.96	28391.91	0.00	28391.91	0.00
		2023-2024	14195.96	41191.00	55386.96	0.00	55386.96	0.00
	सांगली							
16	Sangli ..	2021-2022	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		2022-2023	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	कोल्हापूर							
17	Kolhapur ..	2021-2022	10847410.896	228167.203	11075578.099	155.730	11075422.369	0.00
		2022-2023	11075422.369	746231.35	11821653.72	590431.367	11231222.35	0.00
		2023-2024	9738759.652	6652140.000	16390899.65	0.00	16390899.66	4.99
	एकूण पुणे विभाग							
	Total Pune Dvn.	2021-2022	13675015.94	2246891.24	15921907.18	4104801.43	11817105.75	185.16
		2022-2023	11817105.75	4320447.68	16137553.43	4564605.42	11572948.01	88.34
		2023-2024	10066289.36	8078940.61	18145229.97	0.00	18145229.97	0.00
	नागपूर							
18	Nagpur ..	2021-2022	537167.00	2097800.00	2634967.00	1599185.00	1035782.00	60.00
		2022-2023	1035782.00	1391300.00	2427082.00	708145.00	1718937.00	29.18
		2023-2024	1718937	0.00	1718937.00	0.00	1718937.00	0.00
	वर्धा							
19	Wardha ..	2021-2022	13303.09	0.00	13303.09	5372.00	7931.09	40.38
		2022-2023	7931.09	31119	39050.09	5663.75	33386.34	14.50
		2023-2024	33386.34	0.00	33386.34	0.00	33386.34	0.00

तक्ता ४—चालू

TABLE 4—*Contd.*

(रुपये हजारात)

(Rupees in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	चंद्रपूर							
20	Chandrapur . .	2021-2022	0.00	65098.00	65098.00	65098.00	0.00	100
		2022-2023	0.00	115500.00	115500.00	75020.00	40480.00	64.95
		2023-2024	40480.00	106000.00	146480.00	0.00	146480.00	0.00
	गडचिरोली							
21	Gadchiroli . .	2021-2022	0.00	732000	732000.00	224223	507777	30.86
		2022-2023	507777.00	468100	975877	161809	814068	16.58
		2023-2024	814068.00	523380.00	2337448.00	0.00	1337448	0.00
	भंडारा							
22	Bhandara . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	गोंदिया							
23	Gondia . .	2021-2022	320.82	432.44	753.26	1360.65	0.00	180.63
		2022-2023	0.00	471.47	471.47	435.15	36.32	92.296
		2023-2024	36.32	5105	546.82	0.00	546.82	0.00
	एकूण नागपूर विभाग							
	Total Nagpur Dvn.	2021-2022	550790.91	2895330.44	3446121.35	1895238.65	1551490.09	412.34
		2022-2023	1551490.09	2006490.47	3557980.56	951072.90	2606907.66	217.51
		2023-2024	2602907.66	629890.50	3236798.16	0.00	3236798.16	0.00
	अमरावती							
24	Amravati . .	2021-2022	7677.311	6249	13926.311	147	13779.311	0
		2022-2023	0	359000.00	359000.00	88450	270550	23.85
		2023-2024	270550	0	0	0	0	0
	अकोला							
25	Akola . .	2021-2022	13098.339	2463.015	3098.339	281.936	12816.401	66.88
		2022-2023	13072.865	2437.541	13072.865	726.761	12346.104	80.83
		2023-2024	13052.519	3117.195	13752.519	1852.121	19000398	145.47
	यवतमाळ							
26	Yavatmal . .	2021-2022	700	700	700	154.77	545.23	22
		2022-2023	703	703	703	83.32	619.68	11.85
		2023-2024	750	750	750	0	0	0
	बुलढाणा							
27	Buldhana . .	2021-2022	0	2244	2244	2244	0	100
		2022-2023	0	2062.6	2062.6	544.07	1518.53	26.37
		2023-2024	0	2500	0	0	0	0

तक्ता ४—चालू

TABLE 4—*Contd.*

(रुपये हजारात)

(Rupees in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	वाशिम							
28	Washim . .	2021-2022	93.00	0	93.00	0	93.00	0
		2022-2023	94.00	0	94.00	2.47	91.53	2.52
		2023-2024	95.50	0	00	0	0	0
	एकूण अमरावती विभाग							
	Total Amravati	2021-2022	21568.65	11656.02	30061.65	2827.706	27233.94	9.4
		2022-2023	13869.87	344203.1	374932.5	89806.62	283607.3	23.95
		2023-2024	26677.33	6367.195	14502.52	1852.121	11900.4	12.77
	औरंगाबाद							
29	Aurangabad . .	2021-2022	3370	0	3370	487	2883	14.45
		2022-2023	2883	0	2883	528	2355	18.31
		2023-2024	2355	0	2355	569	1786	24.16
	बीड							
30	Beed . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	नांदेड							
31	Nanded . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद							
32	Osmanabad . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	परभणी							
33	Parbhani . .	2021-2022	1898	0	1898	1898	0	0
		2022-2023	1898	0	18.98	1898	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली							
34	Hingoli . .	2021-2022	0.295	0	0.295	0	0.295	0
		2022-2023	0.295	0	0.295	0	0.295	0
		2023-2024	295	0	295	0	295	0
	जालना							
35	Jalna . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	लातूर							
36	Latur . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	एकूण औरंगाबाद							
	विभाग	2021-2022	5563	0	5563	2385	3178	45.87
	Total Aurangabad	2022-2023	5076	0	5076	2426	2650	47.79
	Dvn.	2023-2024	2650	0	2650	569	2081	21.47

मुंबई करमणूक शुल्क अधिनियम, १९२३

केंद्र शासनाने शासन अधिसूचना क्र. ११/२०१७ केंद्रीय कर (दर), दि. २८-०६-२०१७ मधील नोंद क्र. ३४ अन्वये व महाराष्ट्र शासनाने शासन अधिसूचना, वित्त विभाग, क्र. एमजीएसटी.१०१७/प्र.क्र. १०३/(१०), दि. २९-०६-२०१७ मधील नोंद क्र. ३४ नुसार मनोरंजन, संस्कृती आणि खेळ विषयक सेवावर महाराष्ट्र करमणूक शुल्क अधिनियम, १९९३ नुसारी बसविण्यात येणा-या करमणूक शुल्काऐवजी दि. ०१-०७-२०१७ पासून वस्तू व सेवा कर वसूल करण्यात येत आहे. तसेच कार्यालयीन आदेश दि. १८-०६-२०१८ अन्वये टी-१ कार्यासन बंद करण्यात आलेले आहे.

तक्ता

TABLE

खालील तक्ता चुकविलेला व

The following table indicates the Information regarding

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्ह्याचे नाव Name of the District	वर्ष Year	चित्रपटगृहांची/ व्ही.डी.ओ. सेंटर्स/ केबल/पूल पार्लर जल क्रीडा, इ. संख्या No. of Theatres/ Video Centers/ Cable/Pool Parlour Water Sport etc.	तपासणी अधिका-यांची संख्या No. of Inspection staff	शुल्क वसुली करावयाची रक्कम Amount of awty recoverable	वसूल शुल्क Amount of awty recovered	बाकी Arrears	चित्रपटगृहाला दिलेल्या भेटीची संख्या No. of visits paid cinema theatres
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई शहर Mumbai	2021-2022	0	0	130362	3574	126788	0
		2022-2023	0	0	126788	3927	122861	0
		2023-2024	0	0	122861	0	122861	0
2	मुंबई उपनगर जिल्हा Mumbai S. D.	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे Thane	2021-2022	0	0	158010.00	2427	153101	0
		2022-2023	0	0	153101	151	152950	
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
4	पालघर Palghar	2021-2022	0	0	0	137	36000	0
		2022-2023	0	0	36914	252	36525	0
		2023-2024	0	0	36777	0	36525	0
5	रायगड Raigad	2021-2022	680	4	8.32	0	8.32	0
		2022-2023	680	4	8.32	7.79	0.530	0
		2023-2024	680	4	0.53	0	0.530	0
6	रत्नागिरी Ratnagiri	2021-2022	0	0	526.03	0	526.03	0
		2022-2023	0	0	1802.480	0	1802.480	0
		2023-2024	0	0	1802.480	0	1802.480	0
7	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	2021-2022	160	2	0	0	0	0
		2022-2023	160	2	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	एकूण कोकण विभाग Total Kokan Dvn. . .	2021-2022	840	6	325820.350	6138	317200.350	0
		2022-2023	840	6	318476.800	4337.790	3141390.010	0
		2023-2024	680	4	161189.010	0	161189.010	0
8	नाशिक Nashik	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
9	धुळे Dhule	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
10	नंदुरबार Nandurbar	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
11	जळगाव Jalgaon	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0

५

5

वसूल केलेला करमणूक कर दाखवितो (रुपये हजारात)

detection of Evasion and Collection of Entertainment Tax (Rs. in thousand)

चुकविलेला कर शोधून काढलेली प्रकरणे No. of cases of Tax evasion detected	चुकविलेल्या कराची रक्कम Amount of Tax evaded	स्तंभ (११) पैकी वसूल केलेली रक्कम Amount recovered out of Col. (11)	शिल्लक रक्कम Balance Amount	भरलेल्या खटल्यांची संख्या No. of prosecutions launched	ज्यामध्ये शिक्षा झाली आहे अशा प्रकरणांची संख्या No. of cases ending in conviction	कलम ९-अ खाली आपस मेळ रक्कम यातून वसूल केल्यावर जी प्रकरणे मागे घेतली त्यांची संख्या No. of cases withdrawn after recovery of composition sum u/s. 9-A	दोषमुक्ती मिळालेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases ending in acquittance
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0.
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	8.32	0	0	0	0
0	0	0	0.53	0	0	0	0
0	0	0	0.53	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
.0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	8.32	0	0	0	0
0	0	0	0.53	0	0	0	0
0	0	0	0.53	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता
TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
12	अहमदनगर Ahmadnagar	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	एकूण नाशिक विभाग	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
13	पुणे Pune	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
14	सोलापूर Solapur	2021-2022	17	16	0	0	0	0
		2022-2023	17	16	0	0	0	0
		2023-2024	9	21	0	0	0	0
15	सातारा Satara	2021-2022	30	6	0	0	0	0
		2022-2023	30	6	0	0	0	0
		2023-2024	30	6	0	0	0	0
16	सांगली Sangli	2021-2022	91	7	0	0	0	0
		2022-2023	91	7	0	0	0	0
		2023-2024	91	7	0	0	0	0
17	कोल्हापूर Kolhapur	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
	एकूण पुणे विभाग	2021-2022	138	29	0	0	0	0
		2022-2023	138	29	0	0	0	0
		2023-2024	130	34	0	0	0	0
18	नागपूर Nagpur	2021-2022	0	3	0	0	0	0
		2022-2023	0	3	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
19	वर्धा Wardha	2021-2022	31	0	176.65	0	0	0
		2022-2023	31	0	243.85	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
20	चंद्रपूर Chandrapur	2021-2022	0	0	5767.01	1336.74	4430.17	0
		2022-2023	0	0	4430.21	522.93	3907.34	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
21	गडचिरोली Gadchiroli	2021-2022	67	2	15.00	0	15.00	0
		2022-2023	67	2	0	0	0	0
		2023-2024	67	2	0	0	0	0
22	भंडारा Bhandara	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
23	गोंदिया Gondia	2021-2022	0	1	0	0	0	0
		2022-2023	27	2	21650	21650	0	0
		2023-2024	27	2	21650	0	21650	0
	एकूण नागपूर विभाग .. Total Nagpur Dvn.	2021-2022	98	7	5958.66	1513.39	4445.27	6
		2022-2023	125	8	26324.12	22416.78	3907.34	0
		2023-2024	94	4	21650.00	0	21650.00	0

५—चालू
5---*Contd.*

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
25	2880.24	169.68	2710.56	0	0	0	0
25	2710.56	1031.56	1679.00	0	0	0	0
12	1679.00	0	1679.00	0	0	0	0
91	7	0	0	0	0	0	0
91	7	0	0	0	0	0	0
91	7	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
25	2880.00	170	2711	0	0	0	0
25	2711	1032	1679	0	0	0	0
12	1679	0	1679	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता
TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
24	अमरावती Amravati	2021-2022	19	22	0	0	0	0
		2022-2023	19	22	0	0	0	0
		2023-2024	19	22	0	0	0	0
25	अकोला Akola	2021-2022	12	8	0	0	0	48
		2022-2023	12	8	0	0	0	48
		2023-2024	12	0	4191581	124855	4066726	0
26	यवतमाळ Yavatmal	2021-2022	17	6	0	0	0	0
		2022-2023	17	6	0	0	0	0
		2023-2024	15	6	0	0	0	0
27	बुलढाणा Buldhana	2021-2022	16	5	0	0	0	50
		2022-2023	16	5	0	0	0	0
		2023-2024	16	5	0	0	0	0
28	वाशिम Washim	2021-2022	15116	3	100.0	0	0	0
		2022-2023	3	3	0	0	0	0
		2023-2024	3	3	0	0	0	0
	एकूण अमरावती विभाग Total Amravati Dvn.	2021-2022	15180	44	100	0	0	48
		2022-2023	67	44	0	0	0	98
		2023-2024	65	36	4191581	124855	4066726	0
29	औरंगाबाद Aurangabad	2021-2022	18	4	0	0	0	0
		2022-2023	18	4	0	0	0	0
		2023-2024	18	4	0	0	0	0
30	बीड Beed	2021-2022	0	4	32.63	0	32.63	0
		2022-2023	0	4	32.37	0	32.37	0
		2023-2024	0	4	32.67	0.062	32.60	0
31	नांदेड Nanded	2021-2022	5	2	0	0	0	24
		2022-2023	5	2	0	0	0	24
		2023-2024	5	2	0	0	0	24
32	उस्मानाबाद Osmanabad	2021-2022	2	3	0	0	0	0
		2022-2023	2	3	0	0	0	0
		2023-2024	2	3	0	0	0	0
33	परभणी Parbhani	2021-2022	135	5	0	0	0	210
		2022-2023	135	5	0	0	0	390
		2023-2024	135	5	0	0	0	128
34	हिंगोली Hingoli	2021-2022	2	2	2708	0	2708	0
		2022-2023	2	2	2708	0	2708	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
35	जालना Jalna	2021-2022	5	2	0	0	0	0
		2022-2023	5	2	0	0	0	0
		2023-2024	5	0	0	0	0	0
36	लातूर Latur	2021-2022	12	4	0	0	0	0
		2022-2023	12	4	0	0	0	310
		2023-2024	12	4	0	0	0	120
	एकूण औरंगाबाद विभाग Total Aurangabad Dvn.	2021-2022	179	26	2740.63	0	2740.63	234
		2022-2023	179	26	2740.37	0	2740.37	724
		2023-2024	177	22	32.67	0.062	32.6	272

५—चालू
5---*Contd.*

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
.0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0

खालील तक्ता जाहिरात कर वसुली दर्शवितो.––

The following table indicates receipt of Advertising Tax.—

तक्ता-६

TABLE-6

(रक्कम रुपयांमध्ये)
(Amount in Rs.)

अनुक्रमांक Sr. No. (1)	जिल्हा District (2)	वर्ष Year (3)	वसुलीची रक्कम Amount Recoverable (4)	वसूल केलेली रक्कम Amount Recovered (5)
1	मुंबई Mumbai	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
2	मुंबई उपनगर Mumbai S.D.	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
3	ठाणे Thane	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
4	पालघर Palghar	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
5	रायगड Raigad	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
6	रत्नागिरी Ratnagiri	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
7	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
8	नाशिक Nasik	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
9	धुळे Dhule	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
10	नंदुरबार Nandurbar.	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
11	जळगाव Jalgaon	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
12	अहमदनगर Ahmednagar	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
13	पुणे Pune	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0

तक्ता-६—चालू
TABLE-6---*Contd.*

(रक्कम रुपयांमध्ये)
(Amount in Rs.)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	सोलापूर			
14	Solapur	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	सातारा			
15	Satara	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	सांगली			
16	Sangli	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	कोल्हापूर			
17	Kolhapur	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	नागपूर			
18	Nagpur	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	वर्धा			
19	Wardha	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	चंद्रपूर			
20	Chandrapur	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	गडचिरोली			
21	Gadchiroli	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	भंडारा			
22	Bhandara	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	गोंदिया			
23	Gondia	2021-2022	0	0
		2022-2023	21650	21650
		2023-2024	21650	0
	अमरावती			
24	Amravati	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	अकोला			
25	Akola	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	यवतमाळ			
26	Yavatmal	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	बुलडाणा			
27	Buldana	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0

तक्ता-६—चालू

TABLE-6---*Contd.*

(रक्कम रुपयांमध्ये)
(Amount in Rs.)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	वाशीम			
28	Washim	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	औरंगाबाद			
29	Aurangabad	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	बीड			
30	Beed	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	नांदेड			
31	Nanded	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	उस्मानाबाद			
32	Osmanabad	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	परभणी			
33	Parbhani	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	हिंगोली			
34	Hingoli	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	जालना			
35	Jalna	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0
	लातूर			
36	Latur	2021-2022	0	0
		2022-2023	0	0
		2023-2024	0	0

महसुली प्रकरणांची कामे

जिल्हाधिकारी, अप्पर जिल्हाधिकारी, निवासी उप-जिल्हाधिकारी, जिल्हा दंडाधिकारी, अप्पर जिल्हा दंडाधिकारी, उप-विभागीय अधिकारी, उप-विभागीय दंडाधिकारी, इतर उप-जिल्हाधिकारी, तहसिलदार, नायब-तहसिलदार, विशेष कार्यकारी दंडाधिकारी यांना निरनिराळ्या कायद्यांतर्गत मूळ प्रकरणे ऐकणे व निकाल देणेचे अधिकार तसेच अपिलाची व फेरअर्जाची सुनावणी करण्याचे अधिकार दिलेले आहेत :—

(१) महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६. प्रकरण १५, कलमे ३०८ ते ३२६.

(२) किरकोळ खनिजे नियम.

(३) महाराष्ट्र झाडे तोड (नियमन) अधिनियम, १९६४.

(४) मुंबई कुळ वहिवाट शेत जमीन अधिनियम, १९४८.

(५) हैद्राबाद कुळ वहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९५०.

(६) महाराष्ट्र शेत जमीन (जमीन धारणेची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१.

(७) आदिवासींना जमिनी परत करणे.

(८) फौजदारी कार्यप्रणाली संहिता आणि भारतीय दंड संहिता.

(९) भारतीय सुरक्षा नियम.

(१०) मुंबई चित्रपटगृहे (विनियमन) अधिनियम, १९५३.

(११) महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६.

(१२) मुंबई करमणूक कर व नियम अधिनियम, १९२३.

(१३) निर्वासित मालमत्तेचा नियंत्रण कायदा, १९५०.

(१४) महाराष्ट्र नगरपालिका अधिनियम, १९६५.

(१५) महाराष्ट्र प्रकल्प विस्थापितांचे पुनर्वसन अधिनियम, १९७६.

(१६) महाराष्ट्र प्रकल्पबाधित व्यक्तिंचे पुनर्वसन अधिनियम, १९७६.

(१७) महाराष्ट्र खाजगी वन (संपादन) अधिनियम, १९७५.

(१८) मुंबई कुळ व शेत जमीन (विदर्भ विभाग कायदा, १९५८).

(१९) मुंबई कनिष्ठ ग्राम वेतन निरसन कायदा, १९५८.

(२०) साष्टी ईस्टेट (जमीन महसूल सूट) निरसन कायदा, १९५१.

(२१) मुंबई भिलू नाईक इनाम कायदा, १९५५.

(२२) मुंबई शेटजी वतन हक्क रत्नागिरी निरसन कायदा, १९५६.

(२३) महाराष्ट्र अनुसूचित जमातींना जमीन प्रत्यार्पित करणेचा कायदा, १९७४.

खालील तक्ता निरनिराळ्या अधिनियमाखाली जिल्हाधिका-यांनी निकाली काढलेल्या प्रकरणांची माहिती दर्शवितो :—

The following table indicates the disposal of cases under various Acts by Collectors :---

जिल्हाधिकारी

Collectors

तक्ता-७

TABLE-7

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा District (2)	वर्ष Year (3)	वर्षाच्या प्रारंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे No. of cases pending at the beginning of the year (4)	वर्षात दाखल झालेली प्रकरणे Cases instituted during the year (5)	एकूण (स्तंभ ४ + ५) Total (Col. 4 + 5) (6)	वर्षात निकाली काढावयाची प्रकरणे Disposal during the year (7)	वर्षाच्या शेवटी प्रलंबित असलेली प्रकरणे No. of cases pending at the end of the year (8)	स्तंभ (८) मध्ये दर्शविलेल्या प्रलंबित प्रकरणांची विल्हेवाट Break-up of pending cases in Col. (8)			
								एक वर्षाच्या आत Up to One year (9)	एक वर्षाच्या वर Over One year (10)	दोन वर्षाच्या वर Over Two years (11)	तीन वर्षाच्या वर Over Three years (12)
	मुंबई शहर										
1	Mumbai City . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	मुंबई उपनगर जिल्हा										
2	Mumbai S. D. . .	2021-2022	30	0	30	9	21	15	6	0	0
		2022-2023	21	41	62	19	43	24	19	0	0
		2023-2024	43	51	94	56	38	25	10	1	2
	ठाणे										
3	Thane . .	2021-2022	2809	595	3404	251	3153	2642	511	0	0
		2022-2023	3153	2324	5477	1184	4293	3146	1147	0	0
		2023-2024	5064	2055	7119	2212	4907	3410	1497	0	0
	पालघर										
4	Palghar . .	2021-2022	1461	27244	28705	26318	2387	2234	146	7	0
		2022-2023	2387	25909	28296	26093	2203	2203	0	0	0
		2023-2024	2203	29570	31773	30225	1548	1548	0	0	0
	रायगड										
5	Raigad . .	2021-2022	4760	1417	6177	1370	4807	1142	697	791	2177
		2022-2023	4807	1068	5875	778	4993	1169	569	785	2080
		2023-2024	4993	578	5571	0	0	0	0	0	0
6	Ratnagiri . .	2021-2022	1075	258	1333	671	662	278	384	0	0
		2022-2023	662	1019	1681	900	781	535	246	0	0
		2023-2024	781	1790	2571	1065	1506	1015	491	. .	. .
	सिंधुदुर्ग										
7	Sindhudurg . .	2021-2022	3164	554	3718	2131	1587	636	545	301	105
		2022-2023	1587	315	1902	177	1725	421	1002	290	12
		2023-2024	1725	629	2354	1320	1034	589	114	152	179

8	नाशिक Nashik	. .	2021-2022	2912	4639	7551	3435	4116	2396	1563	157	0
			2022-2023	4116	5220	9336	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	1663	6820	8483	0	0	0	0	0	0
9	धुळे Dhule	. .	2021-2022	58	40	98	98	41	35	6	0	0
			2022-2023	41	44	85	85	0	0	0	0	0
			2023-2024	53	0	53	0	0	0	0	0	0
10	नंदुरबार Nandurbar	. .	2021-2022	147	82	229	94	135	135	0	0	0
			2022-2023	130	80	210	180	30	30	0	0	0
			2023-2024	185	254	439	268	172	165	7	0	0
11	जळगांव Jalgaon	. .	2021-2022	55	68	123	109	14	0	0	0	0
			2022-2023	14	56	70	65	5	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	अहमदनगर Ahmednagar	. .	2021-2022	56	94	150	16	134	134	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	पुणे Pune	. .	2021-2022	3340	810	4150	1250	2900	1020	880	650	350
			2022-2023	2900	1246	4146	1969	2177	1240	499	253	185
			2023-2024	2177	1850	4027	1670	2357	1340	453	537	27
14	सोलापूर Solapur	. .	2021-2022	301	810	1111	750	361	361	0	0	0
			2022-2023	361	1021	1382	691	691	413	278	0	0
			2023-2024	691	480	1171	740	431	360	71	0	0
15	सातारा Satara	. .	2021-2022	635	34	669	460	209	103	106	0	0
			2022-2023	209	630	839	563	276	186	90	0	0
			2023-2024	276	602	878	360	518	518	0	0	0
16	सांगली Sangli	. .	2021-2022	250	499	749	577	172	172	0	0	0
			2022-2023	172	512	684	530	154	154	0	0	0
			2023-2024	154	647	801	691	110	110	0	0	0
17	कोल्हापूर Kolhapur	. .	2021-2022	890	775	1665	825	840	450	190	200	0
			2022-2023	840	493	1333	647	686	246	195	101	144
			2023-2024	686	560	1246	530	716	460	256	0	0

तक्ता ७—चालू

TABLE 7.—*Contd.*

(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
	अमरावती											
18	Amravati	. .	2021-2022	3366	781	4747	450	3697	3371	257	69	0
			2022-2023	4388	1035	5423	878	4575	4589	651	183	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला											
19	Akola	. .	2021-2022	545	848	1393	870	637	312	146	0	0
			2022-2023	723	1367	2090	1588	502	348	135	19	0
			2023-2024	502	1581	2083	1813	270	246	24	0	0
	यवतमाळ											
20	Yavatmal	. .	2021-2022	1350	906	2256	934	1322	1142	180	0	0
			2022-2023	1322	1468	2790	1531	1259	883	187	0	0
			2023-2024	1259	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलडाणा											
21	Buldana	. .	2021-2022	1835	383	2218	1200	1018	700	318	0	0
			2022-2023	1018	7150	8168	5006	3162	2780	382	0	0
			2023-2024	3162	0	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम											
22	Washim		2021-2022	298	740	1038	830	208	148	60	0	0
			2022-2023	208	756	964	657	307	252	55	0	0
			2023-2024	307	761	1068	774	294	211	83	0	0
	नागपूर											
23	Nagpur	. .	2021-2022	4	327	331	323	8	8	0	0	0
			2022-2023	8	58	66	0	66	66	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	वर्धा											
24	Wardha	. .	2021-2022	295	174	469	397	72	72	0	0	0
			2022-2023	72	254	326	260	66	66	0	0	0
			2023-2024	66	1284	1550	0	1550	0	0	0	0
	चंद्रपूर											
25	Chandrapur	. .	2021-2022	1516	2771	4287	3324	963	948	13	2	0
			2022-2023	963	4150	5113	3750	1363	1331	29	3	0
			2023-2024	1363	4720	6083	3910	2173	2166	7	0	0
	गडचिरोली											
26	Gadchiroli	. .	2021-2022	250	705	955	809	146	143	1	2	0
			2022-2023	146	908	1054	1001	53	45	6	2	0
			2023-2024	45	0	45	0	45	0	0	2	45
	भंडारा											
27	Bhandara	. .	2021-2022	125	107	232	163	69	69	0	0	0
			2022-2023	69	161	230	154	76	10	10	0	56
			2023-2024	76	213	289	226	63	53	10	0	0

	गोंदिया											
28	Gondia	. .	2021-2022	625	1334	1959	1382	577	380	52	112	33
		. .	2022-2023	577	505	1082	432	650	0	0	0	650
		. .	2023-2024	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
	औरंगाबाद											
29	Aurangabad	. .	2021-2022	1077	128	1205	1058	147	69	78	0	0
		. .	2022-2023	147	250	397	147	250	167	64	0	0
		. .	2023-2024	250	220	470	110	360	210	90	60	0
	बीड											
30	Beed	. .	2021-2022	199	479	678	616	62	171	75	8	1
		. .	2022-2023	280	778	1058	920	138	283	10	4	0
		. .	2023-2024	263	136	399	97	302	197	12	7	0
	नांदेड											
31	Nanded	. .	2021-2022	245	1264	1509	1280	229	197	32	0	0
		. .	2022-2023	229	1353	1582	1352	260	222	28	10	0
		. .	2023-2024	260	1488	1748	1454	294	244	40	10	0
	उस्मानाबाद											
32	Osmanabad	. .	2021-2022	213	150	363	213	150	150	0	0	0
		. .	2022-2023	247	203	450	139	311	253	58	0	0
		. .	2023-2024	328	260	588	193	395	393	2	0	0
	परभणी											
33	Parbhani	. .	2021-2022	102	190	292	180	112	112	0	0	0
		. .	2022-2023	112	120	232	180	52	52	0	0	0
		. .	2023-2024	52	158	210	150	60	60	0	0	0
	हिंगोली											
34	Hingoli	. .	2021-2022	20	95	115	115	16	16	0	0	0
		. .	2022-2023	16	50	66	51	15	15	0	0	0
	. .		2023-2024	15	75	90	80	10	10	0	0	0
	जालना											
35	Jalna	. .	2021-2022	328	60	388	173	215	105	110	0	0
		. .	2022-2023	215	127	342	304	38	38	0	0	0
		. .	2023-2024	38	173	210	146	64	63	0	0	0
	लातूर											
36	Latur	. .	2021-2022	756	910	1666	1020	646	641	5	0	0
		. .	2022-2023	646	970	1616	928	688	684	4	0	0
		. .	2023-2024	688	1062	1750	1165	585	579	6	0	0

फेरफाराच्या नोंदी

MUTATION ENTRIES

ज्यावेळी जमिनीच्या कब्जेदाराच्या नावात बदल होतो त्यावेळी जमीन धारण करणारा कब्जेदार अशा बदलाबाबतची जरूर ती दुरूस्ती गावचे दफ्तरी नोंद करण्यासाठी तलाठ्यास कळवितो. त्याप्रमाणे तलाठी हक्क-नोंदणी बुकात नोंद घेतो. अशा प्रकारचा बदल मंजूर करण्याचा अधिकार फक्त मंडळ निरीक्षकापेक्षा दर्जाने कमी नाहीत अशा महसुली अधिका-यांना आहे आणि नंतर हक्क नोंद दुरूस्ती प्रमाणित केली जाते.

खालील तक्ता या मुद्यांचा कार्यभार दर्शवितो.

The following table gives work-load of this item :—

तक्ता-८

TABLE-8

अनु.-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	वर्षारंभी शिल्लक असलेल्या फेरफाराच्या नोंदी No. of Mutation Entries pending at the beginning of the year	वर्षातील आवक Receipt during the year	एकूण Total	वर्षात निकाली काढलेल्या फेरफाराच्या नोंदी No. of Mutation Entries disposed off during the year	शिल्लक Balance	तीन महिन्यां-पर्यंत Up to three Months	तीन महिन्यां-हून अधिक Above three Months
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	मुंबई								
1	Mumbai	2021-2022	0	300	300	298	2	2	0
		2022-2023	2	329	331	327	4	4	0
		2023-2024	4	720	724	699	25	25	0
	मुंबई उपनगर जिल्हा								
2	M. S. D.	2021-2022	126	755	381	669	218	134	78
		2022-2023	237	833	1120	946	174	123	51
		2023-2024	174	0	174	75	99	72	27
	ठाणे								
3	Thane	2021-2022	6819	26597	33416	26954	6462	5294	1168
		2022-2023	6462	28746	35208	27514	7694	4981	2713
		2023-2024	7394	30957	38351	0	0	0	0
	पालघर								
4	Palghar	2021-2022	9554	35431	44985	42518	2467	1757	710
		2022-2023	2467	90222	92689	89590	3099	2409	690
		2023-2024	3099	40944	44043	41285	2758	1908	850
	रायगड								
5	Raigad . .	2021-2022	3738	17326	21064	15444	5620	4664	956
		2022-2023	5620	22459	28079	23285	4794	3981	813
		2023-2024	4794	23421	28215	0	0	0	0
	रत्नागिरी								
6	Ratnagiri	2021-2022	10401	34082	44483	31153	13330	11445	1885
		2022-2023	13330	38020	51350	37538	13812	12428	1384
		2023-2024	13812	46124	59936	46243	13693	12291	1402
	सिंधुदुर्ग								
7	Sindhudurg. . . .	2021-2022	3955	107124	111079	99312	11767	7649	4118
		2022-2023	11767	112480	124247	104278	19969	11224	8745
		2023-2024	19969	90985	110954	104364	6590	5392	1198
	नाशिक								
8	Nashik	2021-2022	6910	41948	48858	44045	6426	3128	4068
		2022-2023	6426	52467	58893	11208	5237	4059	1178
		2023-2024	6426	52467	58893	11208	5237	4059	1178
	धुळे								
9	Dhule	2021-2022	291	12743	13034	12689	345	0	345
		2022-2023	345	14751	15096	0	0	0	0
		2023-2024	1132	14500	15632	0	0	0	0
	नंदुरबार								
10	Nandurbar . .	2021-2022	1110	25241	20637	18008	537	196	10
		2022-2023	0	4562	4562	0	0	0	0
		2023-2024	198	8453	8651	8457	194	3	91

तक्ता-८—चालू

TABLE-8—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	जळगांव								
11	Jalgaon	2021-2022	4595	47425	52020	37036	4492	1498	2994
		2022-2023	4492	60598	65090	61895	3195	1135	2060
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	अहमदनगर								
12	Ahmednagar. . . .	2021-2022	10891	196077	216968	205774	11153	6392	2955
		2022-2023	11153	195570	206723	200460	18862	15337	86
		2023-2024	6263	108996	115259	111526	3833	1719	2114
	पुणे								
13	Pune	2021-2022	10838	235207	246045	234212	11833	4020	7813
		2022-2023	11833	248307	260140	241278	18862	15337	3525
		2023-2024	18862	254220	273082	253297	19785	7323	12462
	सोलापूर								
14	Solapur . .	2021-2022	6094	213359	219453	213847	5606	5483	123
		2022-2023	5606	125574	131180	126227	4953	4841	112
		2023-2024	4953	138131	143084	137942	5142	4993	149
	सातारा								
15	Satara	2021-2022	27474	149483	176957	166396	10561	10230	331
		2022-2023	10561	164431	174992	166813	8179	7170	309
		2023-2024	7479	180874	188353	181921	6432	6155	277
	सांगली								
16	Sangli	2021-2022	4687	24578	29265	26875	2390	1154	1236
		2022-2023	2390	26929	29319	24937	4332	3241	1091
		2023-2024	4332	27365	31697	25198	6499	4873	1626
	कोल्हापूर								
17	Kolhapur	2021-2022	4854	28705	33559	31309	2250	1665	585
		2022-2023	2250	25617	27867	27130	737	423	314
		2023-2024	737	2579	26416	26127	289	102	187
	अमरावती								
18	Amravati	2021-2022	42311	178213	220524	152132	68392	0	0
		2022-2023	68392	90715	155107	94628	4226	3864	362
		2023-2024	4226	0	0	0	0	0	0
	अकोला								
19	Akola . .	2021-2022	87	61659	61746	61746	0	0	0
		2022-2023	0	60957	60957	60957	0	0	0
		2023-2024	94	60887	61083	61083	0	0	0
	वाशिम								
20	Washim	2021-2022	816	6789	7605	6819	786	0	0
		2022-2023	786	7598	8384	7867	517	0	0
		2023-2024	517	6985	7502	6724	778	0	0
	यवतमाळ								
21	Yavatmal . .	2021-2022	1988	61045	63033	57820	5213	3814	1399
		2022-2023	5213	59763	64976	61762	3214	2516	698
		2023-2024	3214	0	0	0	0	0	0
	बुलडाणा								
22	Buldana	2021-2022	1964	11392	13356	9582	3774	3751	23
		2022-2023	3774	7660	11434	9346	2088	1643	445
		2023-2024	2088	0	0	0	0	0	0
	नागपूर								
23	Nagpur	2021-2022	12320	73512	85832	74820	11012	9496	1516
		2022-2023	11012	59802	70814	63577	7237	6581	656
		2023-2024	7237	0	7237	0	7237	0	7237

तक्ता-८—चालू

TABLE-8—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	वर्धा								
24	Wardha	2021-2022	51	28978	29029	28966	63	30	33
		2022-2023	63	29033	29096	29045	51	51	0
		2023-2024	51	40803	40854	38601	2253	1023	1230
	गोंदिया								
25	Gondia	2021-2022	1136	18218	19354	18110	1244	1093	151
		2022-2023	1244	16671	17915	16342	1573	1460	113
		2023-2024	1573	0	1573	0	1573	0	1573
	भंडारा								
26	Bhandara . .	2021-2022	1024	32442	33466	31811	1655	483	1172
		2022-2023	1655	35157.	36812	34993	1819	967	852
		2023-2024	1819	36158	37977	36193	1784	748	1036
	चंद्रपूर								
27	Chandrapur. . . .	2021-2022	158	11196	11354	10744	610	600	10
		2022-2023	610	12239	12849	12584	265	264	1
		2023-2024	265	11868	12133	11977	156	142	14
	गडचिरोली								
28	Gadchiroli	2021-2022	326	15178	15504	14932	572	445	127
		2022-2023	572	14798	15310	14039	1271	924	647
		2023-2024	1271	17093	18364	15942	2422	2385	37
	औरंगाबाद								
29	Aurangabad. . . .	2021-2022	410	27235	27645	27340	305	305	0
		2022-2023	305	31235	31540	31242	298	298	0
		2023-2024	298	67873	68171	67212	959	959	. .
	बीड								
30	Beed	2021-2022	709	3233	3942	3074	868	712	156
		2022-2023	868	5223	6091	2534	3557	3038	519
		2023-2024	3557	59938	63495	60448	3047	1585	1462
	नांदेड								
31	Nanded . .	2021-2022	448	7909	8357	5944	2413	1484	929
		2022-2023	2413	4912	7325	5443	1882	1389	493
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद								
32	Osmanabad . .	2021-2022	2257	199930	202187	191454	10733	10324	409
		2022-2023	10733	210600	221333	214641	6692	6208	484
		2023-2024	6692	224500	231192	226684	4508	3949	559
	परभणी								
33	Parbhani . .	2021-2022	5062	38422	43484	42596	888	764	124
		2022-2023	7248	41668	48916	42837	6079	5452	627
		2023-2024	6079	31000	37079	30100	6979	6347	632
	हिंगोली								
34	Hingoli	2021-2022	342	0	342	0	342	0	0
		2022-2023	342	1855	2197	1912	285	235	0
		2023-2024	50	1163	1213	1113	100	60	40
	जालना								
35	Jalna	2021-2022	2386	47848	50234	35044	15190	14860	330
		2022-2023	15190	69514	84704	80039	4665	4006	659
		2023-2024	4665	53972	58637	52284	4353	4175	178
	लातूर								
36	Latur	2021-2022	1225	26421	27646	25943	1703	1703	0
		2022-2023	1703	27221	28924	26584	2340	820	1520
		2023-2024	2340	28243	30583	27638	2945	1287	1658

सीमा चिन्हांची दुरूस्ती

महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियमातील कलम १४० व जमीन महसूल (सीमा व सीमा चिन्हे) नियम, १९६९ अन्वये प्रत्येक जमीनधारकास हद्दीच्या निशाण्या सुव्यवस्थित ठेवाव्या लागतात. एखादा जमीनधारक १ फेब्रुवारीपर्यंत जमिनीच्या चिन्हाच्या दुरूस्ती करण्याचे कामी कसूर करीत असेल तर त्या चिन्हाची दुरूस्ती शासनाचे खर्चाने करण्यात येते व याकरिता येणारा खर्च संबंधित जमीनधारकांकडून जमीन महसुलांची थकबाकी म्हणून वसूल करण्यात येते.

दरवर्षी खातेदारास गाव नमुना नं. ७/१२ उता-याचे वितरण

शेतक-यांना त्यांच्या जमिनीचे अधिकार अभिलेख सहजपणे व दरवर्षी उपलब्ध व्हावेत या दृष्टीने दिनांक १ मार्च, १९९६ पासून दरवर्षी खातेदाराला गाव नमुना नं. ७/१२ उता-याचे वितरण ही योजना राज्यात राबविण्यात येत आहे. या योजने अंतर्गत वितरण करावयाच्या ७/१२ उता-याचे वाटप, गाव, सज्जा, तालुका, जिल्हा मुख्यालये या ठिकाणी शक्यतो सार्वजनिकरित्या लोकप्रतिनिधी किंवा प्रतिष्ठित व्यक्तींच्या उपस्थितीत पूर्वनियोजन करून करण्यात येते. याशिवाय तलाठी ७/१२ वाटपाचे काम त्यांची नित्त्याची कामे सांभाळून करीत असतात. उता-याचे नमुनेही त्यांनी स्वतःच उपलब्ध करून घ्यावयाचे आहेत. प्रत्येक उता-यासाठी रुपये २ इतकी नमुना फी घेण्याची मुभा देण्यात आली आहे.

तक्ता ९ (अ)

खालील तक्ता ७/१२ उता-यांच्या वाटपाची प्रगती दर्शवितो.

The following table indicates the progress made in the distribution of 7/12 extracts.

"दरवर्षी खातेदारांना गाव नमुना नंबर ७/१२ उता-याचे वितरण" या योजनेचा
खरीप हंगामातील माहे सप्टेंबर, २०२२ अखेरचा प्रगती अहवाल

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नाव	खरीप हंगामातील एकूण खातेदार	खरीप हंगामातील खातेदारांना वितरीत करावयाच्या ७/१२ उता-यांची एकूण संख्या	माहे ऑगस्ट, २०२२ अखेर वितरीत केलेल्या ७/१२ ची संख्या		माहे सप्टेंबर, २०२२ अखेर वितरीत केलेल्या ७/१२ ची संख्या		माहे सप्टेंबर, २०२२ अखेर प्रत्यक्ष वितरीत केलेल्या ७/१२ ची संख्या	झालेल्या कामाची एकूण टक्केवारी (रकाना क्र. ४ च्या तुलनेत)
				खातेदार	७/१२ उता-यांची संख्या	खातेदार	७/१२ उता-यांची संख्या		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५अ)	(५ब)	(६अ)	(६ब)	(७)	(८)
१.	मुंबई शहर . .	०	०	०	०	०	०	०	०
२.	मुंबई उपनगर	०	०	०	०	०	०	०	०
३.	ठाणे	२४५२०५	४०१२८२	३४८७२	६८५७४	४०८४९	९७९८२	९७७५५	२४.३६
४.	पालघर	३१४५१०	४४३५१२	२३७६६३	२६०५०२	१०४१६१	१५७९५२	४१८४५४	९४.३५
५.	रायगड	३२८४७१	५९०५५७	५७८४०	८७३७४	४६४२७	७५९००	१९७५९०	३३.४६
६.	रत्नागिरी	०	०	०	०	०	०	०	०
७.	सिंधुदुर्ग	४४२३२६	१४५५९३३	३१०५८६	१०२३४३७	१२४५५३	४१८२३५	१४४१६७२	९९.०२
	कोकण विभाग एकूण . .	१३३०५१२	२८९१२८४	६४०९६१	१४३९८८७	३१५९९०	७५००६९	२१५५४७१	७४.५५
८.	पुणे	६८७००९	६५१२८५	१९७२११	२२७७८७	१६५१९५	१९९२४१	४२७०२८	६५.५७
९.	सातारा	१२५००३९	११२८५६८	१२९८८८	१५३११४	१२५३९३	१४२७४५	२९५८५९	२६.२२
१०.	सांगली	६००८४८	५८८५७७९	३६०५०८	२६३६०१	२४०३४०	८७८६७	३५१४६८	६०.००
११.	सोलापूर	७९६१५५	६८८५५१३	२८७२३२	२४५५२७	२२६०५५	२१८९९२	४६४५१९	६७.४७
१२.	कोल्हापूर	९१४३२८	७५४७६९	१५७९७३	१४१०७२	१५३५७५	१४५१७५	२८६२४७	३७.९३
	पुणे विभाग एकूण . .	४२४८३७९	३८०८९१४	११३२८१२	१०३११०१	९१०५५८	७९४०२०	१८२५१२१	४७.९२

तक्ता ९(अ) — चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५अ)	(५ब)	(६अ)	(६ब)	(७)	(८)
१३	नाशिक . .	९४६०७७	८५६७९८	१७४८५६	२००७४८	१७८२८२	१९०३३४	४२४४२८	४९.५३
१४	धुळे	३२२८२२	३४३९२६	३१५८७०	३३७५५५	३०४८	६३७१	३४३९२६	१००
१५	नंदुरबार	१८३४६८	२०७८१६	९५६६५	८४९६२	८७३४०	७४८०९	१६३०५२	७८.४६
१६	जळगाव	६८४२४०	१०२६३६०	५४५४७	९९६८७	६२९६९३	९२६६७३	१०२६३६०	१००
१७	अहमदनगर	९५५३७८	८५०८६६	२१८६४३	२९४९००	३२७२७३	२८१००४	५७५९०४	६७.६८
	नाशिक विभाग एकूण . .	३०६२२८५	३२८५७६६	९५९५८१	१०१७८५२	१२२५६३६	१४७९१९१	२५३३६७०	७७.११
१८	अमरावती	४८०५०९	३८७५७९	३४६८७४	२९९६०१	१६६९११	१२८९४०	१३१३१७	८०.६६
१९	अकोला	२७९०३०	२७८१६६	१५९९२२	१३८०५४	१५४९०९	१३८४५०	२७६५०४	९९.६९
२०	वाशिम	२८३८६५	३४४८४५	१६६२३४	१९२७५३	२३७३२	३९६४१	३३१९७८	९४.२८
२१	बुलडाणा	६३९४५७	५८००००	२०००००	१५००००	५०००००	३५००००	५०००००	९६.२६
२२	यवतमाळ	४८२८१३	४५५२२३	३३८६८५	२७०४५०	१६८१९८	१२८८४०	१३०३५८	९०.७०
	अमरावती विभाग एकूण . .	२१६५६७४	२०४५८१३	१२११७१५	१०५०८५८	१०१३७५०	७८५८७१	१३७०१५७	९४.४६
२३	नागपूर	३६७९४४	४५०४२२	८६४१०	१०९१९३	८३०२५	१०१३६५	२१०५५८	४६.७५
२४	वर्धा	२४५४२१	२७४५२१	१५५५१२	२३३१२९	२७०१८	३१५९९७	२१८९९१	७९.७७
२५	भंडारा	२४९७०९	४३३४११	२३४४१८	२०३४३३	२०३५८८	११५१५६	३१८५८९	७३.५१
२६	गोंदिया	२७५९२०	६४०६८७	७९०५८	१३२८२८	६०६४२	९४१०५	१६३७१७	२५.५५
२७	चंद्रपूर	३७७७४९	४०७७४९	२८५८८५	३०८९७३	२९०२५०	३१९५८७	३१९५८७	७८.३८
२८	गडचिरोली	१५६८८६	२६८२५४	२६८६६	४५७१६	७२४२२७	१०८२३८	१४४०७५	५३.७१
	नागपूर विभाग एकूण . .	१६७३६२९	२४७५०४४	८६८१४९	१०३३२७२	७३६९५०	७७००४८	१३७५५१७	५५.५८
२९	औरंगाबाद	६२१२४७	६२१२४७	६२१२४७	६२१२४७	६२१२४७	६२१२४७	६२१२४७	१००
३०	जालना	६७५५५७	६७५५५७	६७५५५७	१११३२१५	६७५५५७	११२१३२०	११२१३२०	१००
३१	परभणी	३८८४५०	३८८४५०	३४६६००	३४६६००	४१८५०	४१८५०	३८८४५०	१००
३२	हिंगोली	३३७३९७	३३७३९७	३३७३९७	३२३९१८	३३७३९७	३३३९१८	३३३९१८	१००
३३	नांदेड	९११३२१	९११३२१	५५८२७५	५५८२७५	३५३०४६	३५३०४६	९११३२१	१००
३४	बीड	७०९५००	३०५८००	७१०५००	७१०५००	७११७००	७११७००	९९५१९३	४३.१०
३५	उस्मानाबाद	४९७१४०	४९७१४०	२८५७१९	४९७१४०	२८५७१९	०	४९७१४०	१००
३६	लातूर	२८६५१५	२८६५१५	२३८२०१	५२१०६६	४८३१४	४८३१४	२८६५१५	१००
	औरंगाबाद विभाग एकूण	४४२७१२७	४०२३४२७	३७७३४९६	४७०१९६१	३०७४८३०	३२३१३९५	५१५५१०४.	९०.८८

"दरवर्षी खातेदारांना गाव नमुना नंबर ७/१२ उता-याचे वितरण" या योजनेचा
रब्बी हंगामातील माहे एप्रिल, २०२२ अखेरचा प्रगती अहवाल
तक्ता ९ (ब)

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नाव	रब्बी हंगामातील एकूण खातेदार	रब्बी हंगामातील खातेदारांना वितरीत करावयाच्या ७/१२ उता-यांची एकूण संख्या	माहे मार्च, **२०२२** प्रत्यक्ष वितरीत केलेल्या ७/१२ ची संख्या		माहे एप्रिल, **२०२२** मध्ये प्रत्यक्ष वितरीत केलेल्या ७/१२ ची संख्या		माहे एप्रिल, **२०२२** अखेर प्रत्यक्ष वितरीत केलेल्या ७/१२ ची संख्या	झालेल्या कामाची एकूण टक्केवारी (रकाना क्र. ४ च्या तुलनेत)
				खातेदार	७/१२ उता-यांची संख्या	खातेदार	७/१२ उता-यांची संख्या		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५अ)	(५ब)	(६अ)	(६ब)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०	०
२	मुंबई उपनगर	०	०	०	०	०	०	०	०
३	ठाणे	५६३२१	९५५२१	७६५६	१७६०८	७६९८	१७६३५	१६९४५	१७.७४
४	पालघर	२०५२२०	३१९५३६	१०२५९१	१३९७५०	९८६१७	१२९९२६	२६९६७६	८४.४०
५	रायगड	१३६८०	१९९१०	३८८२	६३३२	४६७२	७०१७	१३२५२	६६.५६
६	रत्नागिरी	०	०	०	०	०	०	०	०
७	सिंधुदुर्ग	२१९	२७१	१९१	२१९	२६	४७	२६६	९८.१५
	कोकण विभाग एकूण .	२७५४४०	४३५२३८	११४३२०	१६३९०९	१११०१३	१५४६२५	३००१३९	६८.९६
८	पुणे	५२१२९७	४९३२८५	१५४२३५	१७९२८०	१४९२१७	१६४२२३	३४३५०३	६९.६४
९	सातारा	११३९७०८	६६७३५४	११२७१३	१४२१३२	९१४८१	१०५४७०	२४७६०२	३७.१०
१०	सांगली	४३२२६४	४४८४१३	२५९३५८	१३४५२३	१७२९०६	८९६८३	२२४२०६	५०.००
११	सोलापूर	१२३५५८३	९४८७७७	४५९९३७	३६४०१३	५१८८९०	४५६७११	८२०७२४	८६.५०
१२	कोल्हापूर	८२८९९५	७३०९२०	५८०४६	६९०८५	५७३४१	६६३०४	१३५३८९	१८.५२
	पुणे विभाग एकूण . .	४१५७८४७	३२८८७४९	१०४४२८९	८८९०३३	९८९८३५	८८२३९१	१७७१४२४	५३.८६
१३	नाशिक	५६९४२०	६३१७२१	७०१२५	९४३६५	८२४१७	९१२५८	२५४६८९	४०.३१
१४	धुळे	९७८८८	१३५२९२	८९५१३	३५२१६	८३०११	२७३२६	६२५	४६.२३
१५	जळगाव	३४५३१८	२९३५४८	२०२०९७	२४५९८१	१४३२२१	४७५६७	२९३५४८	१००
१६	अहमदनगर	७९८७३८	६८५४४७	२५३४३५	२५३५५२	२९२९८८	२५२३२५	५०५८७७	७३.८०
१७	नंदुरबार	४३६८२	४६३१२	२१८०३	२१६७७	१८९३९	१८१२८	३९८०६	८५.९५
	नाशिक विभाग एकूण . .	१८५५०४६	१७९२३२०	६३६९७३	६५०७९१	६२०५७६	४३६६०४	१०९४५४५	६१.०७

तक्ता ९(ब)—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५अ)	(५ब)	(६अ)	(६ब)	(७)	(८)
१८	अमरावती	१२३५९६	९३१५१	१००७९६	७५७७०	७७१२६	५८३५५	५३८८९	७५.३६
१९	अकोला	१३९४३४	११९८१९	७७४०७	६११३५	७४९९५	५७९६४	११९०९९	८५.९३
२०	वाशिम	७१३७३	७१३७३	४८४०६	४८४०६	९४२०	९४२०	६००६७	१००
२१	बुलढाणा	२६३३५५	१५००००	१०००००	८००००	१५००००	३००००	११००००	५६.९५
२२	यवतमाळ	१७८६९९	१२६३६५	१२१४६९	१२११२५	९२२५४	५६०५९	५५६३९	७०.७१
	अमरावती विभाग एकूण. .	७७६४५७	५६०७०८	४४८०७८	३८६४३६	४०३७९५	२११७९८	३९८६९४	७२.२१
२३	नागपूर	२१८०२६	२६२०६६	४६५८७	५५९४४	४७१४६	५५७१९	१११६६३	४२.६१
२४	वर्धा	५६०१८	७३१९०	३११४६	३९०१९	१८५२४	२७८०३	६४५४८	८८.१९
२५	भंडारा	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	गोंदिया	२३४४३४	५१९०५८	२२६५४	४५३४४	३४०७८	७११५२	१२०९६५	२३.३०
२७	चंद्रपूर	३५४३६६	४०३५९२	१७८२१५	२०६७९६	१७६१५१	१९६७९६	४०३५९२	१००.००
२८	गडचिरोली	२६९३३	५३४७१	४५८१	६४५२	६२०८	८८२३	१४९८८	२८.०३
	नागपूर विभाग एकूण . .	८९९७७७	१३११३७७	२८३१८३	३५३५५५	२८२१०७	३६०२९३	७१५७५६	५४.५८
२९	औरंगाबाद	२४६७५०	२४६७५०	२०१४९२	२०१४९२	४५२५८	४५२५८	८६७९९७	३५१
३०	जालना	६७५५५७	६७५५५७	६७५५५७	१६६५७७५	६७५५५७	१०७३७१०	१०७३७१०	१५९
३१	परभणी	२६२४१७	२६२४१७	२३७९१७	२३७९१७	२४५००	२४५००	२६२४१७	१००
३२	हिंगोली	४०५००	४०५००	४०५००	४०१५०	४०५००	४०१५०	४०१५०	९९
३३	नांदेड	२९४३४८	२९४३४८	२४५३५८	२४५३५८	४८९९०	४८९९०	२९४३४८	१००
३४	बीड	२८५६९३	१५००५८	२८६६९३	२८६६९३	२८७८९३	२८७८९३	९९५१९३	१००
३५	उस्मानाबाद	४०५९६०	४०५९६०	२५७१३९	३८५६६२	२५१४९	४०५९६०	४०५९६०	१००
३६	लातूर	३०५०१०	३०५०१०	२४८९००	२४८९००	५६११०	५६११०	३०५०१०	१००
	औरंगाबाद विभाग एकूण . .	२५१६२३५	२३८०६००	२१९३५५६	३३११९४७	१२०३९५७	१९८२५७१	४२४४७८५	९४.६१

कुळ कायदे

कुळ कायद्याची अंमलबजावणी

पश्चिम महाराष्ट्रात मुंबई कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम, १९४८, विदर्भात मुंबई कुळ वहिवाट व शेत जमीन (विदर्भ विभाग) अधिनियम, १९५८ व मराठवाड्यात आणि विदर्भातील राजुरा तालुक्यात हैद्राबाद कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम, १९५० हे तीन कायदे अंमलात आहेत.

वरील तिन्ही कायद्यातील तरतुदी जवळजवळ सारख्याच आहेत. सुरुवातीस कुळाकडे असलेल्या जमिनीच्या कुळ वहिवाटीची शाश्वती व कुळाने द्यावयाची खंडाची मर्यादा ठरविणे एवढेच या कायद्याचे मर्यादित स्वरूप होते. नंतर "कसेल त्याची जमीन" या धोरणाची अंमलबजावणी करण्यासाठी या कायद्यात १९५४ व १९५६ मध्ये सुधारणा करण्यात आल्या. या सुधारणानुसार कुळांना काही निर्धारित दिनांकांना त्यांनी कुळ म्हणून धारणा केलेल्या जमिनीचे (जेथे कुळ अथवा जमीन मालक अज्ञान, विधवा, अपंग अगर सशस्त्र दलातील व्यक्ती आहे अशी प्रकरणे वगळून) मालकी हक्क प्राप्त करून देण्यात आले. या तरतुदीनुसार ३१ मार्च, २००४ पर्यंत १४.९२ लाख कुळांना १७.३६ लाख हेक्टर एवढ्या जमिनीचे मालकी हक्क प्राप्त करून देण्यात आले.

कुळ म्हणून धारण केलेल्या जमिनीचे कुळ कायद्यानुसार ज्या कुळांना मालकी हक्क प्राप्त झाले आहेत, त्यांनी जमीन मालकांना अशा जमिनीची खरेदीची किंमत शेतजमीन न्यायाधिकरणामार्फत द्यावयाची आहे. ही खरेदीची किंमत जमिनीच्या शेतक-याच्या काही पट एवढी असते व ती कुळ खरेदीदाराने जास्तीत जास्त बारा वार्षिक हप्त्यात द्यावयाची असते. शेत जमीन न्यायाधिकरणांनी कुळ खरेदीदारांनी द्यावयाची खरेदीची किंमत ६२.०० कोटी रुपये ठरविली आहे. त्यापैकी ३१ मार्च, २००४ पर्यंत ५६.३७ कोटी रुपये एवढी रक्कम कुळ खरेदीदारांकडून वसूल करण्यात आली आहे.

खरेदीच्या किंमतीची उर्वरित रक्कम वसूल करण्याची तसेच ज्या कुळ खरेदीदारांनी खरेदीची सर्व रक्कम भरलेली आहे, त्यांना जमीन खरेदीचे प्रमाणपत्र देऊन जमिनीचे संपूर्ण हक्क मिळवून देण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करण्यात येत आहेत.

आदिवासींना जमिनी प्रत्यार्पित करण्याबाबतच्या उपाययोजना :

आदिवासींनी धारण केलेल्या जमिनी हस्तांतरित करण्यावर शासनाने महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ अन्वये निर्बंध घातले होते. तथापि, असे निर्बंध असतानासुद्धा आदिवासींच्या मालकीच्या जमिनी त्यांचेकडून हिरावून घेतल्या जावू नयेत, तसेच बिगर आदिवासींकडे गेलेल्या जमिनी आदिवासींना परत करण्यासाठी खालील दोन कायदे करून उपाययोजना केली आहे.

(१) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता आणि कुळ वहिवाट विधी (सुधारणा) अधिनियम, १९७४ (सन १९७४ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ३५).

(२) महाराष्ट्र अनुसूचित जमातींना जमिनी प्रत्यार्पित करणे अधिनियम, १९७४ (सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १४).

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता आणि कुळ वहिवाट विधी (सुधारणा) अधिनियम, १९७४, दिनांक ६ जुलै, १९७४ पासून अंमलात आलेला आहे. या अधिनियमामध्ये आदिवासी व्यक्तीची जमीन बिगर आदिवासी व्यक्तीस ५ वर्षांपर्यंत भाडेपट्ट्याने देण्यापूर्वी, गहाण देण्यापूर्वी जिल्हाधिकारी यांची व इतर सर्व बाबतीत म्हणजेच विक्री करून (दिवाणी न्यायालयाच्या हुकूमनाम्याची किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणाच्या निवाड्याची किंवा प्राधिकरणाच्या आदेशाची अंमलबजावणी करण्यासाठी केलेली विक्री धरुन), देणगी देऊन, अदलाबदल करून, गहाण ठेवून किंवा अन्य प्रकारे बिगर आदिवासी व्यक्तीस हस्तांतरित करण्यापूर्वी शासनाची पूर्वमंजुरी घेण्याची तरतूद विहित करण्यात आलेली आहे. सदर निर्बंध पाहता यापुढे जिल्हाधिकारी व शासनाच्या पूर्वपरवानगीशिवाय कोणीही आदिवासी व्यक्ती त्याची जमीन बिगर आदिवासी व्यक्तीकडे हस्तांतरित करू शकणार नाही.

दुसरी उपायोजना म्हणजे महाराष्ट्र अनुसूचित जमातींना जमिनी प्रत्यार्पित करणे अधिनियम, १९७४. यात दिनांक १ एप्रिल, १९५७ ते दिनांक ६ जुलै, १९७४ या कालावधीत आदिवासी व्यक्तींच्या ज्या जमिनी बिगर आदिवासी व्यक्तींना हस्तांतरित (अदलाबदलीच्या व्यवहारासह) झालेल्या आहेत, त्याबाबत चौकशी करून सदर जमिनी मूळ आदिवासी खातेदारांना परत करण्याची तरतूद करण्यात आलेली आहे. सदर अधिनियम दिनांक ६ जुलै, १९७४ पासून अंमलात आलेला आहे. या अधिनियमामध्ये आदिवासींच्या जमिनी उपरोक्त दिनांक १-४-१९५७ ते दिनांक ६-७-१९७४ या कालावधीत हस्तांतरित झालेल्या असल्यास त्या प्रत्यार्पित करण्यासाठी आदिवासी खातेदारांनी जिल्हाधिका-यांकडे अर्ज करण्याची मुदत ३० वर्षे इतकी विहित करण्यात आली होती. सदर मुदत सन २००४ मध्ये संपुष्टात आल्यानंतर आदिवासी व्यक्तींचे हित विचारात घेता ती मुदत दिनांक ६ जुलै, २००४ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने आणखी ३० वर्षांसाठी वाढविण्यात आलेली आहे.

खाली नमूद केलेला तक्ता मुंबई कुळवहिवाट आणि शेत जमीन अधिनियम/हैद्राबाद कुळवहिवाट व शेत जमीन अधिनियम आणि शेत जमीन

The following Table indicates the cases decided by the Agricultural Land Tribunals under the provisions of Bombay Tenancy

तक्ता

TABLE

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	निकाली काढावयाच्या प्रकरणांची संख्या No. of cases to be decided	निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases decided	प्रलंबित प्रकरणांची संख्या No. of cases Pending	ज्यात खरेदीची किंमत ठरवावयाची आहे अशा प्रकरणांची संख्या रकाना (५) पैकी No. of cases in which P. P. is fixed out of Col. (5)	वर्षारंभीच्या सुरुवातीला खरेदीची किंमत ठरविली आहे त्यांची थकबाकी Arrears of P. P. at the beginning of the year	वर्षाची मागणी Demand for the year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	मुंबई उपनगर जिल्हा							
1	M. S. D.	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	ठाणे							
2	Thane ..	2021-2022	3404	251	3153	248	24.30	26.45
		2022-2023	4293	948	3345	355	25.30	27.05
	पालघर							
3	Palghar ..	2021-2022	84	65	19	59	308.00	180200
		2022-2023	78	42	36	34	310.00	127116
	रायगड							
4	Raigad	2021-2022	555	248	307	186	3344.475	8294.489
		2022-2023	504	254	250	163	7854.777	8462.238
	रत्नागिरी							
5	Ratnagiri	2021-2022	3690	1650	2040	625	0	17.99
		2022-2023	3715	2135	1580	730	0	20.59
	सिंधुदुर्ग							
6	Sindhudurg. . ..	2021-2022	2230	816	1414	300	1.98	2.78
		2022-2023	2323	916	1252	775	1.90	2.75
	नाशिक							
7	Nasik	2021-2022	56	14	42	32	25010.00	2048.00
		2022-2023	9	0	9	0	0	0
	धुळे							
8	Dhule	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	नंदुरबार							
9	Nandurbar ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	जळगाव							
10	Jalgaon ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	अहमदनगर							
11	Ahmednagar ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0

अधिनियम (विदर्भ विभाग) कायदा, १९५८ याखाली जमीन न्यायाधिकरण यांनी काढलेली प्रकरणे दाखवितो.

Agricultural Lands Act/Hyderabad Tenancy and Agricultural Lands Act and Agricultural Lands (Vidarbha Region) Act, 1958

१० (रुपये हजारात)

10 (Rs. in thousand)

वर्षातील वसुली Recovery during the year (10)	वसूल करावयाची बाकी Balance to be recovered (11)	जमीन मालकांस जमीन खरेदीची दिलेली रक्कम Amount of P. P. paid to the landlords (12)	जमीन मालकांना अदा करावयाची खरेदी किंमतीची रक्कम म्हणजेच ३१ मार्च रोजी असलेली पी.एल.ए. मधील शिल्लक Amount of P. P. to be paid to L.L.*i.e.*P.L.A. balance as on 31st March (13)	ज्या प्रकरणांमध्ये कुळांनी खरेदी किंमतीची रक्कम पूर्णपणे फेड केली आहे अशांची संख्या No. of cases in which full payment of P.P. is made by the tenant (14)	खरेदीचे दाखले दिलेले आहेत अशा प्रकरणांची संख्या No. of cases which purchase certificates are issued (15)	खरेदीचे दाखले ज्या प्रकरणामध्ये द्यावयाचे राहिले आहेत अशा प्रकरणांची संख्या No. of cases which purchase certificates to be issued (16)
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
5.70	20.40	0	0	0	0	0
6.20	20.60	0	0	0	0	0
561191	834.00	0	4520001	62	62	2
230611	300.00	0	4713501	35	35	6
850.713	10788.251	221.021	21548.524	686	435	1088
931.701	17849.3174	489.539	18030.970	722	301	1015
17.99	0	74.31	1423.84	705	695	10
20.59	0	46.33	1519.34	710	705	5
1.02	1.76	0.45	22.81	325	221	104
1.01	1.52	0.52	22.85	2326	226	103
11271.00	0	0	249733.000	10	6	9
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0

तक्ता
TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	पुणे							
12	Pune	2021-2022	74	4	70	4	0	25684
		2022-2023	133	8	125	17	40961	120961
	सोलापूर							
13	Solapur	2021-2022	15	6	9	5	358807	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	सातारा							
14	Satara	2021-2022	175	0	175	0	0	61.95
		2022-2023	124	30	94	0	18.28	50.19
	सांगली							
15	Sangli	2021-2022	124	40	84	19	45731	940757
		2022-2023	10.7	52	55	17	43623	900457
	कोल्हापूर							
16	Kolhapur	2021-2022	339	48	275	42	0	134298
		2022-2023	365	60	305	57	1.00	90000
	अमरावती							
17	Amravati	2021-2022	131	68	63	13	0	3924
		2022-2023	69	16	53	4	0	2520
	अकोला							
18	Akola	2021-2022	16	2	14	4047	4217	0
		2022-2023	7	3	4	1409	0	0
	यवतमाळ							
19	Yavatmal . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	बुलडाणा							
20	Buldhana . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	वाशिम							
21	Washim . .	2021-2022	4	4	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	नागपूर							
22	Nagpur	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	वर्धा							
23	Wardha . .	2021-2022	2	0	2	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	चंद्रपूर							
24	Chandrapur . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	गडचिरोली							
25	Gadchiroli . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0

१०—चालू
10—*contd.*

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
7719	17965	0	786318	2	3	2
16995	28176	16995	935384.53	3	3	0
346624	12183	1665	329789	3	3	2
0	0	0	0	0	0	0
0	61.95	0	0	0	0	0
68.47	0	0	1413.45	0	14	0
35982	904775	36960	17641	3	3	3
2937	871078	43851	19440	5	5	5
88139	46159	0	2722157	4	12	12
38332	24541	3360	1279981	9	15	25
21938	0	1089	19103	15	15	8
2520	0	1664	0	6	6	0
12717	0	12315	0	4	4	4
4568	0	0	16466	9	1	1
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
4	4	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0

तक्ता
TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	भंडारा							
26	Bhandara	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	गोंदिया							
27	Gondia	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद							
28	Aurangabad. . . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	बीड							
29	Beed	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	नांदेड							
30	Nanded	2021-2022	0	0	0	0	1653	1653
		2022-2023	0	0	0	0	1653	1653
	उस्मानाबाद							
31	Osmanabad. . . .	2021-2022	50	20	30	15	0	0
		2022-2023	121	37	84	13	0	0
	परभणी							
32	Parbhani	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली							
33	Hingoli . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	जालना							
34	Jalna . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
	लातूर							
35	Latur . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0

१०—चालू
10—*contd.*

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	1653	0	787	10	10	0
0	1653	0	787	10	10	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0

कमाल जमीन धारणा

IMPLEMENTATION OF

भूमिहीन शेतमजुरांना शेतीची जमीन उपलब्ध करण्यासाठी महाराष्ट्र शेतजमीन (जमीन धारणेची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१, दिनांक २६-१-१९६२ पासून अंमलात आला. या कायद्यानुसार व्यक्तिगत शेतजमीन धारणेवर कमाल मर्यादा ठरविण्यात आली होती. जलसिंचनाखालील जमिनीकरिता पाण्याच्या उपलब्धतेनुसार कमाल मर्यादा क्षेत्र १८ एकर पर्यंत करण्यात आले होते. कोरडवाहू जमिनीकरिता राज्याची एकूण सात प्रकारच्या स्थानिक क्षेत्रात विभागणी करण्यात आली होती व त्या प्रत्येक क्षेत्राकरिता ६६ ते १२६ एकर पर्यंत कमाल मर्यादा क्षेत्र ठरविण्यात आले होते.

कमाल जमीन धारणा अधिनियम, १९६१ अन्वये झालेल्या प्रगतीचा आढावा घेता असे दिसून आले की, सदरहू अधिनियमाखाली ठरविण्यात आलेली कमाल मर्यादा आणि सर्वसाधारण धारण क्षेत्र यामधील तफावत फार मोठी आहे. तसेच बहुसंख्य भूमिहीन मजुरांना जमीन द्यावयाची आहे. म्हणून कमाल जमीन धारणेची मर्यादा सुधारित कायद्यान्वये कमी करण्यात आली. हा सुधारित कायदा दिनांक २-१०-१९७५ पासून अंमलात आला.

२. या कायद्यानुसार बागायत जमिनीकरिता पाण्याच्या पुरवठ्यानुरूप १८ ते ३६ एकरांची कमाल मर्यादा क्षेत्र ठरविण्यात आले आहे. कोरडवाहू जमिनीच्या बाबतीत खात्रीलायक पावसाच्या क्षेत्रातील भाताच्या लागवडीखालील जमिनीकरिता ३६ एकर व इतर सर्व जमिनीकरिता ५४ एकराची कमाल मर्यादा ठरविण्यात आली आहे. सुधारित कमाल मर्यादेसाठी कुटुंब (पती, पत्नी व अज्ञान मुले) हा घटक समजला जातो.

अतिरिक्त म्हणून ठरविलेली जमीन

The Table showing the land declared

तक्ता

TABLE

अनु-क्रमांक	जिल्हा	वर्ष	निकाली काढलेली प्रकरणे	शिल्लक प्रकरणे	अतिरिक्त म्हणून ठरविलेल्या जमिनीचे क्षेत्र	वाटप केलेले क्षेत्र		स्तंभ (७) मधील		
						जमीन दिलेल्यांची संख्या	क्षेत्र	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती	भटक्या जमाती
						Area Distributed		Break-up of allottees		
Serial No.	District	Year	Cases decided	Cases pending	Area declared surplus	No. of allottees	Area	S. C.	S. T.	N. T.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	ठाणे									
1	Thane	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	पालघर									
2	Palghar	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	रायगड									
3	Raigad	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	रत्नागिरी									
4	Ratnagiri	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	सिंधुदुर्ग									
5	Sindhudurg	2021-2022	0	0	3079	1564	2572	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	नाशिक									
6	Nasik	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0

अधिनियमाची अंमलबजावणी

CEILING ACT

३. अतिरिक्त म्हणून संपादन केलेल्या जमिनीची नुकसान भरपाई मूळ मालकाला देण्याबाबत या कायद्यात तरतूद आहे. भरपाईची रक्कम हस्तांतरण योग्य रोख्यात ३ टक्के व्याजाच्या दराने द्यायचे आहे.

४. दोन्ही अधिनियमाखाली मार्च, २००९ अखेरपर्यंत २,९३,७६८.२१ हेक्टर जमीन अतिरिक्त म्हणून घोषित करण्यात आली. त्यापैकी २,७१,५८१.६४ हेक्टर जमीन प्रत्यक्ष ताब्यात घेण्यात आली असून १,३९,७५३ लाभार्थ्यांना २,५६,७४०.१३ हेक्टर जमीन वाटप करण्यात आली. याशिवाय खाजगी साखर कारखान्यांच्या ऊस मळ्यातील ३४.५१५ हेक्टर जमीन महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे या उपक्रमाकडे देण्यात आली आहे.

५. सन २००७-०८ या वर्षापर्यंत या अधिनियमान्वये अतिरिक्त ठरलेल्या जमिनीचे भूमिहीनांना वाटप हा मुद्दा केंद्र शासनाच्या २० कलमी कार्यक्रमात अंतर्भूत होता. तथापि, १ एप्रिल, २००८ पासून सदरहू मुद्दा २० कलमी कार्यक्रमातून वगळण्यात आलेला आहे.

६. महाराष्ट्र शेतजमीन (जमीन धारणेची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१ अन्वये अतिरिक्त घोषित जमिनीचे वाटप समाजातील दुर्बल घटक, दलित, मागासवर्गीय व भूमिहीन शेतमजूर यांना प्राधान्याने करण्यात येते. अतिरिक्त जमीन मिळालेल्या लाभार्थ्यांना या जमिनी कसण्यासाठी मदत करण्याच्या उद्देशाने "अतिरिक्त भूमिच्या लाभार्थ्यांना अर्थसहाय्य" ही योजना राज्यात १९७५-७६ पासून राबविण्यात येत होती. या योजनेखालील अर्थसहाय्य विहीर बांधणी (अधिक अनुदान म्हणून) कृषि अवजाराची खरेदी भूविकास अथवा वनीकरणासाठी दिले जात होते. सदर योजनेचा खर्च केंद्र व राज्य सरकार ५० : ५० या प्रमाणात करत होते. तथापि, सन १९९३- ९४ पासून केंद्र शासनाने ५० टक्के खर्च देण्याचे बंद केले. त्यानंतर सन २०००-२००१ पासून "अतिरिक्त भूमिच्या अभिहस्तांकितांना अर्थसहाय्य " ही योजना राज्य योजना म्हणून यापुढे राज्यात राबविण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे. सन २००७-२००८ आणि २००८-२००९ या आर्थिक वर्षाकरीता मंजूर करण्यात आलेली तरतूद लाभार्थ्यांना वितरीत करण्याबाबतचे प्रस्ताव कोणत्याही जिल्हाधिका-याकडून प्राप्त न झाल्याने खर्च होऊ शकले नाही, तसेच सन २००९-१० पासून लाभार्थ्यांना रक्कम वितरीत करण्याबाबतचे प्रस्ताव कोणत्याही जिल्हाधिकारी यांचे-कडून प्राप्त न झाल्याने तरतूद करण्यात येत नाही.

व त्याचे वाटप दर्शविणारा तक्ता

surplus and distributed

११

11

(क्षेत्र हेक्टरमध्ये) (Area in Hectares) — (रुपये हजारात) (Rs. in thousands)

जमीनधारकांचे विवरण / Shown in Column (7)					वाटप करण्याचे राहिलेले शिल्लक क्षेत्र / Area to be distributed	नुकसानभरपाई ठरविलेल्या निर्णित प्रकरणांची संख्या व रक्कम / Compensation fixed in decided cases		नुकसान-भरपाई ठरवावयाची प्रकरणे / No. of cases in which compensation is yet to be fixed	अदा केलेली नुकसानभरपाई / Compensation paid	
विमुक्त जमाती / V. Js.	नवबौद्ध / Nav-Buddhist	माजी सैनिक / Ex-servicemen	इतर / Others	एकूण / Total		प्रकरणे / No. of cases	रक्कम / Amounts		रोख्यामध्ये / In bonds	रोख रक्कम द्यावयाच्या आदेशांची संख्या / In cash payment orders
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	799.54.03	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	799.54.03	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	975.53.43	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	975.53.43	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	568	0	996	1564	507	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता

TABLE

(1)	(2)	(3)		(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
7	धुळे Dhule . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
8	नंदुरबार Nandurbar	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
9	जळगाव Jalgaon . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
10	अहमदनगर Ahmednagar	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
11	पुणे Pune . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
12	सोलापूर Solapur . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
13	सातारा Satara . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
14	सांगली Sangli . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
15	कोल्हापूर Kolhapur	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
16	नागपूर Nagpur . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
17	वर्धा Wardha . .	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
18	चंद्रपूर Chandrapur	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
19	गडचिरोली Gadchiroli	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
20	भंडारा Bhandara	2021-2022	. .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	. .	0	0	0	0	0	0	0	0

११—चालू

11—*Contd.*

(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता

TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
21	गोंदिया Gondia . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
22	अमरावती Amravati . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
23	अकोला Akola . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
24	यवतमाळ Yavatmal	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
	2022-2023	. . . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	
25	बुलडाणा Buldana . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
26	वाशिम Washim . .	2021-2022 . .	0	1	20.16	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	1	20.16	. .	. .	. .	. .	. .
27	औरंगाबाद Aurangabad	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
28	बीड Beed . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
29	नांदेड Nanded	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
30	उस्मानाबाद Osmanabad	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
31	परभणी Parbhani . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
32	हिंगोली Hingoli . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
33	जालना Jalana . .	2021-2022 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
34	लातूर Latur . .	2020-2021 . .	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .

११—चालू

11—*Contd.*

(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता

TABLE

जमीन धारणा कायदा, १९६१ खाली अतिरिक्त जमिनीचे वाटप केलेल्या वाटपग्रहींना अर्थसहाय्य

The Table Indicates the financial assistance given to allottees of surplus land upon

अनु.-क्रमांक	जिल्हा	वर्ष	वाटपासाठी उपलब्ध झालेली अतिरिक्त जमीन	अतिरिक्त जमिनीच्या वाटपासाठी निश्चित केलेले उद्दिष्ट	स्तंभ (४) पैकी वाटप केलेली अतिरिक्त जमीन व वाटप-ग्रहींची संख्या		अतिरिक्त जमिनीच्या वाटपग्रहींना दिलेल्या अर्थसहाय्याची बेरीज		
					वाटप केलेले क्षेत्र (हे.)	वाटपग्रहींची संख्या	अर्थ सहाय्य (रुपयांत)	वाटपग्रहींची संख्या	अर्थसहाय्य दिलेले क्षेत्र (हे.)
Serial No.	District	Year	Surplus land available for distribution	Target fixed for distribution of surplus land	Surplus and distribution to allottees out of Col. (4)		Total Financial Assistance given		
					Surplus land distributed (in hectare)	No. of allottees	Assistance (in Rs.)	No. of allottees	Area for which assistance given Area (in hectare)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	6-(a)	6-(b)	7-(a)	7-(b)	7-(c)
1	पालघर . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Palghar	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
2	ठाणे . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Thane	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
3	रायगड	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Raigad	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
4	रत्नागिरी	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Ratnagiri	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
5	सिंधुदुर्ग . .	2021-2022	3079.00.02	3079.00	3079.00	0	0	0	0
	Sindhudurg	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
6	नाशिक	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Nasik	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
7	धुळे	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Dhule	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
8	नंदुरबार	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Nandurbar	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
9	जळगाव	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Jalgaon	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
10	अहमदनगर . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
	Ahmednagar	2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0

१२

12

देण्यासंबंधीच्या योजनेची माहिती तक्त्यात दिली आहे

Agricultural Land Ceiling Act, 1961

स्तंभ (७) मधील वाटपग्रहींची व अर्थसहाय्याची कारणासहीत वर्गवारी							
विहिरी बांधण्यासाठी		जमीन सुधारण्यासाठी		वनीकरण करण्यासाठी		शेतीची अवजारे घेण्यासाठी	
अर्थसहाय्य (रुपयात)	वाटपग्रहींची संख्या	अर्थसहाय्य (रुपयात)	वाटपग्रहींची संख्या	अर्थसहाय्य (रुपयात)	वाटपग्रहींची संख्या	अर्थसहाय्य (रुपयात)	वाटपग्रहींची संख्या

Break up of financial assistance and allottees out of Col. (7) with reasons

Construction of Wells		Development of land		Afforestation		Agricultural implements	
Assistance (in Rs.)	No. of allottees	Assistance (in Rs.)	No. of allottees	Assistance (in Rs.)	No. of allottees	Assistance (in Rs.)	No. of allottees
8-(a)	8-(b)	8-(c)	8-(d)	8-(e)	8-(f)	8-(g)	8-(h)
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता
TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	6-(a)	6-(b)	7-(a)	7-(b)	7-(c)
	पुणे								
11	Pune	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	सोलापूर								
12	Solapur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	सातारा								
13	Satara	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	सांगली								
14	Sangli . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	कोल्हापूर								
15	Kolhapur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	अमरावती								
16	Amravati	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला								
17	Akola	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	यवतमाळ								
18	Yavatmal	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा								
19	Buldana . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम								
20	Washim	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	नागपूर								
21	Nagpur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	वर्धा								
22	Wardha	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	भंडारा								
23	Bhandara . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	चंद्रपूर								
24	Chandrapur . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0

१२—चालू
12—*Contd.*

8-(a)	8-(b)	8-(c)	8-(d)	8-(e)	8-(f)	8-(g)	8-(h)
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता
TABLE

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	6-(a)	6-(b)	7-(a)	7-(b)	7-(c)
	गडचिरोली								
25	Gadchiroli	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	गोंदिया								
26	Gondia	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद								
27	Aurangabad . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	बीड								
28	Beed	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	नांदेड								
29	Nanded	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली								
30	Hingoli	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद								
31	Osmanabad . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	परभणी								
32	Parbhani	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	जालना								
33	Jalna . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	लातूर								
34	Latur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0

१२—चालू
12—*Contd.*

8-(a)	8-(b)	8-(c)	8-(d)	8-(e)	8-(f)	8-(g)	8-(h)
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0

भू-धारणा निरासा अधिनियम आणि देवस्थानाचे व्यवस्थापन

स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर निरनिराळ्या भू-धारणा नष्ट करणारे कायदे (मुंबई कुळवहीवाट आणि शेत जमीन कायदा, १९४८ चे परिशिष्ट-३ मध्ये दाखविल्याप्रमाणे) कायदे मंडळाने संमत केले व निरनिराळ्या वतनदार व इनामदारांनी धारण केलेल्या जहागिरी, इनामे, वतने व खोती जमिनी इ. शासनाने ताब्यात घेतल्या. काही भू-धारणा निरासा अधिनियमात विहित केलेल्या जमिनी पूर्वीचे इनामदार, वहिवाटदार, इत्यादिंना किंवा संबंधित भूमि-धारकांना नवीन अटीवर कब्जा हक्क घेऊन परत देण्याची तरतूद आहे. पुनर्दान न झालेली उर्वरित जमीन प्रत्यक्ष कसणा-यास कब्जा हक्काची किंमत घेऊन वाटप करावी लागते. सार्वजनिक कामासाठी वापरात असलेल्या जमिनी, रस्ते, तळी, वगैरे शासनाकडे विहित करण्यात आल्या आहेत. जिल्हाधिकारी जी नुकसानभरपाई ठरवतील ती देण्याची कायद्यात तरतूद आहे. वतने नष्ट करण्याच्या कायद्यामधील तरतुदीनुसार माजी इनामदार, वहिवाटदार यांना देण्यात येणारी नुकसानभरपाईची रक्कम रोख्याच्या स्वरूपात किंवा नगदीने दिली जाते.

राज्यातील अनेक देवस्थानांची देखभाल वहिवाटदार, विश्वस्त किंवा समित्यांमार्फत केली जाते व देवस्थानाच्या सेवेसाठी त्यांना वार्षिक नक्त नेमणूक अदा केली जाते. राज्यात रोख भत्ता देण्यात येणारी एकूण देवस्थाने आहेत.

औरंगाबाद विभाग	-	13
कोकण विभाग	-	८६६
अमरावती विभाग	-	९
नागपूर विभाग	-	६
नाशिक विभाग	-	२५७
पुणे विभाग	-	६८

पालक/पाल्य कायद्याखालील मिळकतीचे व्यवस्थापन

कोर्ट-ऑफ-वॉर्डस् अधिनियमाची सर्वसाधारण रूपरेखा पुढीलप्रमाणे आहे.—जेव्हा एखाद्या कुटुंबाची मिळकत अज्ञान व्यक्तींच्या मालमत्ता आसामुळे किंवा मिळकतीवर कर्जाचा बोजा झाल्यामुळे किंवा मिळकतीचे व्यवस्थापन योग्यरितीने होत नसल्यामुळे आणि योग्य व्यवस्थापनाचे समर्थ अशी कोणीही व्यक्ती नसल्यामुळे अशा मिळकतीचे संरक्षण करण्याची आवश्यकता आहे असे शासनास प्रतीत होते तेव्हा अशी मिळकत दिवाळखोरीपासून वाचवून सुस्थितीत ठेवण्याच्या उद्देशाने आणि आवश्यक वाटल्यास मिळकतीचा मालक किंवा त्यांची मुले यांना योग्य शिक्षणाची सोय उपलब्ध करून देण्यासाठी शासन स्वतः उपरोक्त मिळकतीचे व्यवस्थापन आपल्या हातात घेते. संपूर्ण मिळकत कर्जमुक्त झाल्यावर आणि कुटुंबातील व्यक्ती पात्र झाल्यावर शासकीय व्यवस्थापन काढून घेतले जाते. जिल्हाधिकारी हे अशाप्रकारच्या मिळकतीचे व्यवस्थापन महसूल अधिका-यांमार्फत पाहतात. व्यवस्थापनाचा खर्च मिळकतीच्या उत्पन्नातून वसूल केला जातो आणि या खर्चानंतर जी रक्कम राहाते ती मिळकत धारकाला दिली जाते. वार्ड ईस्टेटचा निधी हा सर्वसाधारणपणे इंडियन ट्रस्ट ॲक्ट नुसार रोख्यात गुंतविण्यात येतो.

अज्ञान पालक आणि वॉर्डस् ॲक्ट हा अज्ञानाच्या मिळकतीच्या संबंधित आहे. ह्या अधिनियमान्वये जिल्हा न्यायालय अज्ञान पालकाची नेमणूक करते. सदरील अज्ञान पालक हा न्यायालयीन अधिकारी, वॉर्डस् नातेवाईक किंवा जिल्हाधिकारी असू शकतो. जेव्हा न्यायालयाच्या आदेशान्वये जिल्हाधिकारी अज्ञान पालकांच्या मिळकतीचा पालक म्हणून नेमला जातो आणि जेव्हा पालक म्हणून अधिकार संपतात तेव्हा न्यायालयीन आदेशानुसार जिल्हाधिकारी मिळकतीचे पालक म्हणून असलेल्या जबाबदारीतून मुक्त होतात.

आतापर्यंत फक्त दहा जिल्हे याबाबतीत संबंधित आहेत. याबाबत येणा-या प्रकरणाची माहिती खालीलप्रमाणे आहे :—

वि. आयुक्त	कोकण	नाशिक	पुणे	नागपूर	अमरावती	औरंगाबाद
(१) व्यवस्थापनेखाली असलेल्या मिळकतीची संख्या.	०	०	०	०	०	०
(२) व्यवस्थापनेतून सोडण्यासारख्या मिळकतीची संख्या.	०	०	०	०	०	०
(३) व्यवस्थापनेखालील मिळकतींचे वार्षिक उत्पन्न.	०	०	०	०	०	०
(४) पाल्य/मिळकत यावरील वार्षिक खर्च.	०	०	०	०	०	०

टी-१ भारतीय गुप्तधन अधिनियम

गुप्तधनाची विल्हेवाट लावणे, शासनाकडून योग्य ते मार्गदर्शन घेणे, त्यावर मालकी जाहीर करणे किंवा सरकार जमा करणे याबाबतची कामे जिल्हाधिका-यांना हाताळावी लागतात. यासाठी अधिसूचना प्रसिद्ध करावी लागते.

जिल्हाधिका-यांनी सन २०२१-२२ साली हाताळलेल्या गुप्तधन प्रकरणाची माहिती खालीलप्रमाणे आहे :—

वि. आयुक्त	आयुक्त कोकण	आयुक्त नाशिक	आयुक्त पुणे	आयुक्त नागपूर	आयुक्त अमरावती	आयुक्त औरंगाबाद
(१) एकंदर प्रकरणांची संख्या.	०	४	७	१	०	४७
(२) निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या.	०	१	०	०	०	०
(३) शिल्लक राहिलेल्या प्रकरणांची संख्या.	०	३	७	१	०	४७

जमीन सुधारणा

अतिरिक्त जमिनी दिलेल्या अभिहस्तांकीतांना अर्थसहाय्य

(अ) "अतिरिक्त जमिनीच्या अभिहस्तांकितांना अर्थसहाय्य" देण्याच्या योजनेखाली लाभार्थ्यांना भूविकासासाठी अथवा इतर भांडवली खर्चासाठी प्रति हेक्टर २,५०० रुपये अर्थसहाय्य देण्यात येते. ह्या योजनेच्या सुरुवातीपासून (१९७५-७६) ते मार्च, १९९८ अखेरपर्यंत १.३७ लाख लाभार्थ्यांचा या योजनेत समावेश करण्यात आला व त्यांना सुमारे १९.१४ कोटी रुपयांचे अर्थसहाय्य देण्यात आले. भारत सरकारने या योजनेवरील स्वतःचा ५० टक्के वाटा देणे थांबविले आहे. त्यामुळे ही योजना केंद्र पुरस्कृत राहिलेली नाही. आता राज्य शासनाने ही योजना २०००-२००१ पासून राज्य क्षेत्रातील योजना म्हणून पुढे चालू ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे. " या योजनेखाली मागणी क्र. सी-५-२२३५ सामाजिक सुरक्षा व कल्याण " अंतर्गत सन २००५-२००६ करिता रु. ४.४३ लक्ष, सन २००६-२००७ करिता रु. २.७७ लक्ष व सन २००७-२००८ करिता रु. १.१० लक्ष आणि २००८-२००९ करिता रुपये ०.६० लक्ष इतका नियतव्यय मंजूर करण्यात आला आहे. सन २००७-२००८ आणि सन २००८-२००९ या आर्थिक वर्षाकरिता मंजूर करण्यात आलेली तरतूद लाभार्थ्यांनी मागणी न केल्यामुळे खर्च झाली नाही. परिणामी सन २००९-२०१० या आर्थिक वर्षापासून तरतूद करण्यात आलेली नाही.

(ब) आदिवासींच्या जमिनी हस्तांतरित करण्याबाबत व अवैधरित्या हस्तांतरित झालेल्या जमिनी प्रत्यार्पित करण्याबाबतच्या उपाययोजना

आदिवासी व्यक्तींनी धारण केलेल्या जमिनी हस्तांतरित करण्यावर शासनाने महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ अन्वये निर्बंध घातले होते. आदिवासींच्या मालकीच्या जमिनी त्यांच्याकडून हिरावून घेतल्या जावू नयेत, तसेच बिगर आदिवासी व्यक्तींकडे अवैधरित्या हस्तांतरित केल्या गेलेल्या जमिनी मूळ आदिवासींना परत करण्यासाठी खालील दोन कायदे करून शासनाने उपाययोजना केलेली आहे :–

(१) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता आणि कुळवहिवाट विधी (सुधारणा) अधिनियम, १९७४ (सन १९७४ चा महाराष्ट्र अधिनियम ३५)

(२) महाराष्ट्र अनुसूचित जमातींना जमिनी प्रत्यार्पित करणे अधिनियम, १९७४ (सन १९७५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. १४)

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता आणि कुळवहिवाट विधी (सुधारणा) अधिनियम,१९७४ हा दिनांक ६ जुलै, १९७४ पासून अंमलात आलेला आहे. या अधिनियमामध्ये आदिवासी व्यक्तीची जमीन बिगर आदिवासी व्यक्तीस ५ वर्षांपर्यंत भाडेपट्ट्याने देण्यापूर्वी, गहाण देण्यापूर्वी जिल्हाधिकारी यांची व इतर सर्व बाबतीत म्हणजेच विक्री करून (दिवाणी न्यायालयाच्या हुकूमनाम्याची किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणाच्या निवाड्याची किंवा प्राधिकरणाच्या आदेशाची अंमलबजावणी करण्यासाठी केलेली विक्री धरुन), देणगी देऊन, अदलाबदल करून, गहाण ठेवून किंवा अन्यप्रकारे बिगर आदिवासी व्यक्तीस हस्तांतरित करण्यापूर्वी शासनाची पूर्वमंजुरी घेण्याची तरतूद विहित करण्यात आलेली आहे. सदर निर्बंध पाहता यापुढे जिल्हाधिकारी व शासनाच्या पूर्वपरवानगीशिवाय कोणीही आदिवासी व्यक्ती त्याची जमीन बिगर आदिवासी व्यक्तीकडे हस्तांतरित करू शकणार नाही.

दुसरी उपाययोजना म्हणजे महाराष्ट्र अनुसूचित जमातींना जमिनी प्रत्यार्पित करणे अधिनियम, १९७४. यात दिनांक १ एप्रिल, १९५७ ते दिनांक ६ जुलै, १९७४ या कालावधीत आदिवासी व्यक्तींच्या ज्या जमिनी बिगर आदिवासी व्यक्तींना हस्तांतरित (अदलाबदलीच्या व्यवहारासह) झालेल्या आहेत, त्याबाबत चौकशी करून सदर जमिनी मूळ आदिवासी खातेदारांना परत करण्याची तरतूद करण्यात आलेली आहे. सदर अधिनियम दिनांक ६ जुलै, १९७४ पासून अंमलात आलेला आहे. या अधिनियमामध्ये आदिवासींच्या जमिनी उपरोक्त दिनांक १-४-१९५७ ते दिनांक ६-७-१९७४ या कालावधीत हस्तांतरित झालेल्या असल्यास त्या प्रत्यार्पित करण्यासाठी आदिवासी खातेदारांनी जिल्हाधिका-यांकडे अर्ज करण्याची मुदत ३० वर्षे इतकी विहित करण्यात आली होती. सदर मुदत सन २००४ मध्ये संपुष्टात आल्यानंतर आदिवासी व्यक्तींचे हित विचारात घेता ती मुदत दिनांक ६ जुलै, २००४ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने आणखी ३० वर्षांसाठी वाढविण्यात आलेली आहे.

गौण खनिजाचे उत्खनन

गौण खनिज (दगड, रेती, मुरुम, वाळू, माती वगैरे) उत्खननाची परवानगी देणे, स्वामित्वधनाची व दंडाची वसुली करणे, तसेच तत्संबंधी संचालक, भू-विज्ञान व खनिकर्म, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचेकडे मासिक, त्रैमासिक व वार्षिक अहवाल सादर करणे इत्यादीबाबत माहिती खालील तक्त्यात दिलेली आहे :—

तक्ता–१३

TABLE--13

(रुपये हजारात)

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	वर्षारंभी शिल्लक असलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases outstanding at the beginning of the year	वर्षात प्राप्त प्रकरणांची संख्या No. of cases during the year	एकूण Total	वर्षभरात निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of Applications decided during the year	वर्षाअखेर शिल्लक Balance at the end of the year	वसूल केलेली रक्कम रॉयल्टी, भाडे/दंड इत्यादी Amount collected by way of the royalty surface rent/deed rent and penalty
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	मुंबई शहर							
1	Mumbai City. . . .	2021-2022	0	304	304	304	0	279113.93
		2022-2023	0	245	245	245	0	187779.32
	मुंबई उपनगर जिल्हा							
2	M.S.D.	2021-2022	24	1050	1074	1044	30	481000.00
		2022-2023	30	1901	1931	1918	13	582000.00
	ठाणे							
3	Thane	2021-2022	0	558	558	558	0	308217.1
		2022-2023	0	511	511	511	0	227179.00
	पालघर							
4	Palghar	2021-2022	0	2385	2385	2385	0	6004.26
		2022-2023	0	2344	2344	2344	0	6008.06
	रायगड							
5	Raigad	2021-2022	50	550	550	500	50	1490000.00
		2022-2023	75	600	600	550	50	1580000.00
	रत्नागिरी							
6	Ratnagiri	2021-2022	0	769	769	769	0	198508087.00
		2022-2023	0	884	884	0	883	228284300.00
	सिंधुदुर्ग							
7	Sindhudurg . .	2021-2022	9	140	149	139	10	56912.00
		2022-2023	10	175	185	170	15	67545.00
	नाशिक							
8	Nashik	2021-2022	35	210	245	225	20	29045.23
		2022-2023	20	350	370	0	370	259547.00
	धुळे							
9	Dhule	2021-2022	12	309	321	301	20	23700.00
		2022-2023	20	190	210	194	16	19600

तक्ता १३—चालू

TABLE 13—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	नंदुरबार							
10	Nandurbar	2021-2022	30	548	578	30	548	2932158.96
		2022-2023	35	659	694	525	169	295623.69
	जळगाव							
11	Jalgaon	2021-2022	794	733	1527	991	563	355940.13
		2022-2023	505	79	584	456	128	291534.08
	अहमदनगर							
12	Ahmednagar . .	2021-2022	274	3009	3283	3029	254	349639.00
		2022-2023	254	3254	3528	3120	408	14150
	पुणे							
13	Pune	2021-2022	30	530	560	470	90	79800.00
		2022-2023	90	2548	2638	2487	151	1135059
	सोलापूर							
14	Solapur	2021-2022	0	70	70	70	0	78483800
		2022-2023	0	480	480	480	0	318868
	सातारा							
15	Satara	2021-2022	104	2631	2735	2625	110	594810
		2022-2023	110	2368	2478	2391	37	602421
	सांगली							
16	Sangli	2021-2022	0	1830	1830	1830	0	321400
		2022-2023	0	15.41	1541	1541	0	207342
	कोल्हापूर							
17	Kolhapur . .	2021-2022	14	2150	2164	2150	14	597800000
		2022-2023	14	1800	1814	1802	12	413900000
	नागपूर							
18	Nagpur	2021-2022	77	250	327	240	87	15991.85
		2022-2023	87	275	362	270	92	17591.04
	वर्धा							
19	Wardha	2021-2022	0	217	217	217	0	434901.25
		2022-2023	0	43	43	43	0	150802.43
	चंद्रपूर							
20	Chandrapur. . . .	2021-2022	7	422	429	423	6	750000
		2022-2023	6	510	516	508	8	0
	गडचिरोली							
21	Gadchiroli	2021-2022	28	61	89	61	28	400000.00
		2022-2023	28	150	178	150	28	600000.00

तक्ता १३—चालू
TABLE 13—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	भंडारा							
22	Bhandara	2021-2022	0	25	25	23	2	719.77
		2022-2023	2	27	29	26	3	728.98
	गोंदिया							
23	Gondia	2021-2022	16	1425	1441	1430	11	374817000
		2022-2023	11	1125	1136	1110	26	259578830
	अमरावती							
24	Amravati	2021-2022	65	515	580	535	45	2990.2
		2022-2023	45	86	131	127	4	3137.22
	अकोला							
25	Akola	2021-2022	0	53	53	53	0	92300
		2022-2023	0	12	12	12	0	17160
	यवतमाळ							
26	Yavatmal	2021-2022	03	25	28	26	02	4500
		2022-2023	2	65	67	0	0	11525
	बुलढाणा							
27	Buldhana	2021-2022	25	378	403	382	21	38372.153
		2022-2023	20	101	121	97	24	22368.509
	वाशिम							
28	Washim	2021-2022	0	307	307	305	2	45018
		2022-2023	2	123	123	123	0	40334.915
	औरंगाबाद							
29	Aurangabad. . . .	2021-2022	6	12	18	15	3	13649
		2022-2023	3	9	12	12	0	101000
	बीड							
30	Beed	2021-2022	4	2741	2745	2714	31	94087
		2022-2023	31	1799	1830	1787	43	11383000
	नांदेड							
31	Nanded	2021-2022	0	854	854	854	0	19745
		2022-2023	0	858	858	858	0	20102
	उस्मानाबाद							
32	Osmanabad. . . .	2021-2022	0	137	137	137	0	12212
		2022-2023	131	58	189	105	84	12481

तक्ता–१३—चालू

TABLE 13—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	परभणी							
33	Parbhani	2021-2022	0	245	246	246	0	14088000
		2022-2023	0	269	269	0	269	0
	हिंगोली							
34	Hingoli	2021-2022	0	78	78	78	0	6428
		2022-2023	0	40	40	40	0	3694
	जालना							
35	Jalna	2021-2022	143	121	264	54	210	12929
		2022-2023	210	95	305	45	260	7974
	लातूर							
36	Latur	2021-2022	0	697	697	697	0	2000
		2022-2023	0	703	703	703	0	2067

कोर्ट फी अधिनियम, १९५९ खालील प्रकरणे

Cases under the Court Fees Act, 1959

मुंबई कोर्ट फी अधिनियम, १९५९ चे नियम १३ व १७ अन्वये जिल्हाधिकारी यांना फी वसूल करणे, रिफंड इत्यादी कामे दिवाणी न्यायालयाच्या आज्ञाप्तीनुसार करावी लागतात. त्याबाबत जिल्हाधिका-यांनी सन २०२१-२०२२ मध्ये हाताळलेल्या प्रकरणांची माहिती खालीलप्रमाणे आहे :–

वि. आयुक्त		कोंकण	नाशिक	पुणे	अमरावती	नागपूर	औरंगाबाद
(१) एकंदर प्रकरणांची संख्या	. .	३५०	५५१	६९९	१०९	३७८	१८१
(२) निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या	. .	१४३	५३९	६९८	१०९	३७८	१७५
(३) शिल्लक राहिलेल्या प्रकरणांची संख्या	. .	२०७	१२	१	०	०	६

भू-संपादन

भूमि संपादन अधिनियम, १८९४ खाली सार्वजनिक प्रयोजनासाठी खाजगी जमीन संपादन केली जाते. केंद्र शासन तसेच राज्य शासनाच्या विविध विभाग, निम-शासकीय विभाग, स्थानिक स्वराज्य संस्था, स्वायत्त संस्था व कंपन्या इत्यादींकडून झालेल्या मागण्यांची छाननी करून भूसंपादनाचे काम हाती घेतले जाते. हे काम निम-न्यायालयीन स्वरूपाचे असून भूसंपादन अधिनियमातील तरतुदीनुसार प्रत्येक स्तरावरील कारवाई करण्यासाठी कमाल कालावधी ठरवून दिलेला आहे. मोबदल्याची रक्कम अदा करण्यासाठी प्रारूप निवाडा तयार करण्याचे काम संबंधित भू-संपादन अधिका-यामार्फत केले जाते व ठराविक रकमेपर्यंतच्या अशा निवाड्यांना प्रशासकीय मंजुरी देण्याचे अधिकार भूसंपादन अधिका-यापासून ते शासनापर्यंत वेगवेगळ्या स्तरावरील प्रशासकीय अधिका-यांना प्रदान केले आहेत. प्रशासकीय मंजुरीनंतर भूसंपादन अधिकारी निवाडा जाहीर करतात. राज्य शासनाच्या विभागाकरिता भूमि संपादन करावयाची झाल्यास त्याकरिता, प्रधान लेखाशीर्ष "२०५९, सार्वजनिक बांधकामे" या खाली एकत्रित तरतूद केली जाते व नुकसान भरपाईची रक्कम संबंधित मंत्रालयीन विभागाकडून प्रथमतः महसूल व वन विभागाच्या सुपूर्द केली जाते. ज्या विभागाकरिता भूमि संपादन करावयाची असेल त्या विभागाच्या अंदाजपत्रकातील संबंधित लेखाशीर्षामध्ये तेवढ्या रकमेची तरतूद अंतिम स्वीकृतीसाठी केली जाते. भूसंपादनाचा मोबदला देण्याकरिता लागणा-या रकमा वितरीत करण्यासाठी व वितरीत केलेल्या निधीवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी विभागीय आयुक्तांना नियंत्रण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. स्थानिक स्वराज्य संस्था, स्वायत्त संस्था आणि खाजगी कंपन्याकरिता संपादित करण्यात येणा-या जमिनीच्या मोबदल्याची रक्कम त्यांच्याकडून परस्पर भूमि संपादन अधिका-याकडे सुपूर्द केली जाते.

तक्ता–१४
TABLE-14

खालील तक्त्यात भू-संपादनाबाबत माहिती दिलेली आहे
The following table indicates the information regarding Land Acquisition

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	विशेष भू-संपादन अधिका-यांची संख्या No. of SLAO's	भू-संपादित क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area acquired (in Hectares) शासनासाठी For Government		स्वायत्त संस्थासाठी For Autonomous Bodies	
			२०२१-२०२२ 2021-2022	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२१-२०२२ 2021-2022	२०२२-२०२३ 2022-2023
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	मुंबई शहर Mumbai City	1	0.2291	0	0	0
2	मुंबई उपनगर जिल्हा M. S. D.	4	0	0.01	18.91	22.25
3	ठाणे Thane	6	331.1895	1226.135	42.2324	157.9473
4	पालघर Palghar	8	183.67	6.070	0	0
5	रायगड Raigad	13	1391.00.68	1392.1503	8197.75.12	6634.8968
6	रत्नागिरी Ratnagiri	7	560.3208	170.1993	27.9959	9.142
7	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	6	856.9429	325.6241	1.3556	1.3556
8	नाशिक Nashik	14	663.54	1181.31	1001.84	1340.18
9	धुळे Dhule	5	570.47	285.670	3.63	7.05
10	नंदुरबार Nandurbar	1	9.83	0	0	0
11	जळगाव Jalgaon	9	75.00	350.00	27.00	45.00
12	अहमदनगर Ahmednagar	13	487.92	653.05	652.19	71.63
13	पुणे Pune	23	1519.58	223.28	1789.84	1659.23
14	सोलापूर Solapur	11	663.89	452.90	721.83	12.59
15	सातारा Satara	12	1488.23	2268.97	3.70	2.84
16	सांगली Sangli	10	757.90	373.54	0	0
17	कोल्हापूर Kolhapur	9	895.72	535.77	164.44	5.04

तक्ता-१४–चालू
TABLE 14—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
18	अमरावती Amravati	3	351.24	840.22	3.5523	2.30
19	अकोला Akola	2	166.29	91.26	0	0
20	वाशिम Washim	2	0	0	0	0
21	यवतमाळ Yavatmal	4	29.74	0	25.62	22.54
22	बुलडाणा Buldana	3	1531.48	563.8	0	0
23	नागपूर Nagpur	7	118.65	142.37	18.08	20.02
24	वर्धा Wardha	4	313.45	170.87	139.40	100.00
25	चंद्रपूर Chandrapur	1	118.10	115.14	380.23	221.03
26	गडचिरोली Gadchiroli	6	17.03	32.08	0	64.80
27	भंडारा Bhandara	4	552.26	794.34	0	0
28	गोंदिया Gondia	5	312.66	16.77	162.19	1.98
29	औरंगाबाद Aurangabad	8	301.85	190.52	207.35	135.10
30	बीड Beed	8	231	122	0	0
31	नांदेड Nanded	10	53.57	346.9296	107.22	354.14
32	उस्मानाबाद Osmanabad	2	2024.27	2208.27	1967.03	2145.03
33	परभणी Parbhani	5	0	643.17	0	917.06
34	हिंगोली Hingoli	1	196.41	0	0	0
35	जालना Jalna	0	0	0	0	0
36	लातूर Latur	6	38.36	24.1	121.67	499.31

शासकीय जमिनीवरील बिनशेती प्रयोजनासाठी अतिक्रमणाची नोंदलेली व नियमित करण्यात आलेली प्रकरणे व दंडाच्या वसुलीची रक्कम याची माहिती दर्शविणारा तक्ता

The following table shows the number of encroachment on Government land for non-Agricultural purpose registered and regularised and the amount of fine realised.

तक्ता क्रमांक-१५

TABLE No. 15

(क्षेत्र चौ. मी.)
(Area in sq. meter)
(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष Year	बिनशेती प्रयोजनासाठी सरकारी जमिनीचे अतिक्रमण क्षेत्र (चौ.मी.) Area of land encroached for non-Agril. purpose (in sq. mtr.)	नोंदलेल्या प्रकरणाची संख्या No. of cases registered	नियमित केलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases regularised	मिळालेल्या वसुलीची रक्कम Amount realised		शिलकी दंड Balance of fine	शिलकी प्रकरणे Balance cases	करावयाची वसुली Amount likely to be realised
						दंडनीय किंमतीच्या स्वरूपात By way of Penal occupancy	दंडनीय सा-याच्या स्वरूपात By way of non-agricultural assessment			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	मुंबई									
1.	Mumbai	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	मुंबई उपनगर जिल्हा									
2.	Mumbai S. D.	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	ठाणे									
3.	Thane	2021-2022	562.35.86	4305	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	574.10.34	6386	0	0	0	0	0	0
	पालघर									
4.	Palghar	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	रायगड									
5.	Raigad	2021-2022	0.44.00	1	1	50.71.204	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता क्रमांक १५—चालू

TABLE No. 15—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	रत्नागिरी									
6.	Ratnagiri	2021-2022	131231	889	12	0	0	575	889	575.00
		2022-2023	129331	793	0	0	0	503	793	503.00
	सिंधुदुर्ग									
7.	Sindhudurg	2021-2022	24.67.39	92	0	0	0	0	92	0
		2022-2023	24.67.39	92	0	0	0	0	92	0
	नाशिक									
8.	Nashik	2021-2022	37391.29	503	0	0	35216	0	0	0
		2022-2023	39275.85	528	0	0	369.76	0	0	0
	धुळे									
9.	Dhule	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	नंदुरबार									
10.	Nandurbar	2021-2022	455.60	6	0	0	0	0	6	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	जळगांव									
11.	Jalgaon	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	अहमदनगर									
12.	Ahmednagar	2021-2022	913.38	19829	0	0	0	0	19829	0
		2022-2023	913.38	1982.9	0	0	0	0	19829	0
	पुणे									
13.	Pune	2021-2022	942822.00	979	0	0	9612.08	961208	976	961208
		2022-2023	942822.00	982	0	0	0	0	0	0
	सोलापूर									
14.	Solapur	2021-2022	35545.70	501	11	422185	0	0	490	0
		2022-2023	35445.00	492	9	377123	0	0	483	0
	सातारा									
15.	Satara	2021-2022	114700.00	622	20	0	0	0	602	0
		2022-2023	114700.00	602	0	0	0	0	602	0
	सांगली									
16.	Sangli	2021-2022	785.36	3353	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	78536.00	3353	0	0	0	0	0	0

	कोल्हापूर									
17.	Kolhapur	2021-2022	136770.00	19092	6	11845	0	0	19086	0
		2022-2023	1367446.00	19086	270	62.391	0	0	18816	0
	अमरावती									
18.	Amravati	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला									
19.	Akola	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	यवतमाळ									
20.	Yavatmal	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलडाणा									
21.	Buldana	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम									
22.	Washim	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	नागपूर									
23.	Nagpur	2021-2022	22175.00	329	284	355	18.393	0	45	63.423
		2022-2023	10300.00	317	241	4	23.244	34	76	144
	वर्धा									
24.	Wardha	2021-2022	23520	73	20	30	50	10	53	43
		2022-2023	23520	43	10	40	30	10	33	43
	चंद्रपूर									
25.	Chandrapur	2021-2022	36120.10	542	0	0	0	0	542	0
		2022-2023	36120.10	10	0	0	0	0	10	0
	गडचिरोली									
26.	Gadchiroli	2021-2022	109384.00	293	0	796.00	0	18.00	293	18.00
		2022-2023	116765.00	326	0	0	0	851.00	326	851.00

तक्ता क्रमांक १५—चालू

TABLE No. 15—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	भंडारा									
27.	Bhandara	2021-2022	5687.00	298	110	462	0	0	188	0
		2022-2023	5739.36	75	45	625	0	0	30	0
	गोंदिया									
28.	Gondia	2021-2022	6086200.00	5441	949	1187325.2	948200	202000.4	4492	207050.4
		2022-2023	93830.00	1740	354	520020.96	298900	354000	1386	355850
	औरंगाबाद									
29.	Aurangabad	2021-2022	63611.6	3	0	675499	0	0	0	0
		2022-2023	117106.44	67	1	1008617	0	0	66	0
	बीड									
30.	Beed	2021-2022	395316	4308	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	14941.71	224	224	0	0	0	0	0
	नांदेड									
31.	Nanded	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद									
32.	Osmanabad	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	परभणी									
33.	Parbhani	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली									
34.	Hingoli	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	4048.71	1270	1270	0	0	0	0	0
	जालना									
35.	Jalna	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	लातूर									
36.	Latur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0

शासकीय जमिनीचे वाटप

Distribution of Government Land

महाराष्ट्र जमीन महसूल (शासकीय जमिनीचे वाटप) नियम, १९७१ अन्वये वाटप केलेल्या जमिनीचा तपशील दाखविणारा तक्ता

The following table indicates the details of land granted under the provisions of the Maharashtra Land Revenue (Disposal of Government Lands) Rules, 1971

तक्ता १६

TABLE 16

(क्षेत्र हेक्टरमध्ये)

(Area in hectares)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष Year	१ एप्रिल रोजी वाटपासाठी उपलब्ध असलेले क्षेत्र Area available for distribution on 1st April	वर्षातील वाटप (Distribution during the year) क्षेत्र Area	वाटप केलेल्या व्यक्तिंची संख्या No. of Persons to whom allotted	वाटपाचे वर्गीकरण (Break-up of allottees) अनुसूचित जाती, जमाती, विमुक्त भटक्या जाती, नवबौद्ध यापैकी (Persons belonging SC/ST/VJ/NT/Neo-Budhist) संख्या Number	क्षेत्र Area	सैनिक व माजी सैनिक (Servicemen and Ex-servicemen) संख्या Number	क्षेत्र Area	इतर (Others) संख्या Number	क्षेत्र Area	बिनशेती उपयोगाकरिता वाटलेली जमीन (Disposal of area for purposes other than cultivation) सार्वजनिक हितासाठी अभिहस्तांतर केलेली Area assigned for public purposes	वन विभागाकडे वर्ग केलेली Area transferred to Forest Dept.	वर्षाच्या शेवटी म्हणजे ३१ मार्च रोजी वाटपास उपलब्ध असलेली जमीन Balance area available for distribution at the end of the year *i.e.* 31st March
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	मुंबई उपनगर													
1.	Mumbai S. . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	ठाणे													
2.	Thane . .	2021-2022	3757.10.05	1039.85.21	5	0	0	0	0	0	0.45.00	2.51.90	1036.38.31	2717.23.14
		2022-2023	2717.23.14	43.70.11	17	0	0	1	1.71.00	14	39.38.41	2.80.50	0	2673.52.95
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	रायगड													
3.	Raigad . .	2021-2022	8879.48.09	16.94.46	147	0	0	0	0	147	16.94.46	16.94.46	0	8862.53.63
		2022-2023	8862.53.63	31.52.19	14	0	0	0	0	14	31.52.19	29.43.72	2.03.47	8831.01.44
		2023-2024	8831.01.44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	. .	0
	रत्नागिरी													
4.	Ratnagiri . .	2021-2022	1844.65.35	10.51.47	17	0	0	0	0	0.52.50	2	9.88.97	0	1834.13.88
		2022-2023	1834.13.88	0	0	0	0	0	0	. .	0	0	0	1834.13.88
		2023-2024	1834.13.88	6.83.95	16	0	0	0.10.26	2	. .	0	6.73.69	0	1827.29.93

तक्ता-१६- चालू

TABLE 16-*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
5.	पालघर Palghar . .	2021-2022	80.61.62	0	0	0	0	0	0	0	0	25.56.29	0	55.05.33
		2022-2023	55.05.33	0	0	0	0	0	0	0	0	6.39.28	0	48.66.05
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	सिंधुदुर्ग Sindhudurg . .	2021-2022	894.28.29	6.99.75	0	0	0	0	0	0	0	6.99.75	0	887.28.53
		2022-2023	887.28.53	0.17.60	0	0	0	0	0	0	0	0.17.60	0	887.10.93
		2023-2024	887.10.93	0.14.00	0	0	0	0	0	0	0	0.14.00	0	886.96.93
7.	नाशिक Nashik . .	2021-2022	219.92	46.94	13	0	0	0	0	9	26.21	0	0	172.98
		2022-2023	172.98	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	172.98
		2023-2024	96.61	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	99.61
8.	धुळे Dhule . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	नंदुरबार Nandurbar . .	2021-2022	19267.45	8.09	2	0	0	0	0	0	0	8.09	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	जळगाव Jalgaon . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	4	0.8	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11.	अहमदनगर Ahmednagar . .	2021-2022	2046.89	0	0	0	0	0	0	0	0	70	0	1976.89
		2022-2023	1976.89	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	1926.89
		2023-2024	1959.47.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1929.47
12.	पुणे Pune . .	2021-2022	6240.07	35.89	24.00	0	0	2.00	0.06	16.00	19.39	12.68	3.76	6204.18
		2022-2023	6204.18	95	30	0	0	1	2.00	8	7.37	85.40	0	6109.12
		2023-2024	6109.12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6109.12
13.	सोलापूर Solapur . .	2021-2022	4115.22	4.70	3	0	0	0	0	0	0	4.70	3	4110.52
		2022-2023	4110.52	50	20	0	0	0	0	0	0	50	20	4060.52
		2022-2023	4060.52	50	0	0	0	0	0	0	0	20	0	4040.52
14.	सातारा Satara . .	2021-2022	2647.74	41.71	5	0	0	3	6.00	1	3	33.04	0	2606.03
		2022-2023	2606.03	2.8475	5	0	0	1	0.54	0	0	2.3075	0	2603.1785
		2023-2024	2603.1785	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

15.	सांगली Sangli . .	2021-2022	7427.42	2.198	6	0	0	0	0	0	0	2.198	0	7425.222
		2022-2023	7425.222	1.265	7	1	0.005	0	0	2	0.01	4	0	7423.957
		2023-2024	7423.957	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	. .
16.	कोल्हापूर Kolhapur . .	2021-2022	13242.760	150.25	18	0	0	5	10	2	130.79	5.33	4.13	13092.51
		2022-2023	13092.51	132.14	46	7	63.93	21	42	13	26.21	1.13	2.15	12960.37
		2023-2024	12960.37	381.00	144	0	0.00	40	80	104	301.00	297.00	4.00	12579.37
17.	नागपूर Nagpur . .	2021-2022	61.113	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61.11
		2022-2023	61.113	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61.11
		2023-2024	61.113	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61.11
18.	वर्धा Wardha . .	2021-2022	3429.08	102.00	103	22	80.10	2	1.00	0	20.90	3.00	0	3327.08
		2022-2023	2327.08	10.00	15	4	3.00	5	5.00	6	1.00	1.00	0	3317.08
		2023-2024	3317.08	9.78	8	0	0	0	0	8	9.78	9.53	0	3307.30
19.	चंद्रपूर Chandrapur . .	2021-2022	8292.78	39.23	57	0	0	0	0	0	0	39.25	0	8253.53
		2022-2023	8253.53	6.07	0	0	0	0	0	0	0	6.07	0	8247.46
		2023-2024	8247.46	96.96	15	0	0	0	0	0	0	2.96	94.00	8244.50
20.	गडचिरोली Gadchiroli . .	2021-2022	2464.88	45.27	6	0	0	0	0	6	0	7.06	1.00	2368.40
		2022-2023	2413.61	51.21	6	2	3.00	0	0	14	26.21	0	5.00	2308.75
		2023-2024	2368.40	30.84	20	4	6.00	0	0	16	37.21	. .	. .	. .
21.	भंडारा Bhandara . .	2021-2022	25126.7	0	0	0	0	0	0	0	0	3.49	0	25123.26
		2022-2023	25123.2	0	0	0	0	0	0	0	0	5.00	0	26112.61
		2023-2024	25118.2	0	0	0	0	0	0	0	0	5.60	0	0
22.	गोंदिया Gondia . .	2021-2022	50.465	2.925	4	0	0	0	0	0	0	2.925	0	47.54
		2022-2023	47.54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	47.54
		2023-2024	47.54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	47.54
23.	अमरावती Amravati . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24.	अकोला Akola . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25.	यवतमाळ Yavatmal . .	2021-2022	0	0	0	0	0	12	8.58	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	8	9.118	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26.	बुलढाणा Buldhana . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता–१६—चालू

TABLE 16—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	वाशिम													
27.	Washim . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद													
28.	Aurangabad . .	2021-2022	1357.01	50.73	7	0	0	0	0	0	0	41.37	9.36	1306.28
		2022-2023	1306.28	0	17	0	0	0	0	0	0	203.2	0	1103.08
		2023-2024	1103.08	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	बीड													
29.	Beed . .	2021-2022	39228.2	46.90	0	0	0	0	0	0	46.90	0	0	39181.26
		2022-2023	39187.3	33.37	0	0	0	0	0	0	33.37	0	0	39153.89
		2023-2024	39187.26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	नांदेड													
30.	Nanded . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद													
31.	Osmanabad . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	परभणी													
32.	Parbhani . .	2021-2022	0	0	0	0	0	5	9.23	1	0.05	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	1	1.6	6	9.46	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	1	13.07	0	0	0
	हिंगोली													
33.	Hingoli . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	जालना													
34.	Jalna . .	2021-2022	11101.61	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44.3	11062.31
		2022-2023	11062.31	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21.67	11040.64
		2023-2024	11040.64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	लातूर													
35.	Latur . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

गावठाण विस्तार योजना

या विषयाबाबतची माहिती समग्र कार्यक्रमामध्ये देण्यात आली आहे.

खाली दर्शविलेल्या योजनांमध्ये समाविष्ट असलेली खेड्यांची लोकसंख्या, कुटुंबे इत्यादीबाबत माहिती दर्शविणारा तक्ता :—

The following table indicates the village population and families covered under the scheme :—

(अ) वाढीव लोकसंख्येमुळे गावठाण विस्तार योजना आणि

(A) Extension of village *gaothan* due to population pressure and

(ब) भटक्या जमाती, भूतपूर्व गुन्हेगार जमाती आणि मागासवर्ग जमातीच्या पुनर्वसनाची योजना

(B) Settlement of Nomadic Tribes, Ex-Criminal Tribes and B. C. Communities.

तक्ता क्रमांक १७

TABLE No. 17

अ.क्र. Sr. No. (1)	जिल्हा District (2)	वर्ष Year (3)	एकूण समाविष्ट करावयाच्या खेड्यांची संख्या Total No. of village to be covered (4)	समाविष्ट करावयाच्या कुटुंबांची संख्या Families to be involved (5)	एकूण समाविष्ट झालेल्या खेड्यांची संख्या No. of Villages covered (6)	समाविष्ट झालेली कुटुंबे Families involved (7)	शिल्लक खेडी Balance Villages (8)	शिल्लक कुटुंबे Balance Families (9)
1.	ठाणे Thane ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	1	81	0	0	1	81
2.	रायगड Raigad ..	2021-2022	6	264	0	0	6	264
		2022-2023	5	199	0	0	5	199
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
3.	रत्नागिरी Ratnagiri ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
4.	सिंधुदुर्ग Sindhudurg ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0
5.	नाशिक Nashik ..	2021-2022	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0

तक्ता १७—चालू

TABLE 17—*Contd.*

(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
6.	धुळे Dhule	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
7.	नंदुरबार Nandurbar	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
8.	जळगाव Jalgaon	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
9.	अहमदनगर Ahmednagar	. .	2021-2022	9	180	0	0	9	180
			2022-2023	9	180	0	0	9	180
			2023-2024	9	2193	0	348	9	1845
10.	पुणे Pune	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
11.	सोलापूर Solapur	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
12.	सातारा Satara	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
13.	सांगली Sangli	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
14.	कोल्हापूर Kolhapur	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
15.	अमरावती Amravati	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
16.	अकोला Akola	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0

17.	यवतमाळ Yavatmal	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
18.	बुलढाणा Buldhana	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
19.	वाशिम Washim	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
20.	नागपूर Nagpur	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
21.	वर्धा Wardha	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
22.	चंद्रपूर Chandrapur	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
23.	गडचिरोली Gadchiroli	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
24.	भंडारा Bhandara	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
25.	गोंदिया Gondia	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
26.	औरंगाबाद Aurangabad	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
27.	बीड Beed	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0

तक्ता १७—चालू

TABLE 17—*Contd.*

(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	नांदेड								
28.	Nanded	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद								
29.	Osmanabad	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
	परभणी								
30.	Parbhani	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली								
31.	Hingoli	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0
	जालना								
32.	Jalna	. .	2021-2022	11	462	0	0	11	462
			2022-2023	11	462	0	0	11	462
			2023-2024	11	462	. .	. .	11	462
	लातूर								
33.	Latur	. .	2021-2022	0	0	0	0	0	0
			2022-2023	0	0	0	0	0	0
			2023-2024	0	0	0	0	0	0

नझूल जमिनींचे व्यवस्थापन

माजी मध्यप्रदेश जमीन महसूल संहिता व त्याखालील नियमांप्रमाणे बांधकामास व सार्वजनिक कामास (रस्ते इत्यादी) उपयुक्त ठरतील अशा रिकाम्या शासकीय जमिनी नागरी विभागात तसेच काही निवडक इतर भागांमध्येही नझूल क्षेत्र म्हणून जाहीर केल्या जात असत. अशा जमिनींच्या व्यवस्थापनामध्ये खालील कामांचा अंतर्भाव होतो. जमिनींच्या तपशीलाची व त्यावरील अधिकार-अभिलेखांची माहिती ठेवणे, जमिनीचे प्रदान करणे, जमीन महसुलाची म्हणजे जमिनींच्या विक्रीच्या किंमती, भाडेपट्ट्यांचे भाडे, दंड इ. वसूल करणे व नोंदी ठेवणे, भाडे पट्ट्यांचे नुतनीकरण करणे, शर्तभंग शोधून काढणे व त्यावर इलाज करणे, अतिक्रमणे न होऊ देणे, झालेली शोधून काढणे व त्यावर कार्यवाही करणे इ. शासनाला या जमिनींच्या बाबतीत जमिनींची किंमत, भाडेपट्ट्यांचे भाडे, दंड इ. विविध प्रकारे मिळकत होते. शासकीय निर्णयाप्रमाणे या मिळकतीमधून त्यासाठी नेमलेल्या कर्मचा-यांवरील खर्च वजा करून उरलेल्या रकमांच्या ३/४ इतकी रक्कम संबंधित स्थानिक संस्थांना अनुदान स्वरूपात देण्यात येते. नझूल जमिनींच्या व्यवस्थापनातील जिल्हाधिकारी, नझूल अधिकारी, नझूल तहसिलदार व त्यांचा कर्मचारीवर्ग यांच्यावरील कार्यभारासंबंधीची माहिती खालील विवरणपत्रात दिली आहे.

नझूल जमिनीवरील अतिक्रमणे

Encroachment on Nazul Lands

नझूल जमिनींवरील अतिक्रमणाची नोंदलेली व निर्गत प्रकरणे व दंडाच्या वसुलीची रक्कम यांची माहिती दर्शविणारा तक्ता

The following table shows the number of encroachment cases registered and disposed of and the amount of fine realised

तक्ता—१८

TABLE — 18

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष Year	वर्षाच्या आरंभी शिल्लक असलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases pending at the beginning of the year		चालू वर्षात नोंदलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases registered during the year		एकूण प्रकरणांची संख्या Total No. of cases		चालू वर्षात निर्गमित झालेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases disposed of during the year		वसुलीची रक्कम (रुपयात) Amount realised (in Rs.)		शिल्लकी प्रकरणे Balance	
			अतिक्रमणे Encroach-ment	शर्तीचा भंग Breach of conditions	अतिक्रमणे Encroach-ment	शर्तीचा भंग Breach of conditions	अतिक्रमणे Encroach-ment	शर्तीचा भंग Breach of conditions	अतिक्रमणे Encroach-ment	शर्तीचा भंग Breach of conditions	दंड Fine	शिक्षा Penalty	अतिक्रमणे Encroach-ment	शर्तीचा भंग Breach of conditions
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	नागपूर													
1.	Nagpur ..	2021-2022	204	0	78	0	282	0	111	0	18393	0	171	0
		2022-2023	171	0	25	0	196	0	19	0	23244	0	177	0
		2023-2024	177	0	0	0	177	0	0	0	0	0	177	0
	वर्धा													
2.	Wardha ..	2021-2022	2	10	0	0	2	10	0	10	0	714955	2	0
		2022-2023	2	0	0	8	2	8	0	8	0	566200	2	0
		2023-2024	2	0	3	20	2	20	0	5	20000	26000	2	15
	चंद्रपूर													
3.	Chandrapur ..	2021-2022	162	0	5	0	162	0	0	0	0	0	162	0
		2022-2023	162	0	7	0	169	0	7	0	14000	0	162	0
		2023-2024	67	0	0	0	162	0	0	0	0	0	162	0

तक्ता १८—चालू

TABLE 18—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	गडचिरोली													
4.	Gadchiroli . .	2021-2022	67	0	4	0	71	0	4	0	30000.00	0	67	0
		2022-2023	67	0	0	0	67	0	0	0	0	0	67	0
		2023-2024	67	0	0	0	67	0	0	0	0	0	67	0
	भंडारा													
5.	Bhandara . .	2021-2022	73	110	3	1	76	111	2	8	121000	0	74	103
		2022-2023	74	103	5	2	79	105	3	7	109030	0	76	98
		2023-2024	76	98	3	3	79	101	5	3	127000	0	74	98
	गोंदिया													
6.	Gondia . .	2021-2022	35	0	0	0	35	0	0	0	0	0	35	0
		2022-2023	35	0	0	0	35	0	0	0	0	0	35	0
		2023-2024	35	0	0	0	35	0	0	0	0	0	35	0
	अमरावती													
7.	Amravati . .	2021-2022	17	0	39	0	39	0	22	0	13285102	0	34	0
		2022-2023	34	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला													
8.	Akola . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	यवतमाळ													
9.	Yavatmal . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा													
10.	Buldhana . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम													
11.	Washim . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	पुणे													
12.	Pune . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	रायगड													
13.	Raigad . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

नियमाप्रमाणे संस्थांना/व्यक्तींना नझूल जमिनी मंजूर केल्या जातात. जिल्हाधिका-यांच्या जमीन वाटपाच्या कार्यभाराची माहिती आणि अशा मंजुरीपासून झालेली प्राप्ती दर्शविणारा तक्ता :

The Nazul lands are granted to Institutions/Individuals as per Rules, Following table indicates the work-load of the Collector regarding the area granted/allotted and the income derived from such grants :

तक्ता—१९

TABLE —19

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष Year	वर्षारंभी शिल्लक असलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases pending at the beginning of the year	चालू वर्षी नोंदलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of. cases registered during the year	एकूण Total	निर्गमीत झालेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases disposed of	शिल्लक Balance	समाविष्ट झालेल्या जमिनीचे क्षेत्र Area of the land involved				
								मूळ किंमतीवर आधारीत Settled occupancy price	कायम भाडेपट्टीने दिलेले Permanent lease	तात्पुरत्या भाडेपट्टीने Temporary lease	कायम भाडेपट्टीची Permanent lease renewed	लिलावाने भाडे Lease granted by auction
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	नागपूर											
1.	Nagpur	2021-2022	399	2278	2677	432	2245	0	0	0	0	0
		2022-2023	2245	2	2247	243	2004	7030.005	48.79	0	4858.56	0
		2023-2024	2004	0	2004	0	2004	0	. .	0	0	0
	वर्धा											
2.	Wardha	2021-2022	37	0	37	0	37	0	20.25	0	0	0
		2022-2023	37	0	37	0	37	0	900	0	0	0
		2023-2024	65	0	65	0	65	0	2850	0	0	0
	चंद्रपूर											
3.	Chandrapur	2021-2022	159	0	159	1	158	0	0	0	62.91	0
		2022-2023	158	0	158	1	157	0	0	0	111.48	0
		2023-2024	157	0	157	0	157	0	0	0	0	0
	गडचिरोली											
4.	Gadchiroli	2021-2022	50	0	50	0	50	0	0	800	0	0
		2022-2023	45	0	45	0	45	0	0	600	0	0
		2023-2024. .	40	0	40	0	40	0	0	500	0	0
	भंडारा											
5.	Bhandara	2021-2022	3	3	6	2	4	0	0	0	4	4
		2022-2023	4	2	6	3	3	0	0	0	4146.8	4146.8
		2023-2024	1	1	2	2	2	0	0	0	910.58	910.58
	गोंदिया											
6.	Gondia	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता १९—चालू

TABLE 19—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	अमरावती											
7.	Amravati	2021-2022	2590	3104	5694	1542	4152	0	2201.2	0	1945175	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला											
8.	Akola	2021-2022	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	यवतमाळ											
9.	Yavatmal	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	27	17	44	20	24	0	16.888	0.81	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा											
10.	Buldana	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम											
11.	Washim	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	मुंबई उपनगर											
12.	Mumbai Suburban	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	पुणे											
13.	Pune	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	रायगड											
14.	Raigad	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता १९—चालू

TABLE 19—*Contd.*

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष Year	(क्षेत्र चौ. मिटरमध्ये) एकूण स्तंभ (९) ते (१३) (Area in Sq. M.) Total of Cols. (9) to (13)	व्यक्तींना भाडेपट्ट्याने मंजूर केलेले No. of. cases in which lease granted to individuals	संस्थांना/सोसायटींना भाडेपट्ट्याने मंजूर केलेले No. of cases in which lease granted to Institution/Societies	मिळालेले नझूल उत्पन्न Nazul income received by way of — मूळ किंमत Occupancy price	भुई भाडे Ground Rent	भाडेपट्टी Lease Rent	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)
1.	नागपूर Nagpur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	21937.355	243	0	271551.56	0	0	177551.56
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
2.	वर्धा Wardha	2021-2022	20.25	2	0	0	9395	0	9395
		2022-2023	900	0	0	0	25763	0	25763
		2023-2024	2850	0	0	0	250000	0	250000
3.	चंद्रपूर Chandrapur	2021-2022	62.91	0	0	0	0	62281	62281
		2022-2023	111.48	0	0	0	0	501045	601045
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
4.	गडचिरोली Gadchiroli	2021-2022	800.0	0	0	0	0.019	36.00	36.02
		2022-2023	600.00	0	0	0	0.016	34.00	34.02
		2023-2024	500.00	0	0	0	0.016	32.00	32.016
5.	भंडारा Bhandara	2021-2022	4.00	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	4146.50	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	910.58	0	0	0	0	0	0
6.	गोंदिया Gondia	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
7.	अमरावती Amravati	2021-2022	0	1545	1	13285102	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
8.	अकोला Akola	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता १९—चालू

TABLE 19—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)
	यवतमाळ								
9.	Yavatmal	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा								
10.	Buldana	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	वाशिम								
11.	Washim	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	मुंबई उपनगर								
12.	Mumbai Suburban . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	पुणे								
13.	Pune . .	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0
	रायगड								
14.	Raigad	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0
		2023-2024	0	0	0	0	0	0	0

दिवाणी विधान संहिता (सिव्हील प्रोसीजर कोड), कलम ५४ अन्वये न्यायालयात आलेल्या आज्ञाप्तीची (डिग्री) अंमलबजावणी

जिल्हाधिकारी यांना दिवाणी न्यायालयाकडून आलेल्या आज्ञाप्ती प्रकरणात भूमि अभिलेख यांचेकडून जमिनीची विभागणी करून घेऊन कलम ५४ खाली आज्ञाप्तीची अंमलबजावणी करावी लागते. जिल्हाधिका-यांनी सन २०२२-२०२३ साली हाताळलेल्या प्रकरणांची माहिती पुढे दर्शविण्यात आली आहे :—

वि. आयुक्त		कोंकण विभाग	नाशिक विभाग	पुणे विभाग	अमरावती विभाग	नागपूर विभाग	औरंगाबाद विभाग
(१) एकंदर प्रकरणांची संख्या	. .	४३४	७५	२२६३	२०४	१५६	६८१
(२) निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या	. .	११	५८	५९२	१०१	७४	१५०
(३) शिल्लक राहीलेल्या प्रकरणांची संख्या	. .	४२३	१७	१६७१	१०३	८२	५३१

निर्वासित मालमत्ता अधिनियम, १९५० खालील प्रशासन

निर्वासित मालमत्ता प्रशासन अधिनियम, १९५० प्रमाणे जिल्हाधिकारी यांना उप-अभिरक्षक म्हणून या अधिनियमाचे निरनिराळ्या कलमांखाली दिलेल्या अधिकारांचा वापर करावा लागतो. ज्या मालमत्ता अंतिमरित्या निकालात काढता आल्या नाहीत, अशा मालमत्तांचे व्यवस्थापन करणे एवढेच मर्यादित काम सध्या या कायद्यातील तरतुदीनुसार करण्यात येत असते. २०२१-२०२२ या वर्षामध्ये व्यवस्थापनाखाली असलेल्या मालमत्तेचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.—

नाशिक,	जळगांव,	अहमदनगर,	औरंगाबाद,	जालना,	परभणी,	उस्मानाबाद,	नागपूर,	गोंदिया,	धुळे,	नंदुरबार,	पुणे.
०	०	०	१२	१४	०	०	५	०	०	०	१४५१

तक्ता २०

कर्मचारी विषयक गोषवारा

अ.क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	एकूण पदे आयुक्त, कोंकण २०२२-२०२३	आयुक्त, कोंकण २०२३-२०२४	आयुक्त, नाशिक २०२२-२०२३	आयुक्त, नाशिक २०२३-२०२४	आयुक्त, पुणे २०२२-२०२३	आयुक्त, पुणे २०२३-२०२४	आयुक्त, अमरावती २०२२-२०२३	आयुक्त, अमरावती २०२३-२०२४	आयुक्त, नागपूर २०२२-२०२३	आयुक्त, नागपूर २०२३-२०२४	आयुक्त, औरंगाबाद २०२२-२०२३	आयुक्त, औरंगाबाद २०२३-२०२४	एकूण २०२२-२०२३	एकूण २०२३-२०२४
(१)	(२)	(३)	(४)		(५)		(६)		(७)		(८)		(९)		(१०)	
	राजपत्रित (वर्ग-१)															
१	जिल्हाधिकारी . .	संवर्ग पद . .	७	७	५	५	५	५	५	५	६	६	८	८	३६	३६
२	अप्पर जिल्हाधिकारी/निवासी जिल्हाधिकारी	एस-२७ (११८५००-२१४१००) . .	७	७	६	६	५	५	५	५	७	७	९	९	३९	३९
३	सहाय्यक जिल्हाधिकारी . .	एस-२५ (७८८००-२०९२००) . .	३	३	२	२	०	०	०	०	३	४	०	०	८	९
४	उप-जिल्हाधिकारी . .	एस-२० (५६१००-१७७५००) . .	५९	५८	४७	४७	६२	६४	५८	५८	५३	५३	६४	६४	३४३	३४३
५	विशेष भूमी संपादन अधिकारी . .	एस-२० (५६१००-१७७५००) . .	११	११	५	५	२६	२६	११	११	१७	१७	१४	१४	८४	८४
६	नगर रचनाकार . .	एस-२० (५६१००-१७७५००) . .	२	२	०	०	०	०	०	०	१	१	३	३	६	६
७	तहसिलदार/अप्पर . .	एस-१९ (५५१००-१७५१००) . .	९५	९३	७७	७७	१०८	१०८	८०	८०	९०	९०	१०३	१०३	५५३	५५१
	तहसिलदार/प्रमुख लिपिक/चिटणीस . .	. .	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	जिल्हा करमणूक कर अधिकारी . .	एस-२० (५६१००-१७७५००) . .	१	१	२	२	३	३	०	०	१	१	०	०	७	७
९	लेखाधिकारी . .	एस-१६ (४४९००-१४२४००) . .	३	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	२
१०	अधीक्षक (भूमी अभिलेख) . .	एस-२० (५६१००-१७७५००) . .	१	१	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	२	२
		एकूण	१८९	१८५	१४४	१४४	२०९	२११	१५९	१५९	१७९	१७९	२०१	२०१	१०८१	१०७९
	राजपत्रित (वर्ग-२)															
१	लघुलेखक उच्च श्रेणी . .	एस-१५ (४१८००-१३२३००) . .	४	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	४
२	स्वीय सहाय्यक . .	एस-१५ (४१८००-१३२३००) . .	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	१	१
३	लेखाधिकारी . .	एस-१६ (४४९००-१४२४००) . .	१३	१३	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१२	१२	१६	१६	७१	७१
४	सहाय्यक लेखाधिकारी . .	एस-१५ (४१८००-१३२३००) . .	९	९	४	४	१०	१०	०	०	०	०	०	०	२३	२३
५	अधीक्षक . .	एस-१९ (५५१००-१७५१००) . .	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	१
६	सहा. अधीक्षक . .	एस-१४ (३८६००-१२२८००) . .	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	१	१
७	नायब तहसिलदार (वर्ग-२) . .	एस-१४ (३८६००-१२२८००) . .	२३६	२४०	२२३	२२३	३२६	३२०	२६२	२५२	२६६	२६६	२८१	२७९	१५९४	१५८०
८	सहा. नगर रचनाकार . .	एस-१४ (३८६००-१२२८००) . .	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	३	३	४	४
९	सहा. करमणूक कर अधिकारी . .	एस-१४ (३८६००-१२२८००) . .	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	५	५	५
		एकूण	२६३	२६७	२३७	२३७	३४६	३४०	२७२	२६२	२८०	२८१	३०५	३०३	१७०३	१६९०

अराजपत्रित (वर्ग-३)

१	सहाय्यक लेखाधिकारी सहाय्यक अधीक्षक/ प्रमुख लेखापाल/	एस-१५ (४१८००-१३२३००)	९	९	१	१	०	०	९	९	७	७	८	८	३४	३४
	सहाय्यक करमणूक कर अधिकारी		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	एस-१५ (४१८००-१३२३००)	३	३	५	५	५	५	५	५	६	६	१०	१०	३४	३४
३	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	एस-१४ (३८६००-१२२८००)	४३	४३	३६	३६	३८	३८	३८	३८	४५	४४	५३	५३	२५३	२५२
४	उपलेखापाल	एस-१३ (३५४००-११२४००)	१६	१५	५	५	१३	१३	१२	१२	६	६	११	११	६३	६२
५	उपलेखापाल	एस-८ (२५५००-८११००)	११	११	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	११	११
६	अव्वल कारकून/ वरिष्ठ लिपिक/ वरिष्ठ लेखा लिपिक/शिरस्तेदार प्रथम श्रेणी लिपिक/ (सहा. चिटणीस/उपचिटणीस)	एस-१२ (३२०००-१०१६००)	७१७	७०३	५५६	५५६	८७९	८०४	७१९	७१९	६१३	६१३	६६०	६५५	४१४४	४०५०
७	करमणूक कर निरीक्षक	एस-१२ (३२०००-१०१६००)	२७	२७	३८	३८	६२	६२	२४	२४	१८	१८	३२	३२	२०१	२०१
८	सहाय्यक करमणूक कर निरीक्षक	एस-१२ (३२०००-१०१६००)	२	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	२
९	सहा. अधीक्षक/भूमि अभिलेख/निमतानदार/परीक्षण सर्व्हे	एस-१२ (३२०००-१०१६००)	८	८	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	९	९
१०	मंडळाधिकारी	एस-१२ (३२०००-१०१६००)	२६२	२६२	३२८	३२८	४८७	४८७	४०२	४०३	२९६	२९६	४८१	४८०	२२५६	२२५५
११	लघुटंकलेखक/सहा. आरेखक	एस-८ (२५५००-८११००)	१२	१२	७	७	१२	१२	७	७	११	१०	१४	१२	६३	६०
१२	तलाठी/पटवारी	एस-८ (२५५००-८११००)	१३९३	१३९३	१८९५	१८९५	२७३२	२७३२	२३३३	२३३३	१६७८	१६४०	२७६६	२७६६	१२७९७	१२७५९
१३	लिपिक/टंकलेखक/भूमापक	एस-६ (१९९००-६३२००)	११४१	११३३	९९७	९९८	१४१८	१२७८	१२३९	१२३९	१०४१	९९५	१२२७	१२२७	७०६३	६८७०
१४	वाहन चालक	एस-६ (१९९००-६३२००)	११०	११०	१०५	१०६	१३६	१३३	१०८	१०८	१२६	११९	१३९	१३८	७२४	७१४
१५	स्टँप व्हेंडर	एस-६ (१९९००-६३२००)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	भाडेवसुलीकर	एस-६ (१९९००-६३२००)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
		एकूण	३७५४	३७३१	३९७३	३९७४	५७८२	५५६४	४८९६	४८९६	३८४८	३८४८	५४०१	५३९२	२७६५४	२७३१३

तक्ता २०—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)		(५)		(६)		(७)		(८)		(९)		(१०)	
	अराजपत्रित (वर्ग-४)															
१	दप्तरी/हवालदार/ नाईक/जमादार . .	एस-३ (१६६००-५२४००) . .	११३	११३	०	०	२३	७	०	०	०	०	१	१	१३७	१२१
२	शिपाई/स्वीपर . .	एस-१ (१५०००-४७६००) . .	५९५	५७२	५७०	६४६	७२१	६९१	७००	६०१	७०१	६९६	७३९	७१८	४०२६	३९२४
	चेनमन/चौकीदार/ . .	. .	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१३५	१२५
	स्वच्छक/वॉचमन . .	. .	०	०	६४	६४	५०	४०	२१	२१	०	०	०	०	०	०
३	कोतवाल . .	७५००-१५००० मानधन प्रति महिना . .	०	०	१८४४	१८४४	३००७	२४७७	२२८६	२२८६	१९६३	१८७८	२४८४	२४८४	११५८४	१०९६९
		एकूण	७०८	६८५	२४७८	२५१३	३८०७	३२१५	३००७	२९०८	२६६४	२६६४	३२२४	३२०३	१५८८२	१५१३९
		एकूण बेरीज	४९१४	४८६८	६८३२	६७२४	९९३५	९३३०	८१७५	८०६६	६९७१	६९७२	९१३१	९०९९	४६३२०	४५२२१

कार्यक्रम क्रमांक ३
आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण

राज्य शासनाने आपत्ती प्रतिसाद व आपदग्रस्तांना मदत या बाबींवर मोठ्या प्रमाणावर खर्च केलेला आहे. नैसर्गिक वा मानवनिर्मित आपत्तीमुळे होणा-या जीवीत व वित्तहानीच्या अनुषंगाने राज्यातील जनतेला तातडीने मदत पुरविणे व यथावकाश त्यांचे पुनर्वसन करणे ही कामे फार पूर्वीपासून केली जात आहेत. परंतु आपत्ती येण्यापूर्वी सुसज्जता प्रशिक्षण आणि योग्य दक्षतेसह करावयाच्या उपाययोजना यासाठी तरतूद करण्यात आली आहे.

२. केंद्र शासनाने मंजूर केलेल्या आपत्ती व्यवस्थापन कायदा, २००५ अनुसार राज्यात आपत्ती व्यवस्थापन कार्यक्रम राबविणे आवश्यक आहे. त्यानुसार राज्यामध्ये राज्य स्तर व जिल्हा स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची स्थापना करण्यात आली आहे. दिनांक २४ जानेवारी, २०१९ अन्वये आपत्ती व्यवस्थापन नियम तयार करण्चयात आले आहे.

३. आपत्ती संदर्भात प्रतिबंध, निवारण, सज्जता व पूर्वतयारी प्रतिसाद, मदत व पुनर्वसन, आपत्तीपूर्व सज्जतेसाठी तयारी व प्रशिक्षण राज्य, जिल्हा, तालुका स्तरावर देणे, आवश्यक ती साधनसामुग्री या स्तरावर उपलब्ध करून देणे, दळणवळण यंत्रणा, धोक्याची पूर्वसूचना देणारी यंत्रणा इ. प्रस्थापित करणे, आपत्ती प्रतिसाद निधीची स्थापना व आपत्ती निवारण निधीची स्थापना राज्य व जिल्हा स्तरावर करणे गरजेचे आहे. यासाठी महाराष्ट्र शासनाने आपत्कालीन व्यवस्थापन प्रभागाची निर्मिती केली आहे. या प्रभागात एकूण ४१ पदे असतील व त्यामध्ये महसूल व वन विभागाच्या आस्थापनेवर कार्यरत असणा-या मदत व पुनर्वसन उपविभागातील म-३, म-७, म-११ आणि भूकंप पुनर्वसन कक्षाच्या कार्यासनातील कार्यरत असणा-या पदांचा समावेश असेल. तसेच मंत्रालय नियंत्रण कक्षासाठी कायमस्वरुपी व योग्य प्रशिक्षित कर्मचारी वर्ग असण्याची आवश्यकता लक्षात घेवून शासन निर्णय क्र. आव्प्र-२००९/प्र.क्र. २२/आव्प्र-१, दि. ४ ऑक्टोबर, २०१० अन्वये एक उपसचिव, दोन अवर सचिव, चार कक्ष अधिकारी अशी एकूण सात पदे कायमस्वरुपी निर्माण करण्यात आली. महसूल व वन विभाग (मदत व पुनर्वसन) शासन निर्णय क्रमांक मंनिक-२०११/प्र.क्र. २१ आव्प्र-१, दिनांक १६-४-२०१४ अन्वये राज्यस्तरीय नियंत्रण कक्षासाठी कायमस्वरूपी गट-क व गट-ड ची एकूण ६ पदे निर्माण / मंजूर करण्यात आली आहेत.

४. आपत्कालीन व्यवस्थापन योजनेचा भाग म्हणून राज्य स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची स्थापना दिनांक २५-५-२००६ रोजी करण्यात आली आहे.

मंत्रालय नियंत्रण कक्ष : मंत्रालय नियंत्रण कक्षाच्या कामकाजात सुसूत्रता आणण्यासाठी मंत्रालय नियंत्रण कक्षाचे विषय वाटप दोन कार्यासनात करण्यात आले असून मंनिक-१ व मंनिक-२ अशी कार्यासने निर्माण करण्यात आली आहेत. या कार्यासनातून आपत्ती हाताळण्यासाठी प्रशिक्षित मनुष्यबळ निर्माण करणे, मानवनिर्मित आपत्ती धोरण तयार करणे, मार्गदर्शक सूचना तयार करून त्यांची अंमलबजावणी, प्रशिक्षण कार्यक्रम तयार करणे, धोरणे आखणे, क्षमता बांधणी, स्वयंसेवी संस्थांशी समन्वय, जिल्ह्याचे SOP (Standard Operating Procedure) अद्ययावत ठेवणे, अग्निशमन, रुग्णवाहिका, पोलीस, मोबाईल ऑपरेटर, हॅम रेडिओ ऑपरेटर यांच्याशी समन्वय व दूरध्वनी क्रमांकाचे अद्ययावतीकरण, हवामान, धरणपातळी तसेच इतर दुर्घटना घडामोडींची माहिती संबंधीतांना नियमितरित्या सादर करणे, राष्ट्रीय/केंद्राबरोबर समन्वय ठेवणे, दळणवळण संपर्क सुविधा (उदा. Revamping of very High Frequency Network) इत्यादी विषय दोन्ही कार्यासनातून हाताळले जातात.

राष्ट्रीय चक्रीवादळ धोके निवारण प्रकल्प :

चक्रीवादळ, पूर इत्यादी स्वरुपाच्या आपत्तीमुळे होणारी प्राणहानी व वित्तहानी टाळण्यासाठी जागतिक बँक अर्थसहाय्यित केंद्र शासनाकडून समुद्रकिना-यावरील १३ राज्य व केंद्र शासित प्रदेशाकरिता " राष्ट्रीय चक्रीवादळ धोके निवारण प्रकल्प " राबविण्यात येत आहे. या प्रकल्पात महाराष्ट्राचा समावेश आहे. राज्यातील किनारी जिल्ह्यात हा प्रकल्प राबविण्यात येणार आहे. महाराष्ट्र राज्यासाठी एकूण रू. ३९८ कोटी एवढ्या खर्चाचा प्रकल्प मंजूर झाला आहे. सदर प्रकल्पात ७५ टक्के केंद्र शासनाचा व २५ टक्के राज्य शासनाचा वाटा राहील.

सदर प्रकल्प महाराष्ट्राच्या किनारी जिल्ह्यांमध्ये ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, मुंबई येथे राबविण्यात येणार आहे. सदर कार्यक्रमाचे ३ रा टप्पा राबविण्याबाबत प्रस्तावित आहे.

प्रकल्प अहवालास मंजुरी प्रदान करण्यासाठी उच्चस्तरीय समिती मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत होईल व यात नियोजन व वित्त विभागाचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिवांचा समावेश राहील. याशिवाय प्रकल्पातील विषयांच्या संबंधित असलेल्या विभागांचे प्रधान सचिव व सचिवांचा समावेश राहील. अपर मुख्य सचिव (मदत व पुनर्वसन) हे सदस्य राहतील.

प्रकल्प संचालक म्हणून सचिव (मदत व पुनर्वसन) हे राज्य चक्रीवादळ धोके निवारण प्रकल्पाचे प्रमुख राहतील. प्रकल्प व्यवस्थापन व अंमलबजावणी गट स्थापन राहतील. गटात आपत्ती व्यवस्थापन विभागाचे उपसचिव, विशेष कार्य अधिकारी व सहसचिव, वित्तीय सल्लागार व सहसचिव, करार पध्दतीवर घेण्यात येणारे सेवानिवृत्त मुख्य अभियंता तसेच अधीक्षक अभियंता यांचा समावेश असेल. जिल्हा पातळीवर जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली प्रकल्प अंमलबजावणी समन्वय गट कार्यरत राहील.

चक्रीवादळ निवारण प्रकल्पाची प्रमुख उद्दिष्टे :

(अ) चक्रीवादळाचा मागोवा तसेच पूर्वसूचना घेणे व धोक्याची पूर्वसूचना संबंधीतांना त्वरेने कळविणे (केंद्र शासनामार्फत)

(ब) आपत्ती निवारण आराखडा विविध स्तरावर तयार करणे : बहूउद्देशिय निवारे बांधणे, खारप्रतिबंधक बंधारे बांधणे, जमिनीखालून विद्युतवाहिनी टाकणे.

(क) कांदळवन झाडांचे संवर्धन व पुनरुज्जीवन करणे तसेच सुरुची व तिवरांची लागवड करणे.

(ड) चक्रीवादळ बाधित ठिकाणाचे अभियंते तसेच गवंडी यांना चक्रीवादळ नियंत्रित घरे बांधण्याचे प्रशिक्षण देणे व यासाठी प्रशिक्षण देणा-या संस्थेचे मनुष्यबळ बळकटीकरण करणे.

राष्ट्रीय चक्रीवादळ निवारण प्रकल्पाकरिता नवीन उपशीर्ष उघडण्यात आले आहे. दूरसंदेशवहन व दळणवळण सूचना तंत्रज्ञानाशी निगडीत बाबीकरिता बाह्यतर सल्लागाराचा सेवा प्रकल्प परिस्थितीनुरूप घेण्यात येतील.

अतिवृष्टी व पुरामुळे निर्माण झालेल्या परिस्थितीवर उपाययोजना करण्यासाठी विशेष कार्यकारी गटाची निर्मिती करण्यात आली. पुराने बाधित झालेल्या गावांचे पुनर्वसन करण्याबाबत शासन निर्णय क्रमांक सीएलएस-११.०५/प्र. क्र. २३९/म-३, दिनांक ९-१-२००६ अन्वये धोरण निश्चित करण्यात आले.

कोकण आपत्ती सौम्यीकरण प्रकल्प

चक्रीवादळामुळे किनारपट्टीवरील जिल्ह्यांना नुकसानीचा सामना करावा लागतो. त्यावर कायम स्वरूपी उपाययोजना करण्यासाठी राज्य शासनातर्फे खालील बाबी करण्यात येत आहे. त्या अनुषंगाने रु. ३२०० कोटीची **कोकण आपत्ती सौम्यीकरण प्रकल्प** राबविण्याबाबत दिनांक १५ सप्टेंबर २०२१ रोजी मंत्री मंडळात निर्णय घेण्यात आला, त्यात,

१) धुपप्रतिबंधात्मक बंधारे बांधणे.

२) भुमिगत विद्युतवाहिनी.

३) बहुउद्देशीय चक्रीवादळ निवारा केंद्र.

४) वीज अटकाव यंत्रणा.

५) पुर्वसूचना प्रणाली निर्माण करणे.

६) दरडप्रवण क्षेत्रात प्रतिबंधात्मक उपाययोजना.

सचेत प्रणाली (CAP, Common Alert Programme)

संभाव्य आपत्तीबाबत संबंधित क्षेत्रातील नागरिकांना सर्तकतेचा संदेश प्रसारीत करून लोकांना वेळेवर पुर्वसूचना देवून होणा-या आपत्तीचा धोका टाळता येतो. त्यामध्ये मोबाईल कंपनी, रिलायन्स, एअरटेल, जिओ, आयडिया, एम.टी.एन.एल., बी.एस.एन.एल. वापरणा-या नागरीकांना शासनाच्या/जिल्हा स्तरावरून एका वेळेस SMS द्वारे सूचना देता येतात.

आपत्ती प्रतिसाद प्रणाली (IRS)

- राज्यामध्ये आपत्तीला प्रभावीरित्या प्रतिसाद देण्यासाठी सदर प्रणालीचा वापर करण्यात येणार आहे.
- या प्रणालीमध्ये संबंधित क्षेत्रात येणा-या आपत्तीची संभाव्यताची माहिती तसेच त्या क्षेत्रात उपलब्ध असलेल्या सर्व साधनसामुग्री यांची माहिती क्षेत्रिय स्तरावर सर्व समावेशक भरण्यात येणार आहे.
- क्षेत्रामध्ये आपत्ती उद्‌भवल्यास त्याला प्रतिसाद देण्यासाठी उपलब्ध असलेले मनुष्यबळ, साधनसामुग्री याची माहिती जिल्हा प्रशासनातील तसेच राज्य स्तरावरील यंत्रणेला त्वरीत उपलब्ध होईल. त्यामुळे तात्काळ प्रतिसाद देणे शक्य होणार आहे, घडलेल्या आपत्तीची माहिती या प्रणालीत समाविष्ट करण्यात असल्याने सर्व स्तरावर एकवाक्यता राहणार आहे.

सातारा व सांगली, नांदेड, भंडारा, गोंदिया, परभणी व पुणे या ९ जिल्ह्यातील २५ गावांमधील ४९९२ घराचे बांधकाम करण्यात येत आहे. या कामासाठी १० पदांची निर्मिती करण्यात आलेली आहे. सद्यःस्थितीत २ पदे कार्यरत आहेत.

कर्मचारी विषयक गोषवारा

मंत्रालय स्तरावरील आपत्ती व्यवस्थापन प्रभागातील अधिकारी व कर्मचारी वर्ग

अनुक्रमांक (१)	पदनाम (२)	पदांची संख्या (३)	वेतन श्रेणी (४)	ग्रेड वेतन (५)
				(रुपये)
१	वित्तीय सल्लागार व सह सचिव	१	S-२९	१३११००-२१६६००
२	संचालक (पदसिध्द उप सचिव)	१	S-२५	७८८००-२०९२००
३	अवर सचिव/विशेष कार्य अधिकारी	२	S-२३	६७७००-२०८७००
४	लेखा अधिकारी, वर्ग-२	१	S-१६	४४९००-१४२४००
५	कार्यासन अधिकारी	३	S-१७	४७६००-१५११००
६	लघुलेखक (मराठी)	१	S-१५	४१८००-१३२३००
७	सहाय्यक	९	S-१४	३८६००-१२२८००
८	सहाय्यक लेखा अधिकारी	१	S-१५	४१८००-१३२३००
९	उप लेखापाल	१	S-१३	३५४००-११२४००
१०	लघुटंकलेखक (इंग्रजी)	४	S-८	२५५००-८११००
११	रोखपाल	१	S-६	१९९००-६३२००
१२	लिपिक टंकलेखक	९	S-६	१९९००-६३२००
१३	वाहन चालक	३	S-६	१९९००-६३२००
१४	शिपाई	३	S-१	१५०००-४७६००
	एकूण	४०		

वर नमूद ४० पदांव्यतिरिक्त मंत्रालय नियंत्रण कक्षाकरिता खालील ७ पदे कायमस्वरूपी निर्माण करण्यात आलीत.

अनुक्रमांक (१)	पदनाम (२)	पदांची संख्या (३)	वेतन श्रेणी (४)	ग्रेड पे (५)
				(रुपये)
१	उपसचिव	१	S-२५	७८८००-२०९२००
२	अवर सचिव	२	S-२३	६७७००-२०८७००
३	कक्ष अधिकारी	४	S-१७	४७६००-१५११००
	एकूण	७		

अशी एकूण ७ पदे कायमस्वरुपी निर्माण करण्यात आलीत.

अतिवृष्टी व पूर यामुळे निर्माण झालेल्या परिस्थितीवर उपाययोजना करण्यासाठी निर्माण करण्यात आलेल्या पदांपैकी कार्यरत असलेली विशेष कार्यकारी गटातील सद्यःस्थितीत कार्यरत पदे.

अनुक्रमांक (१)	पदनाम (२)	पदांची संख्या (३)	वेतन श्रेणी (४)	ग्रेड वेतन (५)
				(रूपये)
१	अवर सचिव (वित्त व लेखावर्ग) वर्ग-१	१	S-२३	६७७००-२०८७००
२	वाहन चालक	१	S-६	१९९००-६३२००
	एकूण.	२		

शासन निर्णय क्र. मंनिक/२०११/प्र.क्र.-२१/आव्यप्र, दिनांक १६-०४-२०१४

अन्वये नव्याने निर्माण करण्यात आलेल्या पदांचा तपशील

अनुक्रमांक (१)	पदनाम (२)	पदांची संख्या (३)	वेतन श्रेणी (४)	ग्रेड वेतन (५)
				(रुपये)
१	सहायक	२	S-१४	३८६००-१२२८००
२	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)	१	S-१५	४१८००-१३२३००
३	लिपिक टंकलेखक	२	S-६	१९९००-६३२००
४	शिपाई	१	S-१	१५०००-४७६००
	एकूण	६	. .	. .

नैसर्गिक आपत्तीग्रस्तांना सहाय्य करण्याची योजना

(क) प्रास्ताविक–

(एक) सानुग्रह अनुदान, मदत व सानुग्रह सहाय्य

देशामध्ये नैसर्गिक आपत्तीमुळे होणा-या जीवीत व वित्तहानी मध्ये मदत देण्याकरिता आपत्ती सहायता निधीची (Calamity Relief Fund) ची स्थापना करण्यात आली आहे. आपत्ती सहायता निधीमध्ये केंद्र शासनाचा ७५% व राज्य शासनाचा २५ % सहभाग असतो. सद्यस्थितीत सदर निधी राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (State Disaster Response Fund) म्हणून ओळखला जातो. सदर निधीमधून नैसर्गिक आपद्ग्रस्तांना मदत देण्यात येते. केंद्र शासनाने घोषित केलेल्या नैसर्गिक आपत्तीमध्ये येणा-या बाबींमध्ये चक्रीवादळ, दुष्काळ, भूकंप, आग, पूर, त्सुनामी, गारपीट, दरड कोसळणे, बर्फखंड कोसळणे (हिमवर्षाव), ढगफुटी, किटकांचा प्रादुर्भाव (टोळधाड), कडाक्याची थंडी यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

या व्यतिरिक्त राज्य शासनामार्फत अवेळी पाऊस, अतिवृष्टी (शेती पिकांच्या नुकसानीसह सर्व नुकसान), समुद्राचे उधाण, वीज कोसळणे या बाबी अंतर्गत मदत देण्यात येते. उपरोक्त नैसर्गिक आपत्तीमुळे झालेल्या जीवीत व वित्त हानीसाठी केंद्र शासनाच्या सुधारित निकषानुसार विहित केलेल्या अटी व शर्तीनुसार यापुढे प्रचलित पद्धतीनुसार दिनांक १ एप्रिल २०१५ पासून पुढीलप्रमाणे मदत मंजूर करण्यात येत आहे.

नैसर्गिक आपत्तीमुळे बाधित झालेल्या आपदग्रस्तांना केंद्र शासनाच्या दरानुसार खालीलप्रमाणे मदत देण्यात येते.-

तक्ता

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
१.	**सानुग्रह अनुदान :**	
	(अ) आपद्ग्रस्त मृत व्यक्तीच्या कुटुंबीयांना देय आर्थिक सहाय्य	योग्य त्या प्राधिका-याने मृत्यूचे कारण प्रमाणित करण्याच्या अधीन राहून मृत व्यक्तीच्या वारसांना रु. ४.०० लाख इतकी मदत अनुज्ञेय राहील. आपत्तीमधे मदत कार्यात तसेच पूर्वतयारीमध्ये सहभागी व्यक्तीचा देखील यामध्ये समावेश राहील.
	(ब) अवयव अथवा डोळे निकामी झाल्यास देय आर्थिक सहाय्य	• ४० टक्के ते ६० टक्के अपंगत्व आल्यास रु. ५९,१००/- • ६० टक्क्याहून अधिक अपंगत्व असल्यास रु. २ लाख इतकी मदत याबाबत अपंगत्वाचे प्रमाण व त्याच्या कारणाबाबत शासकीय दवाखाना/इस्पितळातील वैद्यकीय अधिका-याने प्रमाणित करणे आवश्यक राहील.
	(क) जखमी व्यक्ती इस्पितळात दाखल झाला असल्यास	• एक आठवड्यापेक्षा अधिक कालावधीकरिता इस्पितळात दाखल झाल्यास रु.१२,७००/-. • एक आठवड्यापेक्षा कमी कालावधीकरिता इस्पितळात दाखल झाला रु. ४,३००/-.
	(ड) नैसर्गिक आपत्तीमध्ये दोन दिवसापेक्षा अधिक कालावधीकरिता क्षेत्र पाण्यात बुडाले असल्यास/ घरे पूर्णतः वाहून गेली असल्यास/पूर्णतः क्षतीग्रस्त झाली असल्यास/कपडे/भांडी/घरगुती वस्तुंकरिता अर्थसहाय्य.	• रु. १,८००/- कपड्याचे प्रतिकुटुंब झालेल्या नुकसानीकरीता. • प्रतिकुटुंब रु. २,००० घरगुती भांडी/वस्तु नुकसानीकरिता.
	(इ) नैसर्गिक आपत्तीमध्ये गंभीरपणे प्रभावित झालेल्या कुटुंबीयांना दैनंदिन मदत.	मदत छावणीमध्ये आश्रय न घेतलेल्या प्रति प्रौढ व्यक्तीस रु. ६०/- व प्रति बालकास रु. ४५ मदत अनुज्ञेय राहील. राज्य शासनाने ज्या आपद्ग्रस्तास मदत करावयाची आहे, त्याने मदत छावणीमध्ये आश्रय घेतला नसल्याचे प्रमाणित करावे. त्याचप्रमाणे राज्य शासनाने आपद्ग्रस्तांना कोणत्या पद्धतीने व कशाप्रकारे मदत देण्यात येईल याबाबतची जिल्हानिहाय कार्यपद्धती निश्चित करावी. सानुग्रह अनुदान देण्याबाबतचा कालावधी राज्य कार्यकारी समिती आणि (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीप्रकरणी) केंद्रीय पथक यांनी मूल्यांकित केल्यानुसार निर्धारित करेल. तथापि, सदर कालावधीत सहाय्य हे (by default) ३० दिवसांचे असेल. तद्नंतर आवश्यकतेनुसार सदर

तक्ता—चालू

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
		कालावधी प्रथमतः ६० दिवसांपर्यंत वाढविता येईल आणि त्यानंतर दुष्काळ, टोळधाड या कारणास्तव आवश्यकतेनुसार ९० दिवसांपर्यंत सदर कालावधी वाढविता येईल. प्रत्यक्ष आपत्तीची परिस्थिती विचारात घेऊन, राज्य कार्यकारी समितीस सदर कालावधीमध्ये वाढ करता येईल, तथापि, या बाबीसाठी होणारा खर्च राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या वार्षिक तरतुदीच्या २५ टक्केहून अधिक असता कामा नये.
२.	**शोध व बचाव मोहीम :**	राज्य कार्यकारी समितीने मूल्यांकित केलेला व (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीबाबतीत) केंद्रिय पथकाने शिफारस केलेला प्रत्यक्ष खर्च.
	(अ) शोध व बचाव उपाययोजना बाधित व्यक्ति/बाधित होणा-या व्यक्तींना सुरक्षित स्थळी हलविण्यासाठीचा खर्च.	केंद्रीय पथकाने आपद्ग्रस्त क्षेत्रास भेट देण्यापूर्वी वरील कार्यवाही पूर्ण झालेली असेल, त्यावेळी राज्य स्तरीय समिती आणि केंद्रीय पथक प्रत्यक्ष झालेला खर्च अथवा जवळपास येणारा खर्च याबाबत शिफारस करेल.
	(ब) प्राण वाचविण्याकरिता तातडीचे मदत कार्य करण्याकरिता बोटी भाड्याने घेतल्या असल्यास.	राज्य कार्यकारी समितीने मूल्यांकित केलेला व (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीबाबतीत) केंद्रीय पथकाने शिफारस केलेला प्रत्यक्ष खर्च. विहित नैसर्गिक आपत्तीमध्ये प्राण वाचविण्याकरिता तसेच आपत्तीमध्ये अडकलेल्या व्यक्तींची सुटका करण्याकरिता बोटी भाड्याने घेणे आणि आवश्यक साधनांचा वापर करण्याकरिता येणारा प्रत्यक्ष खर्च अनुज्ञेय असेल.
३.	**मदत कार्य :**	
	(अ) आपत्तीमध्ये मदत छावणीमध्ये आश्रय घेतलेल्या व्यक्तींकरिता तात्पुरती राहण्याची व्यवस्था, अन्नधान्य, कपडे, औषधोपचार इत्यादी करिता.	राज्य कार्यकारी समितीने आवश्यकतेनुसार निश्चित केल्याप्रमाणे आणि केंद्रीय पथकाने शिफारस केल्यानुसार (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून मदत अनुज्ञेय असल्यास) ३० दिवसांच्या कालावधीकरिता अर्थसहाय्य अनुज्ञेय असेल. राज्य कार्यकारी समिती मदत छावण्यांची संख्या, कालावधी तसेच छावण्यांतील बाधितांची संख्या या माहितीच्या आधारे कालावधी व छावण्यांची संख्या निश्चित करेल. भूकंप, पूर, दुष्काळ इ. तीव्र स्वरुपाच्या नैसर्गिक आपत्तीमध्ये सदर कालावधी ६० दिवसांकरिता वाढविता येईल व तीव्र दुष्काळी परिस्थितीमध्ये तो ९० दिवसांकरिता वाढविता येईल. प्रत्यक्ष आपत्तीची परिस्थिती विचारात घेऊन, राज्य कार्यकारी समितीस सदर कालावधीमध्ये वाढ करता येईल. तथापि, या बाबीसाठी होणारा खर्च राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या वार्षिक तरतुदीच्या २५ टक्केहून अधिक असता कामा नये. वैद्यकीय मदत राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मिशन (NRHM) मधून देण्यात यावी.
	(ब) हवाई मार्गे आवश्यक वस्तूंचा पुरवठा करणे.	राज्य कार्यकारी समितीने आणि केंद्रीय पथकाच्या शिफारशीनुसार (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीच्याबाबतीत) आवश्यकतेनुसार प्रत्यक्ष खर्चाच्या आधारे मूल्यांकन करेल. केंद्रीय संरक्षण मंत्रालयामार्फत सादर केलेल्या प्रत्यक्ष खर्चाच्या देयकाच्या मर्यादित राहील तसेच हवाई मार्गाने आवश्यक वस्तूंचा पुरवठा करणे व बचाव कार्य करणे या प्रयोजनाकरिताच सदर मदत अनुज्ञेय राहील.
	(क) ग्रामीण व नागरी भागाकरिता पिण्याचा पाण्याचा आकस्मिक पुरवठा.	राज्य कार्यकारी समितीने आणि केंद्रीय पथकाच्या शिफारशीनुसार (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या बाबतीत) आवश्यकतेनुसार प्रत्यक्ष खर्चाच्या आधारे मूल्यांकन करेल. हा कालावधी ३० दिवसांसाठी असेल व दुष्काळजन्य परिस्थितीत सदर मुदत ९० दिवसांपर्यंत वाढविता येईल.

तक्ता—चालू

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
		प्रत्यक्ष आपत्तीची परिस्थिती विचारात घेऊन, राज्य कार्यकारी समितीस सदर कालावधीमध्ये वाढ करता येईल. तथापि, या बाबीसाठी होणारा खर्च राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या वार्षिक तरतुदीच्या २५ टक्केहून अधिक असता कामा नये.
४.	**क्षतिग्रस्त बाधित क्षेत्र पूर्ववत करणे :**	
	(अ) सार्वजनिक क्षेत्रातील जमा झालेला कचरा व ढिगारे.	राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीतून रक्कम उपलब्ध करून द्यावयाची झाल्यास उचलणे. राज्य कार्यकारी समितीकडून आवश्यकतेप्रमाणे मूल्यांकनानुसार काम सुरू झाल्याच्या दिवसापासून कामावर ३० दिवसांच्या आंत झालेला प्रत्यक्ष खर्च राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून रक्कम देय असल्यास आणि केंद्रीय पथकाने मुल्यांकित केल्यानुसार (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीप्रकरणी) मदत उपलब्ध करुन देता येईल.
	(ब) पूरग्रस्त बाधित क्षेत्रातून पाण्याचा निचरा करण्याबाबत.	राज्य कार्यकारी समितीने मूल्यांकित केल्यानुसार, काम सुरु झाल्याच्या दिवसापासून ३० दिवसांच्या आंत कामावर झालेला प्रत्यक्ष खर्च राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून आणि केंद्रीय पथकाने मूल्यांकित केल्यानुसार (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीप्रकरणी) मदत उपलब्ध करून देता येईल.
	(क) मृत देहांची विल्हेवाट लावणे.	राज्य कार्यकारी समितीने केंद्रीय पथकाच्या शिफारशीनुसार (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीच्याबाबतीत) आवश्यकतेनुसार प्रत्यक्ष खर्चाच्या आधारे मूल्यांकन करेल.
५.	**कृषी विषयक :**	
	(i) २ हेक्टर मर्यादेपर्यंत जमीन धारण करण्या-या शेतक-यांना मदत	
	(A) शेत जमिनी व इतर नुकसानीसाठी अर्थसहाय्य	
	(अ) शेत जमिनीवरील वाळूचा/गाळाचा/मातीचा थर ३ इंचापेक्षा अधिक जमा झाल्याचे, राज्य शासनाच्या प्राधिकृत अधिका-याने प्रमाणित करणे आवश्यक.	प्रत्येक बाबीकरिता रु. १२,२००/- प्रति हेक्टर (मात्र लाभार्थ्याने अन्य कोणत्याही शासकीय योजनेखाली मदत अथवा अर्थसहाय्य/अनुदान घेतलेले नसावे.)
	(ब) डोंगराळ शेत जमिनीवरील मातीचा ढिगारा (मलबा) काढणे.	
	(क) मत्स्यशेती दुरुस्ती करणे/मातीचा थर काढणे/पूर्ववत करणे.	
	(ड) दरड कोसळणे, जमीन खरडणे, खचणे व नदी पात्र/प्रवाह बदलल्यामुळे शेत जमीन वाहून जाणे.	महसूल अभिलेखानुसार शेत जमिनीचे मालक असलेल्या फक्त अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतक-यांना रु. ३७,५००/- प्रति हेक्टर या दराने मदत अनुज्ञेय राहील.
	(B) निविष्ठा स्वरुपात मदत (शेती पिकांचे ३३% व त्यापेक्षा अधिक झालेल्या शेती पिकाच्या नुकसानीसाठी).	
	(अ) शेती पिके, फळ पिके आणि वार्षिक लागवडीची पिके	कोरडवाहू क्षेत्रासाठी रु. ६,८००/- प्रती हेक्टर आणि पेरणी केलेल्या क्षेत्राच्या मर्यादेत. आश्वासित जलसिंचन योजनेखालील क्षेत्राकरिता रू. १३,५००/- प्रति हेक्टर, कमीतकमी अनुज्ञेय मदत रू. १०००/- पेक्षा कमी नसावी आणि पेरणी केलेल्या क्षेत्राच्या मर्यादेत अनुज्ञेय राहील.
	(ब) बहुवार्षिक पिके	बहुवार्षिक पिकांकरिता प्रति हेक्टरी रु. १८,०००/- सदर मदत पेरणी केलेल्या क्षेत्राकरिताच अनुज्ञेय असून कमीत कमी रु. २,०००/- पेक्षा कमी नसावी.

तक्ता—चालू

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
	(क) रेशीम उत्पादन	• एरी, मलबेरी, टसर रेशमासाठी रु. ४,८०० प्रती हेक्टर • मुगा रेशमासाठी रु. ६,००० प्रती हेक्टर
	(ii) २ हेक्टर क्षेत्रापेक्षा जास्त भूधारण करणा-या शेतक-यांना निविष्ठा अनुदान	• कोरडवाहू क्षेत्रासाठी रु. ६,८००/- प्रती हेक्टर आणि पेरणी क्षेत्राच्या मर्यादेत • आश्वासित जलसिंचन योजनेखालील क्षेत्राकरिता रु. १३,०००/- प्रती हेक्टर पेरणी क्षेत्राच्या मर्यादेत. • सर्व प्रकारच्या बहुवार्षिक पिकांकरिता रु. १८,०००/- प्रती हेक्टर आणि पेरणी क्षेत्राच्या मर्यादेत. • ३३% अथवा त्यापेक्षा अधिक शेती पिकांचे नुकसान झाल्यास व २ हेक्टरच्या मर्यादेपर्यंत मदत अनुज्ञेय असेल.
६.	**पशुसंवर्धनाच्या नुकसानीकरिता अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतक-यांना सहाय्य :**	
	(i) दुधाळ जनावरे, ओढकाम करणारी जनावरे किंवा माल वाहतुकीसाठी वापरण्यात येणारी जनावरे दगावल्यास त्याबदल्यात जनावरे घेण्यासाठी मदत.	• दुधाळ जनावरे :— रु. ३०,००० म्हैस/गाय/उंट/याक/मिथुन, इत्यादी रु. ३,००० मेंढी/बकरी/डुक्कर • ओढकाम करणारी जनावरे :— रु. २५,००० उंट /घोडा/बैल, इत्यादी रु. १६,००० वासरु/गाढव/शिंगरु/खेचर जरी एखाद्या घरातील जनावरे मोठ्या संख्येने मृत झाली असतील तरी आर्थिकदृष्ट्या मदत ही फक्त उत्पादनक्षम जनावरांपुरती मर्यादित ठेवावी. ३ मोठी दुधाळ जनावरे किंवा ३० छोटी दुधाळ जनावरे किंवा ३ ओढकाम करणारी मोठी जनावरे किंवा ६ ओढकाम करणारी लहान जनावरे प्रतिकुटुंब या मर्यादेत मदत अनुज्ञेय असावी. (राज्य शासनाच्या प्राधिकृत अधिका-याने नुकसानीबाबत प्रमाणित करणे आवश्यक) कुक्कुटपालन :—मदत रु. ५० प्रती कोंबडी, रु. ५,००० प्रती कुटुंब मर्यादेत. कोंबड्यांचा मृत्यू हा नैसर्गिक आपत्तीमुळे झालेला असणे आवश्यक. **टीप :**–अन्य कोणत्याही शासकीय योजनेखाली मदत उपलब्ध करण्यात येत असेल तर या योजनेंतर्गत मदत अनुज्ञेय असणार नाही. उदा. पक्षांमधील हिवताप किंवा तत्सम रोग यासाठी पशुसंवर्धन विभागाच्या स्वतंत्र योजनेखाली कुक्कुटपालन मालकांना मदत देण्यात येते.
	(ii) जनावरांच्या छावण्यासाठी चारा/ पाणी, पशुखाद्य आणि औषधे उपलब्ध करून देणे.	मोठी जनावरे रु. ७० प्रतिदिन छोटी जनावरे रु. ३५ प्रतिदिन राज्य कार्यकारी समिती (SEC) मदतीचा कालावधी निश्चित करेल आणि (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीबाबत) केंद्रीय पथक कालावधी निश्चित करेल. मात्र याबाबतचा ठरवून दिलेला मूळ कालावधी ३० दिवसांपर्यंत राहील. सदर कालावधी प्रथमतः ६० दिवसांकरीता व तीव्र दुष्काळ परिस्थितीमध्ये ९० दिवसांकरीता वाढविता येईल. प्रत्यक्ष आपत्तीची परिस्थिती विचारात घेऊन, राज्य कार्यकारी समितीस सदर कालावधीमध्ये वाढ करता येईल. तथापि, या बाबीसाठी होणारा खर्च राज्य आपत्ती

तक्ता—चालू

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
		प्रतिसाद निधीच्या वार्षिक वाटपाच्या २५ टक्केहून अधिक असता कामा नये. याबाबत राज्य कार्यकारी समितीने (SEC) गरजेनुसार निश्चित केलेले आणि केंद्रीय पथकाने (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या बाबतीत) शिफारस केलेले अंदाज हे पशुगणनेशी सुसंगत आणि सक्षम प्राधिका-याने औषधी, लसीचा पुरवठा नैसर्गिक आपत्तीशी निगडीत असल्याचे प्रमाणित करण्याच्या अधीन राहून मदत अनुज्ञेय राहील.
	(iii) छावणीतील जनावरांव्यतिरिक्त इतर बाहेरील जनावरांसाठी चारा वाहतूक.	राज्य कार्यकारी समितीने (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधी प्रकरणी) केंद्रीय पथकाने शिफारस केल्याप्रमाणे वाहतुकीवरील प्रत्यक्ष खर्चाचे मूल्यांकन पशुधन गणनेच्या संख्येशी सुसंगत असावे.
७.	**मत्स्यव्यवसाय :**	
	(i) मत्स्यव्यावसायिकांना बोटीची दुरुस्ती, जाळी यासाठी मदत —	
	बोट	• रु. ४,१०० बोटीच्या अंशतः दुरुस्तीसाठी.
	होडी	• रु. २,१०० अंशतः बाधित झालेल्या जाळ्यांच्या दुरुस्तीसाठी.
	यांत्रिकी बोट	• रु. ९,६०० पूर्णतः नष्ट झालेल्या बोटींकरिता.
	जाळी	• रु. २,६०० पूर्णतः नष्ट झालेल्या जाळ्यांसाठी.
	(आपत्तीप्रसंगी शासनाच्या अन्य कोणत्याही योजनेखाली अनुदान मदत घेतली असल्यास, सदर मदत अनुज्ञेय असणार नाही.)	
	(ii) मत्स्यबीज शेतीसाठी निविष्ठा मदत.	रु. ८,२०० प्रती हेक्टर (पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्योत्पादन विभाग, कृषी मंत्रालय यांच्या योजनेनुसार एकदा दिलेल्या अनुदानाव्यतिरिक्त, आपत्तीप्रसंगी दुस-या कोणत्याही शासनाच्या कोणत्याही योजनेखाली अनुदान/मदत घेतली असल्यास, मदत अनुज्ञेय नाही.)
८.	**हस्तकला/हातमाग कारागीरांना मदत :**	
	(i) खराब झालेल्या संयंत्राच्या दुरुस्ती किंवा नूतनीकरणासाठी.	रु. ४,१०० प्रती कारागीर संयंत्रासाठी. • राज्य शासनाने निर्देशित केलेल्या सक्षम प्राधिका-याने संयंत्राचे नादुरुस्ती व नूतनीकरण प्रमाणित केल्यावर.
	(ii) कच्चा माल/उत्पादनाच्या प्रक्रियेत माल व तयार असलेल्या मालाच्या नुकसानीसाठी.	रु. ४,१०० प्रती कारागीर कच्च्या मालासाठी. • राज्य शासनाने निर्देशित केलेल्या सक्षम प्राधिका-याने नुकसानीमुळे तो (खराब झालेला कच्चा माल) बदलणे आवश्यक असल्याचे प्रमाणित करावे.
९.	**गृहनिर्माण :**	
	(अ) पूर्णतः नष्ट/पडझड झालेली घरे. (i) पक्की घरे	सखल भागासाठी बाधित घरांसाठी रु. ९५,१०० प्रतीघर, दुर्गम भागातील [Integrated Action (IAP) जिल्ह्यांसह] बाधित घरांसाठी रु. १,०१,९०० प्रती घर.
	(ii) कच्ची घरे	रु. १७,६०० प्रती घर.

तक्ता—चालू

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
	(ब) मोठ्या प्रमाणावर पडझड झालेली घरे — (i) पक्की घरे (ii) कच्ची घरे	
	(क) अंशतः पडझड झालेली घरे—	
	(i) पक्की घरे (झोपडी वगळून) जेथे किमान १५ टक्के पडझड झाली असल्यास	रु. ५,२०० प्रती घर
	(ii) कच्ची घरे (झोपडी वगळून) जेथे किमान १५ टक्के पडझड झाली असल्यास	रु. ३,२०० प्रती घर
	(ड) पडझड/नष्ट झालेल्या झोपड्या—	रु. ४,१०० प्रती झोपडी. (झोपडी म्हणजे तात्पुरते काम चलावू झोपडे, कच्च्या घरापेक्षा तकलादू झावळ्या, माती, प्लास्टिक इत्यादींपासून तयार केलेले राज्य व जिल्हा स्तरीय अधिका-यांनी झोपडे म्हणून प्रमाणित केलेले) **टीप** : राज्य शासनाच्या संबंधित प्राधिका-याने बाधित झालेले घर हे अधिकृत असल्याचे प्रमाणित करणे आवश्यक आहे.
	(इ) घराला जोडून असलेला गोठा—	रु. २,१०० प्रती गोठा.
१०	**पायाभूत सुविधा :**	
	पायाभूत सुविधा :—	
	बाधित झालेल्या मूलभूत सुविधांची (तातडीच्या स्वरूपाची) दुरुस्ती/पुनर्स्थापना— (१) रस्ते व पूल, (२) पाणीपुरवठा कामे/योजना, (३) सिंचन व्यवस्था, (४) वीजपुरवठा (बाधित क्षेत्रात तातडीने वीज-पुरवठा पुनर्स्थापित करण्यापुरते मर्यादित), (५) शाळा, (६) प्राथमिक आरोग्य केंद्रे, (७) पंचायतीच्या मालकीची सामाजिक मालमत्ता. दूरसंचार व्यवस्था व ऊर्जा (तातडीने वीजपुरवठा पुनर्स्थापित करणे वगळून निर्माण करणा-या व त्यापासून महसूल मिळविणा-या व स्वतःच्या निधीतून तातडीची दुरुस्ती व पुनर्स्थापनेची कामे करणारे क्षेत्र वगळून.	तातडीच्या स्वरूपाची कामे :– सोबतच्या परिशिष्टात कोणती कामे तातडीच्या स्वरूपात समजावी याची नमुना यादी दिली आहे. मूल्यांकनाच्या अंदाजाबाबत :— राज्य कार्यकारी समितीने निकडीनुसार राज्यातील दुरुस्तीचे दर/ किंमत/दुरुस्तीचा कालावधी निर्धारित करावे. तसेच (राष्ट्रीय आपत्ती निधीच्या अनुषंगाने) केंद्रीय पथकाच्या शिफारशीनुसार मदत अनुज्ञेय राहील. अतिवृष्टी/पूर/चक्री वादळ/भूस्खलन/वाळूचा ढिगारा इत्यादींमुळे बाधित झालेल्या रस्त्यांचे दळणवळण पुनर्स्थापित करण्यासाठी रस्त्यांच्या दुरुस्तीसाठी, भारतातील रस्ते दुरुस्ती २००१ च्या मानकानुसार विहित केलेल्या व वेळोवेळी दुरुस्ती करण्यात आलेल्या अटी व शर्ती विचारात घ्याव्यात. संदर्भासाठी हे निकष खालीलप्रमाणे आहेत :– ● सर्वसाधारण व नागरी भागांसाठी :–सर्वसाधारण दुरुस्तीच्या व नियतकालिक दुरुस्तीच्या एकूण रकमेच्या १५%.

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
		• **टेकड्या** : सर्वसाधारण दुरुस्तीच्या व नियतकालिक दुरुस्तीच्या एकूण रकमेच्या २०%. रस्त्यांच्या दुरुस्तीकरिता राज्य शासनाने अधिसूचित केलेल्या सर्वसाधारण दुरुस्ती व नियतकालिक दुरुस्तीवर आधारित अर्थसहाय्य अनुज्ञेय राहील. जर सर्वसाधारण दुरुस्ती व नियतकालिक दुरुस्तीचे दर उपलब्ध नसतील तर राज्य महामार्ग व प्रमुख जिल्हे रस्त्यांकरिता रु. १ लाख प्रती कि.मी. आणि ग्रामीण रस्त्यांकरिता रु. ०.६० लाख प्रती कि.मी. प्रमाणे अर्थसहाय्य अनुज्ञेय राहील. मात्र " राज्य शासनाने त्यांच्या अर्थसंकल्पात नियमित देखभाल व दुरुस्ती करिता केलेली तरतूद प्रथमतः वापरण्यात यावी " ही अट अस्तित्वात राहणार नाही, कारण याबाबतच्या अटीचे संनियंत्रण करणे अवघड होते. तरीदेखील याबाबतची प्रथम जबाबदारी सर्व राज्यांची आहे. जलसिंचन व्यवस्था व पुलांच्या दुरुस्तीसाठी राज्य शासनाने अधिसूचित केलेल्या दरानुसार मदत अनुज्ञेय राहील. लघु सिंचन व्यवस्थांकरिता क्षतिग्रस्त योजनेसाठी रु. १.५० लाख प्रमाणे अर्थसहाय्य अनुज्ञेय राहील. क्षतिग्रस्त झालेले मध्यम व मोठ्या प्रकल्पांच्या पुनर्स्थापनेसाठी बंधा-याच्या क्षतिग्रस्त भागाकरिता ग्रामीण रस्त्यांसाठी निर्धारित केलेल्या दराच्या धर्तीवर अर्थसहाय्य अनुज्ञेय राहील. मात्र अस्तित्वात असलेल्या योजनेमधून त्यासाठी अर्थसहाय्य अनुज्ञेय असता कामा नये. क्षतिग्रस्त झालेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या योजनेबाबत पात्र असलेल्या क्षतिग्रस्त पिण्याच्या पाण्याच्या संरचनेच्या दुरुस्तीकरिता रु. १.५० लाख प्रमाणे मदत अनुज्ञेय राहील. क्षतिग्रस्त झालेल्या प्राथमिक व माध्यमिक शाळा, प्राथमिक आरोग्य केंद्रे, अंगणवाडी आणि पंचायतीच्या मालकीच्या सामुदायिक मालमत्तेच्या दुरुस्तीकरिता रु. २ लाख प्रती संरचना याप्रमाणे अर्थसहाय्य अनुज्ञेय राहील. क्षतिग्रस्त झालेल्या ऊर्जा क्षेत्रातील बाधित झालेल्या ११ केव्ही पर्यंतचे ट्रान्सफॉर्मर, खांब आणि कन्डक्टरसाठी मदत अनुज्ञेय असेल. प्रतिखांब रु. ४०००, बाधित कन्डक्टरकरिता रु. ०.५० लाख प्रती कि. मी. आणि बाधित झालेल्या ट्रान्सफॉर्मरकरिता रु. १ लाख प्रमाणे मदतीचे दर राहतील.
११.	**पुरवठा :**	
अ.	आपत्तीला प्रतिसाद देण्यासाठी तसेच शोध कार्य, बचाव कार्य, स्थलांतरण इत्यादींसाठी लागणारी उपकरणे व दळणवळणाची साधने.	• राज्य कार्यकारी समितीने मूल्यांकित केल्यानुसार राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधूनच खर्च करावा. (राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीतून नाही.) • राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या एकूण वार्षिक तरतुदीच्या १०% पेक्षा अधिकची रक्कम या बाबींवर खर्च करू नये.
ब.	क्षमता बांधणी.	राज्य कार्यकारी समितीच्या मूल्यांकनानुसार याकरिता फक्त राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधूनच खर्च अनुज्ञेय असेल. (केंद्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून नाही.)

तक्ता—चालू

Sr. No. / अ.क्र. (१)	ITEM / बाब (२)	NORMS OF ASSISTANCE / मदतीचे दर (३)
		याकरिता राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या वार्षिक तरतुदीच्या ५% हून अधिक खर्च अनुज्ञेय नाही.
क.	राज्य शासनाने त्यांच्या स्थानिक आपत्तीकरिता जे राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या निकषानुसार अनुज्ञेय नसतील अशा आपत्तींसाठी राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या वार्षिक तरतुदीच्या १०% मर्यादेपर्यंत राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून खर्च अनुज्ञेय राहील.	राज्य कार्यकारी समितीने मूल्यांकित केलेला मात्र केवळ राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून खर्च अनुज्ञेय नसतील (केंद्रीय आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून नाही.) अन्य अधिसूचित नैसर्गिक आपत्तींकरिता वर नमूद केलेल्या मानकानुसार विविध बाबींकरीता मदत सारख्या प्रमाणात राहील किंवा, अशा प्रकरणी राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीनुसार ठरविलेल्या दरापेक्षा अधिक दराने स्थानिक आपत्तींकरिता मदत अनुज्ञेय असणार नाही. यासंदर्भात राज्य शासनाने स्थानिक आपत्तींची सूची निर्धारित करणे आवश्यक आहे, जेणेकरून वर नमूद निकष व दरानुसार स्थानिक आपत्तींकरिता मदत देण्यामध्ये पारदर्शकता राहील. त्याकरिता एक प्रक्रिया निश्चित करून स्थानिक आपत्तीमध्ये बाधित लाभार्थी यांना राज्य कार्यकारी समितीच्या मान्यतेने मदत देणे शक्य होईल.

(दोन) अपघातात सापडणा-या व्यक्तींना अर्थसहाय्य

नैसर्गिक आपत्तीत बाधित झालेल्या व्यक्तींना मदत देण्याची योजना महसूल व वन विभागामार्फत राबविली जाते. तथापि, या योजनेखाली अपघातात मृत्यू पावलेल्या व्यक्तींच्या नातेवाईकांना किंवा अपघातात कायमचे अपंगत्व आलेल्या व्यक्तींना व अवयव तुटल्यामुळे पंगु बनलेल्या व्यक्तींना त्वरीत अर्थसहाय्य देण्याची श्रमजीवी कुटुंब कल्याण योजना अंमलात आणली आहे. दिनांक १ एप्रिल, १९९५ पासून आपदग्रस्तांना देय असलेल्या आर्थिक मदतीमध्ये खाली दर्शविल्याप्रमाणे वाढ करण्यात आली आहे.–

या योजनेनुसार ज्या कामगार कुटुंबीयांचे वार्षिक उत्पन्न रु. ६,००० पेक्षा जास्त नाही आणि ज्या व्यक्ती १६ ते ६५ वर्षे वयोगटातील आहे व ज्यांचे महाराष्ट्रातील वास्तव्य १५ वर्षापेक्षा कमी नाही अशा व्यक्तींना लाभ घेता येईल.

अ. क्र. (१)	बाब (२)	रक्कम (३)
१	अपघातामुळे झालेला मृत्यू	रु. ३,०००
२	अपघातामुळे २ अवयव, २ डोळे किंवा १ अवयव किंवा १ डोळा नष्ट होऊन येणारे कायमचे अपंगत्व ..	रु. ३,०००
३	अपघातामुळे १ अवयव किंवा १ डोळा नष्ट झाल्यामुळे आलेले अपंगत्व	रु. १,०००

अपघात घडून व्यक्ती मृत्यू पावल्यास अगर जखमी झाल्यास, ग्रामपातळीवरील अधिकारी, तलाठी, ग्रामसेवक, पोलीस-पाटील किंवा सरपंच तसेच नगरपालिका/नगरपरिषद अधिकारी यांनी त्याबाबत चौकशी करून तहसीलदार यांस २ दिवसात अहवाल पाठवावयाचा आहे. तो अहवाल अंतिम मानून तहसिलदार घटनेपासून २ आठवड्याच्या आत अर्थसहाय्य देण्याची कारवाई करतील.

(तीन) मानव निर्मित आपत्तीग्रस्तांना सहाय्य करण्याची योजना

दहशतवादी कृत्ये व जातीय दंगलीमध्ये बाधित झालेल्या जिवित व मालमत्ता हानीबाबत विभागाच्या दिनांक २४-८-२००४ च्या स्थायी आदेशानुसार मदत दिली जाते. सदर स्थायी धोरणात अंशतः बदल करण्यात आला असून, सर्व दहशतवादी घटना व जातीय दंगली यामध्ये होणा-या मृत व्यक्तीच्या वारसांना प्रत्येकी १ लक्ष याऐवजी प्रत्येकी रु. ५ लक्ष एवढी आर्थिक मदत दिनांक १-१२-२००८ च्या शासन निर्णयान्वये अनुज्ञेय करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे दहशतवाद, दंगल, बॉम्बस्फोट इत्यादी मानव निर्मित आपत्तीमध्ये झालेल्या मालमत्ता नुकसानीबाबत यापूर्वीचे निकष व दर शासन निर्णय दि. ५-१-२०१६ अन्वये पुढीलप्रमाणे सुधारित करण्यात आले आहेत. सदर निकष व दर नक्षलवादी कारवाईमुळे झालेल्या मालमत्ता नुकसानीबाबत देखील लागू करण्यात आले आहे.

दहशतवाद, दंगल, बॉम्बस्फोट व नक्षलवादी कारवाई इत्यादी मानव निर्मित आपत्तीमध्ये झालेल्या मालमत्ता नुकसानीबाबत खालीलप्रमाणे मदत देण्यात येते.

अ.क्र. (१)	बाब (२)	अनुज्ञेय मदत (३)
१	झोपडी पुनर्बांधणी	रु. १५००० पर्यंत
२	घरांची दुरुस्ती	(१) पक्की व कच्ची घरे रु. ३५००० पर्यंत (पूर्ण नुकसान झालेल्या मोठ्या घरांसाठी)
३	स्टॉल्स व दुकाने	रु. २०००० पर्यंत
४	टपऱ्या	रु. १०००० पर्यंत
५	हातगाड्या	रु. १०००० पर्यंत
६	पूर्ण जळालेली किंवा संपूर्ण निकामी टॅक्सी सायकल	रु. ५०००० पर्यंत
७	सायकल	रु. २००० पर्यंत
८	मोटार सायकल यंत्रचलित दुचाकी/वाहने	रु. १०००० पर्यंत
९	चारचाकी यंत्रचलित वाहने व इतर विशिष्ट वाहने, उदा. जेसीबी, सेलर इत्यादी.	रु. ५०००० पर्यंत
१०	अंशतः जळालेली/नुकसान झालेली चार चाकी वाहने व इतर विशिष्ट वाहने, उदा. जेसीबी, सेलर इत्यादी.	रु. १०००० पर्यंत
११	अंशतः जळालेली / नुकसान झालेली रिक्शा.	रु. ५००० पर्यंत

तक्ता-१

Table-1

तक्ता-एक
TABLE– I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :
(II) Financial requirements :

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

वर्गीकरण Classification			प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारलेले अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2022-2023	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)			(2)	(3)	(4)	(5)
(अ) कार्यवार आणि उद्दिष्टवार वर्गीकरण– *A—Activity and objectwise Classification*		भारीत Charged	. .	4	4	4
(अ) नैसर्गिक आपत्तीग्रस्तांना दिलेली मदत (a) Relief to sufferers of natural calamities. (2245)	स्थूल/निव्वळ Gross/Net	दत्तमत Voted	80858772	67974575	79483115	75377782
(१) अवर्षण (1) Drought		भारीत Charged	. .	2	2	2
		दत्तमत Voted	102891	42712082	1351239	42712082
(२) पूर, चक्रीवादळे इ. (2) Floods, Cyclones *etc.*		भारीत Charged	. .	2	2	2
		दत्तमत Voted	69715734	16774907	74116621	16774907
(ब) समाजकल्याण— अपघातग्रस्तांना आर्थिक मदत— (b) Social Welfare		भारीत Charged	. .	. .	. .	. .
Financial Assistance to persons who met with accident. (22350311)		दत्तमत Voted	2812	4000	2800	4000

(क) इतर कार्यक्रम—					
(c) Other Programmes					
(१) दंगलग्रस्त भागातील झळ पोहचलेल्या व्यक्तींना सहाय्य	भारीत Charged	..	1	1	1
(1) Relief to sufferers in riot affected areas. (22352931) (2235 0347)	दत्तमत voted	1000	1584	1109	1500
(२) व्ही. एच. एफ. वायरलेस सेट खरेदी व देखभाल (२२३५ १८२६)	भारीत Charged	..	..	..	..
(2) Wireless sets purchase and Maintenance.	दत्तमत voted	..	1	1	1
	भारीत Charged	..	1	1	1
एकूण—(क) स्थूल/निव्वळ— Total----(C) Gross/net—	दत्तमत Voted	1000	1585	1110	1501

(तीन) कार्यक्रमांचा कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण :

(III) Workload summary and Explanation of financial requirements :

नैसर्गिक आपत्तीमध्ये देण्यात आलेली मदत व घरासाठी देण्यात आलेली कर्जे याबद्दलची माहिती दर्शविणारा तक्ता.

The following table shows the relief granted and loans advanced for houses on occurrence of natural calamities.

तक्ता २

TABLE - II

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा District (2)	वर्ष Year (3)	घटलेल्या घटनांची संख्या No. of incidents occurred (4)	आर्थिक सहाय्य दिलेल्या घटनांची संख्या No. of incidents in which gratutious relief paid — घटनांची संख्या No. of incident (5)	व्यक्तींची संख्या No. of persons involved (6)	दिलेली रक्कम Amount paid (7)	कर्ज देण्यात आलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases in which loans granted — प्रकरणांची संख्या No. of cases (8)	दिलेले कर्ज Loans advanced (9)	सूट मंजूर करण्यात आलेल्या प्रकरणांची संख्या No. of cases in which Subsidy granted — प्रकरणांची संख्या No. of cases (10)	रक्कम Amount involved (11)
1	मुंबई Mumbai	2021-2022	3	3	77	308000.00	0	0	0	0
		2022-2023	4	0	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर जिल्हा M. S. D.	2021-2022	42	43	275	12451.02	0	0	0	0
		2022-2023	41	9	42	10192.90	0	0	0	0
3	ठाणे Thane	2021-2022	53247	53247	4910056.40	0	0	0	0	0
		2022-2023	938	938	89200.00	0	0	0	0	0
4	पालघर Palghar	2021-2022	11411	8181	8181	142368.00	0	0	0	0
		2022-2023	12552	8999	8999	156605	0	0	0	0
5	रायगड Raigad	2021-2022	8137	8032	8032	118610.361	0	0	0	0
		2022-2023	756	93	93	523725	0	0	0	0

6	रत्नागिरी Ratnagiri	2021-2022	10	9	41228	695512.427	0	0	0	0
		2022-2023	12	7	845	5802.784	0	0	0	0
7	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	2021-2022	46234	46234	46234	481404.00	0	0	0	0
		2022-2023	3	3	3	1200	0	0	0	0
8	नाशिक Nashik	2021-2022	2949	2949	1182	97562.78	0	0	0	0
		2022-2023	1819	1819	1769	22938.25	0	0	0	
9	धुळे Dhule	2021-2022	619	20	20	300	0	0	0	0
		2022-2023	700	700	700	4000	0	0	0	0
10	नंदुरबार Nandurbar	2021-2022	1	1	1	400	0	0	0	0
		2022-2023	12	12	12	48	0	0	0	0
11	जळगाव Jalgaon	2021-2022	30	30	30	108.13	0	0	0	0
		2022-2023	13	13	44	0	0	0	0	0
12	अहमदनगर Ahmednagar	2021-2022	1938	250	2735	44884.9	0	0	0	0
		2022-2023	135	296	235	207	0	0	0	0
13	पुणे Pune	2021-2022	22	22	77	8000000	0	0	0	0
		2022-2023	90	90	70	209671	0	0	0	0
14	सोलापूर Solapur	2021-2022	129	129	29674	75000.00	0	0	0	0
		2022-2023	148	148	141930	1563053	0	0	0	0

तक्ता २– चालू

TABLE - II–*Contd.*

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	सातारा									
15	Satara	2021-2022	139	139	60328	327412.790	0	0	0	0
		2022-2023	133	133	35284	243747.983	0	0	0	0
	सांगली									
16	Sangli	2021-2022	11	11	247714	17909.120	0	0	0	0
		2022-2023	9	9	48396	4764.560	0	0	0	0
	कोल्हापूर									
17	Kolhapur	2021-2022	10	10	67703	399041.00	0	0	0	0
		2022-2023	8	8	12065	29437.900	0	0	0	0
	नागपूर									
18	Nagpur	2021-2022	1223	1023	1355	12496.58	0	0	0	0
		2022-2023	4939	1690	4584	19521.90	0	0	0	0
	वर्धा									
19	Wardha	2021-2022	672	648	17	48.28	0	0	0	0
		2022-2023	5702	20	20	56.34	0	0	0	0
	चंद्रपूर									
20	Chandrapur	2021-2022	2982	2982	6846	154020.00	0	0	0	0
		2022-2023	8391	8391	25173	0	0	0	0	0
	गडचिरोली									
21	Gadchiroli	2021-2022	1362	1362	2724	75343.00	0	0	0	0
		2022-2023	80869	80869	120000	752968.00	0	0	0	0
	भंडारा									
22	Bhandara	2021-2022	655	655	629	2400.00	0	0	0	0
		2022-2023	6617	6617	14	5600.00	0	0	0	0

	गोंदिया									
23	Gondia	2021-2022	8029	0	8029	31997.00	0	0	0	0
		2022-2023	176	0	176	3852.00	0	0	0	0
	अमरावती									
24	Amravati	2021-2022	17	17	17	6800	0	0	0	0
		2022-2023	33	33	33	13200	0	0	0	0
	अकोला									
25	Akola	2021-2022	13	13	13	6800	0	0	0	0
		2022-2023	313	313	313	6250	0	0	0	0
	यवतमाळ									
26	Yavatmal	2021-2022	402	402	399	61.65	0	0	0	0
		2022-2023	500	500	449	110.66	0	0	0	0
	बुलढाणा									
27	Buldhana	2021-2022	1778	622	622	5700	0	0	0	0
		2022-2023	868	285	285	7463	0	0	0	0
	वाशिम									
28	Washim	2021-2022	47	47	7	434	0	0	0	0
		2022-2023	151	21	21	5700	0	0	0	0
	औरंगाबाद									
29	Aurangabad	2021-2022	3885	0	1025	14605	0	0	0	0
		2022-2023	206	199	14	6535	0	0	0	0
	बीड									
30	Beed	2021-2022	24	24	24	9600	0	0	0	0
		2022-2023	17	14	14	5600	0	0	0	0
	नांदेड									
31	Nanded	2021-2022	49053	49053	147165	974984	0	0	0	0
		2022-2023	58864	58864	176599	1169981	0	0	0	0
	उस्मानाबाद									
32	Osmanabad	2021-2022	1652	1652	14	1638	0	0	0	0
		2022-2023	798	798	5	13804	0	0	0	0

तक्ता २—चालू (रुपये हजारात)

TABLE II—*Contd.* (Rs. in thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	परभणी									
33	Parbhani	2021-2022	36	36	36	220	0	0	0	0
		2022-2023	160	160	160	960	0	0	0	0
	हिंगोली									
34	Hingoli	2021-2022	18	18	18	7200	0	0	0	0
		2022-2023	8	8	8	3200	0	0	0	0
	जालना									
35	Jalna	2021-2022	2380	17	17	4852.900	0	0	0	0
		2022-2023	225	221	221	22571700	0	0	0	0
	लातूर									
36	Latur	2021-2022	249	249	249	14741	0	0	0	0
		2022-2023	93	93	93	7349	0	0	0	0

टंचाई

पावसाच्या अभावी अथवा अवेळी झालेला पाऊस, अतिवृष्टी वा इतर नैसर्गिक आपत्ती अथवा रोगकारक किडींच्या प्रादुर्भावामुळे होणारे पिकांचे नुकसान, यामुळे शेतीच्या हंगामावर विपरीत परिणाम होऊन टंचाईची स्थिती निर्माण होते. टंचाईची परिस्थिती वाढत जाते त्याचप्रमाणात शेतीवर अथवा इतरत्र रोजगाराची उपलब्धता कमी झाल्यामुळे शेतकरी व शेतमजुरांत असंतोष निर्माण होतो. पिण्याच्या पाण्याची टंचाई, चा-याची टंचाई, चा-याच्या व अन्नधान्याच्या वाढणा-या किंमती, लोकांचे स्थलांतर, धान्याच्या चो-यासारख्या गुन्ह्यात वाढ व मुलांच्या संगोपनाची आबाळ, इत्यादींमुळे लोकांतील अस्वस्थतेची जाणीव स्पष्ट होते. या परिस्थितीची त्वरित दखल घेणे आवश्यक असते. अशा वेळी जिल्हाधिकारी त्यांचे जिल्ह्यातील शेतीचे परिस्थितीवर सतत लक्ष ठेवून असतात. त्याचप्रमाणे कृषी विभागाचे व इतर अधिकारी याबाबत जिल्हाधिका-यांना वेळोवेळी अहवाल सादर करून विशेष परिस्थितीची जाणीव करून देतात व संभाव्य टंचाईग्रस्तांना मदतीची आवश्यकता आहे काय; याचाही अभिप्राय कळवितात. तशी परिस्थिती निर्माण झाल्यास, जिल्हाधिकारी, मुंबई टंचाई संहिता (मसुदा) च्या परिच्छेद ४२ अन्वये विभागीय आयुक्तांच्या मार्फत शासनास अहवाल सादर करतात. या अहवालाच्या आधारे शासन संबंधित भागात टंचाईची परिस्थिती असल्याचे घोषित करते. टंचाईची परिस्थिती घोषित करताना मुख्यत्वेकरून पुढील गोष्टींचा विचार केला जातो.—(१) पिकांची पैसेवारी (२) नित्याच्या कामावर रोजगाराची उपलब्धता (३) पिण्याचे पाणी व चा-याच्या उपलब्धतेचा अभाव, गुन्ह्याचे व भुरट्या चो-यांचे प्रमाणात वाढ (४) मुलांचे संगोपनाची आबाळ, इत्यादी.

टंचाईची परिस्थिती घोषित केल्यानंतर बाधित शेतक-यांना पुढील सवलती देण्यात येतात.—

(१) जमीन महसुलाची माफी (२) शेताशी निगडीत शासकीय कर्जाच्या वसुलीस स्थगिती (३) सहकारी बँकांकडून घेतलेल्या अल्प मुदतीच्या पीक कर्जाचे दीर्घ मुदतीच्या कर्जात रूपांतर.

टंचाईग्रस्त गावातील लोकांना मदत करण्याच्या दृष्टीने आवश्यक तेथे शासनाचे आदेश शिथिल करून पुढीलप्रमाणे उपाययोजना घेण्यात येतात.—

(१) रोजगार हमी योजनेअंतर्गत कामे काढणे (२) पिण्याच्या पाण्यासाठी उपाययोजना करणे (३) गुरांच्या चा-याकरिता उपाययोजना करणे, वन विभागाची कुरणे, जिल्हाधिकारी यांचे आदेशानुसार जनावरांच्या चा-यासाठी राखून ठेवली जातात. मनुष्याला खाण्यास अयोग्य असलेले धान्य जनावरांकरिता योग्य नाही असे जिल्हाधिका-यांकडून प्रमाणपत्र घेतल्याशिवाय विल्हेवाट लावता येत नाही. टंचाई परिस्थितीची तीव्रता लक्षात घेऊन मा. महसूल मंत्री, मा. मुख्यमंत्री व मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली टंचाईसंबंधी उद्‌भवणा-या प्रश्नावर विविध विभागामध्ये समन्वय साधण्यासाठी, चर्चा करण्यासाठी व निर्णय घेण्यासाठी समित्या स्थापन करण्यात येतात.

राज्यातील टंचाई परिस्थिती

राज्यात खरीप पिकांची अंतिम पैसेवारी दिनांक १५ जानेवारीपूर्वी आणि रब्बी पिकांची अंतिम पैसेवारी दिनांक १५ मार्चपूर्वी निश्चित करण्यात येते. जिल्हाधिका-यांनी अंतिम पीक पैसेवारी जाहीर केल्यानंतर ज्या ठिकाणी पैसेवारी ५० पैसेपेक्षा कमी असेल तेथे टंचाई परिस्थिती शासन जाहीर करते. टंचाई परिस्थिती जाहीर झालेल्या गावातील बाधित लोकांना शासनाच्या स्थायी आदेशाप्रमाणे खालील सवलती देण्यात येतात :—

(१) जमीन महसुलांची माफी.

(२) शासकीय कर्जाच्या वसुलीस स्थगिती.

(३) सहकारी बँकांकडून घेतलेल्या अल्पमुदतीच्या कर्जाचे दीर्घ मुदतीच्या कर्जात रूपांतर.

(४) टंचाईग्रस्त भागात विद्यार्थ्यांची परीक्षा-फी माफ करण्यात येते.

(५) विद्युत बिलात ३३.३३% सूट देण्यात येते.

(६) आवश्यक तेथे शासनाचे नेहमीचे आदेश शिथिल केले जातात.

(७) पाणीपुरवठ्यासाठी टँकरचा वापर या सवलती देण्यात येतात.

राज्यातील शेतक-यांच्या आत्महत्या रोखण्यासाठी राज्य शासनाने व मा. पंतप्रधान महोदयांनी विदर्भ विभागातील सहा जिल्ह्यांसाठी विशेष पॅकेज जाहीर केले आहे. त्यानुसार शेतकरी आत्महत्या प्रकरणी वारसदारांना मदत देण्यासाठी "२२३५-सामाजिक सुरक्षा व कल्याण" या लेखाशीर्षाखाली नवीन उपलेखाशीर्ष उघडण्यात आले असून त्याखाली आवश्यक तरतूद करण्यात आली आहे. तसेच, या पॅकेजच्या अंमलबजावणीचा आढावा वेळोवेळी राज्य शासनाकडून घेण्यात येत आहे. महसूल व वन विभाग या प्रकरणी फक्त समन्वयाचे काम करतो.

पूरग्रस्त किंवा पुराची भिती असलेली गावे व त्यातील गावक-यांच्या पुनर्वसनासाठी केलेल्या कार्याचा तपशील दर्शविणारा तक्ता :—

The Following table gives information regarding the villages affected or threatened by floods and the action taken for resettlement villagers in these villages :---

तक्ता–३

TABLE —III

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	स्थलांतरित करण्यायोग्य गावांची संख्या No. of villages where shifting is necessary	मार्च, २०२२ पर्यंत भूखंड दिलेल्या गावांची संख्या No. of villages where plots allotted upto March, 2022	मार्च, २०२२ पर्यंत दिलेल्या भूखंडांची संख्या No. of plots allotted upto March, 2022	प्रत्यक्षात स्थलांतरित झालेल्या गावांची संख्या No. of villages actually shifted	भूखंड दिलेला परंतु स्थलांतर न झालेल्या गावांची संख्या No. of villages in which plots are allotted but villages not shifted	मार्च, २०२२ पर्यंत भूखंडांचे वाटप न झालेल्या गावांची संख्या No. of villages where plots are yet to be allotted as on March, 2022
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	रत्नागिरी Ratnagiri . .	1	1	24	24	0	32
2	रायगड Raigad . .	73	4	381	4	1	12
3	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	28	0	0	0	0	0
4	ठाणे Thane . .	0	0	0	0	0	0
5	पालघर Palghar . .	0	0	0	0	0	0
6	पुणे Pune . .	3	0	0	0	0	0
7	सांगली Sangli . .	3	1	236	1	0	0
8	सातारा Satara . .	13	11	2663	10	1	2
9	कोल्हापूर Kolhapur . .	2	0	0	0	0	0
10	सोलापूर Solapur	1	1	338	1	0	0
11	अमरावती Amravati . .	43	38	3090	38	4	8
12	अकोला Akola . .	0	0	0	0	0	0
13	यवतमाळ Yavatmal . .	0	0	0	0	0	0
14	बुलढाणा . . Buldana . .	38	11	1910	2	9	19
15	वाशिम Washim . .	0	0	0	0	0	0
16	नागपूर Nagpur . .	0	0	0	0	0	0
17	वर्धा Wardha . .	17	0	0	5	2	0
18	चंद्रपूर Chandrapur. .	0	0	0	0	0	0
19	गडचिरोली Gadchiroli. .	0	0	0	0	0	0

तक्ता ३—चालू

TABLE III—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
20	भंडारा Bhandara.	0	0	0	0	0	0
21	गोंदिया Gondia	0	0	0	0	0	0
22	औरंगाबाद Aurangabad	30	0	0	0	0	30
23	बीड Beed	0	0	0	0	0	0
24	नांदेड Nanded	0	0	0	0	0	0
25	उस्मानाबाद Osmanabad	0	0	0	0	0	0
26	परभणी Parbhani	4	4	1256	1146	0	110
27	हिंगोली Hingoli	0	0	0	0	0	0
28	जालना Jalna	42	0	0	0	0	42
29	लातूर Latur	0	0	0	0	0	0
30	नाशिक Nashik	87	0	0	0	0	0
31	धुळे Dhule	29	9	1338	5	4	20
32	नंदूरबार Nandurbar	0	0	0	0	0	0
33	जळगांव Jalgaon	0	0	0	0	0	0
34	अहमदनगर Ahmednagar . .	0	0	0	0	0	0

तक्ता–४
TABLE—IV

खालील तक्त्यात राज्यातील टंचाई परिस्थितीची माहिती दिली आहे—
The following table gives information regarding the extent of Scarcity situation of the State.—

(क्षेत्र हेक्टरमध्ये)
(Area in Hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	पीडित तालुक्यांची संख्या Number of Talukas affected	टंचाईग्रस्त गावांची संख्या Number of Villages affected by Scarcity condition	टंचाईग्रस्त गावातील एकूण लागवडीलायक क्षेत्र Total cultivable area in the affected village		प्रत्यक्ष लागवड केलेले क्षेत्र Actual area sown		पेरणी न झालेले शिल्लक क्षेत्र Area remaining unsown		कमी पावसामुळे/अतिवृष्टीमुळे पेरणी झालेल्या क्षेत्रापैकी हानी झालेले क्षेत्र Area sown but affected due to inadequate rainfall/excessive rainfall	एकूण हानी झालेले क्षेत्र Total affected area	
					खरीप Kharip	रब्बी Rabi	खरीप Kharip	रब्बी Rabi	खरीप Kharip	रब्बी Rabi		खरीप Kharip	रब्बी Rabi
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
	सिंधुदुर्ग												
1	Sindhudurg	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	9970.74	9959.74	11
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	64.16	9959.74	0
	पालघर												
2	Palghar	2021-2022 ..	8	150	35862.50	911.03	25580.93	617.44	0	0	939.68	939.68	0
		2022-2023 ..	4	86	1589.52	152	1671.20	125.4	0	0	280	280	0
	रायगड												
3	Raigad	2021-2022 ..	11	251	8996.69	272.46	8884.19	261.46	116.74	10.10	344.76	344.76	31.8
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	नाशिक												
4	Nasik	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	धुळे												
5	Dhule	2021-2022 ..	0	0	0	0	394348.00	10992.00	18099.00	0	59433.69	59433.69	0.00
		2022-2023 ..	0	0	0	0	412447	90122	0	0	0	0	0
	जळगाव												
6	Jalgaon	2021-2022 ..	15	505	288665	61050	279751	0	6615	0	223789	223789	0
		2022-2023 ..	432	224778	0	216008	0	8770	0	7430	7430	7430	0

	नंदुरबार												
7	Nandurbar	2021-2022	1	52	29841	29841	26472	0	3369	0	1823	1823	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	अहमदनगर												
8	Ahmednagar	2021-2022	6	163	144857	153601	127380	110391	14243	37227	514.35	514.35	0.00
		2022-2023	4	107	101694	108706	101593.90	4282	256	55310	7665	7665	0
	पुणे												
9	Pune	2021-2022	8	515	59230	51031	53030	46401	6200	4630	99431	50715	48716
		2022-2023	7	515	45762	40531	41663	35377	4298	5154	38420	19496	18924
	सातारा												
10	Satara	2021-2022	11	242	68755	39441	59194	33670	9561	5771	24057	24057	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	कोल्हापूर												
11	Kolhapur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	73923.88	73923.88	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	2738.34	2738.34	0
	सांगली												
12	Sangli	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	सोलापूर												
13	Solapur	2021-2022	0	0	0	0	355187	425638	0	0	70918.79	56982	13937
		2022-2023	0	0	0	0	1277070	1272913	716002	617142	67521	47884	19637
	अमरावती												
14	Amravati	2021-2022	14	1918	0	0	728388	169341	49419	51570	314869.89	314869.89	0
		2022-2023	14	1985	0	0	674396	0	7313	220911	308292.74	308292.74	0
	अकोला												
15	Akola	2021-2022	7	992	0	0	0	0	0	0	137381.83	137381.83	0
		2022-2023	7	992	0	0	0	0	0	0	191450.96	191450.96	0
	यवतमाळ												
16	Yavatmal	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता ४–चालू

TABLE IV—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
	बुलढाणा												
17	Buldhana	2021-2022 ..	0	0	0	0	602882.00	0	353845.18	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	734940.55	0	217826.63	0	0	0	0
	वाशिम												
18	Washim	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	नागपूर												
19	Nagpur	2021-2022 ..	1	188	48702	14891	48602	13368	0	0	23608	23531	6077
		2022-2023 ..	8	1186	314086	82247	303665	90819	0	0	272558	272558	0
	वर्धा												
20	Wardha	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	चंद्रपूर												
21	Chandrapur	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	गडचिरोली												
22	Gadchiroli	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	भंडारा												
23	Bhandara	2021-2022 ..	2	52	0	0	0	0	0	0	943.81	943.81	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	गोंदिया												
24	Gondia	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद												
25	Aurangabad	2021-2022 ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023 ..	0	0	0	0	712329.32	0	73554	0	493732.57	493732.57	0

	बीड												
24	Beed	2021-2022	11	0	0	0	0	0	0	0	656847	656847	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	579543	579543	0
	नांदेड												
25	Nanded	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	606328.89	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	546263	0	0
	उस्मानाबाद												
26	Osmanabad	2021-2022	8	0	0	0	0	0	0	0	312782.11	312693.5	88.66
		2022-2023	8	0	0	0	553496	0	0	0	388105.46	388105.46	0
	परभणी												
27	Parbhani	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली												
28	Hingoli	2021-2022	5	0	0	0	403678	0	0	0	295946	295946	0
		2022-2023	5	0	0	0	361053	0	0	0	222657	222657	0
	जालना												
29	Jalana	2021-2022	0	143	0	0	672663.19	0	0	0	516174.08	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	618263.05	0	0	0	401812.1	0	0
	लातूर												
30	Latur	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	10	0	0	0	627998	0	28728	0	323668.53	323668.53	0

खालील तक्ता दुष्काळी परिस्थितीमुळे आपद्ग्रस्तांना मदत देण्यासाठी केलेली उपाययोजना दाखवितो :—

The Following table indicates the measures taken for relief for discrossed by scarcity condition :---

तक्ता—

Table---

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year		टंचाईग्रस्त गावांची संख्या No. of Villages affected due to scarcity	पिण्याचे पाणी व चारा यासंबंधी टंचाईग्रस्त गावांची संख्या No. of villages facing scarcity of		टंचाईग्रस्त गावांना पिण्याचे पाण्याची टंचाई दूर करण्यासाठी केलेली उपाययोजना Measures taken up for relieving shortages of drinking water in affected villages			
					पिण्याचे पाणी Drinking water	चारा Fodder	खोदलेल्या कुपनलिकांची संख्या No. of borewells dug	पुनर्जिवित केलेल्या कुपनलिकांची संख्या No. of wells revitalised	गाळ काढलेल्या विहिरींची संख्या No. of wells desilted	सुरूंग लावून खोल केलेल्या विहिरींची संख्या No. of wells blasted and depened
(1)	(2)	(3)		(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	ठाणे	2021-22	..	141	141	0	0	0	0	0
1	Thane	2022-23	..	0	0	0	0	0	0	0
	पालघर	2021-22	..	150	150	0	300	0	20	22
2	Palghar	2022-23	..	140	140	0	265	0	25	28
	रायगड	2021-22	..	69	324	0	9	12	0	0
3	Raigad	2022-23	..	0	0	0	0	0	0	0
	सिंधुदुर्ग	2021-22	..	18	18	0	0	2	2	0
4	Sindhudurg	2022-23	..	0	0	0	0	0	2	0
	रत्नागिरी	2021-22	..	90	90	0	147	4	0	90
5	Ratnagiri	2022-23	..	55	55	0	0	0	0	55
	नाशिक	2021-22	..	0	0	0	0	0	0	0
6	Nashik	2022-23	..	91	0	91	0	0	0	0
	धुळे	2021-22	..	119	119	0	0	0	0	0
7	Dhule	2022-23	..	110	110	0	0	0	0	0
	नंदूरबार	2021-22	..	97	97	0	0	0	0	0
8	Nandurbar	2022-23	..	0	0	0	0	0	0	0
	जळगांव	2021-22	..	505	505	0	0	0	0	0
9	Jalgaon	2022-23	..	432	432	0	0	0	0	0
	अहमदनगर	2021-22	..	68	68	0	0	0	0	0
10	Ahmednagar	2022-23	..	253	253	0	0	0	0	0
	पुणे	2021-22	..	568	568	0	0	0	0	0
11	Pune	2022-23	..	454	454	0	0	0	0	0
	सोलापूर	2021-22	..	0	0	0	0	0	0	0
12	Solapur	2022-23	..	0	0	0	0	0	0	0
	सातारा	2021-22	..	350	350	0	49	0	5	0
13	Satara	2022-23	..	319	319	0	45	0	5	0
	सांगली	2021-22	..	87	87	0	1	0	0	0
14	Sangli	2022-23	..	0	0	0	0	0	0	0
	कोल्हापूर	2021-22	..	0	0	0	0	0	0	0
15	Kolhapur	2022-23	..	50	50	0	0	0	0	0
	नागपूर	2021-22	..	777	777	0	0	0	0	0
16	Nagpur	2022-23	..	1278	1278	0	251	0	64	0

५
5

पाणीपुरवठा केलेल्या गावांची संख्या / No. of Villages where water is supplied by		नळाने पाणीपुरविणेची योजना पूर्ण झालेल्या गावांची संख्या / No. of Villages where piped Water-Supply scheme Completed distributed		जमा केलेला व वाटप केलेला चारा (मेट्रीक टन मध्ये) / Fodder procured and distributed (in M. tonnes)	वाटलेली चारा तगाई / Fodder tagai up in scarcity		टंचाईग्रस्त भागात सुरू केलेल्या मदत कामांची संख्या / No. of relief works taken works area	सुरू केलेल्या कामांची मजूर सामावून घेण्याची क्षमता / Labour potential Labourers taken up	मजुरांची प्रत्यक्षात जास्तीत जास्त उपस्थितीची संख्या / Maximum actual attendance
टँकरद्वारा / Tankers	बैलगाडीने / Bullockcarts	कायम स्वरूपाची / Permt.	तात्पुरत्या स्वरूपाची / Temp. persons		व्यक्तींची संख्या / No. of (in thousands)	रक्कम (हजारात) / Amount			
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	0	0	0	0	0	0	0	0	0
324	0	0	7	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
90	0	13	2	0	0	0	0	0	0
55	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	2959021	21727
91	0	19	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0
66	0	0	0	0	0	0	0	0	0
55	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	0	0	4	0	0	0	0	0	0
22	0	0	4	0	0	0	0	0	0
52	0	0	2	0	0	0	3925	917267	435487
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	0	38	0	0	0	0	0	0	0
29	0	225	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता—५
Table—5

(1)	(2)	(3)		(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	वर्धा	2021-22	. .	821	0	0	182	129	0	0
17	Wardha	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
18	भंडारा	2021-22	. .	335	335	0	12	0	0	0
	Bhandara	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	गडचिरोली	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
19	Gadchiroli	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	चंद्रपूर	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
20	Chandrapur	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	गोंदिया	2021-22	. .	0	0	0	211	0	0	0
21	Gondia	2022-23	. .	0	0	0	195	0	0	0
	अमरावती	2021-22	. .	638	16	0	41	0	0	0
22	Amravati	2022-23	. .	504	23	0	103	0	0	0
	अकोला	2021-22	. .	60	60	0	28	0	0	0
23	Akola	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	यवतमाळ	2021-22	. .	0	589	0	0	0	0	0
24	Yavatmal	2022-23	. .	435	362	0	0	0	0	0
	बुलढाणा	2021-22	. .	687	687	0	158	0	0	0
25	Buldhana	2022-23	. .	768	768	0	163	0	0	0
26	वाशिम	2021-22	. .	91	91	0	0	0	0	0
	Washim	2022-23	. .	109	109	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
27	Aurangabad	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	बीड	2021-22	. .	887	264	0	51	197	0	0
28	Beed	2022-23	. .	148	176	0	0	172	0	0
	नांदेड	2021-22	. .	47	47	0	0	0	0	0
29	Nanded	2022-23	. .	32	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
30	Osmanabad	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	परभणी	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
31	Parbhani	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	हिंगोली	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
32	Hingoli	2022-23	. .	225	225	0	0	0	0	76
	जालना	2021-22	. .	0	143	0	0	0	0	0
33	Jalna	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0
	लातूर	2021-22	. .	0	0	0	0	0	0	0
34	Latur	2022-23	. .	0	0	0	0	0	0	0

—चालू
—Contd.

(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)
4	0	129	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	34	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	0	47	16	0	0	0	0	0	0
23	0	33	6	0	0	0	0	0	0
0	0	5	5	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
46	0	24	14	0	0	0	0	0	0
29	0	28	4	0	0	0	0	0	0
2	0	7	18	0	0	0	0	0	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	0	36	11	0	0	0	0	0	0
32	0	18	11	0	0	0	0	0	0
6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	0	5	12	0	0	0	0	0	0
6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	38	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	0	0	0	0	0	0	0	0	0
43	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	14	42	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

४. जिल्हाधिकारी, मुंबई

प्रास्ताविक.—दिनांक २९ जुलै १९८१ पासून मुंबई शहराला जिल्ह्याचा दर्जा देण्यात आला, तेव्हा प्रस्तुत कार्यक्रमांत मुंबई शहर जिल्ह्यापुरते विशेष बाबी लागू आहेत अशांचा निर्देश खाली केला आहे व जमीन महसुलांची वसुली, करमणूक कर वसुली, इत्यादींची माहिती इतर जिल्ह्याच्या कार्यक्रमांत म्हणजेच "जिल्हाधिकारी" या कार्यक्रम क्रमांक-२ मध्ये समावेश करण्यात आली आहे.

मुंबई जिल्ह्याची दक्षिणेकडील कक्षा शीव सेतुमार्ग (कॉजवे) आणि माहिमची खाडी येथपर्यंत आहे. पूर्व, पश्चिम व उत्तरेकडील कक्षा दाखविलेल्या नाहीत; परंतु त्या भरतीच्या खुणेपर्यंत मर्यादित आहेत.

एप्रिल १९७४ पासून जिल्हाधिकारी, हे जिल्हादंडाधिकारी आहेत. कायदा व सुव्यवस्था संबंधीची अंमलबजावणी पोलीस आयुक्तांच्या कक्षात असली तरी काही विधिविषयक कामे त्यांचेकडून पाहिली जातात.

जिल्हाधिकारी, त्यांच्या अखत्यारीत जिल्हा निबंधक या नात्याने उप-निबंधक, मुंबई यांचे कार्यावर देखरेख करतात. ते मुद्रांक कायद्याखाली प्रमुख महसूल नियंत्रक अधिकारी आहेत. त्यांचेकडे असलेल्या विविध प्रकारच्या कामकाजाचे खालीलप्रमाणे थोडक्यात वर्गीकरण करता येईल.

(१) महसूल कार्यविषयक (अ) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६, अन्वये प्रमुख महसूल जिल्हा प्राधिकारी.

(ब) शासकीय जमीन व तिचे महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९९६, जमिनी निकालात काढणे व भूमि अभिलेख तपासणे.

तक्ता–एक

TABLE—I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता : (रुपये हजारात)

Financial Requirements : (Rs. in thousands)

वर्गीकरण Classification		प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारलेले अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2022-2023	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(अ) कार्यवार आणि उद्दिष्टवार वर्गीकरण–(२०२९ ०७५२)					
(A) Activitywise and objectwise Classification—					
जिल्हाधिकारी, मुंबई शहर Collector, Bombay City					
(१) मुंबई शहर भूमापन आणि भूमि अभिलेख (1) Bombay City Survey and Land Records.					
वेतन Salary	दत्तमत Voted	21529	41011	32000	42000
वेतनेत्तर Non-Salary items	दत्तमत Voted	848	1113	949	1532
. .					
एकूण (१) Total (1)	दत्तमत Voted	22377	42124	32949	43532
(२) शासकीय जमिनीच्या भूखंडाचे संरक्षण करण्यासाठी कुंपणे घालणे व सुरक्षा रक्षकाची नियुक्ती करणे (२०२९ ०७७२) (2) Expenditure on account of fencing and appointment of security Guards for protection of Govt. plots.					
मजूरी Wages	दत्तमत Voted	. .	1	. .	1
एकूण (२) Total (2)	दत्तमत Voted	. .	1	. .	1

(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(३) जुगार कर—(२०४५ ०१६२)					
(3) Betting Tax					
वेतन	दत्तमत				
Salary	Voted	425	2544	1250	2500
वेतनेत्तर बाबी	दत्तमत				
Non-Salary items	Voted	102	155	150	190
एकूण (३)	दत्तमत				
Total (3)	Voted	527	2699	1400	2690
एकूण (अ) स्थूल/निव्वळ	दत्तमत				
Total (A) Gross/Net	Voted	22904	44824	34349	46223

वित्तीय व्यवस्थेची साधने–सी-१-२०२९/२०४५

Sources of Finance—C-1,2029/2045

(तीन) कार्यक्रमाचा कार्यभार

बॅक-बे पुनःप्रापण महसुलाची वसुली

ग्राऊंड रेंट शिवाय बॅक-बे च्या परिसरात असलेल्या प्लॉटस्‌वर भाडेपट्टाही वसूल केला जातो. रेंट रोलमध्ये सुमारे २९६ नोंदी असून त्यांच्यावर तिमाही सारा वसूल केला जातो. खालील तक्त्यात प्रकरणांची संख्या/जमीन महसूल/भाडेपट्टा वसुली यांची माहिती दर्शविली आहे.

तक्ता - २

TABLE- 2

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

अनुक्रमांक Sr. No. (1)	प्रकरणाचा प्रकार Nature of Cases (2)	वर्ष Year (3)	२०२१-२०२२ प्रारंभीची शिल्लक Opening Balance प्रकरणे Cases (4)	रक्कम Amount (5)	आवक Receipts प्रकरणे Cases (6)	रक्कम Amount (7)	एकूण Total प्रकरणे Cases (8)	रक्कम Amount (9)	निकालात काढलेली Disposal प्रकरणे Cases (10)	रक्कम Amount (11)
१.	बॅक-बे रेक्लेमेशन . .									
1.	Back-Bay Reclamation	2021-2022	210	251	170	220	380	471	270	370
		2022-2023	110	101	155	190	265	291	130	177

शहर भूमि अभिलेख

शहर भूमि अभिलेख, मुंबई शहराच्या जमीन महसुलाच्या सर्व प्रकरणी जिल्हाधिकारी, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या प्रकरण १४ अन्वये मुख्य नियंत्रण प्राधिकारी आहेत. पूर्वी मुंबई शहराला, मुंबई शहर जमीन महसूल अधिनियम, १८७६ व मुंबई शहर भूमापन अधिनियम, १९१५ लागू होते. त्यातील तरतुदी महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ मध्ये समाविष्ट करून वरील दोन अधिनियम रद्द करण्यात आले आहेत.

जिल्हाधिकारी, मुंबई यांना प्रशासकीय जमीन विषयाबाबतीत मदत करण्यासाठी शासकीय आदेश, वित्त विभाग, क्रमांक ५४४, दिनांक ४ सप्टेंबर, १९१९ अन्वये अधीक्षक, मुंबई शहर जमीन भू-मापन व भू-अभिलेख, हे पद निर्माण करण्यात आले आहे. जिल्हाधिकारी, मुंबई, यांनी कार्यकारी आदेश दिनांक २६ सप्टेंबर, १९१९ अन्वये, मुंबई शहर जमीन महसूल अधिनिमय, १८७६ मधील भाग ५ व ८ मधील अधिकार अधीक्षकांवर सोपवलेले हे सक्तीचे प्रत्यायोजन व्यावृत्ती खंडाखाली केले. मात्र या संबंधीची अपीले चालविण्याचा अधिकार जिल्हाधिकारी, मुंबई यांचेकडे ठेवण्यात आला. ही तरतूद नवीन लागू केलेल्या अधिनियमामध्ये कायम ठेवण्यात आली आहे.

अधीक्षक, मुंबई शहर भू-मापन, भू-अभिलेख यांच्या कार्याचे मुख्यतः तीन भागात वर्गीकरण करता येईल :—

(१) शासकीय जमिनीची देखभाल व विल्हेवाट;

(२) संपूर्ण मुंबई शहर भूमि-अभिलेख ठेवणे आणि

(३) संकीर्ण प्रकाराची कामे.

पहिल्या भागात शासकीय जमिनी मालकी तत्वाने किंवा अल्प/दिर्घ मुदतीच्या तत्वावर मंजुरी करणे यांचा समावेश होतो. असे असले तरी सर्वसाधारणतः मैदानी व भरणी घातलेले भूखंड सोडले तर खुले भूखंड नाहीत. अशा परिस्थितीत भू-मापन शाखा पूर्वी ज्या धारकांना मंजुरी दिली आहे ते शर्तीचे पालन करतात किंवा नाही हे पाहणे नेहमीच्या प्रकरणी ज्या जमिनीचा भाडेपट्टी कालावधी संपला आहे अशा प्रकरणी मूल्य निर्धारण यांचे पुनर्निरीक्षण करणे, इत्यादी कामे पाहते. अतिक्रमण होऊ नये म्हणून समुद्र किना-या लगतची रिकामी जमीन तसेच नवीन भर घातलेली जमीन यावरही शाखा लक्ष ठेवते.

दुसरा मुख्य भागांचा संबंध सीमा चिन्हे तयार करणे व ठेवणे, भूखंडाचा आढावा घेणे, फेरफार, भू-मापन तक्ते व आरेख शिवाय संपादन करणे व पीछेहाटीची प्रकरणे, इत्यादी यांचेशी असतो. शिवाय, भूमापन शाखा निरनिराळ्या कारणासाठी पतदारी प्रमाणपत्रे मंजूर करणे, भूमि-अभिलेखाची तपासणीसाठी परवानगी देणे, प्रमाणित नकाशाप्रमाणे उतारे आणि विविध भूमि अभिलेख पुरविणे, जमिनीचे भाडे न दिल्यामुळे तसेच भाडेपट्ट्याच्या शर्तीचे पालन न केल्यामुळे निर्माण झालेली न्यायालयीन प्रकरणे हाताळणे इत्यादी संकीर्ण कामे करते.

शासनाने विविध अर्जदारांना बॅक-बे पुनःप्रापण जमिनीचे वाटप केले. बॅक-बे पुनःप्रापण व इतर जमीनी प्रकरणी केलेल्या कामाची माहिती खालील तक्त्यात देण्यात आली आहे.

A number of plots from Back-Bay Reclamation were allotted by Government to various applicants. The following table gives an outline of work done in respect of Back-Bay reclamation and other lands.

तक्ता - ३
TABLE - 3

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

अनु-क्रमांक Serial No.	जमिनीचा प्रकार Nature of land	वर्ष Year	वर्षाच्या प्रारंभी प्रलंबित असलेले अर्ज No. of applications pending at the beginning of the year	वर्षाच्या काला-वधीत मिळालेले अर्ज No. of applications received during the year	एकूण Total	निकाली काढलेले अर्ज No. of applications disposed of — अर्ज Applications	निकाली काढलेले अर्ज No. of applications disposed of — क्षेत्र (चौ. मि.) Area (in Sq. meters)	वार्षिक भाडे पट्ट्याचे भाडे (स्तंभ ८ चे संदर्भात) Annual lease rent (with reference to Col. No. 8)	शिल्लक Balance — अर्ज Applications	शिल्लक Balance — क्षेत्र (चौ. मिटर-मध्ये) Area (in Sq. meters)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	बॅक-बे रेक्लेमेशन Back-bay Reclamation	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
2	इतर जमिनी Other Lands	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण Total	2021-2022	0	0	0	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0	0	0	0

प्रत्येक वाटपधारकांस शासनाने विहित केलेल्या वाटप आदेशातील शर्ती व अटी पाळाव्या लागतात. वाटप धारकांकडून अटी व शर्तीचा भंग होत नाही, हे पाहण्याच्या दृष्टीने सतत लक्ष ठेवणे जरूर आहे. या प्रकरणी केलेल्या कामाची माहिती खालील तक्त्यात दिली आहे.—

Every allottee has to observe terms and conditions prescribed in the allotment order of Government. In order to ensure that the allottees do not commit breach of conditions, constant watch is required to be kept. The following table gives information in this respect.—

तक्ता - ४

TABLE - 4

अनुक्रमांक Serial No	जमिनीचा प्रकार Nature of land	वर्ष Year	पुनर्विलोकन करावयाच्या भूखंडाची संख्या No. of Plots required to be reviewed	पुनर्विलोकन केलेल्या भूखंडाची संख्या No. of Plots reviewed	शर्तीचा भंग केलेल्या भूखंडाची संख्या No. of Plots in which breach of conditions detected	आकारलेला दंड Penalty Imposed	
						भूखंडाची संख्या No. of plots	रक्कम रुपये Amount (in Rs.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बॅक-बे-रिक्लेमेशन (मुंबई शहर) Back-Bay Reclamation	2021-2022	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0
2	पालघर Palghar	2021-2022	592	0	0	0	0
		2022-2023	592	0	0	0	0
3	रत्नागिरी Ratnagiri	2021-2022	0	0	0	0	0
		2022-2023	0	0	0	0	0
4	इतर जमिनी Other Lands	2021-2022	489	489	22	1	25.00
		2022-2023	506	506	30	5	50.00
	एकूण Total	2021-2022	1081	489	22	1	25.00
		2022-2023	1098	506	30	5	50.00

काही वेळा शासकीय जमिनी किंवा भूखंड खाजगी व्यक्तींना/संस्थांना प्रदर्शन भरविणे, लग्न समारंभ इत्यादी तात्पुरत्या कारणासाठी देण्यात येतात. अशा तात्पुरत्या वापरासाठी फी आकारण्यात येते. काही वेळा अल्पावधीसाठी भाडेपट्ट्यानेही जमीन देण्यात येते. खालील तक्ता अशा प्रकरणांची माहिती दर्शवितो.—

Sometimes Government land of the plots are allowed to be used for holding exhibition, marriage functions *etc*., to private persons/ institutions and a fee is levied such temporary use. Sometimes short term lease is also given. The following table gives information regarding such cases.—

तक्ता - ५

TABLE - 5

अनु-क्रमांक Serial No.	जमिनीचा प्रकार Nature of land	वर्ष Year	आलेल्या अर्जाची संख्या No. of applications received	परवानगी दिलेल्या अर्जाची संख्या No. of applications in which permission granted	वसूल केलेली रक्कम (रुपये) Rent realised (Rs.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बॅक-बे-रिक्लेमेशन (मुंबई शहर) Back-bay Reclamation	2021-2022	0	0	0
		2022-2023	0	0	0
2	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban	2021-2022	0	0	0
		2022-2023	0	0	0
3	इतर जमिनी Other Lands	2021-2022	0	0	0
		2022-2023	0	0	0
	एकूण Total	2021-2022	0	0	0
		2022-2023	0	0	0

अधिकाराभिलेख शहर मापन नोंदवहीत नोंदतात. पक्षकाराने कळविल्यानंतर प्रत्येक प्रकार, अधिकार, हस्तांतरण हक्क इत्यादींची नोंद घेतली जाते. खालील तक्ता फेरफाराची माहिती दर्शवितो.—

Record-of-Rights is maintained in the form of City Survey Register. Every transfer of right, title *etc*., is noted and change are effected in the record on intimation from parties. The following table gives information regarding mutations.—

तक्ता -६

TABLE - 6

वर्ष Year	आलेल्या अर्जाची संख्या कालमर्यादेत कालमर्यादेनंतर Number of application received		फेरफार संख्या कालमर्यादेनंतर बसविलेला Number of mutation		उशिरा अर्ज पाठविल्याबद्दल दंड कालमर्यादेत वसूल केलेला Penalty for late sub-mission	
	Within	After	Within time limit	After time limit	Imposed time limit	Recovered time limit
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2022-2023	329	0	329	0	98700	98700
2023-2024	359	0	359	0	108000	108000

भूमापन शाखेस निर्मूलन केलेल्या भूधृतीबाबत सुधारित सारांचे आदेश भूलेखात नोंद करण्यासाठी आले आहेत. त्याविषयीची माहिती खालील तक्ता दर्शवितो.—

Orders in respect of revised assessments for the abolished tenures are received in the Survey Branch for being noted in the Land Records. The following table gives information in this respect.—

तक्ता - ७

TABLE - 7

वर्ष Year	वर्षाच्या सुरुवातीस शिल्लक असलेली संख्या Arrears at the begining of the year	मिळालेल्या आदेशांची संख्या No. of orders received	एकूण Total	नोंद घेतलेल्या आदेशांची संख्या Number of orders noted	शिल्लक Balance
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
2021-2022	0	35	35	35	0
2022-2023	0	42	42	42	0
2023-2024	0	49	49	49	0

खालील तक्ता भूमापन तक्त्याच्या प्रमाणित उता-याचे अर्ज भूकर, भूमापन नोंदवही आणि गिरगाव-चौपाटीच्या रेती उता-याची परवानगी इत्यादीबाबतची माहिती दर्शवितो.—

The following table indicates the work regarding applications for certified extracts of survey sheets, C. S. Register and Permission to extracts sand from Girgaon-*Chowpatty*.—

तक्ता - ८ अप्राप्त

TABLE - 8

अनु-क्रमांक Serial No.	कामाचा प्रकार Nature of work	वर्ष Year	आलेले अर्ज Applications received	निकाली काढलेले अर्ज Applications disposed of	मिळालेली रक्कम (रुपये) Charges realised (Rs.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	भूमापन शीट रचना यांचा प्रमाणित उतारा Certified extracts of survey sheet plans	2022-2023 . .	3208	3185	378000
		2023-2024 . .	3776	3740	575950
2	भूकर सर्व्हेच्या नोंदीचा प्रमाणित उतारा Certified extract from C.S. Register	2022-2023 . .	4470	4470	335250
		2023-2024 . .	6162	6162	458860
	एकूण . .	2022-2023 . .	7678	7655	713250
	Total . .	2023-2024 . .	9938	9938	1034810

खाजगी पक्षकार जिल्हाधिका-यांना त्यांचे मालकी हक्काबद्दल, ताबा, वाटे-हिस्से, इत्यादींसाठी त्यांचे जमिनीच्या मोजणीसाठी अर्ज करतात. हे काम कामाच्या स्वरुपात फी नक्की करून घेतले जाते. भूमापक हे काम कामाचे दिवस सोडून करतात व त्यासाठी ते मिळालेल्या फीतील हिश्यास पात्र ठरतात. खालील तक्ता आलेले अर्ज व मिळालेली फी दर्शवितो.—

Private parties apply to the Collector for getting their plots measured either on change of ownership, possession or partition, *etc.* As per Government orders this work is undertaken on payment of fees. The fees is calculated as per work involved. The Survey Staff carries out this work other than working days and they are entitled to claim part of the fees. The following table gives information in this respect.–

तक्ता - ९

TABLE - 9

(रक्कम रुपयांत)
(Amount in Rs.)

कामाचा प्रकार Nature of Work	वर्ष Year	आलेले अर्ज Application received	निकाली काढलेले अर्ज Application disposed of	मिळालेली रक्कम Charges realised to	सरकार जमा केलेली रक्कम Charges credited to Govt.	भूमापकांना दिलेली रक्कम Charges paid to Surveyors
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
जमिनीची मोजणी Measurement of Plots . .	2022-2023	186	184	9573000	9573000	0
	2023-2024	250	246	10926000	10926000	0

विक्री, भाडेपट्टी, पिछेहाट, नवे रस्ते, इमारती इत्यादी कारणाने झालेल्या फरकामुळे भूमापन तक्ते अद्ययावत करणे जरुर आहे. सर्व तक्ते दहा वर्षांत टप्प्या-टप्प्याने पुरे करावयाचे आहेत. खालील तक्ता त्याबाबतची माहिती दर्शवितो.—

The Survey sheets are to be brought up-to-date by incorporating changes due to sales, set-back, new roads, building, *etc.*, All the sheets are to be completed within 10 years by rotation. Following table gives information in this respect.–

तक्ता - १०

TABLE - 10

वर्ष Year	एकूण भूमापन तक्ते Total Number of Survey sheets	आढावा घेण्याचे एकूण तक्ते Number of sheets due for review	आढावा घेणे आवश्यक असलेले एकूण तक्ते Number of sheets required to be reviewed	प्रत्यक्षात आढावा घेतलेल्या तक्त्यांची संख्या Number of sheets actually reviewed	शिल्लक Balance
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
2020-2021	790	121	42	72	7
2021-2022	790	70	27	35	8
2022-2023	790	360	240	120	0
2023-2024	790	480	310	170	0

Note : *The work of Review of C.S. sheets are pending since 1980.

मुंबई

इनामे व विशेष निर्मूलन आणि

मुंबई शहरात नऊ प्रकारच्या भूधारणा पध्दती होत्या. खालील भू-धारक राज्य शासनाच्या दर प्रमाणित करण्याच्या हक्काचा फायदा मुंबई शहर (इनामे आणि विशेष अवधी) निर्मूलन अधिनियमानुसार वरील भूधृती निर्मूलन करून आणि त्या सर्वसाधारण जमीन महसुलाखाली १९ महसुली विभागात येते.अधिनियमातील तरतुदी नियमानुसार जिल्हाधिकारी यांना शासकीय मंजुरीनंतर महसुली विभागाच्या भागासाठी असेल. तातडीने आकारणीमुळे किंवा निर्मुलनामुळे होणा-या परिणामामुळे खालील दराने आकारणी करण्याचे सुचविण्यात आले आहे.—

(१) पहिल्या १० वर्षांला पूर्ण आकारणीच्या १० टक्के.

(२) पुढील १० वर्षांला पूर्ण आकारणीच्या २५ टक्के.

(३) पुढील १० वर्षांला पूर्ण आकारणीच्या ५० टक्के.

(४) पुढील १० वर्षांला पूर्ण आकारणीच्या ७५ टक्के.

(५) पुढील १० वर्षांला पूर्ण आकारणीच्या १०० टक्के.

वैयक्तिक जमिनीच्या पट्ट्याची आकारणी प्रमाणित दराच्या आकारणीलायक क्षेत्राच्या पटीत आहे.

भूधृती निर्मुलनापूर्वी वार्षिक आकारणी ४७,००० रुपये होती. निर्मूलन झाल्यानंतर पहिल्या १० वर्षांनी आकारणी २८,३२,००० रुपये कार्यासाठी होतो. अशा जमिनींना सूट देण्याची तरतूद अधिनियमात आहे.

मुंबई शहर (इनामे आणि विशेष अवधी) निर्मूलन अधिनियम आणि महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (सुधारित) अधिनियम, १९६९ अन्वये

The statement shows the information about the work done and proposed to be done under Bombay City (Inami and Special Tenure

तक्ता

Table

वर्ष Year	महसूल विभागांची संख्या Number of Revenue Divisions	शासनाकडून प्रमाणभूत ठरविण्यात आलेल्या महसूल विभागांची संख्या No. of Revenue Divisions in respect of which standard rate is sanctioned by Government	प्रमाणभूत दर ठरविण्यासाठी शासनाकडे शिफारस केलेल्या प्रलंबित महसूल विभागांची संख्या No. of Revenue Divisions in respect of which the proposals for sanctioning Std. rate are pending with Government	अधिनियमातील तरतुदीमुळे परिणाम झालेल्या मालमत्तेची संख्या No. of Properties affected by the provisions of Act	मालमत्तेचे क्षेत्र Area of the Properties	धर्मादाय संस्थांची मालमत्ता म्हणून अधि-नियमातील तरतुदीनुसार सूट मिळू शकणा-या मालमत्तेचे क्षेत्र Area of the Properties likely to be exempted from the provisions of Act being Public Trust Properties	अधिनियमाची पूर्ण अंमल-बजावणी झाल्यानंतर अंदाजे महसुलात होणारी वाढ The probable yearly increase in the revenue after full implementation of the Act	महसूल विभागात प्रमाणभूत दर शासनाचे वतीने ठरविण्यात आलेल्या मालमत्तेची संख्या No. of Proportion situated in Revenue Division of which Std. rate is sanctioned by Government
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
2022-2023	19	19	0	17084	170312140.45	1365190.76	50000000	23000
2023-2024	19	19	0	17384	170312140.45	1365190.76	50000000	23000

शहर

जमीन महसूल संहिता सुधारणा अधिनियम, १९६९ (अधिनियमाची अंमलबजावणी)

घेत आहेत. त्यात पेन्शन आणि टॅक्स, क्विट आणि ग्राऊंड, फोरास, सनदी आणि इनामी, इत्यादींचा समावेश होतो. आणण्यात येतील. इनामे आणि विशेष अवधीखाली ८० टक्के भूधृती जमीन आकारणी करण्यालायक मुंबई शहरात आहेत. ही जमीन मुंबई शहरात प्रत्येक चौ. मीटरला प्रमाणित दर निर्धारित करण्याचे अधिकार आहेत. प्रमाणित दर हा इमारत नसलेल्या जागेवर बाहेरील किंमतीच्या ५ टक्के येईल. अधिनियमात सार्वजनिक विश्वस्त, जे मुंबई सार्वजनिक विश्वस्तांच्या अधिनियमाखाली येतात आणि ज्यांचा उपयोग विश्वस्तांच्या आलेल्या कामाची आणि करावयाच्या / ठरविलेल्या कामाची माहिती खालील तक्त्यात दर्शविली आहे.—

Abolition Act) and Maharashtra Land Revenue Code (Amendment) Act, 1969.–

११ (क्षेत्र चौ. मीटरमध्ये)

11 (Area in sq. meters)

स्तंभ (८) मध्ये अंतर्भूत असलेल्या संपत्तीचे क्षेत्र The area of properties falling under column (8)	सूट देण्यास पात्र आणि सूट दिलेले क्षेत्र The area likely to be exempted and already exempted	आकारणी करण्या-लायक संपत्ती-वरील अंदाजे महसूल The Approximate revenue per year of the properties liable for assessment	स्तंभ (८) मधील संपत्तीधारकांपैकी प्रपत्र आणि त्याचे क्षेत्र सादर केलेले संपत्ती धारक No. of property holders out of column (8) who have submitted returns and its area	सूट मिळत असलेल्या संपत्तीची संख्या आणि त्याचे क्षेत्र No. of properties enjoying exemption and their area	आकारणी केलेली संपत्तीची संख्या आणि त्याचे क्षेत्र No. of properties assessed and their area	स्तंभ (१४) मधील एकूण वार्षिक आकारणी The total yearly assessment of properties in column (14)
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
35000000	1365190.76	50000000	17084	334/1365190.76	17084/170312140.45	0
35000000	1365190.76	50000000	17384	334/1365190.76	17084/170312140.45	0

कार्यक्रम क्रमांक ५

महसूल व वन विभाग

(एक) प्रास्ताविक :

राज्य शासनव्यवस्थेमध्ये कायदेमंडळ, कार्यकारी मंडळ व न्यायव्यवस्थेचा समावेश होतो. राज्य कायदेमंडळाचे प्रमुख कार्य राज्यात कल्याणकारी लोकशाही व्यवस्था निर्माण करण्यासाठी कायदे करणे हे आहे. राज्य कायदेमंडळाने केलेल्या कायद्याची अंमलबजावणी करणे हे कार्यकारी मंडळाचे प्रमुख कार्य आहे. कार्यकारी मंडळाला आपली कार्ये सुरळीतपणे पार पाडता यावीत, यादृष्टीने कार्यकारी मंडळाला सहाय्य व सल्ला देण्यासाठी कायमस्वरूपी प्रशासकीय यंत्रणा निर्माण करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्र राज्यासाठी " मंत्रालय " हे सर्वोच्च स्तरावरील प्रशासकीय यंत्रणा म्हणून कार्य करते. प्रशासकीय सोयीच्या दृष्टीने मंत्रालयाचे विविध विभागात विभाजन करण्यात आले असून " महसूल व वन विभाग " हा मंत्रालयाचा एक प्रशासकीय विभाग आहे. महाराष्ट्र शासनाच्या कार्य नियमावलीनुसार जे विषय या विभागाकडे सुपूर्द करण्यात आले आहेत त्या सर्व विषयांसंबंधीचे नियोजन, निर्देशन, नियंत्रण तसेच समन्वय याबाबतची जबाबदारी ह्या विभागावर आहे. या विभागाकडे सुपूर्द करण्यात आलेल्या विषयाचे संदर्भात, शासनाच्या धोरणानुसार क्षेत्रिय अधिका-यांकडून योग्यप्रकारे अंमलबजावणी होते किंवा नाही हे पहाण्याची जबाबदारीही या विभागाची आहे.

(दोन) हा विभाग मुख्यतः पुढील चार उप-विभागात विभागला आहे :—

(अ) महसूल,

(ब) वन,

(क) मदत व पुनर्वसन कार्ये,

(ड) आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग.

(अ) **महसूल उप-विभाग.–**या उप-विभागाचे काम एकूण ४५ कक्ष यामध्ये विभागले आहे. या कक्षामध्ये मुख्यतः जमीन महसूल, गौण खनिज वसुली, शासकीय जमिनीचे शैक्षणिक/औद्योगिक/वाणिज्यिक इ. प्रयोजनाकरिता वाटप, शासकीय जमिनीवरील अतिक्रमणे नियमित करणे, खातेपुस्तिका, कुळकायदा, कमाल शेत जमीन धारणा, भू-संपादन, भूमी अभिलेख, मुद्रांक शुल्क व नोंदणी, तसेच टंचाई व अन्य नैसर्गिक आपत्तीच्या अनुषंगाने मदत कार्ये क्षेत्रीय स्तरावरील महसूल, मुदांक शुल्क व नोंदणी व भूमी अभिलेख यांची आस्थापना आदि प्रमुख विषय हाताळले जातात.

(ब) **वन उप-विभाग.**— या उप-विभागात १८ कक्ष असून त्या कक्षांमध्ये मुख्यतः वन संशोधन, वन संरक्षण, वृक्षरोपण योजना, वनोत्पादन, निसर्ग संरक्षण, वन्य प्राण्यांचे संरक्षण, उपवने क्षेत्र वनीकरण, वन विभागाची क्षेत्रीय आस्थापना आदी विषय हाताळले जातात. तसेच कार्यक्रमांचे नियोजन, निर्देशन, नियंत्रण, समन्वय देखील वन उप-विभागाद्वारे केले जाते.

(क) **पुनर्वसन व मदतकार्ये उप-विभाग.**— या उप-विभागात एकूण ७ कक्ष आहेत. या कक्षामध्ये मुख्यतः पूर्वीच्या पश्चिम व पूर्व पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासितांचे पुनर्वसन, पुनर्वसन उत्पादन केंद्र, मुक्त वेठबिगारांचे पुनर्वसन, प्रकल्पामुळे विस्थापित झालेल्या व्यक्तींचे पुनर्वसन आदी विषय हाताळले जातात.

(ड) **आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग.**— या उप-विभागात एकूण ८ कक्ष असून त्यामध्ये मुख्यतः नैसर्गिक आपत्ती, चारा टंचाई, भूकंपग्रस्तांचे पुनर्वसन, जागतिक बँकेकडून अर्थसहाय्य मिळविणे आदी विषय हाताळले जातात.

अप्पर मुख्य सचिव (महसूल, मुद्रांक शुल्क व नोंदणी), प्रधान सचिव (वने), सचिव (मदत व पुनर्वसन), प्रधान सचिव तथा विशेष कार्य अधिकारी (अपिल्स) या व्यतिरिक्त विभागात राजपत्रित अधिकारी व अराजपत्रित कर्मचारी कार्यरत असून त्यासंबंधीचा अधिकारी/कर्मचारी वर्गविषयक गोषवारा विवरणपत्रात दर्शविल्यानुसार आहे. (तक्ता २).

तक्ता–एक

TABLE—I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता : (रुपये हजारात)

(II) Financial Requirements : (Rs. in thousands)

वर्गीकरण Classification		प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारलेले अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2022-2023	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(अ) कार्यवार आणि उद्दिष्टवार वर्गीकरण–(२०५२ ०२१२) *(A) Activitywise and objectwise Classification—*					
महसूल व वन विभाग (मंत्रालय) Revenue and Forest Department— (Proper Mantralaya)					
निर्देशन व प्रशासन– Direction and Administration—					
सचिव, महसूल व वन विभाग Secretary, Revenue and Forest Department					
वेतन Salaries . .	दत्तमत	343629	480000	420000	510000
वेतनेत्तर बाबी Non-Salary items	Voted	38796	24487	40432	38630
एकूण (अ)—निव्वळ Total (A)—Net	. .	382425	504487	460432	548630

तक्ता २

TABLE 2

कर्मचारीवर्ग विषयक गोषवारा

अनुक्रमांक	पदनाम	वेतनस्तर	सुधारित वेतन मॅट्रीक्स	No. of Posts 2019-2020	No. of Posts 2020-2021	Designation
(1)	(2)		(3)	(4)		(5)
	राजपत्रित					**Gazetted—**
१	अपर मुख्य सचिव		संवर्ग पद	2	2	Addl. Chief Secretary
२	प्रधान सचिव		संवर्ग पद	2	2	Principal Secy.
३	मुख्य वन संरक्षक (मंत्रालय)		संवर्ग पद	1	1	Chief Conservator of Forest
४	सहसचिव	S-27	118500-214100	4	4	Joint Secy.
५	वित्तीय सल्लागार व सहसचिव	S-29	131100-216600	1	1	Financial Adv. and Joint. Secy.
५-अ	संचालक (उपसचिव)	S-25	78800-209200	1	1	
६	उपसचिव	S-25	78800-209200	12	12	Deputy Secy.
७	विशेष कार्य अधिकारी	S-25	78800-209200	2	2	Officer on Special Duty
८	विशेष कार्य अधिकारी/अवर सचिव	S-23	67700-208700	2	2	Officer on Special Duty/ Under Secy.
९	अवर सचिव	S-23	67700-208700	19	19	Under Secy.
१०	अवर सचिव वित्त व लेखा	S-23	67700-208700	1	1	Under Secy.
११	वरिष्ठ स्वीय सहाय्यक	S-23	67700-208700	1	1	Senior P. A.
१२	सहाय्यक संचालक, नगर रचना	S-23	67700-208700	1	1	Asstt. Dir., Town Planning
१३	नगर रचनाकार	S-20	56100-177500	1	1	Town Planner
१४	सहाय्यक संचालक (लेखा)	S-20	56100-177500	3	3	Asst. Dir. Class I (Jr. Scale)
१५	कक्ष अधिकारी	S-17	47600-151100	62	62	Section Officer
१६	कायदा अधिकारी	S-17	47600-151100	1	1	Law Officer
१७	निवड श्रेणी लघुलेखक	S-16	44900-142400	4	4	Selection Grade Steno.
१८	लेखाधिकारी	S-15	41800-132300	1	1	Account Officer
			एकूण Total	121	121	
	अराजपत्रित (वर्ग-३)–					*Non-Gazetted (Class III)—*
१	सहाय्यक लेखाधिकारी	S-14	38600-122800	4	4	Head Acctts.
२	उपलेखापाल	S-13	35400-112400	1	1	Head Acctts.
३	लघुलेखक (उच्च-श्रेणी)	S-15	41800-132300	13	13	Steno (Higher Grade)
४	निम्न श्रेणी लघु लेखक	S-14	38600-122800	20	20	Steno (Lower Grade)

तक्ता २—चालू

TABLE 2—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)		(5)
५	सहाय्यक नगर रचनाकार	S-14 38600-122800	2	2	Asstt. Town Planner
६	सहाय्यक कक्ष अधिकारी	S-14 38600-122800	122	122	Asstt.
७	लघु टंकलेखक	S-8 25500-81100	23	23	Steno Typist.
८	लिपिक टंकलेखक	S-6 19900-63200	141	141	Typist-Clerk
९	लिपिक	S-6 19900-63200			Clerk
१०	रोखपाल	S-6 19900-63200	1	1	Cashier
११	वाहन चालक	S-6 19900-63200	14	14	Driver
		एकूण Total . .	341	341	
	अराजपत्रित (वर्ग-४)–				*Non-Gazetted (Class IV)—*
१	हवालदार	S-3 16600-52400 . .	1	1	Havaldar/Binder
२	नाईक	S-3 16600-52400	6	6	
३	झेरॉक्स मशिन चालक	S-3 16600-52400	2	2	
४	बांधणीकार	S-3 16600-52400	1	1	
५	शिपाई	S-1 15000-47600 . .	49	49	Peon
		एकूण Total . .	59	59	
		एकूण बेरीज . .	521	521	

कार्यक्रम क्रमांक ६

पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासितांचे पुनर्वसन

१९४७ मध्ये झालेल्या भारताच्या फाळणीनंतर पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या अनेक स्थलांतरितांचे पुनर्वसन पूर्वीच्या मुंबई राज्यातील निरनिराळ्या भागामध्ये करावे लागले. निर्वासितांच्या छावणी व्यवस्था ठेवण्याचे उद्देशाने अस्थायी पदे निर्माण केली होती. निर्वासितांचे छावणीत असलेल्या शासकीय इमारतीची विल्हेवाट करण्याचे राहिलेले काम तसेच याखालील नुकसान भरपाईसाठी ठेवलेली एकत्रित मालमत्ता शासनाने बांधलेल्या इमारती, संपादन केलेल्या व सोडून दिलेल्या मालमत्तेच्या व्यवस्थापनाचे काम भारत सरकारने १ ऑगस्ट, १९७१ पासून महाराष्ट्र शासनाकडे वर्ग केले आहे.

निर्वासित वसाहतीकडे शिल्लक जमिनी/मालमत्ता/महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ च्या तरतुदीनुसार विल्हेवाट लावल्या जाव्यात असा निर्णय शासनाने नगर विकास विभागाच्या परिपत्रक क्रमांक एचएस-१७७२-६४०६७७-आयसी, दिनांक २७ एप्रिल १९७३ अन्वये यापूर्वीच घेतला आहे. तसेच शासन निर्णय क्रमांक एस-११/१०८२/प्र. क्र. १८/र-९, दिनांक ९-३-१९८३ अन्वये पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासितांचे पुनर्वसन करण्यासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या वसाहतीमधील जमिनी/अतिक्रमणे नियमित करण्यासंदर्भात शासनाने निर्णय घेतला होता. तथापि, आता केंद्र शासनाने द डिसप्लेस्ड पर्सन्स क्लेम्स अँड अदर लॉज रिपिल ॲक्ट, २००५ पारित केला असून दिनांक ६ सप्टेंबर, २००५ च्या राजपत्रात त्याबाबतची अधिसूचना प्रसिध्द करण्यात आली आहे. त्यानुसार निर्वासित इसम (नुकसान भरपाई व पुनर्वसन) कायदा, १९५४ व पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या निर्वासित इसमासंबंधात असणारे इतर सर्व अधिनियम निरसित करण्यात आले आहेत. या प्रकरणी इंटरनॅशनल सिंधी पंचायत फेडरेशन व इतर यांनी मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथे दाखल केलेल्या जनहित याचिका क्र. ५२/२००६ मध्ये मा. उच्च न्यायालयाने असे आदेश दिले आहेत की, प्रलंबित प्रकरणे विस्थापित व्यक्तीचे पुनर्वसन (नुकसान भरपाई व पुनर्वसन) अधिनियम, १९५४ व संबंधित इतर अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार निकाली काढावीत. मा. उच्च न्यायालयाच्या उपरोक्त आदेशाविरुद्ध केंद्र शासनाने मा. सर्वोच्च न्यायालयात दाखल केलेले स्पेशल लिव्ह पिटीशन क्र. ६७०३/२००८ मधील I.A.4 मध्ये न्यायालयाने अंतरीम आदेश दिले होते. आता, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने सिव्हील अपील क्र. ६७०९-२००८ (विशेष अनुज्ञा), याचिका क्र. ६७०३/२००८ (विशेष अनुज्ञा), याचिका क्र. ६७०३/२००८, दिनांक २८-०४-२०१४ रोजी निकाली काढली आहे.

मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या दिनांक २८-०४-२०१४ च्या निर्णयानुसार General Clauses Act च्या कलम ६ मधील तरतूद “The Displaced Persons Claims and other Laws Repeal Act, 2005” ला लागू आहे. त्यामुळे संबंधित प्राधिकारी Displaced Persons (C & R) Act, 1954 निरसित झाल्याच्या दिनांकास सदर अधिनियमाखाली प्रलंबित असलेल्या प्रकरणी निर्णय घेऊ शकतात. तसेच सदर निर्णयाची अंमलबजावणी करू शकतात.

तक्ता १

TABLE– I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :
(II) Financial requirements :

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousand)

		प्रत्यक्ष खर्च, २०२१-२०२२ Actual Expenditure, 2021-2022	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023	सुधारलेले अंदाज, २०२२-२०२३ Revised Estimates, 2022-2023	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२३-२०२४ Budget Estimates, 2023-2024
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
(अ) कार्यवार वर्गीकरण— (२२३५०१४२) *A—Activity Classification* (22350151)					
(अ) भूतपूर्व पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या विस्थापित व्यक्ती (a) Displaced persons from former West Pakistan	भारित Charged	. .	10	10	10
	दत्तमत Voted	3674	5277	4219	5350
(ब) पुनर्वसन उत्पादन केन्द्रे (b) Rehabilitation Production Centres	दत्तमत Voted	3674	5277	4219	5350
(क) पाकिस्तानातून आलेल्या लोकांच्या मालमत्ता व निर्वासित वसाहतीत शासनाने बांधलेल्या मालमत्ता यांची व्यवस्था व विल्हेवाट. (c) Management and disposal of Evacuated properties and Government built Properties in displaced persons colonies.	दत्तमत Voted	. .	. .	. .	. .
एकूण-अ स्थूल/निव्वळ Total A—Gross/Net 10	भारित Charged	. .	10	10	10
	दत्तमत Voted	3674	5277	4219	5350

(ब)—उद्दिष्टवार वर्गीकरण—

(B) *Objectwise Classification*

(अ) पूर्व पाकिस्तानातील स्थानांतरीत झालेल्या व्यक्ती /
पूर्व पाकिस्तानातील स्थलांतरीत झालेल्या व्यक्ती

(a) Migrates from former East Pakistan (22350202)

(१) संचालन व प्रशासन—

(1) Direction and Administration—		. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries		1065	1749	1423	1925
वेतनेत्तर Non-Salaries	दत्तमत Voted	. .	. .	. .	. .
प्रवास खर्च Travel Expenses	दत्तमत Voted	. .	. .	. .	. .
कार्यालयीन खर्च Office Expenses	दत्तमत Voted	. .	5	1	5
भाडे, पट्टी व कर Rents, Rates and Taxes	दत्तमत Voted	. .	. .	. .	. .
एकूण—(अ) स्थूल/निव्वळ— Total----(A) Gross/Net—	भारीत Charged	. .	. .	. .	. .
	दत्तमत Voted	1065	1754	1424	1930

पश्चिम पाकिस्तानातून आलेल्या विस्थापितांचे पुनर्वसनासाठी बांधलेल्या शासकीय मालमत्तेच्या थकबाकी वसुलीबाबत.

विस्थापित लोकांचे निरनिराळ्या छावण्यांमध्ये पुनर्वसन करण्यात आले होते. मूलतः हे गाळे भाड्याने देण्यात आले होते, परंतु यानंतर शासनाच्या धोरणानुसार हे गाळे त्यांना विकत देण्यात आले. अशाप्रकारे गाळा धारण करणा-या लोकांचे दोन प्रकार आहेत—

(१) हक्कदार, (२) बिगर हक्कदार, हक्कदारांना त्यांनी हक्काचा प्रकार दर्शविल्यापर्यंतच्या मुदतीचे भाडे आकारण्यात आले होते व ज्या बिगर हक्कदारांनी गाळ्यांच्या किंमतीच्या १/५ इतकी रक्कम ३१ ऑक्टोबर १९५९ पूर्वी भरली, त्यांचेकडून ३१ ऑक्टोबर १९९५ पर्यंत भाडे आकारणे आवश्यक होते. याखेरीज शासनाने वीजपुरवठा, पाणीपुरवठा, आरोग्य सेवा इ. सुखसोयी त्यांना उपलब्ध केल्या होत्या. यासाठी त्यांनी सुखसोयी मोबदला म्हणून रक्कम देणे आवश्यक होते. शासनाने यासाठी प्रत्यक्ष केलेला खर्च विचारात घेऊन व "ना नफा ना तोटा" ह्या तत्वावर अशाप्रकारे मोबदला आकारणी करण्यात आली होती. सन २०२२-२०२३ या वर्षातील प्रत्यक्ष वसुलीची माहिती तक्यात दर्शविली आहे.—

तक्ता-२

TABLE-2

(रु. हजारात)
(Rs. in thousand)

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वर्ष Year	वर्षाच्या सुरुवातीस बाकी असलेली रक्कम Amount in arrears at the beginning of the year	वर्षात येणे झालेली रक्कम Amount accrued during the year	एकूण Total	वसूल केलेली रक्कम Recovery effected					वर्षाअखेर येणे बाकी Amount in arrears at the end of the year
						रोख Cash	वजावटीने Adjust-ment	सुट Remi-ssion	माफी Write-off	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	मुंबई उपनगर जिल्हा M.S.D.	मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	मुंबई शहर Mumbai City	मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	ठाणे (उल्हासनगर शहर भाग कोपरी छावणीसह) Thane (Ulhasnagar Township Includes Kopri Colony).	मुद्दल Principal	142.63	0	0	0	0	0	0	0	142.63
		व्याज Interest	6.41	0	0	0	0	0	0	0	6.41
3	नाशिक Nashik	मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	धुळे Dhule	मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता-२—चालू

TABLE-2—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
5	नंदुरबार Nandurbar										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	जळगाव Jalgaon										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	अहमदनगर Ahmednagar										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	पुणे Pune										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	सोलापूर Solapur										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	सातारा Satara										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	सांगली Sangli										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	कोल्हापूर Kolhapur										
		मुद्दल Principal	1000	0	1000	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	नागपूर Nagpur										
		मुद्दल Principal	2.60	0	2.60	0	0	0	0	0	2.60
		व्याज Interest	2.58	0	2.58	0	0	0	0	0	2.58

तक्ता-२—चालू

TABLE-2—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
14	वर्धा Wardha										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	चंद्रपूर Chandrapur										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	गडचिरोली Gadchiroli										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	भंडारा Bhandara										
		मुद्दल Principal	115.50	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	गोंदिया Gondia										
		मुद्दल Principal	115.50	0	115.50	0	0	0	0	0	115.50
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	अमरावती Amravati										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20	अकोला Akola										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	यवतमाळ Yavatmal										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	बुलढाणा Buldana										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	वाशिम Washim										
		मुद्दल Principal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		व्याज Interest	0	0	0	0	0	0	0	0	0

उल्हासनगर वसाहत (कोपरी कॉलनी, ठाणेसहित येथील सर्व्हे कामाची माहिती)

भूमापक पथकातील सर्व्हेअर्सना खाली नमूद केल्याप्रमाणे जागेचे नकाशे तयार करावे लागतात

१. शासकीय जमिनीवर अनधिकृत बांधकामे प्रकरणात . . . . २ नकला

२. शासनाने बांधलेल्या खोल्यांना (बॅरेक्स) ज्यामध्ये सनदा देण्यात येतात अशी प्रकरणे . . . . . . २ नकला

३. शासनाने बांधलेल्या खोल्यांना लागून अतिरिक्त जागेसाठी देण्यात येणा-या सनदांची प्रकरणे . . . . ५ नकला

४. छाननी समितीने निर्णय घेतलेली प्रकरणे—

(अ) पूर्णतः नियमित केलेली प्रकरणे . . . .

(ब) अंशतः नियमित केलेली प्रकरणे . . . . २ नकला

(क) पर्यायी जागा देण्याची प्रकरणे . . . .

५. गृहनिर्माण संस्था, माजी सैनिक संस्था, औद्योगिक व वैयक्तिक यांचेसाठी खुली जमीन देण्यात येत आलेली . . ५ नकला

६. पूर्वी छाननी समितीने नियमित केलेल्या “यू” नंबरला लागून अतिरिक्त जागा देऊन त्यासाठी सनदा देण्यात येतात अशी प्रकरणे.

७. जी वैयक्तिक प्रकरणे ज्यामध्ये अनधिकृत बांधकामांना “यू” नंबर दिलेला नसतो परंतु जी बांधकामे ११-५-६५ पूर्वीपासून अस्तित्वात असल्यासंबंधी ॲडिशनल तहसीलदार व सहाय्यक प्रशासक यांनी निर्णय दिलेले असतात अशी प्रकरणे स्वतंत्ररीत्या छाननी समितीसमोर नियमितपणाच्या निर्णयासाठी ठेवण्यात येतात अशी प्रकरणे.

८. सिव्हील दावे अतिक्रमण जागेवर दाखल करताना अशा प्रकरणांत . . . .

९. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ चे नियम लागू असेल त्या जागेवर झालेल्या अतिक्रमणाबाबत चौकशी करून निर्णय देण्याची प्रकरणे.

तक्ता-३

TABLE-3

वर्ष Year (1)	वर्षाचे सुरुवातीस शिल्लक असलेली प्रकरणांची संख्या No. of cases pending at the beginning of the year (2)	वर्षात आलेली प्रकरणे No. of cases received during the year (3)	एकूण Total (4)	मुख्य भूमापकासह भूमापकांची संख्या No. of Surveyors including Head Surveyor (5)	वर्षात निकाली काढलेल्या प्रकरणांची संख्या / No. of cases disposal during the year जागा पहाणी प्रकरणांची संख्या No. of sites inspected (6)	तयार केलेल्या नकाशांची संख्या (५ प्रती) No. of plans (5 copies of plans) prepared (7)	वर्ष अखेर शिल्लक प्रकरणे Pending at the end of the year (8)
2021-2022	4349	0	4349	0	190	190	4159
2022-2023	4159	0	4159	0	205	205	3954

कर्मचारी वर्गविषयक गोषवारा

तक्ता क्रमांक ४

उपविभागीय अधिकारी, उल्हासनगर उपविभाग, उल्हासनगर–३

अनुक्रमांक (१)	पदाचे नाव (२)	पद संख्या (३)	वेतन श्रेणी (४)
१	रोखपाल . . . . . . (वरिष्ठ वेतन श्रेणी)	१	एस-८ २५५००-८११०० (दि. ४-९-२०१४ रोजी स्वेच्छा सेवानिवृत्ती).
२	लघु लेखक . . . . . . (नि. श्रे.)	१	एस-१४ ३८६००-१२२८०० (दि.३१-८-२०१३ रोजी नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्ती).
३	वरिष्ठ वेतन श्रेणी लिपिक	५	एस-१० २९२००-९२३०० (४ नियत वयोमानानुसार सेवा निवृत्त) दि. १८-०४-२०१९ रोजी १ मयत.
४	भाडे वसुलीकार	१	एस-६ १९९००-६३२०० (दि. ३०-६-२०१५ रोजी नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्ती.)
५	शिपाई	२	एस-१ १५०००-४७६०० (दि. ३१-१२-२०१४ रोजी नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त झाले आहे).
६	सफाई कामगार . . . . . . (वरिष्ठ वेतन श्रेणी)	१	एस-१ १५०००-४७६०० (सध्या कार्यरत आहे).
७	मजूर	२	एस-२ १५३००-४८७०० (२ नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त).
	एकूण . .	१३	
	कोपरी वसाहत, ठाणे यांचे कार्यालय		
८	वरिष्ठ वेतन श्रेणी लिपिक	१	एस-६ १९९००-६३२०० (दि. ३०-०५-२०१४ रोजी नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त).
९	चौकीदार (शिपाई)	१	एस-१ १५०००-४७६०० (रिक्त पद).
	एकूण . .	२	
१०	जमाबंदी आयुक्त, संचित मालमत्ता, नुकसान भरपाई व निर्वासित मालमत्तेचे परिरक्षक यांचे कार्यालय आस्थापनेवरील नायब तहसीलदार	१	एस-१४ ३८६००-१२२८००
११	जिल्हाधिकारी, मुंबई शहर यांच्या कार्यालयाच्या आस्थापनेवर सर करिमभाई इब्राहिम ट्रस्ट या निर्वासित मालमत्तेच्या व्यवस्थापनेसाठी नेमलेले वसुली कारकुन	१	एस-६ १९९००-६३२००
	एकूण . .	१७	

कार्यक्रम क्रमांक ७

प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन

(एक) प्रस्तावना :

जेव्हा पाटबंधारे, जलविद्युत किंवा सार्वजनिक उपयोगाचे अन्य प्रकल्प हाती घेतले जातात, तेव्हा त्या प्रकल्पामुळे फार मोठे क्षेत्र बाधित होण्याची शक्यता असते. अशा बाधित क्षेत्रात राहणा-या लोकांना त्यांचे घरदार, शेती किंवा ते पुर्वापार करीत असलेले व्यवसाय सोडून अन्यत्र नवीन जीवनक्रम सुरू करावा लागतो आणि त्या अनुषंगाने अनेक अडचणींना व हालअपेष्टांना तोंड द्यावे लागते. अशा व्यक्तींचे योग्य त-हेने पुनर्वसन करणे ही राज्य शासनाची जबाबदारी ठरते. ही जबाबदारी पार पाडण्याच्या दृष्टीने प्रकल्प बाधितांच्या पुनर्वसनाबाबत विशिष्ट असा कार्यक्रम १९६५ सालापासून हाती घेण्यात येत आहे. या कार्यक्रमात प्रामुख्याने खालील तीन घटक अंतर्भूत आहेत :—

(अ) पाटबंधारे प्रकल्पांना निश्चित लाभक्षेत्र असते. या लाभक्षेत्रातील भूधारकांकडून प्रकल्पबाधितांना वाटप करण्यासाठी विशिष्ट मर्यादेच्या वर असलेली शेतीयोग्य जमीन संपादन करून त्याचे वाटप प्रकल्पबाधितांना करणे.

(ब) घर बांधणीसाठी विविध नागरी सुविधायुक्त असे विकसित गावठाणात भूखंड देणे.

(क) घरबांधणीसाठी रुपये १०,००० अनुदान देणे.

(दोन) पुनर्वसन :

पुनर्वसनाचे काम अधिक व्यवस्थित व विहित कालावधीत व्हावे या दृष्टिकोनातून शासनाने प्रकल्पग्रस्तांचे पुनर्वसन कार्यवाहीचे नियमन करण्यासाठी सन १९७६ मध्ये " महाराष्ट्र प्रकल्प विस्थापितांचे पुनर्वसन अधिनियम, १९७६ " हा कायदा करून तो दिनांक ११ मार्च, १९७७ पासून अंमलात आणला. सदर कायद्याच्या अंमलबजावणीमध्ये काही त्रुटी आल्या होत्या. त्यामुळे प्रकल्पबाधित व्यक्तींच्या पुनर्वसनाच्या कामी काही अंशी अडथळे निर्माण होत असत. या अडचणी दूर करून प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन जास्त सुलभतेने आणि कार्यक्षमतेने व्हावे म्हणून " महाराष्ट्र प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन अधिनियम, १९८६ " हा नवीन कायदा, १९७६ चा कायदा निरसित करून दिनांक १ जानेवारी, १९९० पासून राज्यात अंमलात आला. त्यानंतर पुनर्वसनाचे कार्य करण्याचा राज्याचा अनुभव विचारात घेऊन " महाराष्ट्र प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन अधिनियम, १९९९ " हा सुधारित कायदा तयार करण्यात आला व सदरहू कायदा दिनांक १ एप्रिल, २००२ पासून राज्यामध्ये अंमलात आणण्यात आला. सदरहू कायदा पाटबंधारे प्रकल्प, राष्ट्रीय उद्यान, वीज प्रकल्प. . . . आदी प्रकल्पास लागू करता येतो. तथापि, या कायद्यानुसार एखाद्या प्रकल्पास पुनर्वसन अधिनियम लागू करणे व प्रकल्पामुळे बाधित झालेल्या व्यक्तींचे पुनर्वसन करणे याची संपूर्ण जबाबदारी प्रकल्प हाती घेणा-या संबंधित प्रशासकीय विभागाची असेल, अशी तरतूद करण्यात आलेली आहे. सदर अधिनियम लागू झालेल्या प्रकल्पाच्या बाधित क्षेत्रातील व्यक्तींचे पुनर्वसन १८ नागरी सुविधा देऊन नवीन गावठाणात करण्यात येते. नवीन गावठाणात या प्रकल्प बाधितांना नियमानुसार देय भूखंड घरबांधणीसाठी रुपये १०,००० विशेष अनुदान तसेच प्रकल्प सदरातून ५% प्राथम्यक्रमाने शासन सेवेत वर्ग-३, वर्ग-४ च्या पदावर नोकरी मिळण्यासाठी " प्रकल्पग्रस्त दाखला " देण्यात येतो. " तथापि, सन १९७६ पूर्वी पुनर्वसन कायदा अस्तित्वात नसल्याने सन १९७६ पूर्वीच्या प्रकल्पाने बाधित पुनर्वसित गावांमध्ये नागरी सुविधा पुरविण्याची योजना उपविभागीय अंतर्गत कार्यासन र-८ यांचेकडून राबविली जाते."

केंद्र शासनाने जाहीर केलेल्या राष्ट्रीय पुनर्वसन धोरण, २००३ नुसार राज्य शासनाने वरील सुविधांव्यतिरिक्त प्रकल्पग्रस्तांना पुढील सुविधा देण्याचा निर्णय घेतला आहे. विनामूल्य भूखंड, प्रकल्पग्रस्त शेतक-यांसाठी पर्यायी जमीन, गोठे बांधण्यासाठी रुपये ३,००० अर्थसहाय्य, दुकाने किंवा शेड बांधण्यासाठी रुपये १०,००० अर्थसहाय्य, सामान हलविण्यासाठी अर्थसहाय्य, स्वयंरोजगार योजनेस पात्र, अरुंद पट्ट्यात जमीन गेल्यास १०,००० रुपये जादा अनुदान, अनुसूचित जमातीच्या प्रकल्पग्रस्त कुटुंबांसाठी २५% रक्कम अतिरिक्त देय, तसेच पाटबंधारे प्रकल्पाव्यतिरिक्त लाभक्षेत्र नसलेल्या प्रकल्पाच्या प्रकल्पग्रस्तांना एका वेळेस अर्थसहाय्य :- " संपूर्ण जमीन बाधित झाली असल्यास ७५० दिवसांची किमान कृषि मजुरी, पर्यायी जमीन बाधित झाली असल्यास ५०० दिवसांएवढी कृषि मजुरी, अल्पभूधारक झाले असल्यास ३७५ दिवसांएवढी कृषि मजुरी, शेतमजूर तसेच इतर क्षेत्रातील मजूर यांना ६२५ दिवसांएवढी कृषि मजुरी आणि प्रकल्पग्रस्त कुटुंबास पुनर्वसन झाल्याच्या पहिल्या वर्षी प्रत्येक महिन्याला उदरनिर्वाह भत्ता म्हणून २० दिवसांएवढी कृषि मजुरी तसेच आधी पुनर्वसन मग धरण/प्रकल्प असे शासनाचे धोरण आहे. "

(तीन) भूमी संपादन, पुनर्वसन व पुनःर्स्थापना प्राधिकरण :

भूमी संपादन, पुनर्वसन व पुनःर्स्थापना करताना वाजवी भरपाई मिळण्याचा व पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३ मधील कलम ५१ नुसार भूसंपादन, मोबदला, पुनर्वसन आणि पुनःर्स्थापना यामधील वादांचे त्वरित निरसन (speedy disposal) होण्यासाठी नागपूर व अमरावती महसूली विभागांकरिता नागपूर येथे आणि पुणे, नाशिक, कोकण व औरंगाबाद महसूली विभागांकरिता औरंगाबाद येथे भूमी संपादन, पुनर्वसन व पुनःर्स्थापना प्राधिकरण स्थापन करण्यात आले आहे.

तक्ता एक

TABLE - I

तक्ता–एक

TABLE—I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता : (रुपये हजारात)

(II) Financial Requirements : (Rs. in thousands)

तपशील (1)	प्रत्यक्ष खर्च, २०२०-२०२१ Actual Expenditure, 2020-2021 (2)	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२१-२०२२ Budget Estimates, 2021-2022 (3)	सुधारलेले अंदाज, २०२१-२०२२ Revised Estimates, 2021-2022 (4)	अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२२-२०२३ Budget Estimates, 2022-2023 (5)
(अ) कार्यवार वर्गीकरण–				
(A) Activity Classification—				
(22351871ते 22353141)				
(१) प्रकल्पबाधित व्यक्तीचे पुर्नवसाहत— भारित Charged	. .	. .	. .	. .
(1) Resettlement of Project Affected Persons				
दत्तमत Voted	59875	87396	81687	96142
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण–				
(B) Objectwise Classification— (22351871)				
(१) प्रकल्पबाधित व्यक्तीचे पुर्नवसन–				
(1) Resettlement of Project Affected Persons	. .	. .	. .	. .
(एक) आयुक्त, कोंकण—				
(1) Commissioners, Konkan—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	4425	6100	4900	6710
वेतनेत्तर बाबी Non Salary items	288	383	256	440
एकूण (एक) Total (I)	4713	6483	5156	7150

(दोन) आयुक्त, पुणे— (22351882)				
(II) Commissioner, Pune—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	6915	8234	11234	10000
वेतनेतर बाबी Non Salary items	223	515	451	525
एकूण (दोन) Total (II)	7138	8749	11685	10525
(तीन) आयुक्त, नाशिक—(22351891)				
(III) Commissioner, Nasik—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	4886	5478	5200	5830
वेतनेतर बाबी Non Salary items	325	559	367	600
एकूण (तीन) Total (III)	5211	6037	5567	6430
(चार) आयुक्त, नागपूर—(22351906)				
(IV) Commissioner, Nagpur—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	6062	8930	7300	9800
वेतनेतर बाबी Non Salary items	349	525	408	570
एकूण (चार) Total (IV)	6411	9455	7708	10370
(पाच) आयुक्त, अमरावती— (22351915)				
(V) Commissioner, Amravati—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	3834	5410	5437	6000
वेतनेतर बाबी Non Salary items	168	251	224	265
एकूण (पाच) Total (V)	4002	5661	5661	6265

तक्ता एक—चालू

TABLE I—*Contd*.

(रुपये हजारात)

(Rs. in thousands)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(सहा) आयुक्त, औरंगाबाद— (22351924)				
(VI) Commissioner, Aurangabad—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	4794	5944	6234	6530
वेतनेतर बाबी Non Salary items	302	539	462	570
एकूण (सहा) Total (VI)	5096	6483	6696	7100
(सात) अप्पर जिल्हाधिकारी, सरदार सरोवर प्रकल्प, नंदुरबार—(22353132)				
(VII) Adl. Collector, Sardar Sarover Project, Nandurbar—	. .	. .	. .	. .
वेतन Salaries	16609	28687	27000	31500
वेतनेत्तर बाबी Non Salary Items	442	1229	1012	1272
एकूण (सात) Total (VII)	17051	29916	28012	32772
(आठ) सरदार सरोवर प्रकल्प- (22353141) ग्रस्तांच्या संदर्भातील गा-हाणे निराकरण प्राधीकरण नंदूरबार कार्यालय				
(VIII) Grievances Redressal Authority regarding Sardar Sarover Project affected persons Nandurbar office—				
वेतन Salaries	9995	14000	11000	15000
वेतनेत्तर बाबी Non Salary Items	258	612	202	530
एकूण (आठ) Total (VIII)	10253	14612	11202	15530

प्रकल्पग्रस्तांना नवीन गावठाणात वाटप केलेल्या भूखंडाची माहिती खालील तक्त्यात दर्शविलेली आहे :—

The Following table gives information regarding grant of plots to the Project Affected Persons in new gaothans :—

तक्ता–२

TABLE —II

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्ह्यांचे नाव Name of District (2)	बाधित कुटुंबांची संख्या No. of families affected (3)	दिलेले भूखंड No. of Plots granted (4)	अद्याप द्यावयाचे भूखंड No. of Plots to be granted (5)	स्थलांतर केलेल्या कुटुंबांची संख्या No. of families shifted (6)
1.	ठाणे Thane	2026	613	12	516
2.	पालघर Palghar	5056	2994	3	1250
3.	रायगड Raigad	3708	0	3708	0
4.	रत्नागिरी Ratnagiri	3206	1569	58	1569
5.	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	6231	3258	1848	3335
6.	सातारा Satara	24325	16138	7891	15271
7.	पुणे Pune	23369	15942	4665	0
8.	सांगली Sangali	4792	4135	405	4540
9.	सोलापूर Solapur	7842	12208	1031	2648
10.	कोल्हापूर Kolhapur	10840	5121	516	0
11.	नाशिक Nasik	4259	4259	0	4259
12.	धुळे Dhule	2652	2847	0	2204
13.	नंदूरबार Nandurbar	3359	2181	1178	2181
	(अ) सरदार सरोवर प्रकल्प, धुळे (A) Sardar Sarover Prakalpa, Dhule	0	0	0	0
14.	जळगाव Jalgaon	12923	12481	320	2024
15.	अहमदनगर Ahmednagar	11823	11178	0	11178
16.	नागपूर Nagpur	12273	11047	2226	10664
17.	वर्धा Wardha	7960	8875	0	7920
18.	भंडारा Bhandara	6945	5606	106	1339
19.	चंद्रपूर Chandrapur	2160	742	909	926

तक्ता २–चालू

TABLE II—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
20.	गडचिरोली Gadchiroli	0	0	0	0
21.	गोंदिया Gondia	516	487	92	372
22.	अमरावती Amravati	619	359	260	0
23.	बुलढाणा Buldana	13237	5729	7508	4261
24.	अकोला Akola	586	502	84	220
25.	यवतमाळ Yeotmal	14095	13921	4538	14095
26.	वाशिम Washim	466	466	0	466
27.	औरंगाबाद Aurangabad	14899	11204	412	0
28.	बीड Beed	2900	1289	1215	0
29.	जालना Jalna	6633	4848	648	0
30.	लातूर Latur	1349	1264	85	0
31.	नांदेड Nanded	5965	2692	1837	677
32.	उस्मानाबाद Osmanabad	11667	3254	38	3254
33.	परभणी Parbhani	946	836	110	329
34.	हिंगोली Hingoli	0	0	0	0

तक्ता–३

TABLE—III

खालील तक्ता प्रकल्पग्रस्तांना वाटण्यात आलेली शेतजमीन याबाबतची माहिती दर्शवितो.—

The following table gives information about grant of Agricultural Lands to the Project Affected Persons :—

अनु-क्रमांक Serial No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	बाधित खातेदार No. of affected Khatedars	बिगर बाधित खातेदार No. of Non-affected Khatedars	एकूण Total	लाभक्षेत्राची वाटप झालेली जमीन Area of land in benefited zone granted: एकूण व्यक्ती Total No. of persons	लाभक्षेत्राची वाटप झालेली जमीन Area of land in benefited zone granted: क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area (in hect.)	वाटप केलेली इतर शासकीय जमीन No. of other Govt. land granted: व्यक्ती persons	वाटप केलेली इतर शासकीय जमीन No. of other Govt. land granted: क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area (in hect.)	एकूण जमीन वाटप केलेल्या व्यक्ती Total No. of persons who have been granted land	एकूण वाटप केलेले क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total area granted (in hectares)	अद्यापि शेत-जमीन वाटप करावयाच्या व्यक्तींची संख्या No. of persons who are yet to be granted land	स्तंभ (१०) मधील व्यक्तींना वाटपास लागणारे जमिनीचे क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area of land required for grant to the persons of Col. (10) (in hect.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6-a)	(6-b)	(7-a)	(7-b)	(8)	(9)	(10)	(11)
1.	ठाणे Thane	2507	179	2686	0	0	406	1154.20.9	406	1154.20.9	166	175.92.00
2.	पालघर Palghar	3406	2056	5462	0	0	1424	1428.31.2	1424	1428.31.2	276	19.18.1
3.	Raigad	7745	111	7856	0	0	0	0	0	0	43	23.20.00
4.	रत्नागिरी Ratnagiri	3206	0	3206	33	22.20.40	0	0	33	22.20.40	71	39.73.00
5.	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	6207	66	6231	166	126.60.40	0	0	166	126.60.40	482	265.48.70
6.	नाशिक Nashik	3892	362	4259	1	2.42	0	0	1	2.42	0	0
7.	धुळे Dhule	1744	908	2652	118	347	0	0	118	347	3	16.6
8.	नंदुरबार Nandurbar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता- ३ –चालू

TABLE—III—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6-a)	(6-b)	(7-a)	(7-b)	(8)	(9)	(10)	(11)
	सरदार सरोवर प्रकल्प											
9.	जळगाव Jalgaon	12923	2754	15677	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	अहमदनगर Ahmednagar	7586	0	7586	6308	6485.46	157	259.69	6308	6485.46	1748	406.85
11.	पुणे Pune	14869	8500	23369	12657	14532	0	663	12657	14532	2212	2677
12.	सातारा Satara	24442	61	24503	10825	12387	6230	14989	17055	27376	7456	5079.68
13.	सांगली Sangli	2492	0	2492	2809	2743.07	34	19.67	2843	2762.74	1573	1107.61
14.	सोलापूर Solapur	3075	5118	8193	10461	13429.87	0	0	10461	13429.87	62	215.82
15.	कोल्हापूर Kolhapur	11272	394	11666	5046	4757.21	336	165.84	5382	4923.05	1086	934.09
16.	अमरावती Amravati	2851	318	3169	0	0	0	0	0	0	0	0
17.	अकोला Akola	586	0	586	0	0	0	0	0	0	0	0
18.	यवतमाळ Yavatmal	6143	1894	8087	0	0	0	0	0	0	0	0
19.	वाशिम Washim	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.	बुलढाणा Buldhana	91305	3382	94687	91	281.93	0	0	91	281.93	1	0.80
21.	नागपूर Nagpur	15656	3493	19149	0	0	0	0	0	0	0	0
22.	वर्धा Wardha	4674	3286	7960	367	480.61	0	0	367	480.61	85	120.62
23.	भंडारा Bhandara	6756	5224	11980	0	0	0	0	0	0	0	0

24.	चंद्रपूर Chandrapur	1651	509	2160	529	1058	0	0	529	1058	0	0
25.	गडचिरोली Gadchiroli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26.	गोंदिया Gondia	390	126	516	0	0	0	0	0	0	0	0
27.	औरंगाबाद Aurangabad	728	0	728	728	937.41	0	0	0	937.41	0	0
28.	बीड Beed	2443	50	2493	0	0	0	0	0	0	0	0
29.	जालना Jalna	557	0	557	557	1336.42	0	0	557	1336.42	0	0
30.	लातूर Latur	13	0	13	0	0	0	0	0	0	13	12.4
31.	नांदेड Nanded	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32.	उस्मानाबाद Osmanabad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
33.	परभणी Parbhani	1257	0	1257	0	0	0	0	0	0	0	0
34.	हिंगोली Hingoli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तक्ता–४

TABLE —IV

खालील तक्त्यात लाभक्षेत्रातील जमिनीच्या संपादनाबाबतची माहिती दिलेली आहे :—

The Following Table indicates the position about Acquisition of land in Benefited zone :—

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्ह्यांचे नाव Name of District	लाभक्षेत्रातील एकूण क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area available in Benefited Zone (in Hectares)	प्रमाणपद्धती-प्रमाणे (स्लॅबप्रमाणे उपलब्ध होणारी जमीन) (हेक्टरमध्ये) Area available as per Slab System (in Hectares)	प्रकल्पग्रस्तांना नियमाप्रमाणे देय असलेले एकूण क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area to be granted to the P.A. Ps. as per rules (in Hectares)	आतापर्यंत प्रत्यक्ष संपादन करण्यात आलेले एकूण क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area actually acquired (in Hectares)	संपादनाखाली असलेले क्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Area under Acquisition (in Hectares)	शेरा Remarks
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1.	ठाणे Thane	1595.28.4	0	0	0	0	0
2.	पालघर Palghar	18468.00.0	0	1256.46.4	0	0	0
3.	रायगड Raigad	3318.00.0	29.90.00	23.20.00	1132.20.00	0	0
4.	रत्नागिरी Ratnagiri	22766.21.79	797.00.00	49.33.00	40.68.40	0	0
5.	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	3083.91.00	1952.29.40	389.99.50	188.01.10	0	0
6.	नाशिक Nashik	96517.97	2470.40	1029.60	5.68	0	0
7.	धुळे Dhule	347	350	350	347	350	0
8.	नंदुरबार Nandurbar	0	0	0	0	0	0
9.	जळगाव Jalgaon	112287.00	8535	10850	0	0	0
10.	अहमदनगर Ahmednagar	7276.59	7276.59	7276.59	7276.59	0	0
11.	पुणे Pune	380164.560	31827.86	16553.00	9083.62	15261.83	0
12.	सातारा Satara	130159.00	12215.5	13714.94	10604.14	1611.36	0
13.	सांगली Sangali	180357.620	3508.42	3683.94	3328.09	0	0
14.	सोलापूर Solapur	158901.00	21105.72	7951.65	16060.06	5045.66	0
15.	कोल्हापूर Kolhapur	229575.350	11175.59	5971.00	4823.95	360.76	0

तक्ता ४–चालू

TABLE IV—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
16.	अमरावती Amravati	0	0	0	0	0	0
17.	अकोला Akola	8780	0	0	0	0	0
18.	वाशिम Washim	0	0	0	0	0	0
19.	यवतमाळ Yavatmal	4900	4600	765	765	0	0
20.	बुलढाणा Buldana	113707	15253	6676	0	0	0
21.	नागपूर Nagpur	28098	0	0	0	0	0
22.	वर्धा Wardha	137174	8503	617.08	584.53	3.02	0
23.	भंडारा Bhandara	101303.80	0	0	0	0	0
24.	चंद्रपूर Chandrapur	4629.65	472.45	898	2326.42	160.20	0
25.	गडचिरोली Gadchiroli	0	0	0	0	0	0
26.	गोंदिया Gondia	0	0	0	0	0	0
27.	औरंगाबाद Aurangabad	0	0	0	0	0	0
28.	बीड Beed	0	0	0	0	0	0
29.	जालना Jalna	3497.15	0	1336.42	3497.15	0	0
30.	लातूर Latur	1216	59.73	12.4	8.8	3.6	0
31.	नांदेड Nanded	11661	0	0	0	0	0
32.	उस्मानाबाद Osmanabad	0	0	0	0	0	0
33.	परभणी Parbhani	0	0	0	0	0	0
34.	हिंगोली Hingoli	0	0	0	0	0	0

तक्ता–५

TABLE —V

प्रकल्पग्रस्तांना नवीन गावठाणात पुरविण्यात आलेल्या नागरी सुविधा याबाबतची माहिती खालील तक्त्यात दिलेली आहे :—

The Following Table indicates Civil Amenities provided to the P. A. Ps. in the new gaothans :—

अनु-क्रमांक Serial No. (1)	जिल्ह्याचे नाव Name of the District (2)	खुल्या विहिरी Open Wells Schemes (3)	नळ योजना Pipe Water Supply (4)	कुपनलिका Bore Wells (5)	प्राथमिक शाळा Primary Schools (6)	समाज मंदिर/ चावडी Samaj Mandir/ Chawadis (7)	अंतर्गत रस्ते/ पोहोच रस्ते कि.मी. Internal/ approach roads km. (8)	विद्युतीकरण गावापर्यंत वीज आणून देणे No. of gaothans electrified (9)	दहन-दफन भूमि Burning/ burial ground (10)	उघडी गटारे नाली बांधकाम (11)	शौच-कुपे (12)	गुरांच्या तळासाठी जमीन प्रत्यक्ष (13)	बस माळा शेड (14)
1.	ठाणे Thane . .	24	13	19	14	14	15	15	7	7	8	0	4
2.	पालघर Palghar . .	29	5	22	7	17	29	17	21	28	40	17	4
3.	रायगड Raigad . .	2	4	0	8	8	24.496	0	4	14.296	8	0	2
4.	रत्नागिरी Ratnagiri . .	9	17	9	18	16	19	18	11	18	23	0	0
5.	सिंधुदुर्ग Sindhudurg . .	36	16	21	16	18	62.3	21	18	123.93	32	6	11
6.	नाशिक Nasik . .	40	40	40	40	36	40	40	36	32	33	0	33
7.	धुळे Dhule . .	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
8.	नंदुरबार Nandurbar . .	11	13	6	10	10	17	17	7	14	5	6	7
9.	जळगाव Jalgaon . .	50	50	63	46	50	51	53	46	41	16	48	42
10.	अहमदनगर Ahmednagar. .	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
11.	पुणे Pune . .	139	161	97	87	174	136	183	73	153	127	48	36
12.	सातारा Satara . .	223	227	237	205	228	298	238	184	188	217	90	181
13.	सांगली Sangali . .	14	42	42	39	41	42	42	36	42	40	0	31
14.	सोलापूर Solapur . .	108	93	186	407	84	718	76	35	136	57	60	53
15.	कोल्हापूर Kolhapur . .	139	368	68	523	108	269	123	69	338	112	89	0
16.	नागपूर Nagpur . .	190	23	0	77	70	269.73	51	46	419.13	22	0	0
17.	वर्धा Wardha . .	69.134	49	42	53	53	पूरविले आहे.	पूरविले आहे.	52	पूरविले आहे.	28	2.27	15
18.	भंडारा Bhandara . .	76	19	166	29	29	117.31	27	21	184.03	0	4.32	19
19.	चंद्रपूर Chandrapur . .	42	531	1	7	7	31.49	510	7	9.89	534	2.12	3

तक्ता ५-चालू

TABLE V—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
20.	गडचिरोली Gadchiroli . .	12	पूर्ण	5	3	3	28.61	3	पूर्ण	पूर्ण	6	0	0
21.	गोंदिया Gondia . .	0	0	0	0	3	3	4	0	2	0	0	0
22.	अमरावती Amravati . .	0	0	0	0	3	3	4	0	2	0	0	0
23.	अकोला Akola . .	0	3	0	1	3	3	3	2	3	1	0	1
24.	वाशिम Washim . .	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25.	यवतमाळ Yeotmal . .	38	21	113	21	21	22	22	19	22	0	0	0
26.	बुलढाणा Buldana . .	8	25	5	26	43	66	32	26	25	7	6	4
27.	औरंगाबाद Aurangabad . .	0	0	0	0	0	28	0	36	0	0	0	17
28.	बीड Beed . .	0	3	1	3	3	13	3	1	10	6	0	0
29.	जालना Jalna . .	22	24	25	21	26	26	23	20	25	23	13	15
30.	लातूर Latur . .	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31.	नांदेड १ Nanded 1 . .	1	0	9	6	6	6	6	5	5	6	6	6
	नांदेड २ Nanded 2 . .	0	2	0	4	4	4	4	4	2	4	0	0
32.	उस्मानाबाद Osmanabad . .	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण	पूर्ण
33.	परभणी Parbhani . .	नाही	नाही	नाही	होय	होय	होय	होय	नाही	होय	नाही	नाही	नाही
34.	हिंगोली Hingoli . .	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

टीप :— कंसातील आकडे आवश्यक असलेल्या सुविधांची संख्या व त्याखालील आकडे पुरविण्यात आलेल्या सुविधांची संख्या दर्शवितात.

Note :— Figures in brackets indicate the number of amenities required to be provided. The figures below item indicate the number of amenities actually provided.

तक्ता-६

TABLE—VI

कर्मचारी वर्ग विषयक गोषवारा :

Personnel Summary :

अनुक्रमांक Sr. No.	पदनाम Designation	वेतनस्तर Pay Level	पदे No. of Posts	
			2021-2022	2022-2023
(1)	(2)	(3)	(4)	
		Rs.		
राजपत्रित— Gazetted —				
1.	अतिरिक्त जिल्हाधिकारी/उप-आयुक्त Additional Collector/Dy. Commissioner	S-25 (78800-209200)	3	3
2.	उप-जिल्हाधिकारी Deputy Collector . .	S-20 (56100-177500)	27	27
3.	विशेष भूअर्जन अधिकारी Special Land Acquisition Officer	S-20 (56100-177500)	3	3
4.	जिल्हा पुनर्वसन अधिकारी District Resettlement Officer . .	S-20 (56100-177500)	15	15
5.	पुनर्वसन अधिकारी Resettlement Officer . .	S-20 (56100-177500)	12	12
6.	लेखा अधिकारी Accounts Officer . .	S-16 (44900-142400)	0	0
7.	अधीक्षक Superintendent . .	S-16 (44900-142400)	1	1
		एकूण . .	61	61
अराजपत्रित वर्ग ३— Non-Gazetted Class III —				
1.	लघुलेखक (निम्न श्रेणी) Stenographer (Lower grade) . .	S-13 (35400-112400)	0	0
2.	उप-लेखापाल Deputy Accountant . .	S-14 (38600-122800)	4	4
3.	प्रथम श्रेणी लिपिक/अव्वल कारकून/ वरिष्ठ लिपिक/मंडळ निरीक्षक First Grade Clerk/Awwal Karkun/ Sr. Clerk/Circle Inspector	S-12 (32000-101600)	32	32

तक्ता क्र. ६–चालू
TABLE No. 6—*Contd.*

(1)	(2)		(3)	(4)	
4.	मंडल अधिकारी Circle Officer	. .	S-12 (32000-101600)	38	38
5.	भूकर सर्वेक्षक Land Surveyor	. .	S-6 (19900-63200)	13	13
6.	महसूल सहाय्यक Revenue Assistant		. .	8	8
7.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक Jr. Clerk/Typist	. .	S-6 (19900-63200)	32	32
8.	तलाठी Talathi	. .	S-8 (25500-81100)	26	26
9.	वाहन चालक Driver	. .	S-6 (19900-63200)	13	13
10.	लघु टंकलेखक Steno Typist	. .	S-8 (25500-81100)	2	2
			एकूण . .	168	168
	अराजपत्रित वर्ग ४— **Non-Gazetted Class IV —**				
1.	हवालदार Hawaldar	. .	S-3 (16600-52400)	0	0
2.	शिपाई / चेनमन Peon/Chainman	. .	S-1 (15000-47600)	43	43
			एकूण . .	43	43
			एकूण बेरीज . .	272	272

तक्ता-७

TABLE—VII

कर्मचारी वर्ग विषयक गोषवारा : भूमी संपादन, पुनर्वसन व पुनःर्स्थापना प्राधिकरण, नागपूर व औरंगाबाद.
Personnel Summary : Land Acquisition, Rehabilitation and Resettlement Authority, Nagpur and Aurangabad.

अनुक्रमांक Sr. No. (1)	पदनाम Designation (2)	वेतनमान Pay Scale (3)	पदे No. of Posts (4)
1.	पिठासीन अधिकारी (जिल्हा न्यायाधिश) Presiding Officer (District Judge)	51500-1230-58930-1380-63070	2
2.	निबंधक (तहसिलदार) Registrar (Tahsildar) . .	56100-175100	2
3.	अव्व्ल कारकून Avval Karkun	29200-92300	4
4.	लघुलेखक Steno . .	38600-122800	2
5.	लिपिक Clerk . .	19900-63200	8
6.	वाहन चालक Driver . .	15000	2
7.	शिपाई Peon . .	12000	6

कार्यक्रम क्रमांक ८

महालेखापालांचा लेखापरीक्षा अहवाल

महालेखापालांचा लेखापरीक्षा अहवाल/लोकलेखा समिती अहवाल/उपक्रम समिती अहवाल

महसूल व वन विभाग हा मंत्रालयाचा एक प्रशासकीय विभाग आहे. या विभागाचे महसूल, वने आणि पुनर्वसन व मदतकार्य आणि आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग असे चार उपविभाग आहेत. त्यापैकी "महसूल" उपविभागाचे (१) विभागीय आयुक्त, (२) नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, (३) जमाबंदी आयुक्त व संचालन भूमि अभिलेख, इत्यादी विभाग प्रमुखांची कार्यालये आहेत.

उपरोक्त विभाग प्रमुख कार्यालये व त्यांचे अधिनस्त सर्व कार्यालयांचे महसुली जमा/खर्च विषयक, करमणूक कर या विषयांतर्गत निरीक्षण महालेखापाल-१, लेखापरीक्षा मुंबई व महालेखापाल-२, लेखापरीक्षा नागपूर यांचेकडून करण्यात येते. संबंधित कार्यालयास त्यांचेकडील अनियमितता/उणिवा, कमी आकारणी, कमी वसुली कर व शुल्काबाबतची चुकीची सवलत इत्यादी स्वतंत्र निरीक्षण अहवाल परिच्छेदाद्वारे कळविले जातात आणि त्यांचा अनुपालन अहवाल त्यांचेकडून मागविला जातो.

महालेखापालांकडून दरवर्षी अशा सर्व कार्यालयांकडील प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेद यांची संख्या शासनास कळविली जाते. अशा प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेद मधील आवश्यक त्या बाबतीत करांची वसुली करून तसा अनुपालन अहवाल पाठवून जास्तीत जास्त परिच्छेदांचा निपटारा करवून घेण्याबाबत शासन स्तरावरून परिपत्रके, अ. शा. पत्रे, स्मरणपत्रे इत्यादी द्वारा सतत पाठपुरावा करण्यात येतो.

प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेदांचा जलद निपटारा होण्याच्या दृष्टीने आणि त्यातील फार पूर्वीपासून प्रलंबित असलेल्या परिच्छेदांचा निपटारा प्रथम प्राधान्याने व्हावा यासाठी या विभागात सह/उप सचिवांचे अध्यक्षतेखाली लेखापरीक्षा समिती स्थापन केलेली आहे. या समितीच्या बैठका विभागीय स्तरावर घेण्यात येतात. बैठकीचे वेळी वरिष्ठ उप महालेखापाल उपस्थित राहतात. बैठकीत संबंधित कार्यालय प्रमुखांकडून त्यांचेकडील प्रलंबित परिच्छेदांचे अनुपालन सादरीकरण विचारात घेऊन परिच्छेद वगळण्यात येतो. अशा पाहणीमुळे परिच्छेदांचा निपटारा जलदगतीने होण्यास फार मदत होते. प्रलंबित परिच्छेदांचा निपटारा या कामी संबंधित कार्यालयांना मासिक उद्दिष्ट ठरवून देण्यासंबंधी व त्याचा मासिक बैठकीत आढावा घेण्याच्या सूचना शासन स्तरावरून सर्व विभाग प्रमुखांना दिलेल्या आहेत व त्यांना त्यांचे विभागाचा त्रैमासिक प्रगती अहवाल शासनास वेळीच पाठवून देण्याच्या सूचनाही देण्यात आलेल्या आहेत.

या विभागात विशेष निरीक्षण पथक कार्यरत असून त्यात सहाय्यक संचालक वर्ग-१ व सहाय्यक लेखा अधिकारी अशी प्रत्येकी दोन पदांची नेमणूक केलेली आहे. हे पथक प्रत्येक जिल्ह्यातील अंतर्गत लेखापरीक्षा पथकाचे कामाचे पुनर्विलोकनासाठी जिल्हा दौरा आयोजित करतात. त्यावेळी जिल्ह्यातील महालेखापालांकडील प्रलंबित निरीक्षण अहवाल/परिच्छेदांच्या निपटा-याबाबत प्रगतीचा आढावा घेतात. तसेच प्रलंबित परिच्छेदांचा निपटा-यासंबंधी आवश्यक त्या सूचना व मार्गदर्शन करण्यात येते.

महालेखापाल-१ (लेखापरीक्षा), मुंबई आणि महालेखापाल-२, लेखापरीक्षा नागपूर यांचेकडून दिनांक ३०-०६-२०२२ रोजी प्रलंबित असलेले महसूल जमाविषयक परिच्छेद यांचा विभाग प्रमुखनिहाय तक्ता सोबत जोडला आहे.

महालेखापालांकडील परिच्छेदाबाबत दिनांक १-७-२०२१ ते ३०-६-२०२२ या कालावधीतील कामगिरी दर्शविणारा तक्ता

"ड"

(महसूल व वन विभाग)

अ. क्र.	बाब/ कार्यालयाचे नाव	दि. १-७-२०२० ची प्रलंबित स्थिती		सन २०२०-२१ या वर्षभरातील भर		सन २०२०-२१ वर्षातील निपटारा		दि. ३०-६-२०२१ ची प्रलंबित स्थिती		निपटारा टक्केवारी	
		परि.	रक्कम रु. लाखात	परि.	रक्कम रु. लाखात	परि.	रक्कम रु. लाखात	परि.	रक्कम रु. लाखात	परि.	रक्कम रु. लाखात
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	**जमीन महसूल**										
	(i) वि. आ., कोकण . .	192	125903.83	5	59.00	9	277.90	188	125684.93	4.57	0.22
	(ii) वि. आ., पुणे . .	137	40688.85	5	458.0	97	28062.65	45	13084.20	68.31	68.20
	(iii) वि. आ., नाशिक . .	117	26251.30	0	0.000	44	1023.13	73	25228.17	37.61	3.90
	(iv) वि. आ., अमरावती . .	82	8172.46	0	0.00	55	3978.58	27	4193.88	67.07	48.68
	(v) वि. आ., नागपूर . .	102	193.84	41	1.48	13	0.78	130	194.55	9.09	0.40
	(vi) वि. आ., औरंगाबाद . .	152	4035.00	0	0.00	3	98.58	149	3936.42	1.97	2.44
	एकूण . .	782.00	205245.28	51.00	518.48	221.00	33441.62	612.00	172322.15	26.53	16.25
२	**करमणूक कर**										
	(i) वि. आ., कोकण . .	86	684.62	0	0.00	84	590.83	2	93.79	97.67	86.30
	(ii) वि. आ., पुणे . .	16	66.73	0	0.00	5	24.98	11	41.75	31.25	37.43
	(iii) वि. आ., नाशिक . .	3	7.08	0	0.00	1	1.98	2	5.097	33.33	28.00
	(iv) वि. आ., अमरावती . .	23	8.29	0	0.00	6	3.77	17	4.52	26.09	45.48
	(v) वि. आ., नागपूर . .	31	432.99	0	0.00	0	24.51	31	408.48	0.00	5.66
	(vi) वि. आ., औरंगाबाद . .	28	86.61	0	0.00	8	76.36	20	10.25	28.57	88.17
	एकूण . .	187	1286.32	0	0.00	104	722.43	83	563.889	55.61	56.16
३	करेतर महसुली जमा कार्यालय संकीर्ण . .	16	70.87	0	0.00	0	0.00	16	70.87	0.00	0.00
४	भूमी अभिलेख महसुली जमा जमाबंदी आयुक्त, सं.भू.अ., पुणे	20	865.99	6	370.00	2	14.30	24	1221.69	7.69	1.16
५	मुद्रांक शुल्क व नोंदणी फी/ नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक जमाबंदी आयुक्त, सं.भू.अ., पुणे	1953	80825	172	4505.16	637	14337.72	1488	70993.2	29.28	16.80
६	वन जमा/प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, नागपूर . .	206	8459.27	122	6977.69	134	0.00	194	15437	40.85	0.00
७	शिक्षण कर व रोजगार हमी योजना, सर्व महानगरपालिका आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य . .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .
	एकूण . .	3164.00	296753.49	351.00	12371.33	1098.00	48516.07	2417.00	260608.75	31.24	15.69

शामुना-टीबी-१९९६-सासमववविमंमुं—०३-२०२३-१०० प्रती-पीए४*.